

Eesti Statistika Kvartalikirj

Quarterly Bulletin of Statistics Estonia

Pärnu maakond

rahvastik ja leibkonnad

majandus ja tööturg

kohalike omavalitsuste
eelarved

kogukonnad ja külavanemad

prognoosimine ja seire

1/2016

Eesti Statistika Kvartalikiri

Quarterly Bulletin of Statistics Estonia

1/2016

EESTI STATISTIKA
STATISTICS ESTONIA

TALLINN 2016

MÄRKIDE SELETUS

EXPLANATION OF SYMBOLS

- ... andmeid ei ole saadud või need on avaldamiseks ebakindlad
data not available or too uncertain for publication
- .. mõiste pole rakendatav
category not applicable
- nähtust ei esinenud
magnitude nil

Väljaandes on kasutatud Statistikaameti andmeid, kui ei ole viidatud teisiti.

The publication is based on Statistics Estonia's data, unless specified otherwise.

Kvartalikirja Pärnu maakonda käsitleva osa on koostanud Mihkel Servinski, Marika Kivilaid, Greta Tischler (Statistikaamet) ning Urmas Kase (Pärnu Maavalitsus).

The Pärnu county section of the Quarterly Bulletin has been compiled by Mihkel Servinski, Marika Kivilaid, Greta Tischler (Statistics Estonia) and Urmas Kase (Pärnu County Government).

Toimetuskolleegium / *Editorial Council*: Riina Kerner, Siim Krusell, Robert Mürsepp, Taimi Rosenberg, Mihkel Servinski, Ene-Margit Tiit, Anu Tõnurist

Toimetanud Ene Narusk, Taimi Rosenberg

Inglise keelde tõlkinud Helen Loode

Kaanekujundus Uku Nurges

Küljendus Uku Nurges, Alar Telk

Kaardid koostanud Ülle Valgma, Berit Hänilane

Edited by Ene Narusk, Taimi Rosenberg

Translation into English by Helen Loode

Cover by Uku Nurges

Layout by Uku Nurges, Alar Telk

Maps by Ülle Valgma, Berit Hänilane

Kirjastanud Statistikaamet,

Tatari 51, 10134 Tallinn

Trükkinud Ofset OÜ,

Paldiski mnt 25, 10612 Tallinn

Aprill 2016

Published by Statistics Estonia,

Tatari 51, 10134 Tallinn

Printed by Ofset OÜ,

Paldiski mnt 25, 10612 Tallinn

April 2016

ISSN-L 1736-7921

ISSN 1736-7921 (trükis / *hard copy*)

ISSN 2346-6049 (PDF)

Autoriõigus/Copyright: Statistikaamet, 2016

Väljaande andmete kasutamisel või tsiteerimisel palume viidata allikale.

When using or quoting the data included in this issue, please indicate the source.

SAATEKS

Eesti Statistika Kvartalikirja 2016. aasta esimene number on varasematest veidi erinev. Teistsugune kaanekujundus torkab lugejale ehk kohe silma, aga hoopis suurem sisuline muutus võib esmapilgul isegi märkamatuks jääda. Kvartalikirja kõik varasemad numbrid on olnud artiklite kogumikud ja on ka see number. Kui aga lugeda läbi kõik selle kvartalikirja artiklid, saab muutusest aru: artiklite ühisnimetajaks on Pärnu maakond. Kunagi varem pole see väljaanne olnud pühendatud ühele maakonnale, isegi mitte ühele teemale, artiklite ühisnimetajaks on seni olnud statistika kõige laiemas tähenduses. Viimane kehtib ka selle kvartalikirja puhul, kuid artiklite ühisnimetaja on täpsem.

Kvartalikiri valmis Statistikaameti ja Pärnu Maavalitsuse koostöös ja on sisuliseks järjeks 2004. aastal ilmunud raamatule „Pärnu maakonna regionaalareng“. Kuigi väljaanne keskendub ühele maakonnale, pakub see loodetavasti huvi laiemalt. Pärnu maakonnas toimuv on omane paljudele Eesti piirkondadele ja samasuguseid tähelepanekuid saab teha paljude Eesti maakondade kohta. Peamine üldine huvi kvartalikirja vastu võiks aga seisneda selles, et andmeallikaid ja meetodeid, mida Pärnu maakonna kirjeldamisel on kasutatud, saab kasutada ka teiste maakondade puhul – teiste maakondade olukorra analüüsijad võivad aega kokku hoida, et seda sisuliselt põhjalikuma analüüsi peale kulutada.

Statistikaameti toimetuskolleegiumi esindajana loodan, et kvartalikirja temaatilisi numbreid ilmub ka edaspidi. Kas nii läheb, seda näitab muidugi aeg ja see, kuidas lugejad kvartalikirja niisuguse numbri vastu võtavad. Kindlasti on aga temaatiline järgmine Eesti Statistika Kvartalikiri, mis on pühendatud Eesti statistika 95. aastapäevale.

Head lugemist kõigile!

Mihkel Servinski
toimetuskolleegiumi liige

FOREWORD

This year, the first volume of the Quarterly Bulletin of Statistics Estonia is slightly different from the previous volumes. The updated cover design is likely to immediately catch the reader's eye, but the much more fundamental change in the content may go unnoticed at first glance. All previous volumes of the quarterly bulletin have been collections of articles and so is this one. But once all the articles in the current volume have been read, the change will become clear: Pärnu county is the one common denominator of the articles. Never before has this publication been dedicated to a single county, not even to a single topic. So far, statistics in its broadest sense has been the common denominator of the articles in the quarterly bulletin. The same applies to this volume of the quarterly bulletin, but the common denominator of the articles is more precise.

The quarterly bulletin has been compiled as a result of co-operation between Statistics Estonia and Pärnu County Government, and it is essentially a follow-up to the statistical overview "Pärnu maakonna regionaalareng" ("Regional Development of Pärnu County", available only in Estonian). Although the focus of this quarterly bulletin is on one county, the publication will hopefully attract wider interest. The processes taking place in Pärnu county are characteristic of many regions of Estonia, and the same observations can be made about several other counties in Estonia. What could mainly raise general interest towards the quarterly bulletin is the fact that the data sources and methodologies which have been used to describe Pärnu county can be used for other counties as well – persons analysing the situation elsewhere can save time in order to spend it on writing more in-depth analyses.

As a representative of the Editorial Council of Statistics Estonia, I hope that more thematic volumes of the quarterly bulletin will be published in the future. Of course only time and the readers' response to this version of the quarterly bulletin will tell whether this will be the case. The next volume of the Quarterly Bulletin of Statistics Estonia will definitely be a thematic one, as it will be dedicated to the 95th anniversary of Estonian statistics.

Have a great read!

Mihkel Servinski
Member of Editorial Council

SISUKORD

Saateks	3
I Pärnu maakonna üldine ülevaade	5
Marika Kivilaid, Greta Tischler	
II Pärnu maakonna rahvastik	11
Mihkel Servinski	
III Pärnu maakonna majandusareng	45
Märt Leesment	
IV Pärnu maakond vaadatuna läbi tööturuprisma	75
Siim Krusell	
V Kohalike omavalitsuste eelarved	90
Marika Kivilaid	
VI Leibkonnad ja nende elamistingimused	104
Anu Tõnurist	
VII Prognoosimisest ja seirest Pärnu maakonna näitel	123
Urmas Kase	
VIII Külavanemal põhinev kogukondlik mudel	151
Rivo Noorkõiv	
Lisa 1. Rahvaarvu, brutotulu saajate ja õpilaste arvu muutus protsentides võrreldes eelmise aastaga Pärnu maakonnas ja selle omavalitsusüksustes, 2007–2014	162
Lisa 2. Valik andmeid Pärnu maakonna omavalitsusüksuste kohta	164
Lisa 3. Pärnu maakonna ja omavalitsusüksuste koht maakondade ja omavalitsusüksuste pingereas	168
Lisa 4. Pärnu maakonna kantide tegelik rahvaarv, 2000, 2006, 2016 ja prognoos 2015	175
Uudisnopeid statistika vallast	178
Põhinäitajad	180
Eesti, Läti ja Leedu võrdlusandmed	188

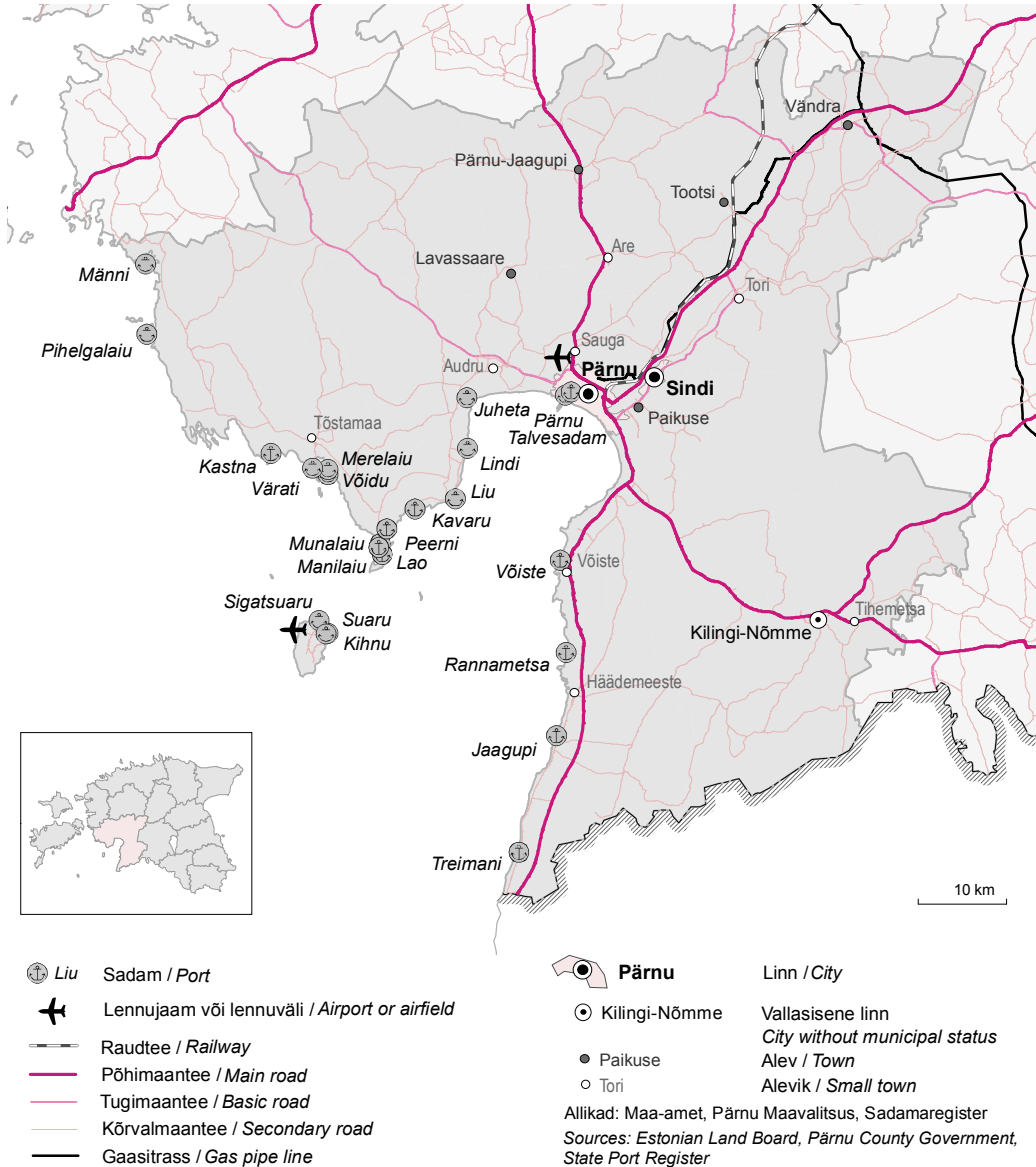
CONTENTS

Foreword	3
I General overview of Pärnu county	9
Marika Kivilaid, Greta Tischler	
II Population of Pärnu county	11
Mihkel Servinski	
III Economic development of Pärnu county	45
Märt Leesment	
IV Pärnu county through labour market prism	75
Siim Krusell	
V Local government budgets	90
Marika Kivilaid	
VI Households and their living conditions	104
Anu Tõnurist	
VII Projections and monitoring illustrated by Pärnu county	123
Urmas Kase	
VIII Village elders-based community model	151
Rivo Noorkõiv	
Annex 1. Percentage change in number of population, recipients of gross income and pupils compared to previous year in Pärnu county and its local government units, 2007–2014	162
Annex 2. Selection of data on local government units of Pärnu county	164
Annex 3. Position of Pärnu county and its local government units in ranking of counties and local government units	168
Annex 4. Actual population of territorial communities of Pärnu county, 2000, 2006, 2016 and projection for 2015	175
News picks from the field of statistics	178
Main indicators	180
Comparative data of Estonia, Latvia and Lithuania	188

PÄRNU MAAKONNA ÜLDINE ÜLEVAADE

Marika Kivilaid, Greta Tischler
Statistikaamet

Kaart. Pärnu maakonna asend Eestis ja infrastruktuur, 2016
Map. Pärnu county's infrastructure and position in Estonia, 2016

Pärnu maakond asub Eesti edelaosas. Läänes piirneb maakond Liivi lahe ja selle osa, Pärnu lahega. Loodes on naabriks Lääne, põhjas Rapla, kirdes Järva, idas Viljandi maakond ja lõunas Läti Vabariik.

Pärnu maakond paikneb põhiliselt Pärnu lahe rannikumadalikul, seda läbib võrdlemisi veerikas Pärnu jõgi. Maakonna lõunaosas laiuvad metsad. Maakonnas asub mitu kaitseala, neist omapäraseim on Soomaa – piirkond, kus esineb viis aastaaega, millest üks on üleujutuse aeg. Pärnumaa koosseisu kuulub rohkesti saari ja laide, neist suurim ja tuntuim on Kihnu, mis säilitab omanäolise kultuuripärandit.

Pärnu maakond on pindala poolest Eesti suurim, hõlmates 4810 km² ehk 11,1% Eesti pinnast. Pärnu maakonnas elas 1. jaanuari 2015 seisuga 82 349 inimest, mis moodustab 6,3% Eesti rahvastikust. Rahvaarvu ja asustustiheduse poolest on maakond neljandal kohal Harju, Tartu ja Ida-Viru maakonna järel. Pärnu maakonna asustustihedus on 17,1 inimest km²-l.

Maakonnakeskus Pärnu linn asub Tallinnast 129 km kaugusel. Vahemaad teiste suuremate linnadeni on järgmised: Jõhvi 244 km, Võrru 192 km, Riiga 187 km, Tartusse 174 km ja Viljandisse 96 km. Maakonda läbib Tallinna–Pärnu–Ikla maantee, mis on Tallinnast Varssavini kulgeva automagistraali Via Baltica osa, ning Tallinna–Pärnu raudteeliin. Maakonna suurim – Pärnu sadam – asub Pärnu jõe suudmes ning on arvestatav piirkondlik sadam Edela- ja Lõuna-Eestis. Maakonnas asub kaks lennuvälja: Pärnu lennuväli ja Kihnu lennuväljak.

Maakonna administratiivne keskus on Pärnu linn. Peale selle on maakonnas veel üks linn – Sindi, üks vallasisene linn – Kilingi-Nõmme, viis alevit, kaheksa alevikku ja 325 küla.

Pärnu maakonnas asub 45 koolieelset lasteasutust ja 42 üldhariduskooli. Gümnaasiumiharidust antakse peale Pärnu linna veel kuues keskses: Häädemeestel, Kilingi-Nõmmel, Pärnu-Jaagupis, Sindis, Tõstamaal ja Väandras. Pärnumaa kutsehariduskeskus on ainus põhikoolijärgset kutseõpet andev õppeasutus maakonnas, seal õpib üle 1300 õpilase. Maakonnas asub kaks kõrgharidust andvat asutust: Tartu Ülikooli Pärnu kolledž (TÜPK) ja Sisekaitseakadeemia politsei- ja piirivalvekolledži Paikuse kool, kus kutsehariduse kõrval saab omandada ka rakenduslikku kõrgharidust. TÜ Pärnu kolledžis õpib üle 700 üliõpilase.

Pärnu maakonna kultuurielu alustaladeks on Endla teater, mis on kutselise teatrina tegutsenud juba üle 100 hooaja, ning Pärnu kontserdimaja.

Pärnu maakonna mitmekesise majanduse veduriks on nn Suur-Pärnu piirkond, mille keskmeks on tugeva tööstuspotentsiaaliga Pärnu linn. Maapiirkondades domineerivad põllumajandus (eriti piimatootmine), metsandus ja hankiv tööstus, sh turbatööstus.

Pärnu maakonna tuntud ettevõtete hulka kuuluvad Põhja-Euroopa suurim kodutekstiili tootja Wendre AS, Eesti üks suuremaid puidutöötlemisettevõtteid Skano Group AS, spooni ja vineeri tootja Valmos OÜ, elektroonikatootjad Scanfil OÜ ja Note Pärnu OÜ, Eesti suurim turbatootja Tootsi Turvas AS, kuurordiga seotud Sanatoorium Tervis AS, Tervise Paradiis OÜ, Taastusravikeskus Viiking AS, spordikaupade tootja Rapala Eesti AS, metalltoodete tootjad Ruukki Products AS ja AQ Lasertool OÜ.

Pärnumaal on leitud seni teadaolevalt vanim jälg Eesti inimasustusest – Pulli asulakoht. 19. sajandil oli Pärnumaa üks rahvusliku ärkamisaja keskuseid. Eesti Vabariigi esimene president Konstantin Päts sündis Pärnumaal Tahkurannas.

Pärnu maakonna tunnusmärkideks on hansalinn Pärnu – Eesti suurim kuurortlinn, UNESCOlt tunnustuse saanud Kihnu kultuuriruum (Kihnu ja Manija saar), Soomaa rahvuspark, C. R. Jakobsoni talumuuseum Kurgjal, Tori hobusekasvandus, Luitemaa looduskaitseala, Eesti muuseumraudtee Lavassaares, Tõstamaa mõis, Soontagana maalinn.

Pärnu maakonna üldised andmed ja nende võrdlus Eesti andmetega on toodud juuresolevas tabelis ja joonisel. Põhilised andmed Pärnu maakonna omavalitsusüksuste kohta on esitatud lisa 2 lk 164. Joonised lisa 1 lk 162–163 ilmestavad omavalitsusüksuste mõne näitaja muutust aastatel 2007–2014.

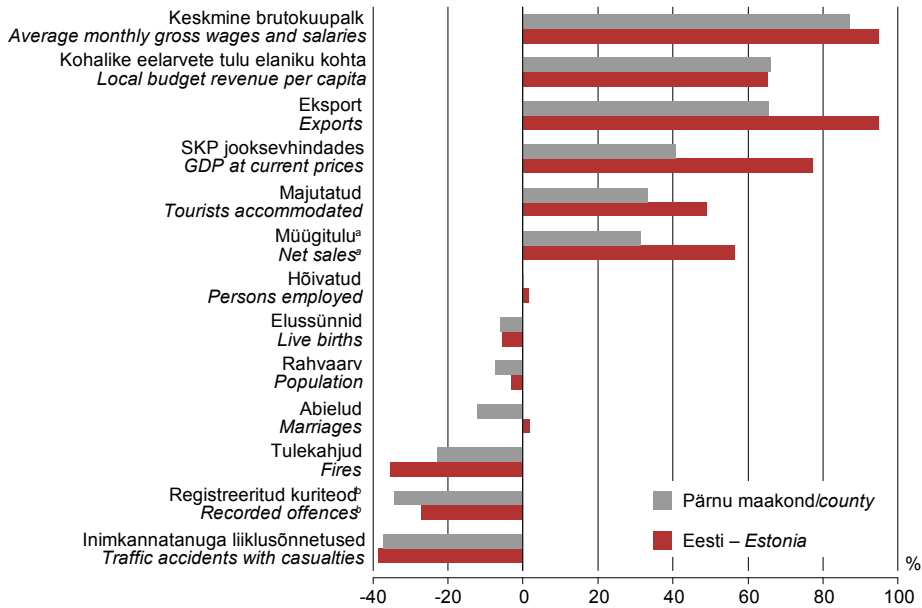
Tabel. Pärnu maakond Eestis, 2015
Table. Pärnu county in Estonia, 2015

	Pärnu maakond Pärnu county	Eesti Estonia	Osatähtsus Eestis, % Share in Estonia, %	
Pindala, 2014, km ²	4 809,62	43 468,18	11,1	Area, 2014, km ²
Rahvaarv	82 349	1 313 271	6,3	Population
mehed	38 533	614 389	6,3	males
naised	43 816	698 882	6,3	females
kuni 14-aastased	13 022	209 596	6,2	aged 0–14
15–64-aastased	51 929	857 323	6,1	aged 15–64
vähemalt 65-aastased	17 398	246 352	7,1	aged 65+
Elussünnid, 2014	800	13 551	5,9	Live births, 2014
Surmad, 2014	1 079	15 484	7,0	Deaths, 2014
15–74-aastased, tuhat	60,9	983,7	6,2	Population aged 15–74, thousands
hõivatud	40,6	640,9	6,3	employed
töötud	4,0	42,3	9,5	unemployed
mitteaktiivsed	16,3	300,5	5,4	inactive population
Registreeritud töötud	1 825	27 989	6,5	Registered unemployed persons
SKP jooksevhindades, 2014, miljonit eurot	800,6	19 962,7	4,0	GDP at current prices, 2014, million euros
Ettevõtted, 2014	6 959	113 765	6,1	Enterprises, 2014
Eksporditjad	628	14 717	4,3	Exporting enterprises
Ekspordi kaubaveo väärtus, miljonit eurot	503,4	11 626,7	4,3	Value of exports, million euros
Tööstustoodang jooksevhindades, 2013, miljonit eurot	438,5	11 155,9	3,9	Industrial production at current prices, 2013, million euros
Kasutusse lubatud eluruumid	137	3 969	3,5	Dwelling completions
Kasutusse lubatud eluruumide pind, m ²	20 347	397 476	5,1	Floor area of completed dwellings, m ²
Kasutusse lubatud mitteelamud	106	1 071	9,9	Completed non-residential buildings
Suletud netopind, m ²	14 339	626 783	2,3	Useful floor area of completed non-residential buildings, m ²
Põllukultuuride kasvupind, ha	47 394	610 627	7,8	Sown area of field crops, ha
Piimatoodang, 2014, tonni	80 581	802 403	10,0	Production of milk, 2014, tonnes
Metsaraie pindala raie-dokumentide alusel, 2014, ha	17 560	133 118	13,2	Gross felling based on felling documentation, 2014, ha
Metsa uuendamine, 2014, ha	914	8 012	11,4	Reforestation, 2014, ha
Majutuskohad, 2014	186	1 419	13,1	Accommodation establishments, 2014
Majutatud, 2014	335 421	3 087 070	10,9	Accommodated tourists, 2014
Ööbimised, 2014	767 055	5 809 464	13,2	Nights spent, 2014
Muuseumid, 2014	13	256	5,1	Museums, 2014
Muuseumiskäigud, 2014, tuhat	116	3 837	3,0	Museum attendance, 2014, thousands
Inimkannatanuga liiklusõnnetused, 2014	101	1435	7,0	Traffic accidents with casualties, 2014
Registreeritud kuriteod, 2014	1 964	37 787	5,2	Recorded offences, 2014
Pärnu maakond võrreldes Eestiga – Pärnu county compared to Estonia				
Keskmine brutokuupalk, eurot	860	1 065	80,8	Average monthly gross wages and salaries, euros
Kõrgharidusega elanike osatähtsus tööjõus, %	24,4	32,1	76,0	Share of persons with high education in labour force, %
SKP elaniku kohta, 2014, eurot	9 693,8	15 186	63,8	GDP per capita, 2014, euros

Joonis. Valik Pärnu maakonna ja Eesti näitajaid ja nende muutus, 2005–2014

Figure. Selection of indicators on Pärnu county and Estonia, and change in their levels, 2005–2014

^a Aastad 2005–2013. Vähemalt 20 hõivatuga ettevõtteid.

^b Aastad 2006–2014.

^a Years 2005–2013. Turnover in enterprises with at least 20 persons employed.

^b Years 2006–2014.

GENERAL OVERVIEW OF PÄRNU COUNTY

Marika Kivilaid, Greta Tischler
Statistics Estonia

Pärnu county is located in the southwest of Estonia. In the west, the county is bordered by the Gulf of Riga and by a part of it – Pärnu Bay. The county neighbours Lääne county in the northwest, Rapla county in the north, Järva county in the northeast, Viljandi county in the east and the Republic of Latvia in the south.

Pärnu county is mainly located on the coastal plain of Pärnu Bay, which is crossed by the relatively water-rich Pärnu River. The southern part of the county is dominated by forest land. There are several protected areas in the county, the most exceptional one being Soomaa – an area with five seasons, one of them being a period of floods. The territory of Pärnu county includes a number of islands and islets, the largest and most well-known one of which is the island of Kihnu, which has managed to conserve its idiosyncratic cultural heritage.

In terms of its area, Pärnu county is the largest county in Estonia, covering 4,810 km² or 11.1% of the territory of Estonia. As at 1 January 2015, the population of Pärnu county stood at 82,349, which accounts for 6.3% of the total population of Estonia. Based on its population number and population density, Pärnu county ranks fourth after Harju, Tartu and Ida-Viru counties. The population density in Pärnu county is at 17.1 inhabitants per km².

The county centre, Pärnu city is located 129 km away from Tallinn. Distances to other larger cities: 244 km to Jõhvi, 192 km to Võru, 187 km to Riga, 174 km to Tartu, and 96 km to Viljandi. The county is crossed by the Tallinn–Pärnu–Ikla road, which is part of the Via Baltica motorway that stretches from Tallinn to Warsaw, and by the Tallinn–Pärnu railway line. The largest port of the county – the Port of Pärnu – is located at the mouth of the Pärnu River and is an important regional port in Southwestern and Southern Estonia. There are two airfields in Pärnu county: the airfield of Pärnu and the airfield of Kihnu.

Pärnu city is the administrative centre of the county. In addition, there are one more city – Sindi –, one city without municipal status – Kilingi-Nõmme – five towns, eight small towns and 325 villages in the county.

There are 45 preschool child care institutions and 42 general education schools in Pärnu county. Secondary education is provided in six other centres besides Pärnu city: in Häädemeeste, Kilingi-Nõmme, Pärnu-Jaagupi, Sindi, Tõstamaa and Väandra. Pärnumaa Vocational Education Centre is the only educational institution in the county providing vocational training after basic education. There are 1,300 people studying at that school. There are two higher education institutions in the county: The University of Tartu Pärnu College (UTPC) and the Paikuse School of the Police and Border Guard College of the Estonian Academy of Security Sciences which provides vocational as well as professional higher education. There are over 700 students enrolled in the UT Pärnu College.

What can be considered the pillars of cultural life in Pärnu county are Pärnu Concert Hall and Endla Theatre, which has been active as a professional theatre for over 100 seasons already.

The so-called Greater Pärnu area, the central point of which is Pärnu city with its strong industrial potential, is the engine of Pärnu county's diverse economy. Rural areas are dominated by agriculture (especially milk production), forestry and extracting industries, including peat production.

Well-known enterprises located in Pärnu county include: Wendre AS – the largest producer or home textiles in Northern Europe; Skano Group AS – one of the largest manufacturers of wood in Estonia; Valmos OÜ – a manufacturer of veneer and plywood; Scanfil OÜ and Note Pärnu OÜ – manufacturers of electronics; Tootsi Turvas AS – the largest peat producer in Estonia; Sanatoorium Tervis AS; Tervise Paradiis OÜ; Taastusravikeskus Viiking AS; Rapala Eesti AS – a producer of sports goods; Ruukki Products AS and AQ Lasertool OÜ – manufacturers of metal products.

Pulli settlement in Pärnu county is the place where the oldest traces of human life in Estonia have been found. In the 19th century, Pärnu county was one of the centres of national awakening. Konstantin Päts, the first President of the Republic of Estonia, was born in Tahkuranna in Pärnu county.

The sights of Pärnu county include: a former Hanseatic town Pärnu – the largest resort destination in Estonia; the Kihnu cultural space (the small islands of Kihnu and Manija), which has been proclaimed by UNESCO as a Masterpiece of the Oral and Intangible Heritage of Humanity; the Farm Museum of C. R. Jakobson at Kurgja; Tori Stud; Luitemaa nature reserve; Estonian museum railway at Lavassaare; Tõstamaa manor; Soontagana stronghold.

General data on Pärnu county and a comparison of these data with data on Estonia as a whole are provided in the table and figure on page 7. The main data on the local government units of Pärnu county are presented in Annex 2 on page 164. The figures in Annex 1 show the changes in a selection of indicators of these local government units in 2007–2014.

PÄRNU MAAKONNA RAHVASTIK POPULATION OF PÄRNU COUNTY

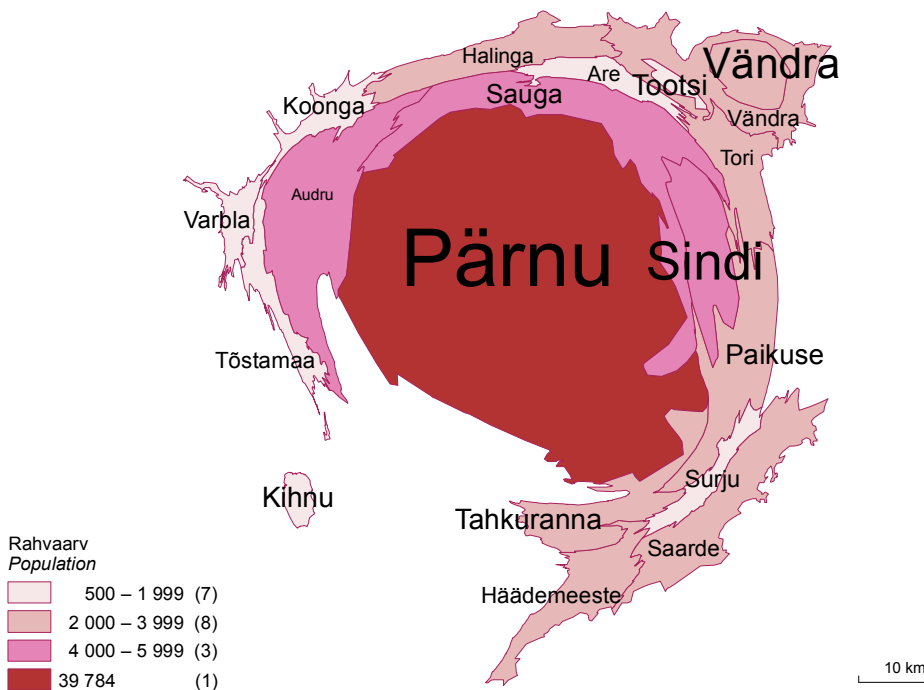
Mihkel Servinski

Statistikaamet – Statistics Estonia

Artikkel keskendub Pärnu maakonna demograafilisele olukorrale, vaatluse all on periood 2000–2015. Mõned olulised trendid on esile toodud ka pikema ajavahemiku kohta.

Kaart 1. Pärnu maakonna rahvastik omavalitsusüksuste omavahelises võrdluses, 1.01.2015

Map 1. Comparison between populations of local government units of Pärnu county, 1.01.2015

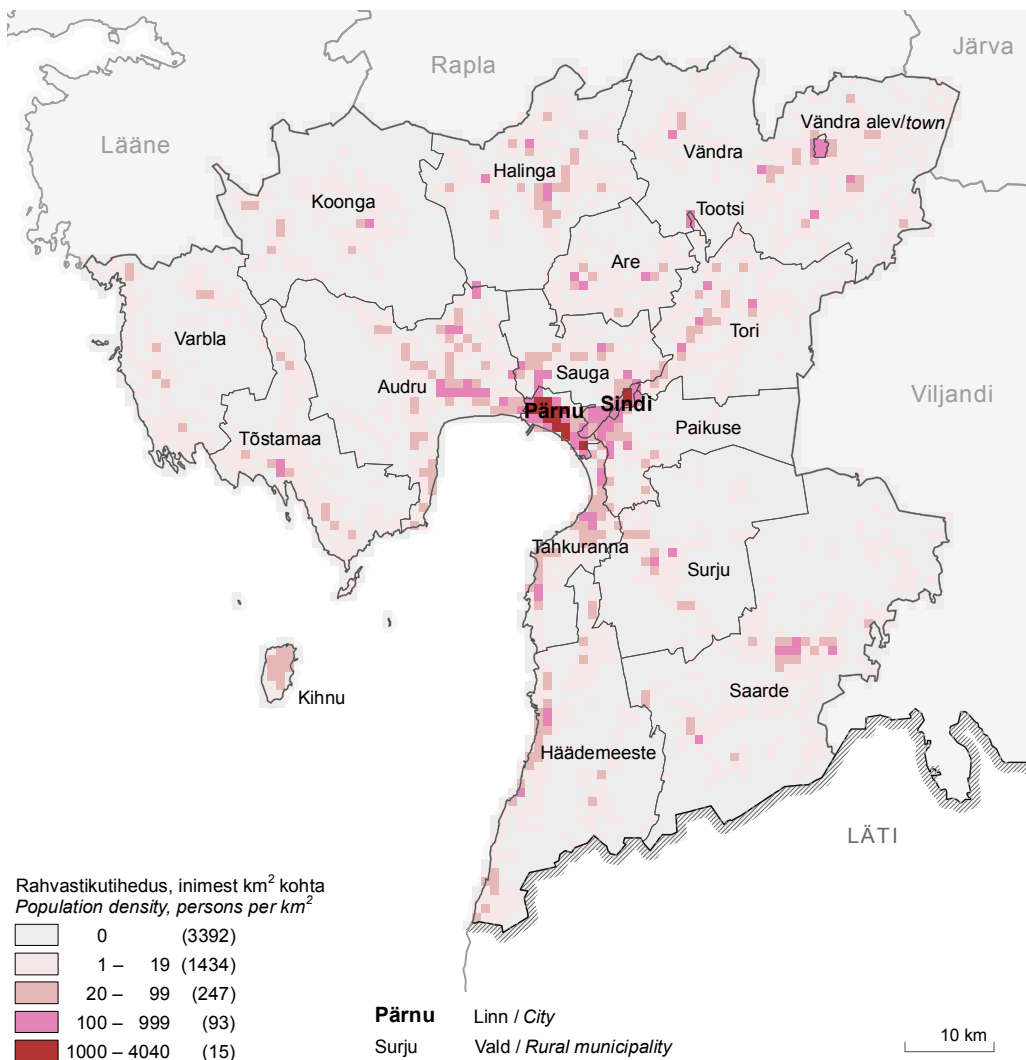
„Riigil, rahval ega ka selle rahva loodud kultuuril ei ole aga mõtet, kui rahvaarv, riigikeele kõnelejate arv, seda maad oma koduks pidavate inimeste arv jääb ülemäära väikeseks. Rahvuse kultuurirahvana püsijäämise kriitilist piiri ei tea tänapäeval keegi, kuid rahvuskultuuri järjepidevus tähendab, et selle rahva keel peab võimaldama paljude teaduste arendamist, toimivat kõrgharidussüsteemi, rikast omakeelset kirjandust ja etendus kunsti. See tähendab, et pädevaid inimesi peab jätkuma ametnike ja diplomaatide, teadlaste ja ärimeeste, sõjameeste ja loovisiksuste ametisse. Ja kõik need inimesed peavad tunda end seotud selle maaga, pidama nimelt seda ja ainult seda maad oma koduks. Kogemuste järgi on selleks vajalik rahvaarv tänapäeval üsna lähedal miljoni piirile, kuigi on ka väiksemaid rahvusriike.” Nii kirjutab emeriitprofessor Ene-Margit Tiit oma raamatus „Eesti rahvastik. Viis põlvkonda ja kümme loendust” (2011). See mõttearendus ei juhi tähelepanu mitte üksnes teoreetilisele probleemile tänapäeva Eestis. Rahvastiku vähenemine on viinud selleni, et üha sagedamini püstitub küsimus Eesti riigi ja kultuuri jätkusuutlikkusest. Maakonna, linna ja valla tasandil ei räägita rahvastikust nii kõlavate sõnadega, ometi on rahvastiku vähenemine paljudes piirkondades tõsine mure ja oht, et

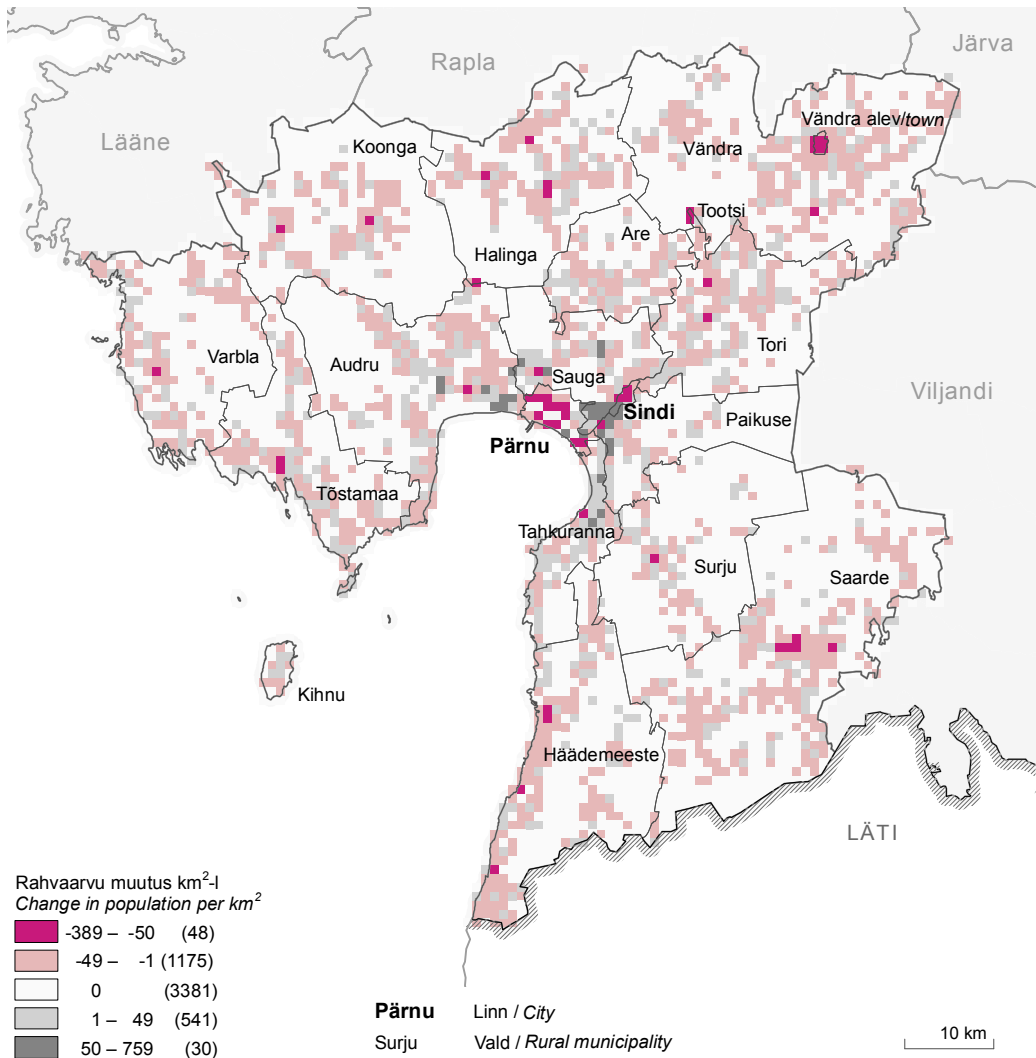
piirkond välja sureb, täiesti reaalne. Muidugi pole praegu väljasuremisohus Pärnu maakond, niisugusest ohust saab rääkida mõne ääremaa küla puhul.

Rahvastikuprotsessid mõjutavad majandust, keskkonda, sotsiaalelu. Toimib ka vastupidine protsess: majanduses, keskkonnas ja sotsiaalelus toimuv mõjutab demograafilisi arenguid. See on ikka nii olnud ja on ka edaspidi. Samas on oluline vahe, kas räägime näiteks sellest, et kohaliku kooli esimeses klassis avatakse kolm, neli või viis paralleeli, või räägime kooli sulgemisest, sest esimesse klassi tulijaid on klassi avamiseks liiga vähe. Kahjuks tuleb praegusel ajal üsna sageli arutada just selle teise valiku üle ning mitte ainult hariduselu puhul. Kooli (postkontori, päästekomando, sularahaautomaadi, kaupluse, haigla jne) sulgemine võib aga rahvastikuarengu negatiivseid trende kiirendada. Kinni panna ei saa, lahti hoida ka ei jõua – keeruline valik paljudes Eesti piirkondades.

Kaart 2. Pärnu maakonna rahvastiku paiknemine, 1.01.2015

Map 2. Distribution of population in Pärnu county, 1.01.2015

Kaart 3. Pärnu maakonna rahvastiku paiknemise muutus, 31.03.2000–1.01.2015*Map 3. Change in distribution of population in Pärnu county, 31.03.2000–1.01.2015*

Perioodile 2000–2015 keskendutakse selles artiklis põhjusel, et nimetatud ajavahemik hõlmab kahte eelmist rahvaloendust (rahvaloendused on teatavasti kõige põhjalikumad allikad demograafilise olukorra hindamisel) ja eelmise analoogse ülevaate „Pärnu maakonna regionaalareng. Statistiline ülevaade“ ilmumisest möödunud aega (Pärnu ... 2004).

Ülevaate koostamisel on kasutatud Statistikaameti andmeid. Need erinevad mõnevõrra rahvastikuregistri andmetest, kuid sobivad rahvastikutrendide kirjeldamiseks paremini.

Sissejuhatavalt veel üks põhjus, miks rahvastiku vähenemine on probleem. Tegemist on üldisema vaatega, aga piirkondade arengu kavandamisel on otstarbekas sellele mõelda. Majanduslehe „Äripäev“ rubriigis „Investor“ kirjutati 1. novembril 2011: „Tuleb investeerida pikaajaliselt piirkondadesse, kus rahvastiku kasvutempo on keskmisest kiirem ning mis asuvad majanduspoliitiliselt stabiilses keskkonnas. Tihti käivad suureneva rahvaarvuga kaasas ka suuremad investeeringud ja rahva tarbijajõu kasv. See tagab aga kiirema majanduskasvu ning kõrgemad varade hinnad. [...] Rahvaarvu trendi arvestades on Eesti viimane koht, kuhu investeerida.“ (Sormunen 2011)

Kas rahvaarvu suurenemisel põhinev majanduskasv on pikemas perspektiivis jätkusuutlik poliitika, on ehk küsitav, aga Äripäevas toodud seisukohta on lihtne mõista ja reaalelus see toimib.

Rahvastikuteadus on üsna keeruline, kuid mitte kõik selles pole keerukas. Mõistlik oleks arvestada rea lihtsate tõdedega.

- Täna sündinud laps läheb suure tõenäosusega seitsme aasta pärast kooli. Täna sündimata laps ei lähe mitte kunagi kooli.
- Täna sündinud tüdruk sünnitab suure tõenäosusega kahekümne-kolmekümne aasta pärast lapse või isegi kaks. Täna sündimata tüdruk ei sünnita mitte kunagi ja mitte kunagi ei saa ta ka vanaemaks.
- Täna sündimata last ei saa tagantjärele sünnitada: ei ole olnud juhust, et laps oleks sündinud näiteks seitsmeaastasena.
- Pikas perspektiivis on sündide ja surmade arv võrdne. Tänapäeva teadus ei tunne surematut inimest.
- Maailma rahvaarv kasvab vaid sündide kaudu. Piirkonniti võib rahvaarv kasvada või kahaneda ka rände tulemusena.

Rahvastikuarengu probleemid ja seatud eesmärgid

Rahvastikuprotsessidel on oluline mõju ühiskonna arengule ja vastupidi – ühiskonna areng mõjutab oluliselt rahvastikuprotsesse. Enamik inimesi leiab, et rahvastikuareng ja selle mõjud on üldise arengu käsitlemisel tähtsad.

Rahvastikuprotsesside suunamiseks ei piisa aga rahvastikuarengu tähtsuse tunnetamisest, kui sellega praktilises tegevuses ei arvestata või arvestatakse väga vähe. Vähemalt teoreetiliselt peaksid piirkonna ees seisvaid probleeme kõige paremini kajastama kohalike omavalitsuste arengukavad ning nendes peaksid leiduma ka suunad, kuidas olulisi probleeme lahendada. Kuidas kajastuvad rahvastikuprotsessid Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste arengukavades?

Maakonna kohalike omavalitsuste arengukavadest üldistavat ülevaadet saada ei ole lihtne: kavad on koostatud erinevate meetodikate alusel, eri ajal, erineva kehtivusega. Väga mitmekesine on arengukavade ülesehitus ja käsitluse detailsus ning – mis peamine – ka omavalitsusüksuste probleemid on erinevad.

Kõigis Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste arengukavade rahvastikku käsitlevates osades on üsna hea ülevaade linna või valla rahvastikus toimuvatest protsessidest. On selge, et nende arengukavade koostajad tunnevad oma piirkonna rahvastikustatistikat ning seetõttu on ülevaatesse, mis on eelkõige mõeldud Pärnumaa linnade ja valdade inimestele, keeruline midagi niisugust lisada, mida nad varem ei tea või võiksid teada, kui on lugenud oma piirkonna arengukava. Olles varem põhjalikult uurinud Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste arengukavasid, saan siinkohal öelda, et rahvastikuprotsesse on hakatud kohalike omavalitsuste arengukavades paremini kirjeldama.

Missugused on rahvastikuarenguga seotud ühised probleemid Pärnumaa kohalikes omavalitsustes, lähtudes arengukavades kirja pandust? Tüüpilisena on esile toodud rahvastiku vananemine, kuigi leidub ka kohalikke omavalitsusi – nt Audru ja Tahkuranna vald – mille arengukavas nenditakse positiivsena, et rahvastik nooreneb. Väljarännet nähakse probleemina tegelikult kõigis Pärnumaa kohalike omavalitsuste arengukavades, ka nendes, kus rändesaldo on olnud plussis. Viimasel juhul on murekohaks noorte väljaränne ja tööelise elanikkonna siirdumine välisriikidesse (nt Paikuse vald). Sündide arvu ei pea piisavaks ükski Pärnu maakonna kohalik omavalitsus.

Paljudes Pärnu maakonna omavalitsusüksustes on probleemiks rahvaarvu vähenemine. On siiski ka omavalitsusüksusi, kus see kasvab. Huvitav on tähele panna, et kui varem on probleemi

nähtud ka rahvaarvu liiga kiires kasvus, siis praegu ei käsitle seda kitsaskohana ükski Pärnu maakonna kohaliku omavalitsuse arengukava. Haldusreformi kontekstis on põhjust märkida, et omavalitsusüksuse väikest rahvaarvu ei too esile (vähemalt jõuliselt mitte) ükski arengukava. Leidub arengukavasid, kus tuuakse esile mõne vanuserühma, nt koolilaste vähenemine arvukus, aga see pole kirjade järgi valitsev mure.

On veidi üllatav, et üheski arengukavas ei ole juttu rahvastiku paiknemisest. Seda, kus inimesed elavad, on muidugi üsna keeruline muuta ja enamasti ollakse ka tegeliku olukorraga harjunud. Siiski pole kahtlust, et nägemus, kuidas tagada logistiliselt teenuste kättesaadavus ja edendada ettevõtlust, ei ole Pärnumaa paljude piirkondade tugevuseks.

Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste arengukavasid lugedes torkab silma, et varasemaga võrreldes palju vähem on sõnastatud otseselt demograafilise olukorraga seotud eesmärgid. Niisugust eesmärki, et aastakümneid kestnud rahvastiku vähenemise tõttu peab püüdma, et rahvaarv edaspidi kasvama hakkaks, arengukavades ei leidu. Otsuste demograafiliste eesmärkide vähesusele pole võimalik ühest hinnangut anda. Oleks hea, kui eesmärgid oleksid seotud, aga kui need puuduvad, ei juutu samuti midagi: peaaegu kõikidest arengukavadest võib vähemalt kaudselt välja lugeda, et demograafiline olukord teeb muret ja kavandatavate tegevuste abil loodetakse seda parandada.

Kas rahvastiku olukord on kohaliku omavalitsuse jaoks kõige tähtsam või hoopis kümnenda järgu küsimus, arengukavadest ei selgu, sest peaaegu üheski neist pole probleeme olulisuse põhjal järjestatud. Kahaneva rahvaarvuga omavalitsusüksuste arengukavades ei ole tegelikult analüüsitud, miks rahvaarv väheneb. Kasvava rahvaarvuga piirkondades mainitakse kasvuallikana eelkõige valglinnastumist. Kas valglinnastumine on pikemaajaline või rahvastikuarengu mõttes lühiajaline protsess, seda arengukavades ei küsita. Võib-olla siiski peaks!

Maakonna arengustrateegias „Pärnumaa 2030+“ seatakse eesmärgiks demograafilise olukorra parandamine ning eesmärk loetakse saavutatuks, kui maakonna elanike arv on stabiliseerunud, sündimus kasvab ja rändesaldo on positiivne (Arengustrateegia ... 2014).

Kokkuvõtteks võib öelda, et Pärnumaa kohalike omavalitsuste arengukavad rahvastikutemaatika käsitlemisel üllatusi ei paku. Toimuvat osatakse hästi kirjeldada, kadunud on varasem optimism, et negatiivsed rahvastikuprotsessid minu küla, minu valda või linna ei puuduta. Soov oma piirkonda rahvast juurde tuua on kõigil, kuigi arengukavades ei pruugi see otseselt väljenduda. Kõige üldisem probleem tundub olevat väljaränne ja põhjendatud väljarände, õppima asumise puhul see, et väljarännanu ei näe põhjust tagasi tulla. Tegevuskavades selgub, et peamiselt loodetakse inimesi paikkonda meelitada kenale loodusele viidates ja sotsiaalset infrastruktuuri parandades. Mõnes üksikus arengukavas räägitakse arglikult ka töökohtadest.

Rahvastiku paiknemine

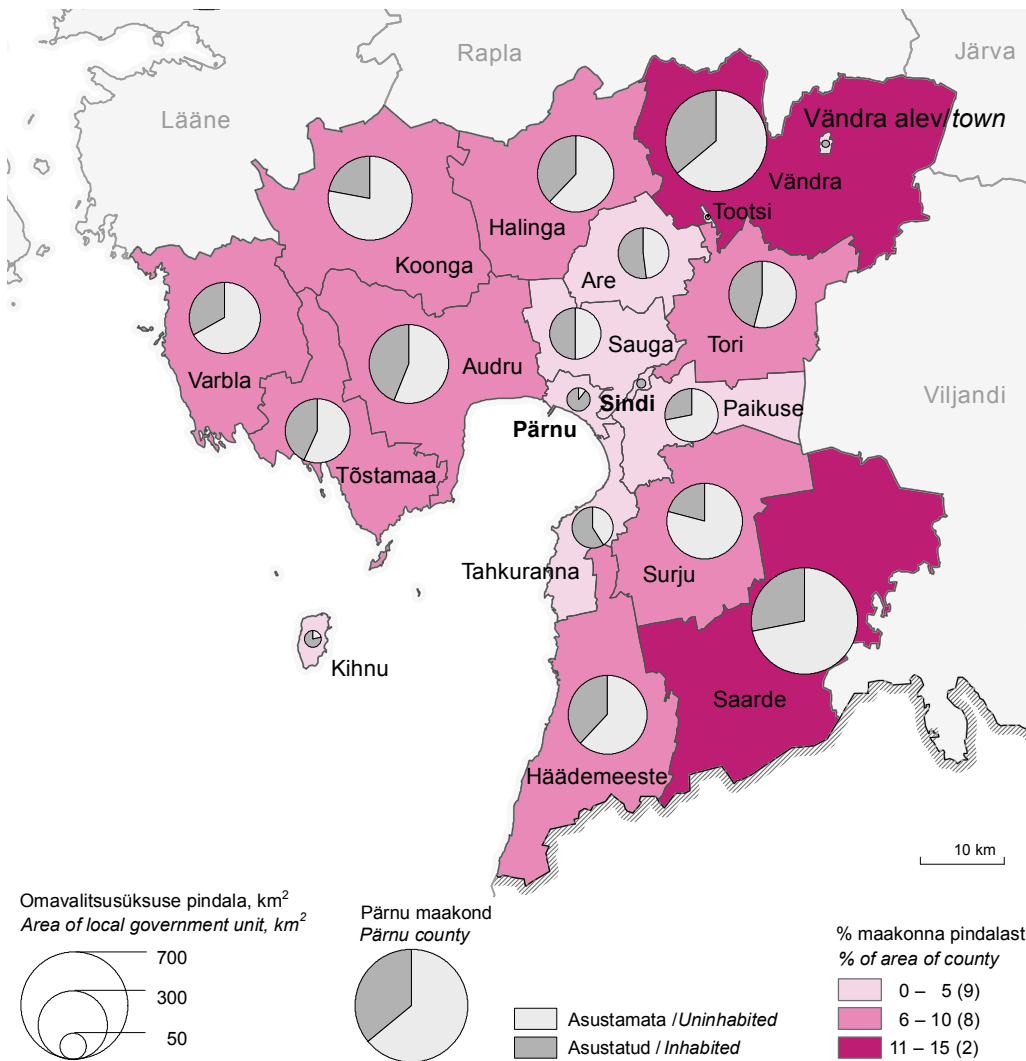
Pärnu maakonna keskmine rahvastikutihedus on 17,1 inimest ruutkilomeetril. Joonisel 1 on toodud maakonna omavalitsusüksuste rahvastikutihedus 1. jaanuaril 2015. Erinevused omavalitsusüksuste vahel on märgatavad. On loomulik, et linnaliste ja maaliste omavalitsusüksuste rahvastikutihedus erineb, aga oluliselt erinevad selle poolest ka Pärnumaa vallad. On üsna selge, et eri rahvastikutihedusega piirkonnad nõuavad erinevaid logistilisi lahendusi.

Pärnu maakonna rahvastiku paiknemine ja selle muutus on kujutatud kaartidel 2 ja 3. Ruutkaart iseloomustab Pärnu maakonna elanike paiknemist täpsemalt, kui seda näitab maakonna või omavalitsusüksuse keskmine rahvastikutihedus. Kaartidel on selgelt näha, et Pärnu maakonnas on üsna palju asustamata maad ehk maad, kus ühel ruutkilomeetril ei ela ühtegi inimest. Selle peamiseks põhjuseks on soode ja metsamassiivide ning muidugi ka põllumaa rohkus, sest eks suur osa toidust tule meie lauale ikka põllult ja karjamaalt. Definitsiooni kohast asustamata maad on Eestis veidi üle 50% ja Pärnu maakonnas veidi üle 64% maismaast. Rohkem kui Pärnu maakonnas on asustamata maad vaid Ida-Virumaal.

Kaart 4. Pärnu maakonna omavalitsusüksused asustamata maa osatähtsuse järgi, 1.01.2015

Map 4. Local government units of Pärnu county by share of uninhabited land, 1.01.2015

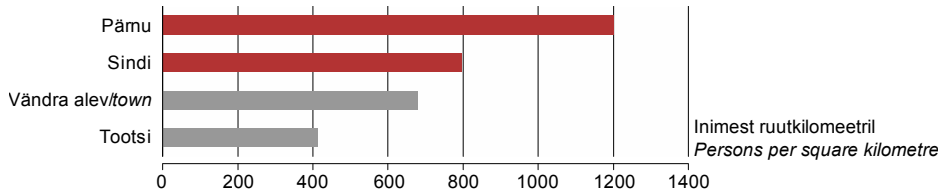
Kõige rohkem asustamata maad on Pärnu maakonnas Surju, Koonga, Saarde ja Paikuse vallas. Kõige vähem on seda ootuspäraselt omavalitsusüksustes, mille moodustavad linnalised asulad. Asustamata maad on kõige vähem Kihnu, Tahkuranna, Are ja Sauga vallas. Suurima asustamata maa osatähtsusega omavalitsusüksused rühmituvad selgelt Pärnu maakonna mandriosa äärealadele (kaart 4).

Joonis 1. Pärnu maakonna linnalistest ja valdavalt maalistest asulatest koosnevate omavalitsusüksuste rahvastikutihedus, 1.01.2015

Figure 1. Population density of local government units in Pärnu county consisting of urban and predominantly rural settlements, 1.01.2015

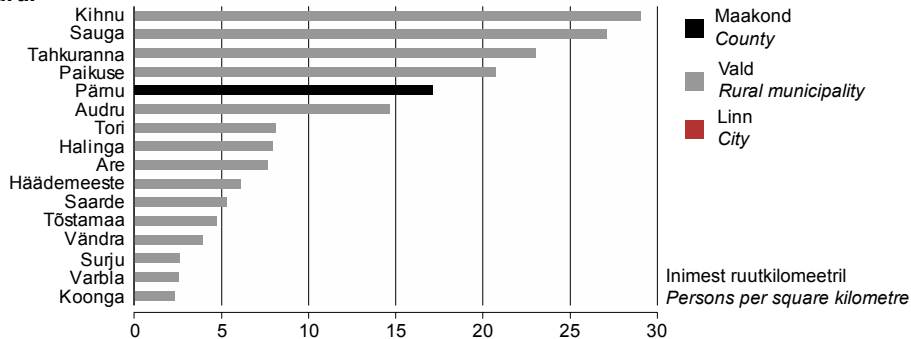
Linnalised

Urban

Maalised

Rural

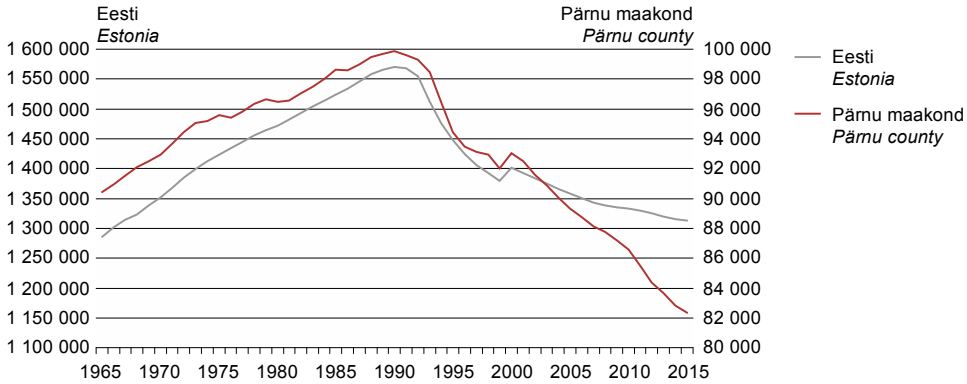
Rahvaarv

2015. aasta algul elas riikliku statistika andmetel Eestis 1 313 271 ja Pärnu maakonnas 82 349 inimest. Pärnu maakonna rahvaarv on aastatel 1965–2015 muutunud analoogselt Eesti rahvaarvuga: kasvu ja kahanemise perioodid langevad kokku (joonis 2). Kuna rahvaarv on Eestis ja Pärnu maakonnas muutunud mõnevõrra erineva kiirusega, siis Eestis oli 2015. aasta algul elanikke veidi rohkem, kui 1965. aasta algul, aga Pärnu maakonnas veidi vähem. Joonise 2 juures tuleb tähele panna, et rahvaarvu kasv 2000. ja 2001. aasta vahel on tingitud arvestuse meetodikast.

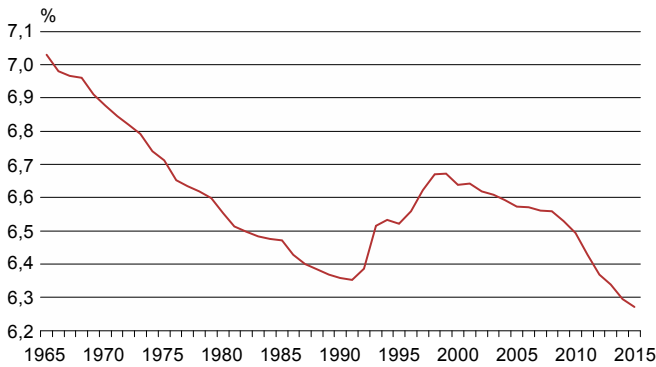
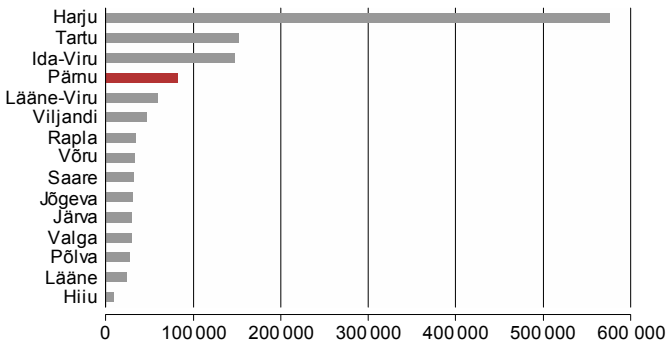
Rahvaarvu muutumise kiiruse erinevusi perioodil 1965–2015 iseloomustab joonis 3, kus on kujutatud Pärnu maakonna rahvastiku osatähtsus Eesti kogurahvastikus. Näeme, et Pärnu maakonnale oli parim aeg taasiseseisvumisele järgnev kümnend, mil maakonna rahvastiku osatähtsus Eestis oli kasvutrendis. Eeldusel, et positiivseks peame siiski rahvaarvu kasvu, ei saa seda perioodi siiski heaks hinnata, sest rahvaarv neil aastatel maakonnas kahanes. Kasvu-kahanemist silmas pidades on Pärnumaa rahvastikuareng selgelt kaheks jaotatav: kasv enne taasiseseisvumist ja kahanemine pärast seda.

Kogu Eesti ja Pärnu maakonna rahvastikuprotsessidest rääkides ei anna enamik näitajaid põhjust optimismiks. Üheks näitajaks, mille puhul saab Pärnumaad Eesti ulatuses esile tõsta, on siiski ka rahvaarv. Pärnu on Eestis rahvaarvult neljas maakond (joonis 4). See võib anda Pärnu maakonnale konkurentsieelise, et seal jääksid alles mõningad avalikud teenused (nt haigla) ja et maakond meelitaks ettevõtjaid, sest lootus tööjõudu leida on seal suurem kui paljudes teistes maakondades.

Võrreldes Pärnu maakonna elanike arvu vähenemist teiste maakondade elanike arvu muutusega viieaastaste perioodide kaupa ajavahemikul 2001–2015 näeme, et rahvaarvu kahanemine on olnud Pärnumaal aeglasem, kui enamikus teistes Eesti maakondades (tabel 1). Siiski teeb Pärnumaa poolelt vaadates ärevaks maakonna väikene positsioonikaotus viimasel perioodil.

Joonis 2. Pärnu maakonna ja Eesti rahvaarv 1. jaanuaril, 1965–2015
Figure 2. Population of Pärnu county and Estonia as at 1 January, 1965–2015

Allikas: Statistikaamet, Eesti Kõrgkoolidevaheline Demouuringute Keskus
 Source: Statistics Estonia, Estonian Interuniversity Population Research Centre

Joonis 3. Pärnu maakonna rahvastiku osatähtsus Eesti rahvastikus 1. jaanuaril, 1965–2015
Figure 3. Share of population of Pärnu county in population of Estonia as at 1 January, 1965–2015

Joonis 4. Maakondade rahvaarv, 1.01.2015
Figure 4. Population of counties, 1.01.2015

Tabel 1. Maakondade ja Eesti rahvaarvu suhteline muutus perioodide kaupa, 2001–2015

Table 1. Relative change in population of counties and Estonia by period, 2001–2015
(protsenti – percentages)

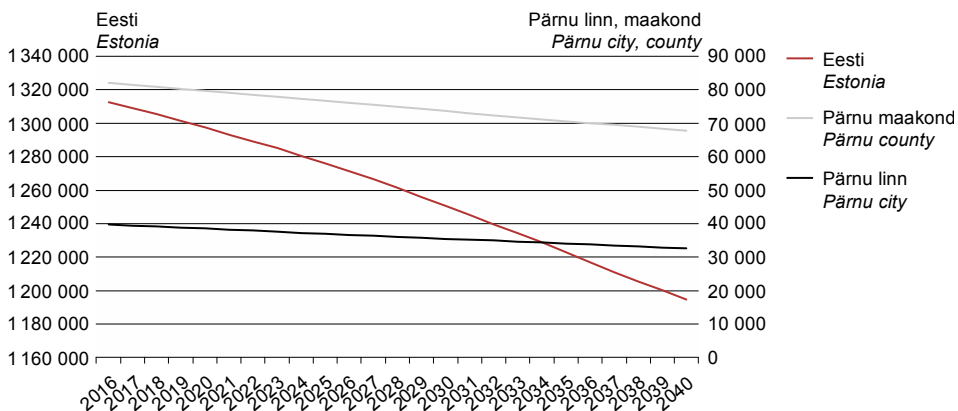
2001–2005		2006–2010		2011–2015	
Harju	101,3	Harju	102,7	Harju	102,4
Tartu	98,3	Tartu	99,8	Hiiu	99,0
Eesti – Estonia	97,6	Eesti – Estonia	98,7	Saare	98,9
Rapla	97,1	Rapla	98,1	Eesti – Estonia	98,8
Pärnu	96,5	Pärnu	97,6	Tartu	98,5
Põlva	95,1	Saare	96,3	Põlva	96,5
Lääne-Viru	94,8	Hiiu	95,6	Pärnu	96,3
Saare	94,8	Põlva	95,3	Rapla	96,1
Valga	94,8	Valga	95,3	Võru	96,0
Jõgeva	94,1	Lääne-Viru	95,1	Lääne	95,8
Võru	94,0	Lääne	95,1	Jõgeva	95,1
Hiiu	94,0	Ida-Viru	94,5	Lääne-Viru	95,0
Ida-Viru	93,7	Võru	94,5	Viljandi	95,0
Viljandi	93,5	Viljandi	93,3	Valga	94,8
Järva	93,5	Järva	93,3	Järva	94,7
Lääne	93,3	Jõgeva	93,2	Ida-Viru	94,5

Muidugi võib Pärnu maakonnas rahvaarvu suhteliselt aeglasema vähenemise üle heameelt tunda, kuid rahuloluks pole siiski põhjust. Maakonna rahvastik on vähenenud juba veerand sajandit ja arvestades Eesti ning Pärnu maakonna rahvastikuprognooosi, kahaneb suure tõenäosusega vähemalt järgmise poole sajandi jooksul. Pole otsest põhjust väita, et rahvaarvu vähenemine on ainult halb, kuid kindlasti seab see majandus- ja sotsiaalelu arengule teistsugused reeglid, kui on need, mis kehtiksid rahvaarvu kasvamise tingimustes. Olukorras, kus suuremas osas maailmast rahvastik kasvab ja kus väga suur osa Eesti inimesi mõtleb rahvastiku kasvu tingimustes kehtivast loogikast lähtudes, on üsna raske arvestada rahvastiku kahanemisega reaalelus.

Pärnu maakonna kohta on tehtud kaks rahvastikuprognooosi, mille perioodi lõpp on alles ees. Ühe autor on professor Tiit Tammaru, prognoos avaldati 2003. aastal ja on koostatud aastani 2025. Selle prognoosi põhistsenaarium vastab 2015. aastal vaadatuna üsna täpselt tegelikule olukorrale Pärnumaal: prognoosi kohaselt oleks maakonnas pidanud 2015. aastal elama 83 760 inimest, riikliku statistika andmetel elas tegelikult 82 349 inimest. Põhistsenaariumi kohaselt elaks Pärnumaal 2025. aastal 77 870 elanikku. Lisaks veel, et kõige tõenäolisema stsenaariumi kohaselt elanuks 2015. aastal maakonnas 86 300 ja elaks 2025. aastal 82 820 elanikku.

Joonis 5. Pärnu maakonna ja linna ning Eesti rahvastikuprognooos, 2016–2040

Figure 5. Population projection for Pärnu county, Pärnu city and Estonia, 2016–2040

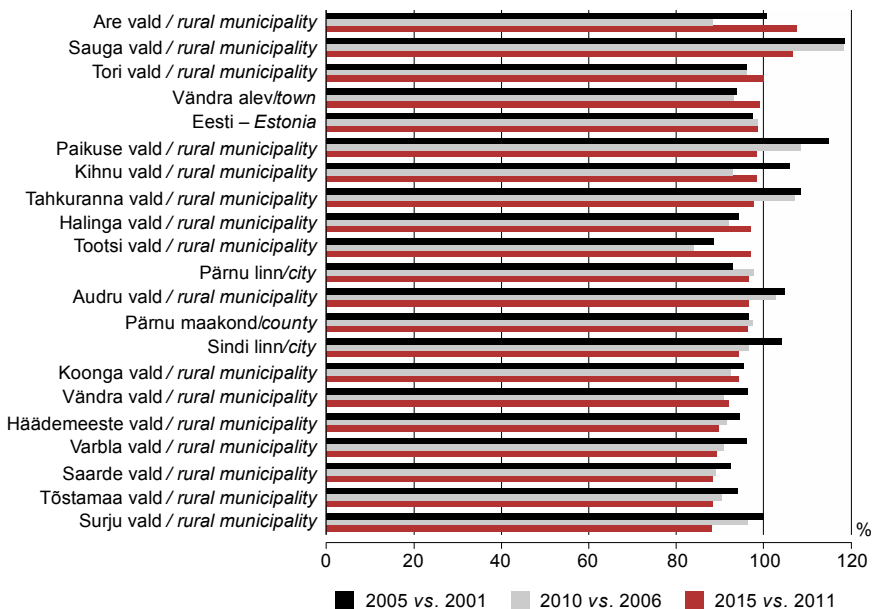

Teise Pärnu maakonna rahvastikuprognoozi on teinud Statistikaamet ja see on koostatud aastani 2040. Statistikaameti prognoos on professor Tammaru omast veidi pessimistlikum ning lähtub eeldusest, et senine trend jätkub: 2025. aastal elaks maakonnas 76 690 inimest (joonis 5). Võrdluseks on joonisele lisatud samuti Statistikaameti koostatud ja samadest eeldustest lähtuvad Eesti ja Pärnu linna rahvastikuprognoozid.

Joonis 5 jätab kiirel vaatamisel mulje, nagu kahaneks Eesti rahvaarv kiiremini kui Pärnu maakonna rahvaarv. Tegemist on erinevate skaaladega joonise telgedel. Pärnu maakonna rahvaarv kahaneb prognoosi kohaselt veidi kiiremini kui Eesti rahvaarv: kui Pärnu maakonna prognoositav rahvaarv moodustab 2016. aastal 6,26% Eesti kogu rahvaarvust, siis aastal 2040 prognoositi kohaselt 5,67%. Jooniselt 5 saame välja lugeda, et Pärnu linna rahvaarv kahaneb aeglasemalt kui Pärnu maakonna rahvaarv tervikuna: 2016. aastal on Pärnu linna elanikkonna prognoositud osatähtsus maakonna rahvastikus 48,43% ja 2040. aastal 48,21% ehk tegelikult on osatähtsus stabiilne.

Joonis 6. Pärnu maakonna omavalitsusüksuste rahvaarvu suhteline muutus, 2001–2005, 2006–2010 ja 2011–2015

Figure 6. Relative change in population of local government units in Pärnu county, 2001–2005, 2006–2010 and 2011–2015

Kuigi Pärnu maakonna rahvaarv kahaneb, leidub maakonnas omavalitsusüksusi, kus see kasvab, ehk igal pool maakonnas ei toimu rahvastikuprotsessid (ootuspäraselt) ühesuguse mustriga. Rahvaarvu muutus Pärnu maakonna omavalitsusüksustes on esitatud lisa 1 joonistel lk 162–163, joonisel 6 ning tabelis 2. Joonisel 6 ja tabelis 2 on vaadatud ajavahemikku 2001–2015, mis on jagatud viieaastasteks perioodideks. Saab teha järgmised tähelepanekud.

- Ainus Pärnu maakonna omavalitsusüksus, kus rahvaarv on suurenenud kõigil kolmel viieaastasel perioodil on Sauga vald. Viimasel perioodil on kasv olnud varasemast palju aeglasem.
- Perioodil 2001–2005 oli Pärnu maakonnas kaheksa kasvava või stabiilse rahvaarvuga omavalitsusüksust ja üks omavalitsusüksus, kus rahvaarv kahanes üle 10%. Perioodil 2011–2015 oli selliseid omavalitsusüksusi vastavalt kolm ja viis.

- Kahel esimesel perioodil kasvas Pärnu linna lähivaldade Paikuse, Tahkuranna ja Audru rahvaarv. Viimasel perioodil nende valdade rahvaarv vähenes. Kas see tähendab, et Pärnu linn kui lähivaldade rahvaarvu kasvu mootor on ammendunud? Ühest vastust ei ole, aga kindlasti on tegemist olulise muutusega Pärnumaa rahvastikuarengus.
- Teisel vaadeldaval perioodil Are valla rahvaarv märgatavalt kahanes, kolmandal selgelt kasvas. Kas kasv jätkub ka edaspidi või oli tegemist uusasumite tekke viimase lainega, näitab ainult aeg.
- Kõigil kolmel viieaastasel perioodil on rahvaarv kiirenevalt vähenenud Tõstamaa, Saarde, Varbla ja Häädemeeste vallas.
- Vändra, Koonga, Tootsi ja Halinaga valla ning Pärnu linna ja Vändra alevi rahvaarv on küll kõikidel perioodidel vähenenud, kuid mitte kiirenevalt.
- Ettevalmistamisel oleva haldusreformi praeguses etapis saab öelda, et reformi tulemuseks plaanitava vähima elanike arvuga (5000) on praegu vaid kaks maakonna omavalitsusüksust (Pärnu linn ja Audru vald) ning soovitusliku suurusega (vähemalt 11 000 elanikku) vaid Pärnu linn (joonis 7).

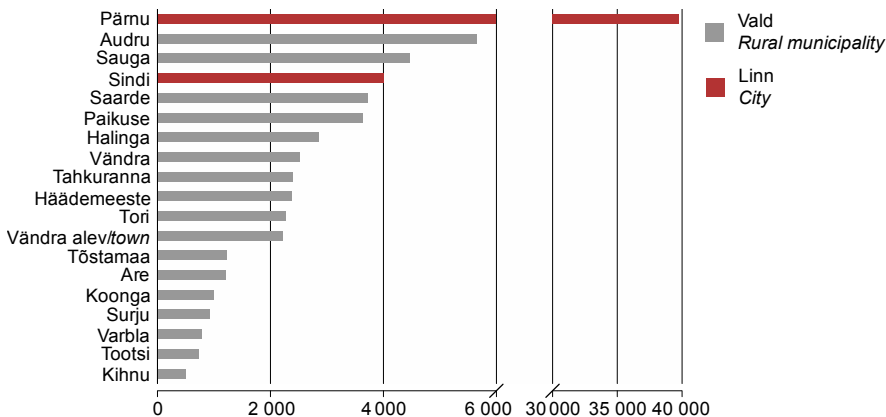
Tabel 2. Pärnu maakonna omavalitsusüksuste rahvaarvu suhteline muutus, 2001–2005, 2006–2010 ja 2011–2015

Table 2. Relative change in population of local government units in Pärnu county, 2001–2005, 2006–2010 and 2011–2015
(protsenti – percentages)

2001–2005	2006–2010	2011–2015			
Sauga vald / rural municipality	118,5	Sauga vald / rural municipality	118,3	Are vald / rural municipality	107,6
Paikuse vald / rural municipality	115,0	Paikuse vald / rural municipality	108,5	Sauga vald / rural municipality	106,7
Tahkuranna vald / rural municipality	108,6	Tahkuranna vald / rural municipality	107,1	Tori vald / rural municipality	100,0
Kihnu vald / rural municipality	105,8	Audru vald / rural municipality	102,8	Vändra vald alev/town	99,0
Audru vald / rural municipality	104,7	Eesti – Estonia	98,7	Eesti – Estonia	98,8
Sindi linn/city	104,0	Pärnu linn/city	97,9	Paikuse vald / rural municipality	98,5
Are vald / rural municipality	100,7	Pärnu maakond/county	97,6	Kihnu vald / rural municipality	98,4
Surju vald / rural municipality	100,0	Sindi linn/city	96,6	Tahkuranna vald / rural municipality	97,6
Eesti – Estonia	97,6	Surju vald / rural municipality	96,4	Halinga vald / rural municipality	97,1
Pärnu maakond/county	96,5	Tori vald / rural municipality	96,0	Tootsi vald / rural municipality	96,8
Vändra vald / rural municipality	96,3	Vändra vald alev/town	93,2	Pärnu linn/city	96,7
Varbla vald / rural municipality	96,2	Kihnu vald / rural municipality	92,9	Audru vald / rural municipality	96,4
Tori vald / rural municipality	96,1	Koonga vald / rural municipality	92,6	Pärnu maakond/county	96,3
Koonga vald / rural municipality	95,4	Halinga vald / rural municipality	92,0	Sindi linn/city	94,4
Häädemeeste vald / rural municipality	94,5	Häädemeeste vald / rural municipality	91,7	Koonga vald / rural municipality	94,2
Halinga vald / rural municipality	94,1	Vändra vald / rural municipality	90,9	Vändra vald / rural municipality	92,0
Tõstamaa vald / rural municipality	94,0	Varbla vald / rural municipality	90,9	Häädemeeste vald / rural municipality	89,8
Vändra vald alev/town	93,7	Tõstamaa vald / rural municipality	90,4	Varbla vald / rural municipality	89,3
Pärnu linn/city	93,0	Saarde vald / rural municipality	88,8	Saarde vald / rural municipality	88,5
Saarde vald / rural municipality	92,5	Are vald / rural municipality	88,5	Tõstamaa vald / rural municipality	88,4
Tootsi vald / rural municipality	88,6	Tootsi vald / rural municipality	83,9	Surju vald / rural municipality	88,1

Joonis 7. Pärnu maakonna omavalitsusüksuste rahvaarv, 1.01.2015

Figure 7. Population of local government units of Pärnu county, 1.01.2015

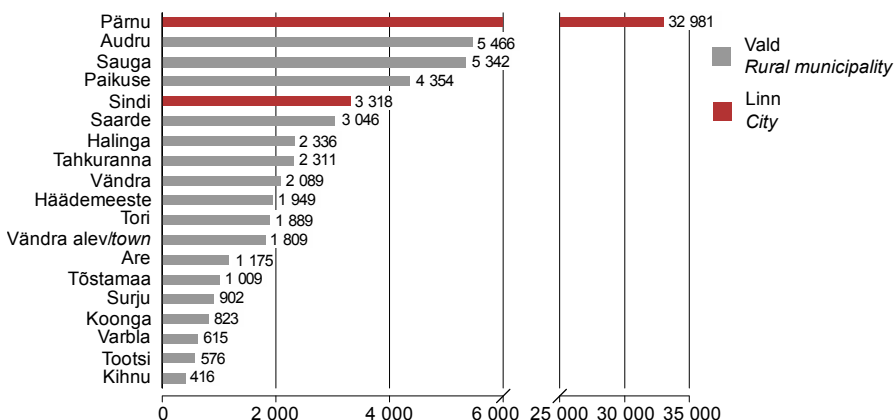

Demograaf Kalev Katus on oma seminarides rõhutanud, et alla 30 000 elanikuga piirkonna kohta ei ole võimalik matemaatilise statistika meetoditega kvaliteetset rahvastikuprognooši teha. Ometi tehakse tulevikuhinnanguid ka väiksemate kogumite kohta. Neid ei saa pseudoteaduseks pidada, aga on selge, et väiksemate rahvahulkade arengusuundade kohta ei ole lihtne hinnangut anda – juhulike sündmuste mõju on liiga suur. Professor Tiit Tammaru 2003. aastal koostatud hinnanguid Pärnu maakonna omavalitsusüksuste rahvaarvu muutuse kohta tuleb tunnustada, aga on selge, et need vajavad korrigeerimist, vähemalt juhul, kui hinnanguid koos vaadelda. Sauga vallas elas 1. jaanuaril 2015 prognoositust üle 40% rohkem ja Töstamaa vallas üle 20% vähem inimesi, samas langevad Paikuse vallas prognoositud ja tegelik rahvaarv tegelikult kokku. Enamiku omavalitsusüksuste kohta on professor Tammaru hinnang olnud optimistlikum kui on kujunenud tegelik olukord. Vaid kolmes vallas on tegelikult rohkem elanikke, kui demograafi hinnang ette nägi. Mida rohkem Pärnu maakonna äärte poole, seda optimistlikum on hinnang olnud, võrreldes tegeliku olukorraga (tabel 3).

2015. aastal koostas Statistikaamet (Alis Tammur ja Ene-Margit Tiit) hinnangu Eesti omavalitsusüksuste rahvaarvu muutumise kohta aastani 2030. Hinnang tehti klasteranalüüsi abil: esmalt jagati Eesti omavalitsusüksused viimaste aastate rahvastikutrendide alusel klasteritesse ja seejärel tehti prognoos kogu klasteri kohta. Kui eeldada, et muutused toimuvad klasteri sees ühesuguselt, siis saame arvutada võimalikud muutused kõigi omavalitsusüksuste kohta. Sellise arvutuse tulemused on esitatud joonisel 8.

Joonis 8. Pärnu maakonna omavalitsusüksuste rahvaarv, prognoos aastaks 2030

Figure 8. Population of local government units of Pärnu county, projection for 2030

Tabel 3. Professor Tiit Tammaru koostatud Pärnu maakonna omavalitsusüksuste rahvastikuprognosis ja tegelik rahvaarv, 2015

Table 3. Population projection made by Professor Tiit Tammaru for local government units of Pärnu county, and their actual population, 2015

Omavalitsusüksus Local government unit	Prognoos Projection		Tegelik Actual 2015	Tegelik vs. prognoos, % Actual vs projection, %
	2015	2025		
Are vald / rural municipality	1 288	1 334	1 216	94,4
Audru vald / rural municipality	5 973	6 108	5 658	94,7
Halinga vald / rural municipality	3 409	3 364	2 863	84,0
Häädemeeste vald / rural municipality	2 976	2 974	2 388	80,2
Kihnu vald / rural municipality	455	428	502	110,3
Koonga vald / rural municipality	1 155	1 056	1 008	87,3
Paikuse vald / rural municipality	3 643	3 988	3 634	99,8
Pärnu linn/city	41 390	38 560	39 784	96,1
Saarde vald / rural municipality	4 589	4 241	3 733	81,3
Sauga vald / rural municipality	3 117	3 405	4 459	143,1
Sindi linn/city	4 178	4 112	4 003	95,8
Surju vald / rural municipality	1 054	1 078	934	88,6
Tahkuranna vald / rural municipality	2 322	2 437	2 392	103,0
Tootsi vald / rural municipality	801	653	736	91,9
Tori vald / rural municipality	2 641	2 609	2 279	86,3
Tõstamaa vald / rural municipality	1 601	1 587	1 237	77,3
Varbla vald / rural municipality	851	773	786	92,4
Vändra alev/town	2 274	2 089	2 217	97,5
Vändra vald / rural municipality	3 026	2 960	2 520	83,3

Rahvastikuprognosis on kindlasti vaja, kuid neid tuleb väga targalt kasutada. Prognoosi eesmärk on kirjeldada olukorda teatud eeldustest lähtuvalt. Kui suudame oma tegevustega eeldusi muuta, siis võib ka negatiivne prognoos paremaks muutuda.

Rahvaarvu teema lõpetuseks võiks Eesti diplomaadi Hardi Tiido eeskujul küsida: „Miks on tarvis nii ohjeldamatult paljuneda?“ Tegelikult ei olegi vaja. Me lihtsalt ei suuda kohaneda olukorraga, kus rahvaarv ei kasva ega kasva. Tegelikult on rahvaarvu – täpsemalt turu – kasvule üles ehitatud majandus klassikaline püramiidskeem, mis siis, kui püramiidi põhi enam ei kasva, kukub lihtsalt kokku.

Sünnid, surmad ja loomulik iive

Sünnide arv ja selle muutumine ei ole lihtsalt üks paljudest rahvastikunäitajatest. Tegemist on ühe parima piirkonna arengut ja elujõudu iseloomustava indikaatoriga. Laste sünnid näitavad, et piirkonnas on vastavas eas inimesi ning et piirkonnas tahetakse elada. Loomulikult ei ole asi nii lihtne – heaolu suurenemisega ei pruugi kaasuda sünnide arvu kasv jne. Alahindamata suhtarvude tähtsust rahvastikuprotsesside kirjeldamisel ja analüüsimisel, on väikeste piirkondade ja väikese sünnide arvu juures absoluutnumber kõige iseloomulik näitaja: lasteaiakohti vajavad ikka konkreetsed lapsed, kooli lähedased samuti konkreetsed lapsed, mitte suhtarvud.

Sünnide arv on pärast Eesti taasiseseisvumist Pärnu maakonnas muutunud samaselt sünnide arvu muutusega Eestis, mis tähendab et sünnide arvu suurenemise ja vähenemise perioodid on Eestis ja Pärnu maakonnas suuresti kattuvad (joonis 9). Küll on muutumise kiirus olnud mõnevõrra erinev ja seetõttu on Pärnu maakonna sünnide osatähtsus kogu Eesti sündides 1,5 protsendipunkti ulatuses kõikunud (joonis 10). Kui vaadata Pärnu maakonna sünnide osatähtsuse muutust Eesti sünnide arvus trendina, siis on see langev ehk Pärnumaa seisukohalt vaadatuna negatiivne.

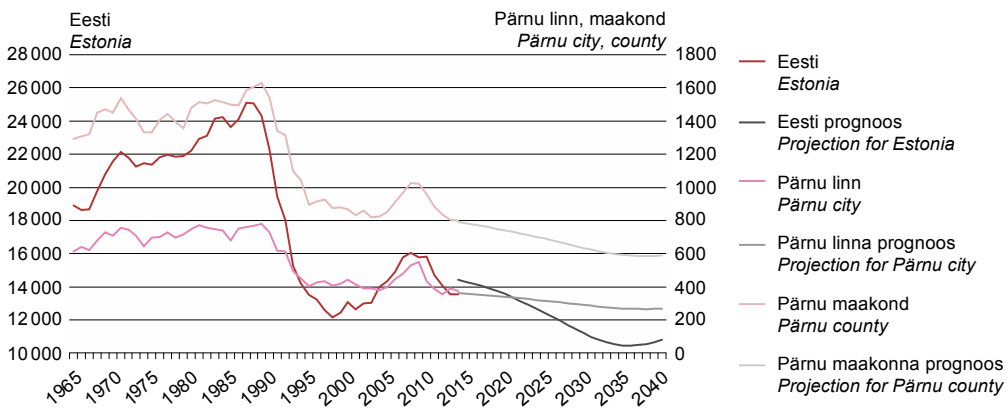

Joonistel 9 ja 10 algab aegrida 1965. aastast. Perioodi 1965–2000 selles artiklis ei käsitleta, aga sündide arvus on sel ajal toimunud olulisi muutusi, mistõttu on esitatud pikem tagasivaade.

Mõned aastad tagasi kirjutasin: „Sündide arvu muutuse Pärnu maakonnas taasiseseksunud Eesti ajal võib jagada kaheks perioodiks. 90-ndate esimesel perioodil, laulva revolutsiooni aegse sündide arvu kasvu järel, mis Pärnu maakonnas oli hoopis tagasihoidlikum, kui kogu Eestis, toimus sündide arvu kiire langus, mis 90-ndate teisel poolel asendus stabiilsuse ja hiljem väikese kasvuga. Samasugune areng toimus ka Pärnu linnas. Peamine küsimus on praegu muidugi selles, mis saab edasi: kas 2010. aasta sündide arvu langus pöörduv uueks trendiks või mitte?“ Nüüd tuleb nentida, et küsimus on saanud jaatava vastuse. Kuna Statistikaameti koostatud rahvastikuprognosis lähtub tõeäärmusest eeldustest, et senised rahvastikuarengu trendid jätkuvad, siis jätkub ka sündide arvu kahanemine Pärnu maakonnas ja linnas. Muidugi ei ole võimalik tagada, et prognoos täitub, eriti kui soovitakse trendi suunda muuta ja selle nimel ka aktiivselt tegutsetakse, kuid tõenäosus, et aastal 2040 sünnib Pärnumaal veidi alla 600 lapse, sh Pärnu linnas veidi üle 250 lapse, on märkimisväärne.

Joonis 9. Elussündide arv Pärnu maakonnas, Pärnu linnas ja Eestis, 1965–2014 ning prognoos 2015–2040

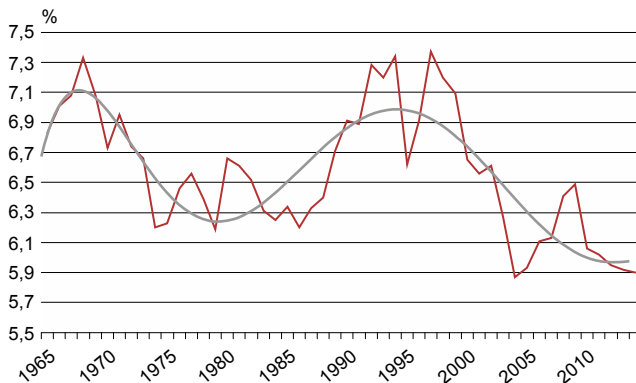
Figure 9. Number of live births in Pärnu county, Pärnu city and Estonia, 1965–2014, projection for 2015–2040

Allikas: Statistikaamet, Kõrgkoolidevaheline Demouuringute Keskus
Source: Statistics Estonia, Estonian Interuniversity Population Research Centre

Joonis 10. Pärnu maakonna elussündide osatähtsus Eesti elussündide arvus, 1965–2014

Figure 10. Share of live births of Pärnu county in number of live births of Estonia, 1965–2014

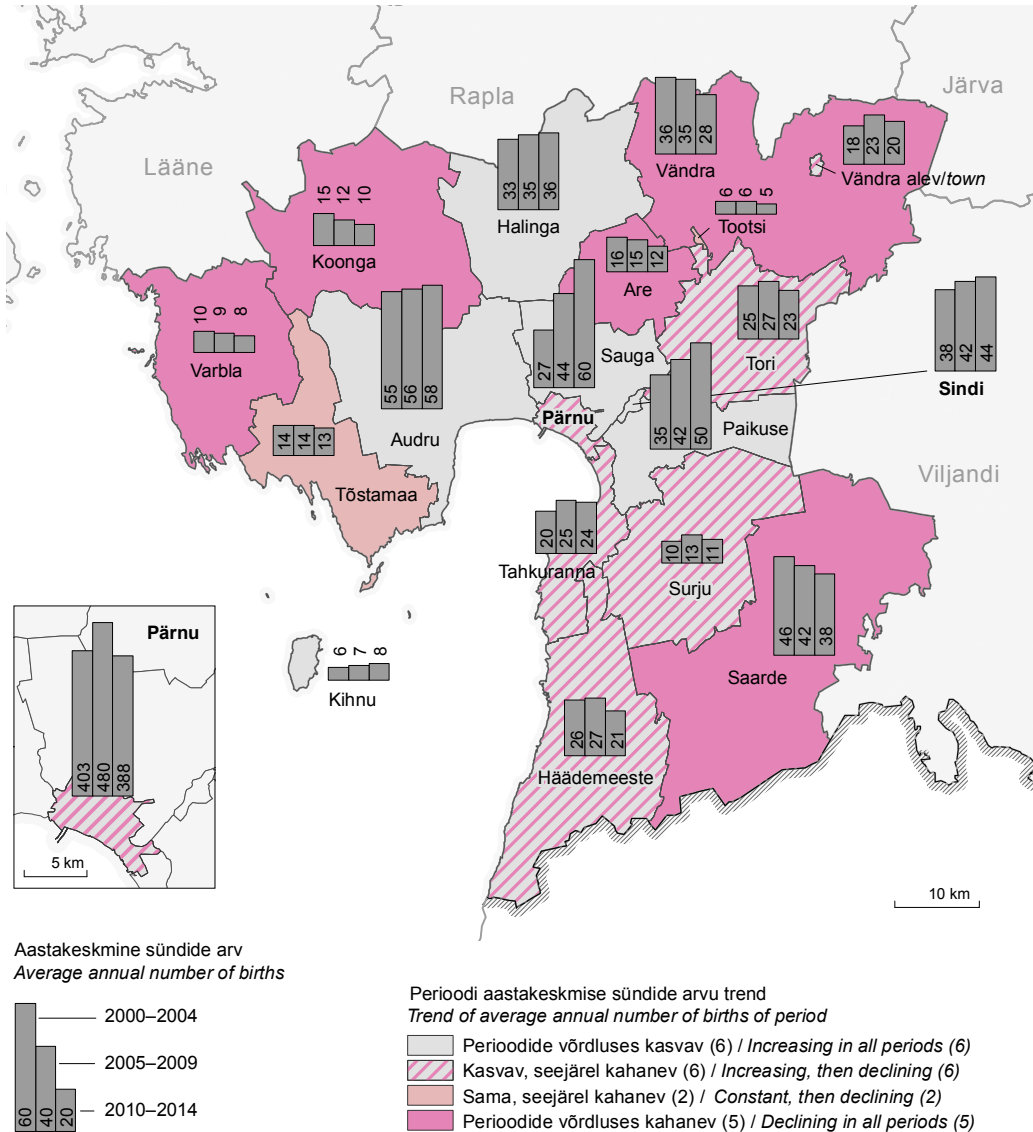

Allikas: Statistikaamet, Eesti Kõrgkoolidevaheline Demouuringute Keskus
Source: Statistics Estonia, Estonian Interuniversity Population Research Centre

Kui jätta arvestamata Pärnu linnaga, siis on Pärnu maakonna omavalitsusüksustes sünde suhteliselt vähe. Siinkohal on vaatluse all kolme viieaastase perioodi jooksul toimunud muutused: 2000–2004, 2005–2009, 2010–2014. Võrreldud on perioodi aastakeskmist sündide arvu.

Kaart 5. Aastakeskmise sündide arv ja selle muutus Pärnu maakonna omavalitsusüksustes, 2000–2004, 2005–2009 ja 2010–2014

Map 5. Average annual number of births in local government units of Pärnu county, 2000–2004, 2005–2009 and 2010–2014

Kolme perioodi võrdluses on kõige levinum muster kasv teisel perioodil võrreldes esimesega ja kahanemine kolmandal perioodil võrreldes teisega. Omavalitsusüksusi, kus sündide arv on sel moel muutunud, on kuus: Pärnu linn, Häädemeeste, Surju, Tahkuranna ja Tori vald ning Vändra alev. Sama levinud on ka muster, kus sündide arv kasvas mõlemas võrduses. Niisugused muutused toimusid Audru, Halinga, Kihnu, Päikuse, Sauga vallas ja Sindi linnas. Viies

omavalitsusüksuses – Are, Koonga, Saarde, Varbla ja Vändra vallas – vähenes sündide arv mõlemas võrdluses. Tootsi ja Tõstamaa vallas esimese ja teise perioodi võrdluses muutust ei olnud ja teise ja kolmanda perioodi võrdluses sündide arv vähenes. Kaarti 5 vaadates on näha, et maakonna äärealade olukord on selgelt halvem.

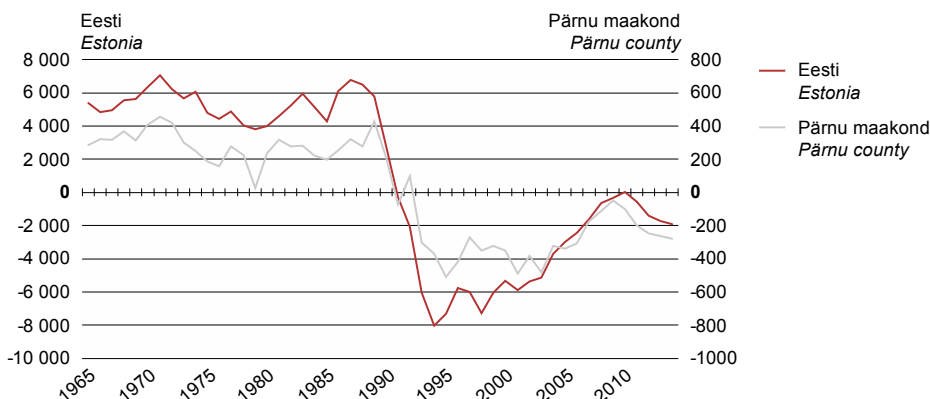
Ilmselt ollakse nõus hinnanguga, et Pärnu maakonna omavalitsusüksustes ei sünni palju lapsi. Kas ollakse aga nõus väitega, et neid sünnib liiga vähe? Piiri, mis on vähe, pole kusagil paika pandud, aga kui lähtuda sellest, et ühes linnas või vallas võiks olla üks elujuline põhikool ja selles vähemalt üks normaalsuurusega klass, kus õpib 24 õpilast, siis on 2014. aasta andmetel nn punase joone all kümme Pärnumaa omavalitsusüksust: Tootsi, Kihnu, Varbla, Koonga, Surju, Are, Tõstamaa, Häädemeeste ja Tori vald ning Vändra alev (kaart 5).

Sündinud lapsed on iga piirkonna tulevikupotentsiaal. Muidugi eeldusel, et nad ka piirkonda jäävad, seal koolis käivad ja töötavad, piirkonnas järglasi saavad. Sündide arvul on oluline roll piirkonna rahvaarvu kujundajana ning see mõjutab ka loomuliku iibe näitajat (elussündide arvu ja surmade arvu vahe). Loomulik iive saab olla kas positiivne või negatiivne. Positiivse loomuliku iibe korral sünnib lapsi rohkem, kui inimesi sureb, ja negatiivse loomuliku iibe korral sureb inimesi rohkem, kui on elussündide. Muidugi on oluline ka näitaja suurus, kuid põhimõtteliselt ilmestab see siiski kahte sisult erinevat seisundit. Võime tunda heameelt sellest, kui negatiivne loomulik iive hakkab lähenema nullile, kuid kui iive ei muutu positiivseks, siis on tegemist vaid „liikumiskiiruse“, mitte „sihtjaama“ muutusega.

Loomulik iive on Pärnu maakonnas pika perioodi jooksul muutunud trendina sarnaselt Eesti vastava trendiga: aastatel 1965–1990 oli loomulik iive positiivne, seejärel negatiivne (joonis 11). Eelmisel kümnendil hakkas negatiivne loomulik iive lähenema nullile ning 2010. aastal oli see Eestis isegi napilt positiivne. Praeguseks on see trend muutunud nii Eestis kui ka Pärnu maakonnas: loomulik iive muutub järjest negatiivsemaks. Mis saab edasi? Eurostati prognoosi kohaselt jääb loomulik iive Eestis selgelt negatiivseks järgmise poole sajandi jooksul (joonis 12). Seda prognoosi ja seniseid Pärnu maakonna trende arvestades pole põhjust loota, et loomulik iive võiks Pärnu maakonnas tervikuna positiivseks muutuda. Mõnes omavalitsusüksuses võib loomulik iive olla positiivne ka eeloleval perioodil, nagu see on mõnes neist positiivne olnud ka seni.

Joonis 11. Loomulik iive Pärnu maakonnas ja Eestis, 1965–2014

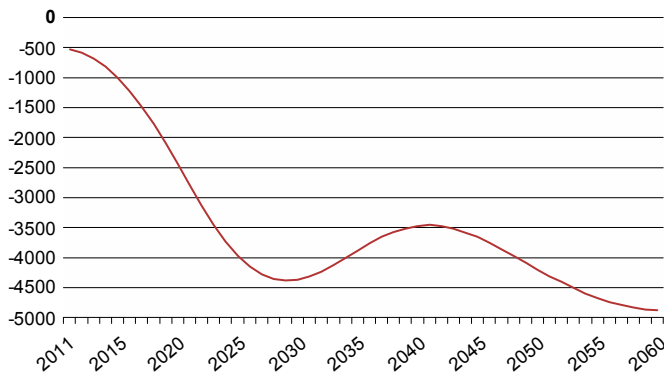
Figure 11. Natural increase in Pärnu county and Estonia, 1965–2014

Allikas: Statistikaameti, Kõrgkoolidevaheline Demouuringute Keskus
Source: Statistics Estonia, Estonian Interuniversity Population Research Centre

Joonis 12. Loomulik iive Eestis, prognoos 2011–2060

Figure 12. Natural increase in Estonia, projection for 2011–2060

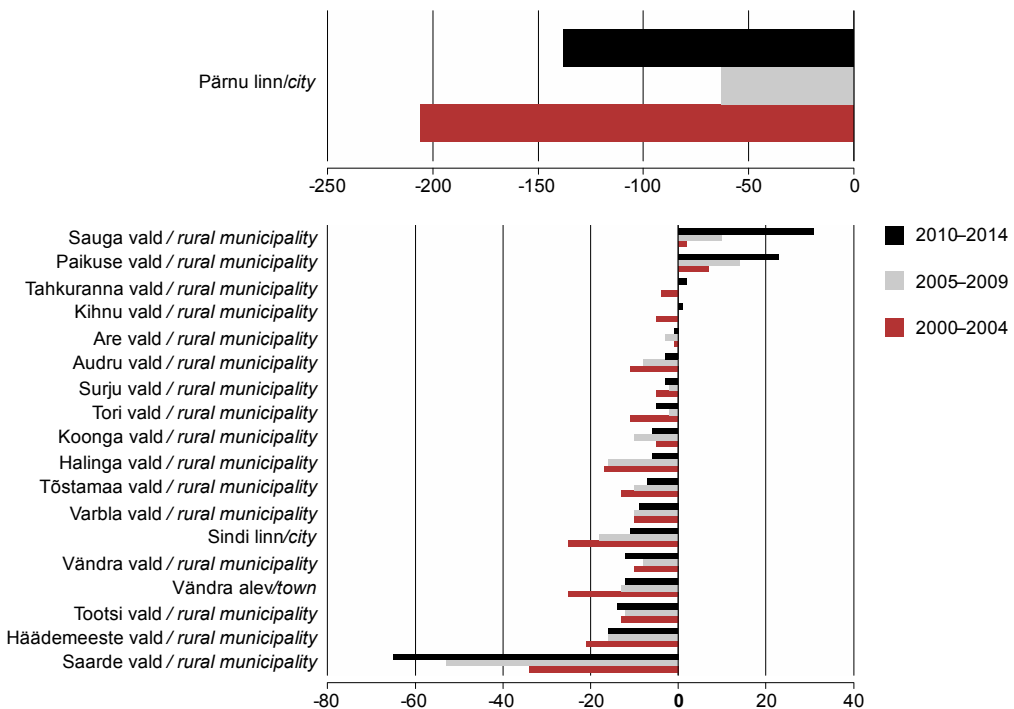
Allikas/Source: Eurostat

Järgmisena on vaatluse all aastakeskmine loomulik iive ja selle muutus Pärnu maakonna omavalitsusüksustes perioodidel 2000–2004, 2005–2009 ja 2010–2014. Enamikus Pärnu maakonna omavalitsusüksustes on aastakeskmine loomulik iive olnud kõigil kolmel vaadeldaval perioodil negatiivne. Erandeid on neli: kõigil kolmel perioodil oli loomulik iive positiivne Sauga ja Paikuse vallas; Kihnu ja Tahkuranna vallas oli loomulik iive esimesel perioodil negatiivne, teisel null ja kolmandal positiivne (joonis 13).

Surmade arvu siinkohal pikemalt ei käsitleta, nende arv on toodud tabelis 4.

Joonis 13. Aastakeskmine loomulik iive Pärnu maakonna omavalitsusüksustes, 2000–2004, 2005–2009 ja 2010–2014

Figure 13. Average annual net increase in local government units of Pärnu county, 2000–2004, 2005–2009 and 2010–2014

Tabel 4. Surmade arv Pärnu maakonna omavalitsusüksustes, 2000–2014
Table 4. Number of deaths in local government units of Pärnu county, 2000–2014

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Pärnu maakond/county	1 221	1 318	1 241	1 299	1 144	1 190	1 217	1 142
Pärnu linn/city	600	643	649	602	549	598	568	536
Sindi linn/city	70	60	73	58	52	61	57	71
Are vald / rural municipality	13	13	17	22	23	19	16	24
Audru vald / rural municipality	63	66	69	64	68	59	70	65
Halinga vald / rural municipality	50	62	36	42	59	41	68	57
Häädemeeste vald / rural municipality	45	68	35	56	33	43	52	44
Kihnu vald / rural municipality	8	18	7	8	12	8	5	7
Koonga vald / rural municipality	18	22	22	26	13	20	26	19
Paikuse vald / rural municipality	27	32	21	29	31	27	33	24
Saarde vald / rural municipality	77	83	69	89	82	79	112	97
Sauga vald / rural municipality	22	26	32	27	17	30	35	34
Surju vald / rural municipality	22	14	12	17	11	19	10	18
Tahkuranna vald / rural municipality	21	26	22	27	23	22	34	20
Tootsi vald / rural municipality	15	18	19	29	15	16	18	20
Tori vald / rural municipality	28	35	33	45	39	30	30	21
Tõstamaa vald / rural municipality	29	32	19	31	23	19	19	28
Varbla vald / rural municipality	23	18	14	30	15	16	18	18
Vändra alev/town	43	43	45	43	37	40	40	30
Vändra vald / rural municipality	47	39	47	54	42	43	44	36

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Pärnu maakond/county	1 140	1 072	1 060	1 081	1 084	1 063	1 079
Pärnu linn/city	521	492	550	539	538	508	493
Sindi linn/city	58	51	53	49	47	50	74
Are vald / rural municipality	17	16	12	15	15	11	15
Audru vald / rural municipality	63	64	56	68	56	67	57
Halinga vald / rural municipality	49	40	30	33	38	57	53
Häädemeeste vald / rural municipality	39	36	39	33	36	37	42
Kihnu vald / rural municipality	9	9	5	7	6	9	6
Koonga vald / rural municipality	21	25	17	18	14	18	14
Paikuse vald / rural municipality	35	24	30	24	30	27	23
Saarde vald / rural municipality	84	104	111	110	90	86	114
Sauga vald / rural municipality	31	37	21	33	30	27	36
Surju vald / rural municipality	16	15	9	16	16	17	15
Tahkuranna vald / rural municipality	31	20	16	15	28	27	22
Tootsi vald / rural municipality	23	17	18	26	18	14	21
Tori vald / rural municipality	33	29	27	26	28	33	25
Tõstamaa vald / rural municipality	27	26	17	12	29	19	22
Varbla vald / rural municipality	26	18	18	13	21	16	13
Vändra alev/town	38	32	23	31	34	35	37
Vändra vald / rural municipality	47	47	44	45	36	35	37

Ränne

Pärnu maakonna rändes toimunud kirjeldab sissejuhatuseks joonis 14, kus on toodud kogu rahvaarvu muutus perioodil 2000–2014. Joonis näitab loomuliku iibe ja rändeiibe proportsiooni rahvaarvu muutumises ehk koguiibes. Selgelt tuleb esile, et Pärnu maakonnas mängib rahvaarvu muutumises suuremat rolli rändeiive: loomuliku iibe osatähtsus on selles veidi alla 40% ja rändeiibe osatähtsus seega veidi üle 60%. Neljas omavalitsusüksuses, Vändra alevis, Tootsi ja Varbla vallas ning Sindi linnas on loomuliku iibe osatähtsus koguiibes rändeiibe osatähtsusest suurem. Kõige väiksem on loomuliku iibe osatähtsus koguiibes Tahkuranna ja Sauga vallas.

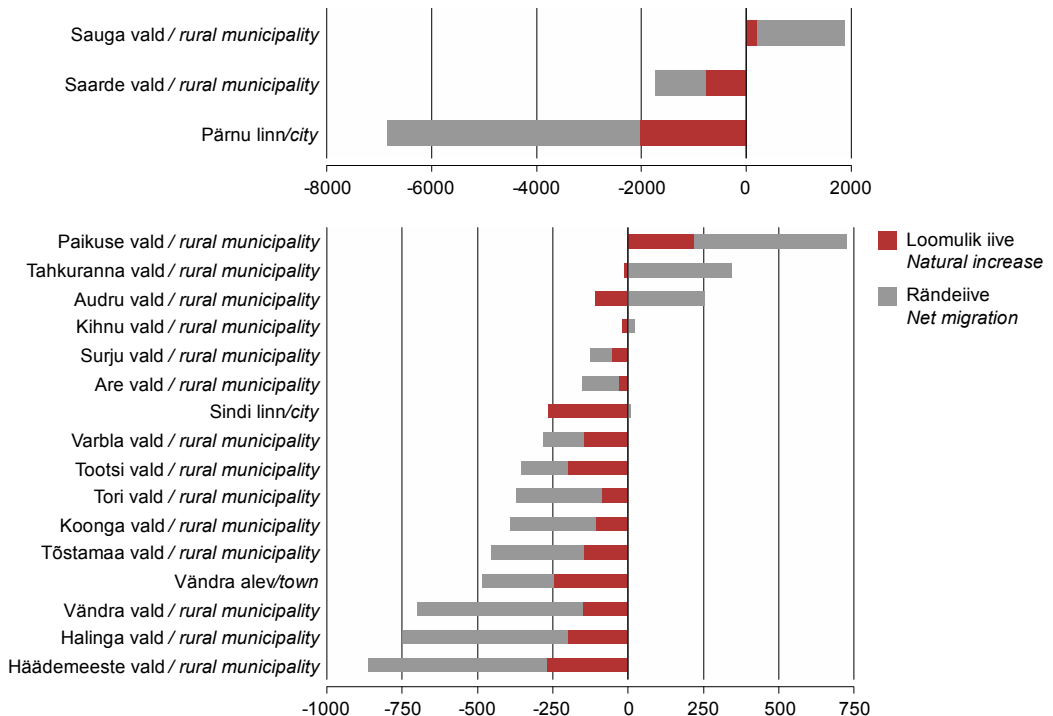
Vaadates Pärnu maakonna sisse- ja väljarännet ning rändesaldot perioodil 2000–2014, võib arvata, et tõenäoliselt oli välisränne perioodi algul alahinnatud. Väärib märkimist, et majanduskriisi eelsetel aastatel (2001–2007) oli rändesaldo trendina tõusev ja jõudis aastaks 2007 isegi väikesesse plussi. Majanduskriis tõi kaasa väljarände suhteliselt kiire kasvu ja sisserände mõningase vähenemise ning nii jõudis rändesaldo 2010. aastaks perioodi 2000–2014 surimasse miinusesse. Seejärel on rändesaldo miinus pidevalt vähenenud. Sisseränne Pärnu maakonda on olnud üsna stabiilne ja viimastel aastatel on ka väljaränne hakanud vähenema ehk siis rändetrend on pigem positiivne. Selle jätkudes on lootust taas kord positiivse rändeibieni jõuda. Praegu on siiski raske öelda, kuidas Pärnu maakonna rändetrendid edaspidi käituvad. Muidugi tahaks loota, et sisserändajate arv kasv 2014. aastal on muutuse alguseks ja et väljarändajate arv kahaneb ka edaspidi, aga sisulist põhjendust, et see nii kindlasti juhtub, on praegu keeruline leida (joonis 15).

Edasi on vaatluse all Pärnu maakonna sise- ja välisränne. Sisserände all on mõeldud elukohavahetust Eesti ulatuses (elukoha vahetus üle Pärnu maakonna piiri mõnda teise maakonda või Pärnumaale mõnest teisest maakonnast) ja välisrände all elukohavahetust üle riigipiiri.

Lineaarse trendina on perioodil 2000–2014 välisrändes välja- ja sisserändajate arv kasvav, kusjuures kiiremini kasvab väljarändajate arv. 2014. aastal väljarändajate arv järsult vähenes, mis on positiivne (joonis 16). Eriti, kui põhjuseks oleks Pärnu maakonna atraktiivsuse järsk kasv. Kui põhjuseks on lähiriikide kui peamise väljarände sihtkoha majanduskeskkonna probleemid, siis on rõõmustamiseks palju vähem põhjust.

Joonis 14. Rahvaarvu muutus loomuliku ja rändeibiibe tulemusel Pärnu maakonna omavalitsusüksustes, 2000–2014

Figure 14. Population change resulting from natural increase and net migration in local government units of Pärnu county, 2000–2014

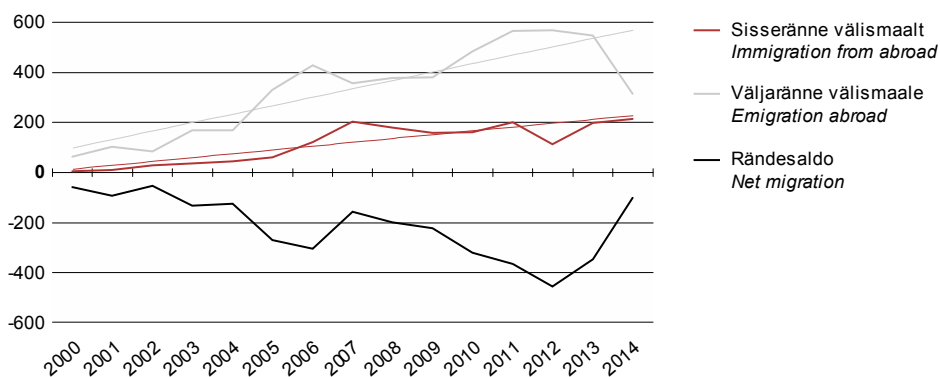

Joonis 15. Pärnu maakonna sisse- ja väljaränne ning rändesaldo, 2000–2014

Figure 15. Immigration, emigration and net migration in Pärnu county, 2000–2014

Joonis 16. Pärnu maakonna välisränne, 2000–2014

Figure 16. External migration of Pärnu county, 2000–2014

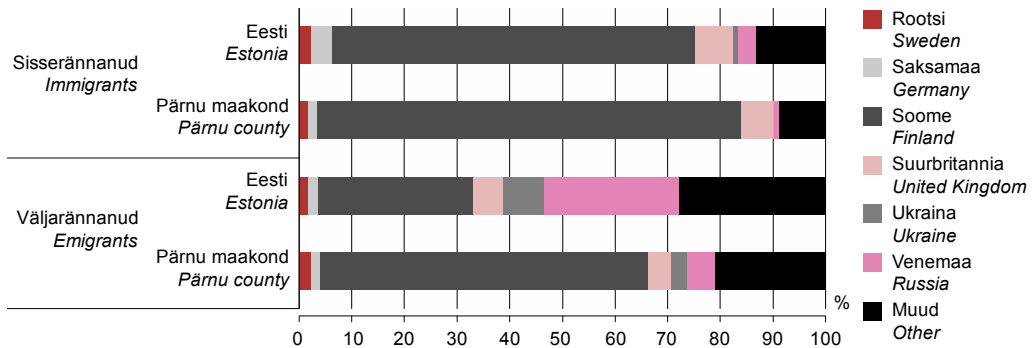

Kuhu Pärnu maakonnast rännatakse? Tabelis 5 on Pärnu maakonna välisränne rände sihtriikide kaupa aastatel 2005–2009 ja 2010–2014. Ajavahemiku 2000–2004 kohta andmed puuduvad. Peaaegu 95% väljarändajatest suundub Euroopa Liidu riikidesse, selge eelistusega Soome (üle 80% kõigist väljarändajatest). Valdav osa – veidi üle 80% – sisserändajatest pärineb Euroopa Liidu riikidest, enim on neid Soomest, kusjuures Soomest sisserändajate osatähtsus on teisel vaatlusalusel perioodil kasvanud.

Kui võrrelda Pärnu maakonna välisrännet Eesti kogu välisrändega, siis Pärnu maakonna nii sisse- kui ka väljarände osatähtsus selles suurenes teisel vaatlusperioodil üle kolme protsendipunkti ehk üsna oluliselt. Sisse- ja väljarännanute jagunemine riikide kaupa on Pärnu maakonnas oluliselt teistsugune kui Eestis keskmiselt. Kõige suurem erinevus on Soome ja Venemaa osatähtsuses sisse- ja väljarände sihtriigina (joonis 17).

Tabel 5. Pärnu maakonna välisränne lähte- ja sihtriigi järgi, 2005–2009 ja 2010–2014
Table 5. External migration of Pärnu county by country of origin and destination, 2005–2009 and 2010–2014

	Sisserännanud <i>Immigrants</i>		Väljarännanud <i>Emigrants</i>		Rändesaldo <i>Net migration</i>		
	2005– 2009	2010– 2014	2005– 2009	2010– 2014	2005– 2009	2010– 2014	
Kokku	724	890	1 876	2 481	–1152	–1591	<i>Total</i>
EL-27	591	715	1 774	2 346	–1183	–1631	<i>EU-27</i>
Euroopa riigid, v.a EL-27	105	448	54	893	51	–445	<i>European countries, excl. EU-27</i>
Riigid väljaspool Euroopat	28	61	48	71	–20	–10	<i>Countries outside Europe</i>
Rootsi	22	20	20	45	2	–25	<i>Sweden</i>
Saksamaa	24	15	47	38	–23	–23	<i>Germany</i>
Soome	399	554	1 551	2 001	–1 152	–1 447	<i>Finland</i>
Suurbritannia	44	40	68	153	–24	–113	<i>United Kingdom</i>
Ukraina	18	26	2	1	16	25	<i>Ukraine</i>
Venemaa	75	49	24	22	51	27	<i>Russia</i>
EL-27 osatähtsus, %	81,6	80,3	94,6	94,6	..	..	<i>Share of EU-27, %</i>
Soome osatähtsus, %	55,1	62,2	82,7	80,7	..	..	<i>Share of Finland, %</i>

Joonis 17. Eesti ja Pärnu maakonna välisränne lähte- ja sihtriigi järgi, 2010–2014
Figure 17. Emigration of Estonia and Pärnu county by country of origin and destination, 2010–2014

Missugune on olnud Eesti siseränne Pärnu maakonna vaatevinklist vaadatuna? Muutuste hindamiseks on valitud kolm perioodi: 2000–2004, 2005–2009 ja 2010–2014 (joonised 18, 19, 21). Tähelepanekud on järgmised.

- Pärnu maakonna rändesaldo teiste maakondadega oli aastail 2000–2004 negatiivne, aastail 2005–2009 positiivne ja aastail 2010–2014 taas negatiivne.
- Aastail 2000–2004 oli Pärnu maakonna rändesaldo negatiivne Harju ja Tartu maakonnaga, aastail 2005–2009 ainult Harju maakonnaga ja aastail 2010–2014 Harju, Saare, Tartu ja Hiiu maakonnaga.
- Aastate 2005–2009 ja 2010–2014 võrduses paranes Pärnu maakonna rändesaldo vaid Ida-Viru maakonnaga.
- Harju maakond – peamiselt Tallinn – oli Pärnu maakonnale Eesti-sisese väljarände peamiseks sihtpunktiks kõigil kolmel perioodil: rohkem kui pooled Pärnu maakonnast mujale Eestisse rändajad on valinud sihtkohaks Harju maakonna. Harju maakonna

populaarsus väljarände sihtkohana on kolme perioodi võrdluses üha kasvanud ja sinna rännanute osatähtsus Eestisse rändajate seas ulatus 2010.–2014. aastal 65%-ni.

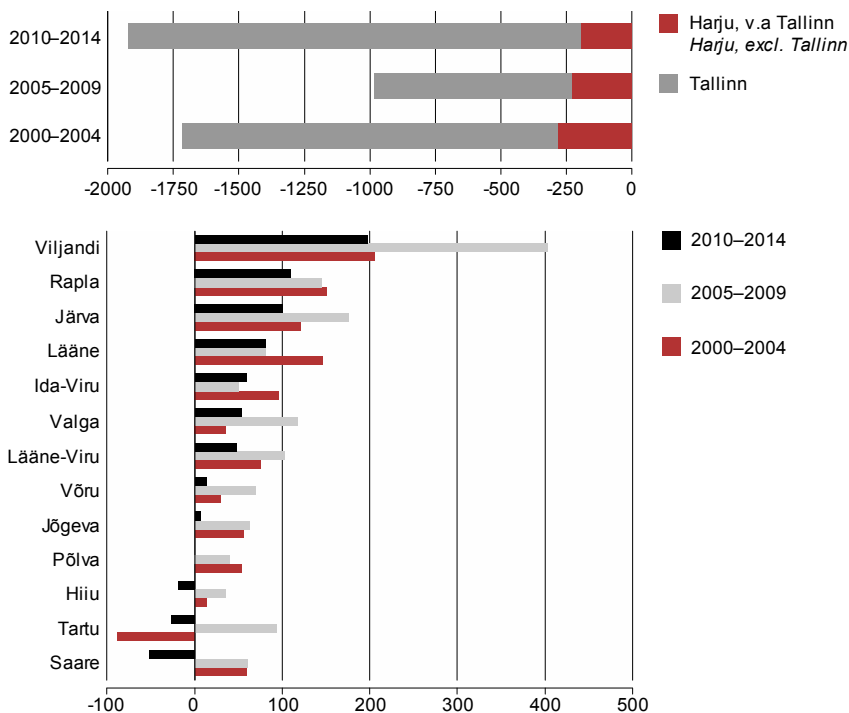
- Kõige rohkem Pärnu maakonda sisserännanuid on samuti Harju maakonnast. Pärnu maakonna atraktiivsus Eesti-sisese rände sihtkohana on vähenenud.
- Pärnu maakonna peamiseks doonormmaakonnaks on kõigil kolmel perioodil olnud Viljandi maakond. Perioodide 2005–2009 ja 2000–2004 võrdluses kasvas Pärnumaa rändesaldo Viljandi maakonnaga kaks korda ning perioodide 2010–2014 ja 2005–2009 võrdluses kahanes see kaks korda.

Omaette huvitav ja lai teema on rändajate soo-vanusjaotus. Selles artiklis vaadeldakse vaid rändesaldo soo-vanusjaotust. Seda saab teha maakondadevahelise rände andmete alusel. Aastad on muidugi erinevad, aga enamikul aastatel on naiste osatähtsus rändesaldos meeste omast suurem sõltumata sellest, kas tegemist on positiivse või negatiivse rändesaldoga. Ajavahemikus 2000–2014 on selles kolm erandit: aastad 2003, 2008 ja 2009. Tasub meenutada, et aastad 2008 ja 2009 olid majanduskriisi aastad (joonis 20).

Joonistel 22–24 on Pärnu maakonna maakondadevahelise rändesaldo soo-vanusjaotus summeeritud viieaastaste perioodide kaupa. Nendelgi joonistel näeme, et mehed ja naised rändavad kriisiaastatel erinevalt, aga peamine sõnum on see, et vanuserühmas 20–34 aastat on kõigil kolmel viieaastasel perioodil Pärnu maakonna maakondadevaheline rändesaldo negatiivne.

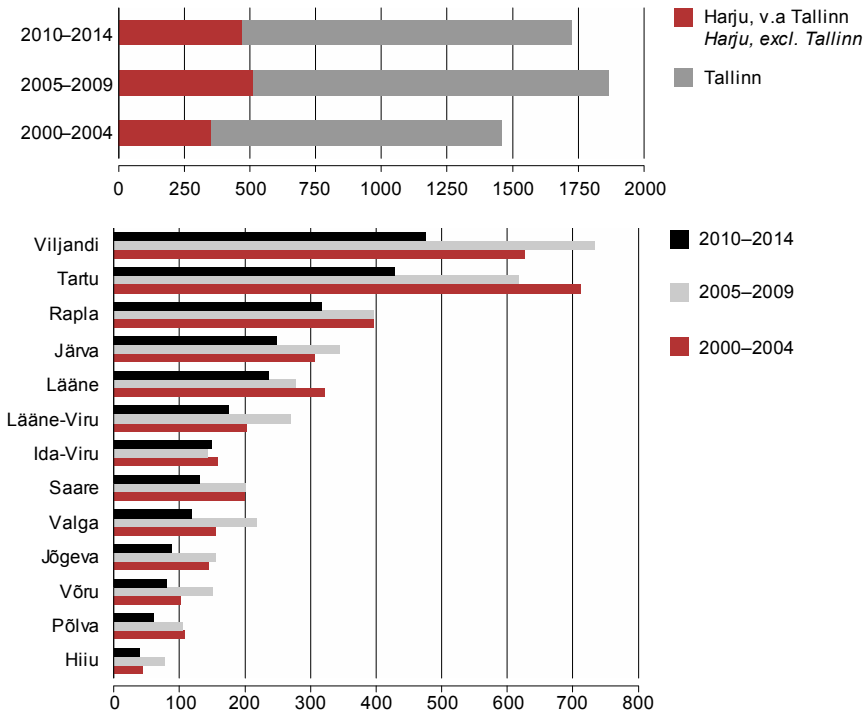
Joonis 18. Pärnu maakonna rändesaldo Eesti maakondadega, 2000–2004, 2005–2009 ja 2010–2014

Figure 18. Net migration of Pärnu county with respect to counties of Estonia, 2000–2004, 2005–2009 and 2010–2014

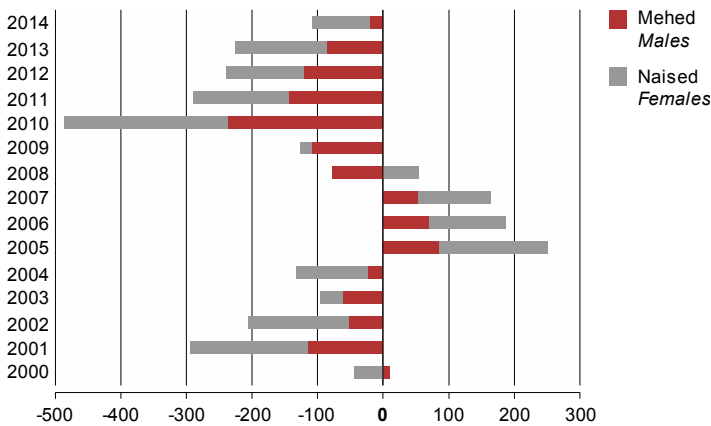
Joonis 19. Sisseränne Pärnu maakonda teistest Eesti maakondadest, 2000–2004, 2005–2009 ja 2010–2014

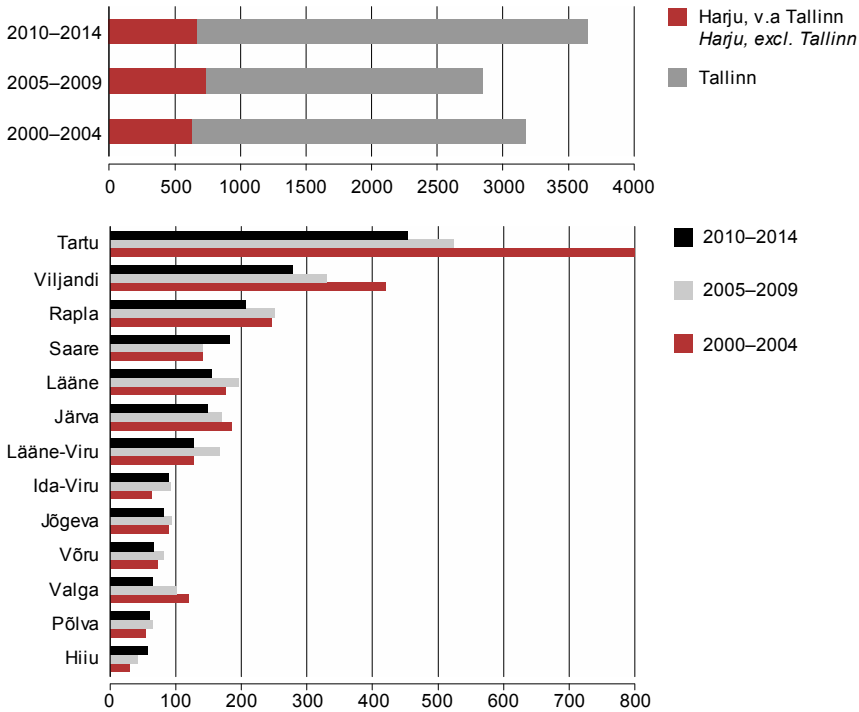
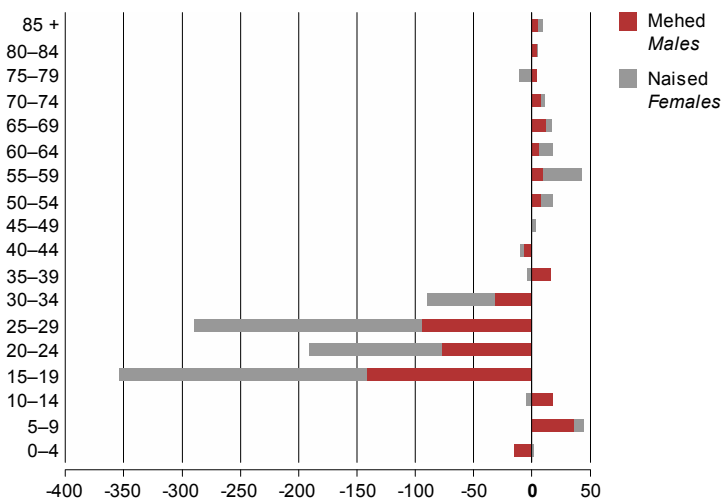
Figure 19. Migration to Pärnu county from other counties of Estonia, 2000–2004, 2005–2009 and 2010–2014

Joonis 20. Pärnu maakonna ja teiste maakondade vahelise rände saldo soo järgi, 2000–2014

Figure 20. Structure of inter-county net migration in Pärnu county by sex, 2000–2014

Joonis 21. Väljaränne Pärnu maakonnast teistesse Eesti maakondadesse, 2000–2004, 2005–2009 ja 2010–2014
Figure 21. Emigration from Pärnu county to other counties of Estonia, 2000–2004, 2005–2009 and 2010–2014

Joonis 22. Pärnu maakonna ja teiste maakondade vahelise rände saldo soo ja vanuserühma järgi, 2000–2004
Figure 22. Inter-county net migration in Pärnu county by sex and age group, 2000–2004

Joonis 23. Pärnu maakonna ja teiste maakondade vahelise rände saldo soo ja vanuserühma järgi, 2005–2009

Figure 23. Inter-county net migration in Pärnu county by sex and age group, 2005–2009

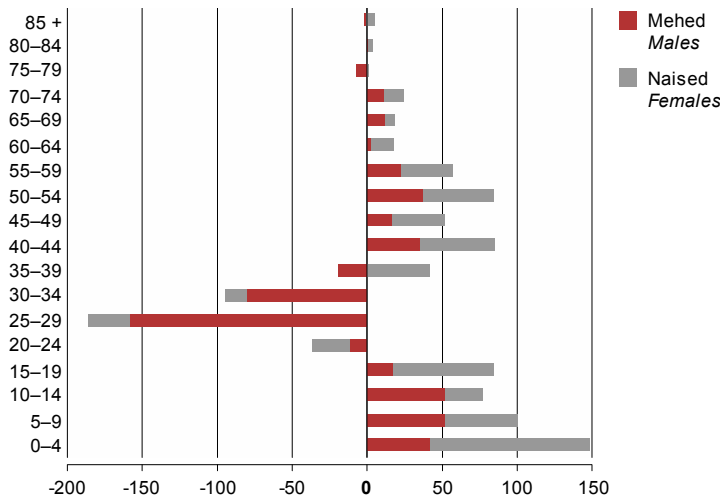
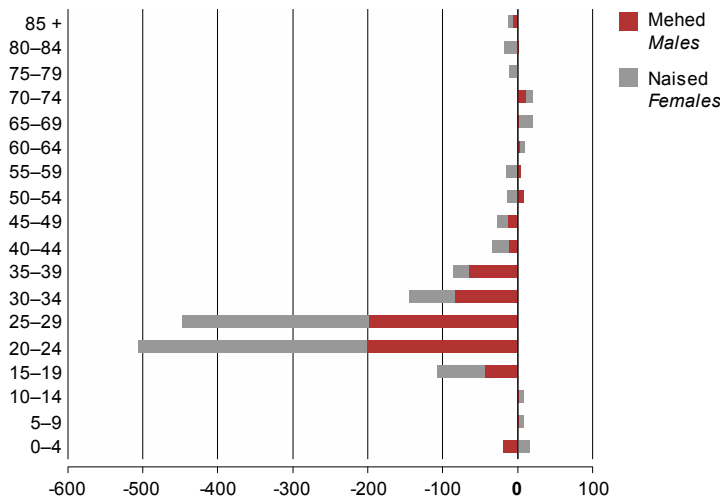

Joonis 24. Pärnu maakonna ja teiste maakondade vahelise rände saldo soo ja vanuserühma järgi, 2010–2014

Figure 24. Inter-county net migration in Pärnu county by sex and age group, 2010–2014

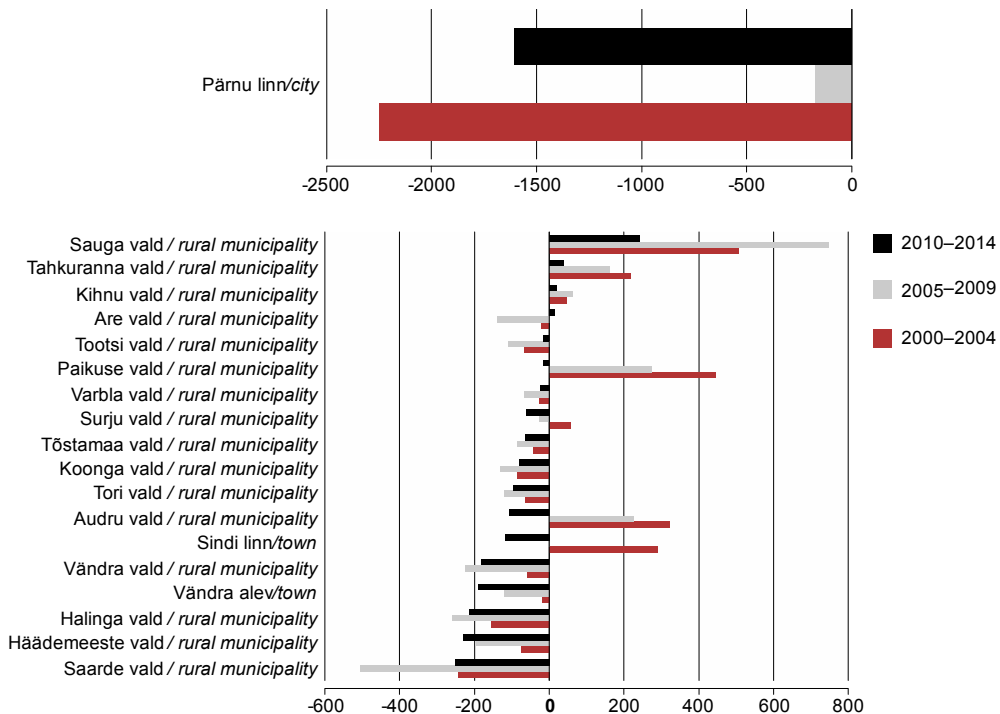

Vaadates Pärnu maakonna omavalitsusüksuste rännet, on positiivseid suundumusi keeruline leida. Kolmel viieaastasel perioodil on rändesaldo kolmes omavalitsusüksuses olnud küll positiivne, kuid kahjuks on tegemist kahaneva trendiga, mille jätkudes on vaid aja küsimus, kui ka Sauga, Tahkuranna ja Kihnu vallas muutub rändeiive negatiivseks (joonis 25). Negatiivsest positiivseks on muutunud Are valla rändesaldo, aga arvestades Pärnumaa üldisi suundumusi, tundub, et pigem on tegemist veidi hilinenud valglinnastumisega ja see positiivne trend ei ole jätkusuutlik.

Perioodidel 2000–2004 ja 2005–2009 olid positiivse rändesaldoga ka Paikuse ja Audru vald, kuid aastail 2010–2014 oli rändesaldo seal negatiivne. Seda suunamuutust selgitab seos rahvaarvu ja rändesaldo muutuse vahel: võib arvata, et need vallad on oma atraktiivsuse Pärnu linna valglinnastumise piirkondadena kaotanud.

Joonis 25. Pärnu maakonna omavalitsusüksuste rändesaldo, 2000–2004, 2005–2009 ja 2010–2014

Figure 25. Net migration in local government units of Pärnu county, 2000–2004, 2005–2009 and 2010–2014

Rahvastiku soo-vanusjaotus

Rahvastikuarengu puhul on rahvastiku soo-vanusjaotus kindlasti üks olulisemaid näitajaid. Sellest – muidugi ka rahvaarvust – sõltub, kui palju ja milliseid teenuseid on vaja piirkonnas osutada. Piltlikult öeldes on küsimus selles, kas vajatakse rohkem lasteaedu või vanadekodusid.

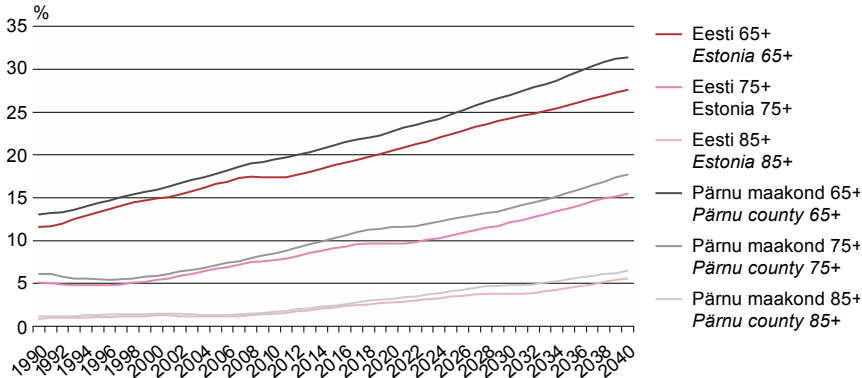
Eesti, sealhulgas Pärnu maakonna rahvastik vananeb. Rahvastiku vanuskoosseisu muutumise mõõtmiseks võib kasutada mitut meetodit ning erinevaid näitajaid. Kõigepealt vaatame rahvastiku vananemist pikema perioodi jooksul. Vaatluse all on kolm vanuserühma: vähemalt 65-aastased, vähemalt 75-aastased ja vähemalt 85-aastased (joonis 26). Kõigi vaadeldavate vanuserühmade osatähtsus rahvastikus on kogu aeg kasvanud ja kasvab prognoosi kohaselt pidevalt ka edaspidi nii Eestis kui ka Pärnu maakonnas. Pärnu maakonnas on kasvutempo õige pisut kiirem kui Eestis keskmiselt. Viiekümne aasta jooksul (1990–2040) on prognoositav vähemalt 65-aastaste osatähtsuse suurenemine Pärnu maakonnas 18,3 protsendipunkti ja Eestis 16 protsendipunkti – see on väga suur muutus.

Pärnu maakonna omavalitsusüksuste rahvastiku vananemist iseloomustavad joonised 27–29, millel on kujutatud vähemalt 65-aastaste, vähemalt 75-aastaste ning vähemalt 85-aastaste osatähtsus rahvastikus kahe viimase rahvaloenduse ajal ning seisuga 1. jaanuar 2015. Omavalitsusüksuste olukord erineb märgatavalt: Tootsi vallas on 2015. aastal kolmandik kogu elanikkonnast vähemalt 65-aastased, Sauga vallas on neid aga veidi üle kaheksandiku. Vähemalt 75-aastaseid on Tootsi vallas peaaegu 17%, Sauga vallas alla 6%. Vähemalt 65-aastaste osatähtsuse näitel saame pikema perioodi trendina rääkida rahvastiku vananemisest kõikides Pärnu maakonna omavalitsusüksustes, v.a Surju vallas, kus oleks õigem rääkida stabiilsusest.

2011. ja 2015. aasta võrdluses on mõnes vallas näha isegi vähemalt 65-aastaste osatähtsuse väikest kahanemist kogurahvastikus, kuid selle põhjal ei julge siiski pikemaks perioodiks prognoosida, et vananemine peatub.

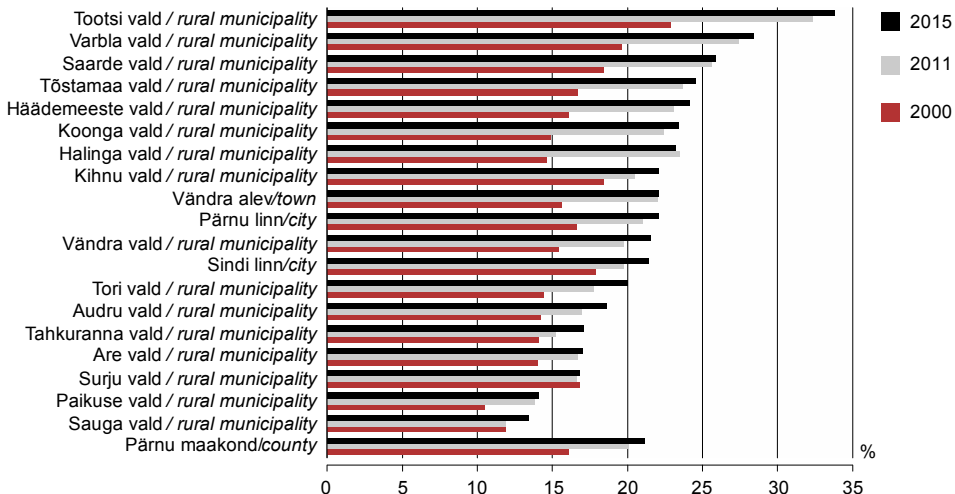
Joonis 26. Vähemalt 65-aastaste, vähemalt 75-aastaste ja vähemalt 85-aastaste osatähtsus Eesti ja Pärnu maakonna rahvastikus, 1990–2015 ning prognoos 2016–2040

Figure 26. Share of persons aged 65 and over, 75 and over, and 85 and over in population of Estonia and Pärnu county, 1990–2015 (actual), 2016–2040 (projection)

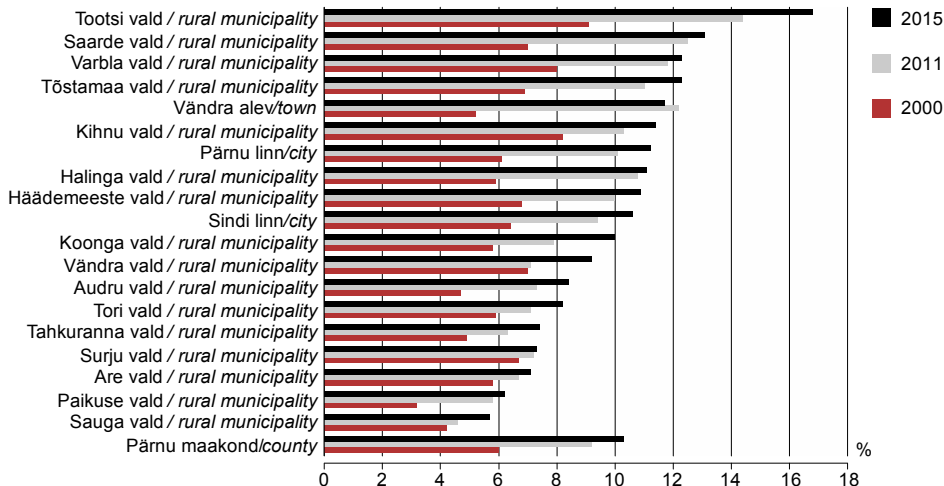
Joonis 27. Vähemalt 65-aastaste osatähtsus Pärnu maakonna omavalitsusüksuste rahvastikus, 31.03.2000, 31.12.2011 ja 1.01.2015

Figure 27. Share of persons aged 65 and over in population of local government units of Pärnu county, 31.03.2000, 31.12.2011 and 1.01.2015

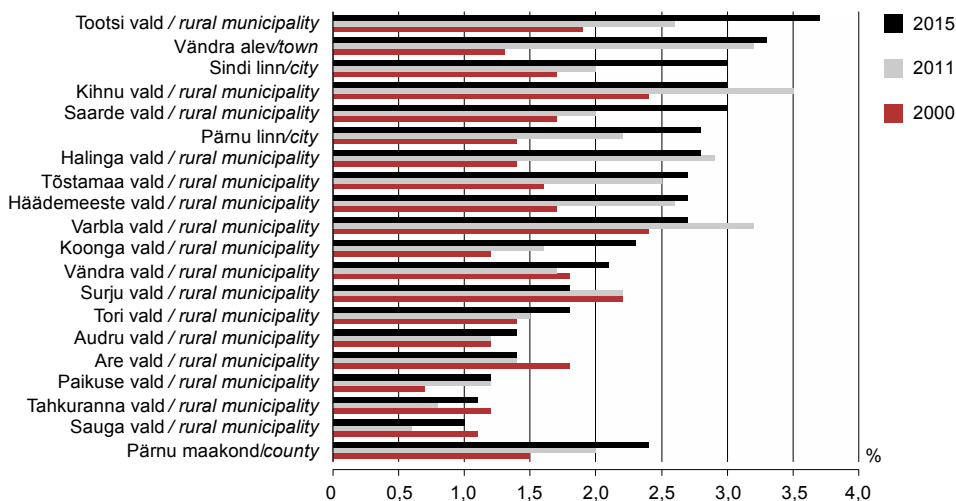
Joonis 28. Vähemalt 75-aastaste osatähtsus Pärnu maakonna omavalitsusüksuste rahvastikus, 31.03.2000, 31.12.2011 ja 1.01.2015

Figure 28. Share of persons aged 75 and over in population of local government units of Pärnu county, 31.03.2000, 31.12.2011 and 1.01.2015

Joonis 29. Vähemalt 85-aastaste osatähtsus Pärnu maakonna omavalitsusüksuste rahvastikus, 31.03.2000, 31.12.2011 ja 1.01.2015

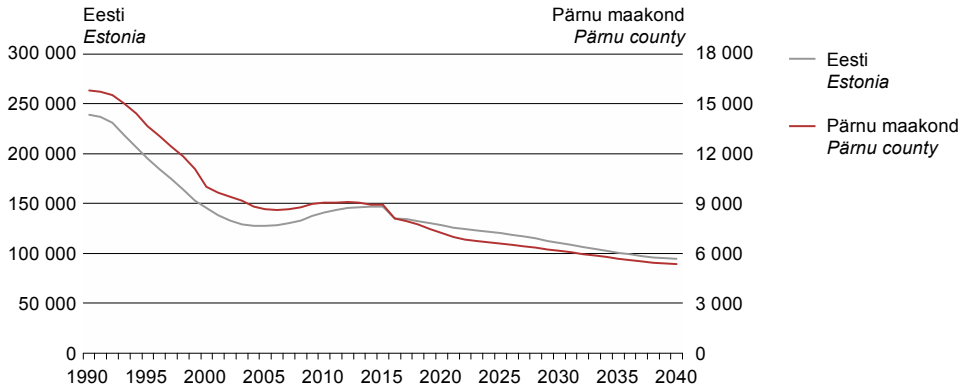
Figure 29. Share of persons aged 85 and over in population of local government units of Pärnu county, 31.03.2000, 31.12.2011, 1.01.2015

Kuigi vaatluse all on rahvastiku soo-vanusjaotuses toimuvad muutused, on noorte osatähtsuse muutumise asemel mõistlik vaadata noorte arvu muutumist. Selle ülevaate puhul on noorte vanuserühmaks valitud 9-aastased ja nooremad. Pärnu maakonna trend on esitatud joonisel 30. Aastal 1990 oli Pärnu maakonnas 15 000 sellesse vanuserühma kuuluvat last, 2015. aastal oli neid 9000 ning 2040. aastaks prognoositakse maakonda 6000 selles vanuses last. Trend peaks selge olema. Kuigi, kui täpne olla, siis aastail 2006–2011 oli 9-aastaste ja nooremate arv Pärnu maakonnas isegi väikeses kasvutrendis.

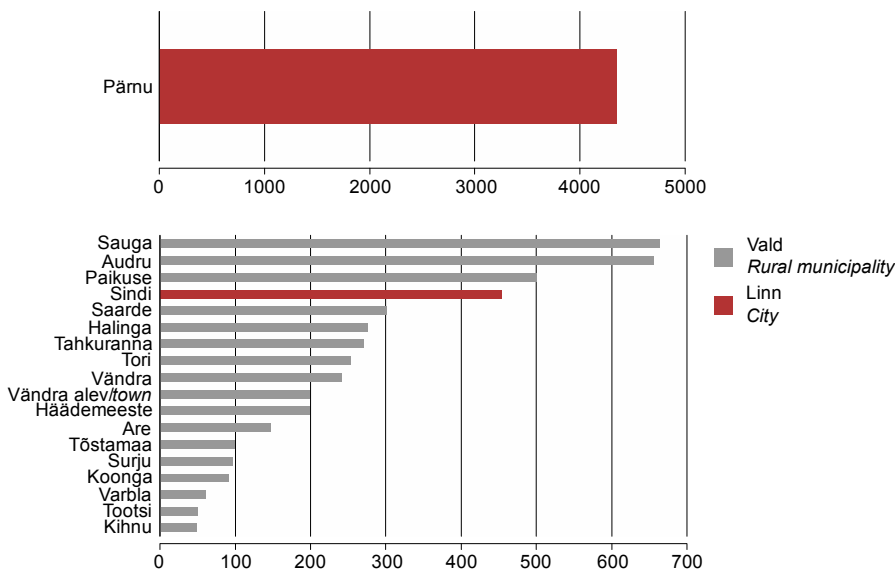
Joonis 30. Üheksa-aastaste ja nooremate elanike arv Pärnu maakonnas ja Eestis, 1990–2015 ning prognoos 2016–2040

Figure 30. Number of inhabitants aged 9 and under in Pärnu county and Estonia, 1990–2015 and projection for 2016–2040

Joonis 31. Üheksa-aastaste ja nooremate arv Pärnu maakonna omavalitsusüksustes, 1.01.2015

Figure 31. Number of persons aged 9 and under in local government units of Pärnu county, 01.01.2015

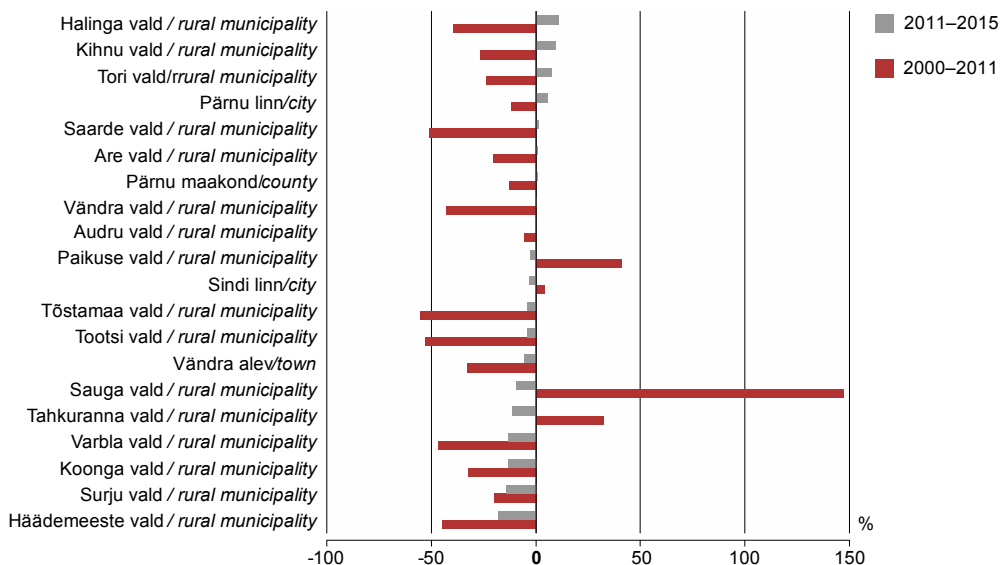
Pärnu maakonna omavalitsusüksuste 9-aastaste ja nooremate elanike arv on esitatud joonisel 31. Arvu suhteline muutus kahe viimase rahvaloenduse vahelisel perioodil ning 2011. aasta rahvaloenduse ja 2015. aasta alguse vahelisel perioodil on toodud joonisel 32. Kuna Pärnu maakonna omavalitsusüksuste rahvaarv on väga erinev, erineb ootuspäraselt oluliselt ka konkreetse vanuserühma elanike arv. Palju huvitavam on vaadelda selle vanuserühma rahvaarvu suhtelist muutumist kõnealustel perioodidel. Märkimist väärivad kindlasti järgmised suunamuutused: Paikuse, Sauga ja Tahkuranna vallas asendus vanuserühma kiire kasv esimesel perioodil kahanemisega teisel perioodil ning Halinga, Kihnu, Tori ja Saarde vallas ning Pärnu linnas asendus vanuserühma kahanemine esimesel perioodil väikese kasvuga teisel. Viimane suunamuutus on muidugi tervitatav, aga tõenäoliselt mitte pikaajaline, kui rahvastikuareng jätkub

eeldustel, mille alusel on tehtud Statistikaameti maakondlikud rahvastikuprognosisid. Rahvastiku areng toimub pikaajaliste tegurite koosmõjul ja on sageli tsükliline, eriti väikestes piirkondades, ning üldises suundumuses võib esineda esmapilgul üllatavaid arenguid.

Joonis 32. Üheksa-aastaste ja nooremate arvu muutus Pärnu maakonna omavalitsusüksustes, 31.03.2000–31.12.2011 ja 31.12.2011–1.01.2015

Figure 32. Change in number of persons aged 9 and under in local government units of Pärnu county, 31.03.2000–31.12.2011 and 31.12.2011–1.01.2015

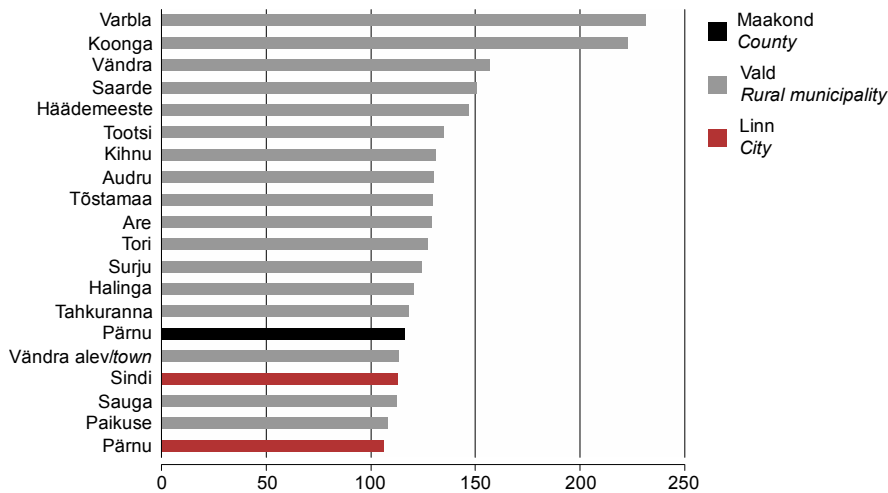

Nii nagu rahvastiku vananemist saab vaadelda paljude näitajate abil, saab ka soolist jaotust uurida erinevate näitajate põhjal. Selles ülevaates on vaatluse all 20–34-aastaste naiste ja meeste suhtarv. Miks just see vanuserühm? Naisi vanuses 20–34 aastat peetakse parimaks sünnituseas olevateks – enamiku kõigist sündivatest lastest sünnitavad just nemad. Eestis sünnivad lapsed reeglina paarissuhtest ja seepärast on oluline, et igale sünnituseas naisele oleks ka potentsiaalne meespartner. Muidugi võivad noortel naistel olla nendest palju vanemad mehed ja vanematel naistel nendest palju nooremad mehed, aga see ei ole käesoleva ülevaate teema.

Keeruline on öelda, mitu meest 100 naise kohta peaks olema, et olukorda saaks ideaalseks või normaalseks pidada. Tõenäoliselt ei ole Pärnumaal, kus 100 naise kohta vanuses 20–34 aastat tuleb 116 samas vanuses meest, põhjust olukorda katastroofiliseks ja ilmselt mitte ka ideaalseks pidada. Kuid kindlasti on Pärnu maakonnas omavalitsusüksusi, kus rahvastiku sooline jaotus ei ole vanuserühmas 20–34-aastased tasakaalus. Kuhu tõmmata tasakaalujoon, jääb iga lugeja enda otsustada. (Joonis 33)

Joonis 33. Mehi 100 naise kohta Pärnu maakonna omavalitsusüksustes, 2015

Figure 33. Number of males per 100 females in local government units of Pärnu county, 2015

Kokkuvõte

- Pärnu maakonna keskmine rahvastikutihedus on 17,1 inimest ruutkilomeetril. Maakonna omavalitsusüksuste rahvastikutihedus erineb oluliselt ka maalistes omavalitsusüksustes. Tihedaima asustusega maaline omavalitsusüksus on Kihnu vald (29 inimest ruutkilomeetril) ja hõredaimaga Koonga vald (2,3 inimest ruutkilomeetril). Pärnu linnas elab 1200 inimest ruutkilomeetril.
- Suur osa Pärnu maakonnast on inimestega asustamata. Maakonnas on asustamata maad veidi üle 64%. Eestis on niisugust maad rohkem vaid Ida-Viru maakonnas. Peamiselt on asustamata rabade ja metsade all olev ning muidugi ka põldude ja karjamaade alune maa. Kõige rohkem on asustamata maad Surju ja Koonga vallas – peaaegu 80% kogu valla territooriumist.
- 2015. aasta algul elas Pärnu maakonnas 82 349 inimest. Rahvaarv on kahanenud Eesti taasiseseisvumisest alates ehk siis möödunud sajandi viimase kümnendi algusest. Viimasel viieteistkümnel aastal on Pärnu maakonna rahvaarv vähenenud kiiremini kui see on toimunud Eestis keskmiselt ja seega on maakonna rahvastiku osatähtsus Eesti kogurahvastikus kahanev. Võrreldes teiste Eesti maakondadega muutub Pärnu maakonna rahvaarv keskmises tempos.
- Statistikaameti rahvastikuprognoozi kohaselt kahaneb Pärnu maakonna rahvaarv jätkuvalt lineaarselt vähemalt prognoositava perioodi lõpuni ehk siis aastani 2040.
- Pärnu maakonnas on 19 omavalitsusüksust. Vaadeldes perioodi 2001–2015 viieaastaste vahemike kaupa, näeme, et kõigil kolmel perioodil on rahvaarv kahanenud kümnes maakonna omavalitsusüksuses, kusjuures Tõstamaa, Saarde, Varbla ja Häädemeeste valla rahvastik on vähenenud kiirenevas tempos.
- Perioodidel 2001–2005 ja 2006–2010 kasvas rahvaarv Pärnu linna lähivaldades Paikusel, Tahkurannas ja Audrus. Perioodil 2011–2015 nende valdade rahvaarv kahanes. Tegemist on olulise suunamuutusega: Pärnu linnal pole enam ressursi, et valginnastuda oma lähiümbrusse.
- 2003. aastal avaldatud Tiit Tammaru rahvastikuprognosis Pärnu maakonna kohta tervikuna on üsna täpne, aga omavalitsusüksuste kohta eraldi saab öelda, et maakonna äärealade rahvaarv oli prognoosis ülehinnatud.

- Nagu rahvaarv, on ka sündide arv Pärnu maakonnas kahanev. Vähenev on ka Pärnu maakonna sündide arvu osatähtsus Eesti sündide arvus.
- Pärnu maakonna omavalitsusüksustes ei sünni palju lapsi. Kas lapsi sünnib liiga vähe? Piir ei ole üheselt määratav. Kui seada mõõdupuuks, et omavalitsusüksuses võiks igal aastal sündida vähemalt ühe normaalsuurusega klassi jagu lapsi ja kui selle klassi suuruseks lugeda 24 õpilast, siis alla selle sünnib lapsi kümnes Pärnu maakonna omavalitsusüksuses.
- Loomulik iive on Pärnu maakonnas olnud negatiivne üle 20 viimase aasta.
- Loomulik iive on negatiivne enamikus Pärnu maakonna omavalitsusüksustes. Positiivsest loomulikust iibest saab rääkida Sauga ja Paikuse vallas, vähemalt perioodidel 2000–2004, 2005–2009 ja 2010–2014. Kas loomulik iive on positiivne ka ajavahemikus 2015–2019?
- Pärnu maakonna rändeiive on negatiivne. Paaril viimasel aastal on tänu väljarändajate arvu mõningasele vähenemisele hakanud rändeiive lähenema nullile.
- Välisrändajatest üle 80% liigub Soome. Euroopa Liidu piiridest väljarändajaid on üsna vähe – veidi üle 5% väljarändajatest.
- Peamine doonormmaakond Pärnu maakonnale on Viljandi: Pärnu maakonna rändesaldo Viljandi maakonnaga on selgelt positiivne, ehkki trendina vähenev. Pärnu maakonnast väljarändajate peamiseks sihtkohaks Eestis on Harju maakond, eelkõige Tallinn.
- Peamiseks Pärnu maakonna negatiivse rändesaldo allikaks on 20–34-aastased inimesed.
- Vaadeldes perioode 2000–2004, 2005–2009 ja 2010–2014, on näha, et kõigil kolmel perioodil on rändesaldo olnud positiivne kolmes maakonna omavalitsusüksuses: Sauga, Tahkuranna ja Kihnu vallas. Kahel esimesel perioodil oli rändesaldo positiivne ka Paikuse ja Audru vallas, viimasel perioodil enam mitte.
- Pärnu maakonna rahvastik vananeb. Järjest suureneb nii vähemalt 65-aastaste, vähemalt 75-aastaste ning vähemalt 85-aastaste osatähtsus kogurahvastikus. 9-aastaste ja nooremate elanike arv pigem kahaneb, kuigi viimasel kümnendil oleks statistiliselt korrektne rääkida stabiilsusest.
- Maakonnas esineb piirkondi, kus 20–34-aastaste sooline koosseis ei ole tasakaalus: mehi on palju rohkem kui naisi.
- Pärnumaa kohalikes omavalitsustes osatakse rahvastikuarengu peamisi trende hästi kirjeldada. Enamikul kohalikel omavalitsustel puudub aga selge eesmärgiga rahvastikuarengu strateegia.

Summary

- *The average population density of Pärnu county is 17.1 persons per square kilometre. In the county, population density indicators vary greatly by local government unit – this also holds true for rural local government units. Kihnu rural municipality is the rural local government unit with the highest population density (29 persons per square kilometre), while Koonga rural municipality is the one with the lowest population density (2.3 persons per square kilometre). In Pärnu city, there are 1,200 inhabitants per one square kilometre.*
- *A large share of Pärnu county is uninhabited. Uninhabited land accounts for slightly more than 64% of the territory of the county. In Estonia, the corresponding share is bigger only in Ida-Viru county. Uninhabited land consists mainly of land under raised bogs and forests, but also of fields and grazing lands. The share of uninhabited land is the greatest*

in Surju and Koonga rural municipalities – nearly 80% of the entire territory of the rural municipality.

- *At the beginning of 2015, there were 82,349 inhabitants in Pärnu county. The population is on a downtrend since the restoration of independence in Estonia, i.e. since the beginning of the last decade of the previous century. In the last 15 years, population decline has been faster in Pärnu county than in Estonia on average; therefore, the share of the county's population in the total population of Estonia is also decreasing. In comparison to other counties in Estonia, the population of Pärnu county is declining at an average rate.*
- *According to the population projection of Statistics Estonia, the population of Pärnu county will continue to decline linearly at least until the end of the projection period, i.e. until 2040.*
- *There are 19 local government units in Pärnu county. Looking at the period of 2001–2015 in terms of five-year time frames, we can see that, in all three periods, population has decreased in ten local government units of the county, with the population of Tõstamaa, Saarde, Varbla and Häädemeeste rural municipalities having declined at an increasing rate.*
- *In the periods of 2001–2005 and 2006–2010, population growth was recorded in Paikuse, Tahkuranna and Audru rural municipalities, which border Pärnu city. In 2011–2015, however, the population of these rural municipalities decreased. It is an important change of course: there are no longer any resources for urban sprawl in the vicinity of Pärnu city.*
- *Tiit Tammaru's population projection for Pärnu county as a whole, published in 2003, is rather accurate but, looking at the local government units separately, it can be said that the population of peripheral areas in the county is overestimated in the projection.*
- *Just like the population, the number of births is also falling in Pärnu county. The share of births recorded in Pärnu county in the total number of births in Estonia is also on the downtrend.*
- *The number of children born in the local government units of Pärnu county is not large. Are there too few children being born? There is no universal measure that can be used here. If the target was that, each year, the number of children born in a local government unit was large enough to at least fill a regular-sized classroom and if the classroom was to fit 24 pupils, then in ten local government units of Pärnu county the target would not be met.*
- *For over 20 years, natural increase has been negative in Pärnu county.*
- *The indicator has been negative in the majority of local government units of Pärnu county. Positive natural increase can be mentioned only in the case of Sauga and Paikuse rural municipalities, at least for the periods of 2000–2004, 2005–2009 and 2010–2014. Will natural increase be positive also in 2015–2019?*
- *The net migration of Pärnu county is negative. Since the number of emigrants has fallen a little in the last couple of years, net migration has started nearing zero.*
- *Over 80% of the emigrants head for Finland. The share of those migrating to countries outside the borders of the European Union is rather small – slightly over 5% of the emigrants.*
- *Viljandi county is the main donor county for Pärnu county: in relation to Viljandi county, the net migration of Pärnu county is clearly positive, although on a downtrend. Harju county and especially the city of Tallinn are the main destinations for persons migrating across the borders of Pärnu county.*
- *Persons aged 20–34 are the main cause for the negative net migration of Pärnu county.*

- *Looking at the periods of 2000–2004, 2005–2009 and 2010–2014, it can be seen that, in all three periods, net migration has been positive in three local government units of the county: in Sauga, Tahkuranna and Kihnu rural municipalities. In the first two periods, net migration was positive also in Paikuse and Audru rural municipalities, but in the last period this was no longer the case.*
- *The population of Pärnu county is ageing. The share of persons aged at least 65, that of persons aged at least 75 and that of persons aged at least 85 are decreasing in the total population. The number of persons aged 9 and under is falling but, in terms of the last decade, it would be more accurate to talk about stability.*
- *There are areas in the county where the human sex ratio of 20–34-year-olds is not balanced: the number of males greatly exceeds that of females.*
- *The local government units of Pärnu county are good at describing their main demographic trends. However, what most of the local government units lack is a demographic strategy that would have a clear objective.*

Allikad

Sources

Arengustrateegia „Pärnumaa 2030+“. (2014). Pärnu maakonna arengustrateegia. Pärnu: Pärnu Maavalitsus.

Katus, K., Puur, A., Põldma, A. (2005). Rahvastiku ühtsusarvutatud sündmus- ja loendusstatistika. Pärnumaa 1965–1990. Eesti rahvastikustatistika. RU Sari C Nr 18. Tallinn: Eesti Kõrgkoolidevaheline Demouuringute Keskus.

Katus, K., Põldma, A., Puur, A. (2008). Rahvastiku areng 19.–20. sajandil. Pärnumaa. Loodus. Aeg. Inimene 1.kd. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus.

Pärnu maakonna regionaalareng. Statistiline ülevaade. (2004). Tallinn: Statistikaamet. Pärnu Maavalitsus.

Sormunen, R. (1.01.2011). Kuidas rahvaarvu kasv rahaks pöörata? Äripäev.

Tammaru, T. (2003). Pärnumaa rahvastikuprognosis 2000–2025. Pärnu: Pärnu Maavalitsus, Pärnu Linnavalitsus.

Tiit, E.-M. (2011). Eesti rahvastik. Viis põlvkonda ja kümme loendust. Tallinn: Statistikaamet.

Tiit, E.-M., Servinski, M. (2015). Eesti maakondade rahvastik. Hinnatud ja loendatud. Tallinn: Statistikaamet.

PÄRNU MAAKONNA MAJANDUSARENG ECONOMIC DEVELOPMENT OF PÄRNU COUNTY

Märt Leesment

Statistikaamet – Statistics Estonia

Artikkel annab ülevaate Pärnu maakonna majandusarengust ning hindab maakonna konkurentsivõimet Eestis. Eesmärk on esile tuua maakonna majandusnäitajad, nende muutus aastail 2000–2015 ning majandusarengu peamised kitsaskohad.

Sissejuhatus

Arengustrateegias „Pärnumaa 2030+“ on esitatud neli võimalikku arengutsenaariumi:

- Läänemere pärl ehk läbimurre läände – tasakaalustatud majandus, mis põhineb maakonna looduslikel arengueeldustel ning on mitmekesise struktuuri ja arenenud inimkapitaliga;
- Balti kett ehk tagasi tulevikku – edu saavutamine kitsastes valdkondades ja võrgustumises ning võrdluses Balti majandusruumiga;
- Meil aiaäärses tänavas – tuginedes traditsioonidele ning kohanedes sise- ja välisteguritega, tagatakse mugav, provintslik rahulolu;
- Vaeste patuste alev – minimaalne ning jätkusuutmatu areng, millega kaasneb heaolu vähenemine. (Arengustrateegia ... 2014)

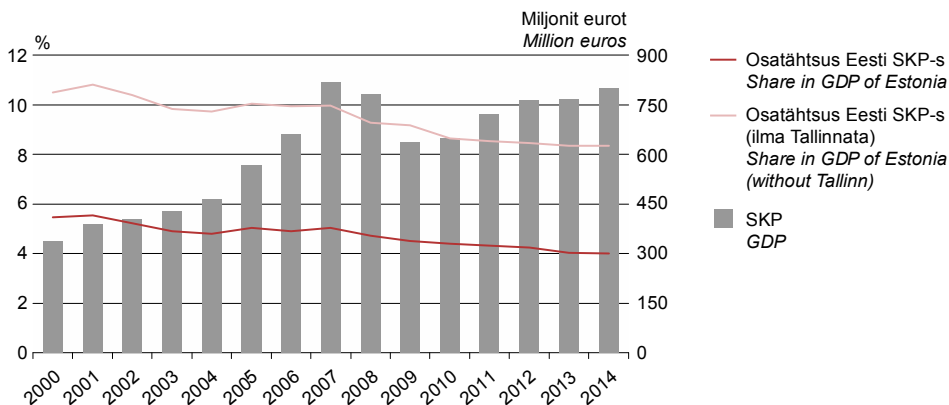
Kas maakonna lähteasend võimaldab vältida negatiivse stsenaariumi rakendumist? Missugused on maakonna majanduse eeldused, et tegelikkuseks saaks positiivne arengukäik? Artiklis võetakse vaatluse alla Pärnu maakonna majandust iseloomustavad makrotasandi näitajad. Vaadeldakse piirkonna sisemajanduse koguprodukti, majandustegevuse struktuuri, tootlikkuse ning ekspordi näitajaid. Konkreetsemalt uuritakse maakonna ühe võtmesektori – turismi – potentsiaali. Põhjaliku tähelepanu all on Pärnumaa ettevõtlusmaastik, mis eeldatavasti peaks olema piirkonna majandusliku heaolu tekitaja. Peale selle uuritakse Pärnumaa kinnisvaraturu arengut, et hinnata piirkonna atraktiivsust elupaigana (võimalikele) töö ning tööjõu pakkujatele.

Sisemajanduse koguprodukt

Kuidas Pärnu maakonna majandusel läheb? Konkreetse piirkonna majandusest üldpildi saamiseks pööratakse enamasti esmajoones tähelepanu sisemajanduse koguproduktiga (SKP) seotud näitajatele. Tavapärane on nende näitajate kasutamine riigi tasandil, kuid arvestust peetakse ka piirkonniti (Eestis maakonniti) ning tulemus väljendub regionaalse sisemajanduse koguprodukti (RSKP) kaudu.

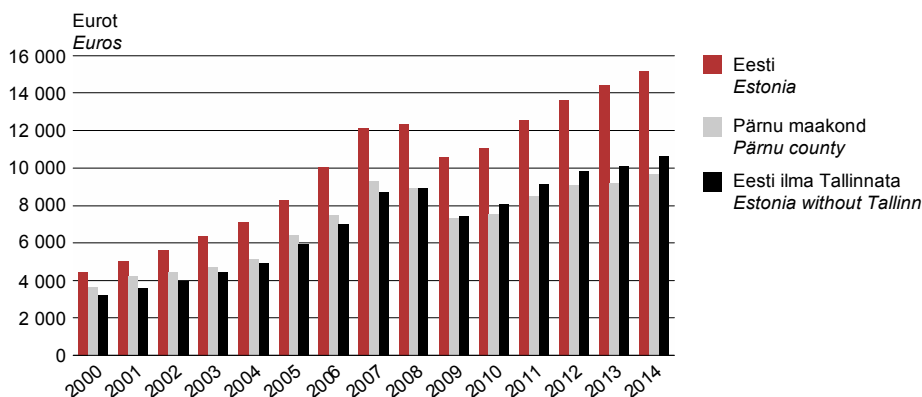
Pärnu maakonna SKP on aastatel 2000–2014 kasvanud. Vähem rõõmustav on aga asjaolu, et Eesti SKP tervikuna on suurenenud kiiremas tempos, mistõttu on Pärnumaa panus riigi lisandväärtusesse olnud sel perioodil langustrendis.

Võib tunduda, et Pärnu maakonna osatähtsuse vähenemine Eesti majanduses on tingitud majandustegevuse koondumisest pealinna, mis mõjutab tugevalt ka riigi üldist näitajat. Aga ka see, kui eemaldada kogu Eesti SKP-st Tallinna arvestuslik panus, ei paranda maakonna asendit ehk Pärnu maakonna osatähtsus Eesti SKP-s on igal juhul vähenenud (joonis 1).

Joonis 1. Pärnu maakonna SKP ning selle osatähtsus Eesti SKP-s, 2000–2014*Figure 1. GDP of Pärnu county and its share in GDP of Estonia, 2000–2014*

Kuigi Pärnu maakonna lisandväärtuse osatähtsus Eesti majanduses on kahanenud pigem aeglasel tempos, võib tulevikku silmas pidades olla tegemist ohtliku tendentsiga. Maakonna üldise konkurentsivõime seisukohalt oleks vaja, et trend oleks vastupidine või et praegune trend vähemalt pidurduks. Üheks põhjuseks, miks piirkonna panus riigi majandusse väheneb, on tihtilugu see, et maakonna elanike ehk lisandväärtuse loojate arv kahaneb suhteliselt kiiremini kui riigi rahvastik keskmiselt. Sel juhul saab SKP võrdlemist „õiglasemaks“ teha ning siluda elanike arvu ja põhjustatud erinevusi. Seda saab teha, arvutades piirkondlikku SKP-d elaniku kohta.

Kuigi perioodi algusaastatega võrreldes on Pärnu maakonna SKP elaniku kohta 2014. aastaks oluliselt kasvanud, on Eesti keskmine näitaja püsinud kogu aeg suuremana ning aja jooksul on vahe maakonna näitajaga kasvanud (joonis 2). Kuigi Pärnumaa elanike arv on vähenenud pisut kiiremas tempos kui see on toimunud Eestis keskmiselt, pole see kahanemine olnud niivõrd silmatorkav kui maakonna SKP osatähtsuse kahanemine Eesti SKP-s.

Joonis 2. Pärnu maakonna ning Eesti SKP elaniku kohta, 2000–2014*Figure 2. GDP per capita of Pärnu county and of Estonia, 2000–2014*

Võrreldes Pärnu maakonna ja Eesti keskmise (ilma Tallinnata) näitaja muutust, oli olukord perioodi esimesel poolel Pärnumaa kasuks. Vahetult enne majanduskriisi seis muutus ning ka Tallinna välja jättes ületas Eesti keskmine SKP elaniku kohta sama aasta Pärnu maakonna näitajat. Seejärel on vahe tasapisi Pärnumaa kahjuks suurenenud. Tõsiasi, et Pärnu

maakonna SKP väärtus elaniku kohta moodustas 2014. aastal alla 64% Eesti keskmisest, kuigi 2000. aastal oli näitaja üle 82%, ning et ka Tallinna arvestusest välja jättes on Eesti keskmine näitaja kasvanud maakonna omast suuremaks, viitavad lihtsustatult sellele, et riigis keskmiselt on suudetud (inim)ressurssi mõnevõrra tulemuslikumalt kasutada.

Tootlikkus

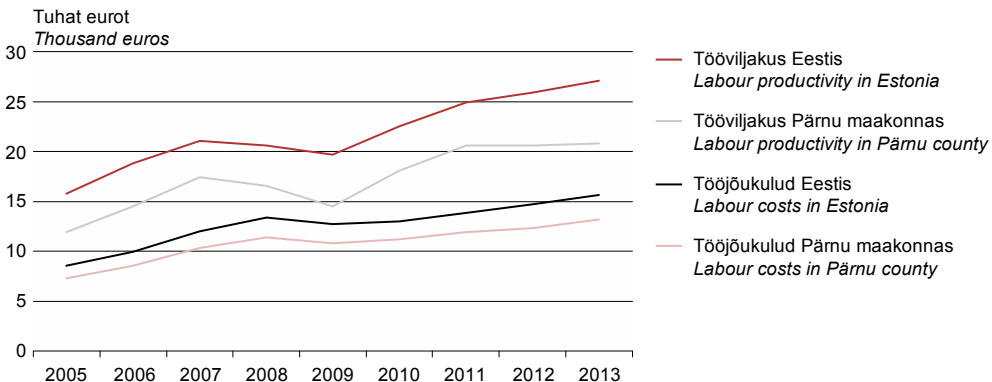
Piirkonna majanduslik konkurentsivõime sõltub suurest sellest, kui suurt majanduslikku väärtust seal luuakse ning selle kirjeldamiseks kasutatakse tootlikkuse näitajat. Tootlikkuse all mõistetakse tootmisväljundite suhet tootmissisenditesse (Measuring ... 2001) ning enamasti väljendatakse seda tööjõu tootlikkuse ehk tööviljakuse kaudu, mida järgnevalt kirjeldab lisandväärtus tööga hõivatud isiku kohta.

Riigi keskmisest kasinam SKP elaniku kohta Pärnumaal viitab ka maakonna väiksemale tootlikkuse näitajale. Lihtsustatult, kui töötaja loob ettevõttele vähem väärtust, siis on ka ettevõttele väiksemad võimalused töötaja tasustamiseks. Seetõttu on otstarbekas vaadata tööviljakuse ja tööjõukulude muutust üheskoos ning hinnata, kas muutused on toimunud kooskõlas.

Nii Pärnu maakonna kui ka Eesti tööviljakus on perioodil 2005–2013 kasvanud (joonis 3). Kui 2005. aastal oli Pärnu maakonna vähemalt 20 hõivatuga ettevõttes tööviljakus ligi 12 000 eurot hõivatu kohta, siis 2013. aastaks oli see tõusnud ligi 21 000 euroni. Siiski suurenesid tööjõukulud samal perioodil suhteliselt rohkem kui ühe hõivatu loodav lisandväärtus: keskmine tööjõukulu hõivatu kohta kasvas Pärnu maakonnas 7300 eurost 2005. aastal 13 100 euroni 2013. aastal. Sama ilmnes nii Pärnu maakonna, Pärnu linna kui ka Eesti keskmise näitaja puhul, mis on näha joonisel 4, kus lisandväärtus hõivatu kohta on jagatud tööjõukuludega ning on saadud töökulude tootlikkuse näitaja. Lihtsamalt öeldes näitab see, kuidas on muutunud keskmise töötaja „kasulikkus“ ettevõttele. Kogu vaadeldava perioodi (2005–2013) jooksul on Pärnu maakonna ja linna näitaja püsinud Eesti keskmisest madalamal.

Joonis 3. Tööviljakus ning tööjõukulud hõivatu kohta Pärnu maakonna ja Eesti vähemalt 20 hõivatuga ettevõtetes, 2005–2013

Figure 3. Labour productivity and labour costs per person employed for enterprises with at least 20 persons employed, Pärnu county and Estonia, 2005–2013

Joonis 4. Töökulude tootlikkus Pärnu maakonna ja linna ning Eesti vähemalt 20 hõivatuga ettevõtetes, 2005–2013

Figure 4. Productivity of personnel costs of enterprises with at least 20 persons employed in Pärnu county, Pärnu city, and Estonia, 2005–2013

Töökulude tootlikkust mõjutas tugevasti majanduslangus. Kuigi vähenesid nii tööjõukulud kui ka lisandväärtus, kahanes lisandväärtus suhteliselt järsemini. Tööjõukulud töötaja kohta üldjuhul nii äkitselt ei muutu. Töökulude tootlikkus kahanes aastail 2008–2009 nii Pärnu linnas kui ka maakonnas Eesti keskmisest rohkem.

Kuigi töökulude tootlikkus taastus maakonnas majanduskriisi järel kiiresti ning 2011. aastal koguni ületas kriisieelse taseme (Eesti keskmine näitaja pole seda veel suutnud), on näitaja seejärel kahanenud. Poolteist korda tööjõukulud ületav tööviljakus viitab küll puhvrile, kuid edasine trend teeb pisut ettevaatlikuks: Pärnu maakonna keskmine kuutööjõukulu hõivatatu kohta oli 2015. aasta kolmandas kvartalis 11% suurem kui 2013. aasta samal perioodil. Maakonna lisandväärtuse kohta nii värsked andmed puuduvad, kuid kui võtta võrdluseks riigi SKP muutus, siis 2015. aasta kolmanda kvartali SKP jooksevhindades (sesoonselt ja tööpäevade arvuga korrigeerimata) oli pisut üle 6% suurem kui 2013. aasta samal perioodil. Praegust trendi vaadates tundub, et surve tööjõukulude kasvuks märgatavalt ei vähene.

Ettevõtete ning maakonna konkurentsivõime suurendamiseks tuleks trendi suunda muuta. Kuidas? Lahendust leida pole kuigi lihtne. Tööjõukulu (ja töötajate arvu) vähendamine ning tootmise suurem mehhaniseerimine (kui see kasvataks tööviljakust) võib töökulude tootlikkust paranda, kuid sellega kaasneks ettevõtte teiste kulude kasv. Tähelepanuta ei saa jätta ka töösiasja, et töökohtade säilimine on mitmete maapiirkondade arengut silmas pidades kriitilise tähtsusega. Peale selle peetakse tootlikkuse kasvu eesmärgil inimkapitali investeerimist sotsiaalselt jätkusuutlikumaks (Employment ... 2015).

Teiseks võimaluseks võiks olla üleminek suuremat lisandväärtust andvale tootmisele, kuid seda muudatust teha pole lihtne. See eeldaks muuhulgas kulukate ümberkorralduste tegemist ettevõttes, uute turgude leidmist, aga ka sobiva tööjõu olemasolu.

Pärnu maakonna konkurentsivõime suurendamiseks on vaja tootlikkuse kasvu. Üldiselt vaadates võib jääda mulje, et vähene tootlikkus on tingitud majanduslikust eripärast ehk maakonnas annavad suhteliselt enam tooni väiksemat lisandväärtust pakkuvad tegevusalad. Lahenduse leidmiseks tuleks vaadata maakonna majanduse olemust konkreetsemalt.

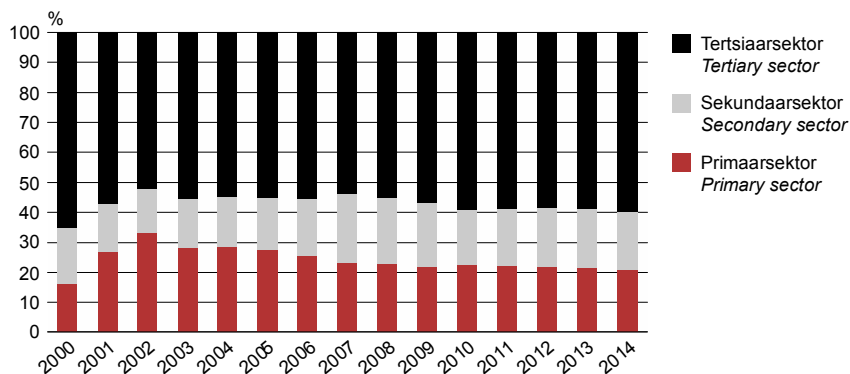
Pärnu maakonna majanduse struktuur

Klassikaliselt jaotatakse majanduse tegevusalad kolmeks – primaar- (põllumajandus, metsandus, kalapüük), sekundaar- (tööstus, ehitus) ning tertsiaarsektorisse (teenindus) kuuluvateks. Statistikaamet kasutab tegevusalade eristamiseks Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatorit (EMTAK), mis tugineb omakorda Euroopa Ühenduse majandustegevusalade klassifikaatorile (NACE) (Üleminek ... 2008).

Vaadeldes esmalt ettevõtete jagunemist majandussektorite järgi, võib Pärnu maakonna ning Eesti keskmise jaotuse vahel märgata erinevusi (joonised 5 ja 6). Kui laias laastus on sekundaarsektoris tegutsevate ettevõtete osatähtsus Eestis ja Pärnu maakonnas samasugune, siis primaarsektoris tegutsevaid ettevõtteid on Pärnumaal suhteliselt enam. Tertsiaarsektoris tegutsevate ettevõtete osatähtsus on Pärnu maakonnas seetõttu suhteliselt väiksem kui Eestis keskmiselt.

Joonis 5. Statistilisse profiili^a kuuluvate Pärnu maakonna ettevõtete jagunemine majandussektori järgi, 2000–2014

Figure 5. Distribution of enterprises of Pärnu county belonging to Statistical Profile^a by economic sector, 2000–2014

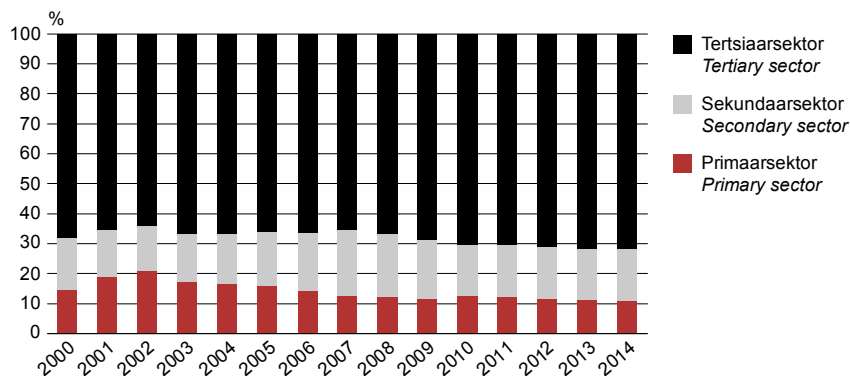

^a Statistiline profiil – majanduslikult aktiivsete üksuste (äriühingud, füüsilisest isikust ettevõtjad, asutused, mittetulundusühingud) kogum, mida Statistikaamet kasutab majandusstatistika üldkogumina 1994. aastast.

^a Statistical Profile – the database of economically active units (companies, sole proprietors, institutions, non-profit associations), which Statistics Estonia uses as a sampling frame for all economic statistics since 1994.

Joonis 6. Statistilisse profiili^a kuuluvate ettevõtete jagunemine Eestis majandussektori järgi, 2000–2014

Figure 6. Distribution of enterprises of Statistical Profile^a in Estonia by economic sector, 2000–2014

^a Statistiline profiil – majanduslikult aktiivsete üksuste (äriühingud, füüsilisest isikust ettevõtjad, asutused, mittetulundusühingud) kogum, mida Statistikaamet kasutab majandusstatistika üldkogumina 1994. aastast.

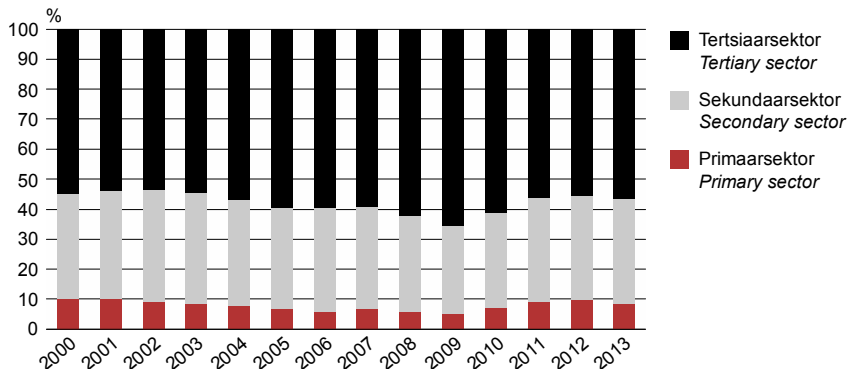
^a Statistical Profile – the database of economically active units (companies, sole proprietors, institutions, non-profit associations), which Statistics Estonia uses as a sampling frame for all economic statistics since 1994.

Primaarsektori vähenenud osatähtsus Eestis tervikuna on mõneti tingitud ka sellest, et suhteliselt suur hulk ettevõtteid on registreeritud Tallinnas, kus põllu- ja metsamajanduse ning kalapüügi tegutsevate ettevõtete osatähtsus on marginaalne, ning kui jätta Eesti keskmise arvutamisel välja Harju ja Tartu maakond, on ülejäänud Eestis primaarsektori osatähtsus mõnevõrra suurem ning sarnasem Pärnu maakonna näitajaga.

Võrreldes Pärnu maakonda ja Eestit majandussektorites loodud lisandväärtuse^a alusel, võib täheldada samalaadseid erinevusi (joonised 7 ja 8). Nii Pärnu maakonnas kui ka Eestis tervikuna on märgata, et primaarsektori osatähtsus lisandväärtuse loomises on tunduvalt väiksem kui sektori osatähtsus ettevõtete arvu alusel. Sekundaarsektori osatähtsus lisandväärtuse tekitajana on seevastu aga suurem, kui on sektori osatähtsus ettevõtete arvu arvestades. Kolme majandussektori panus lisandväärtusse on Pärnu maakonnas aja jooksul muutunud. Näiteks majandussurutise ajal – eeskätt 2009. aastal – vähenes maakonnas primaar- ning sekundaarsektori panus, mis 2011. aastaks aga jälle taastus.

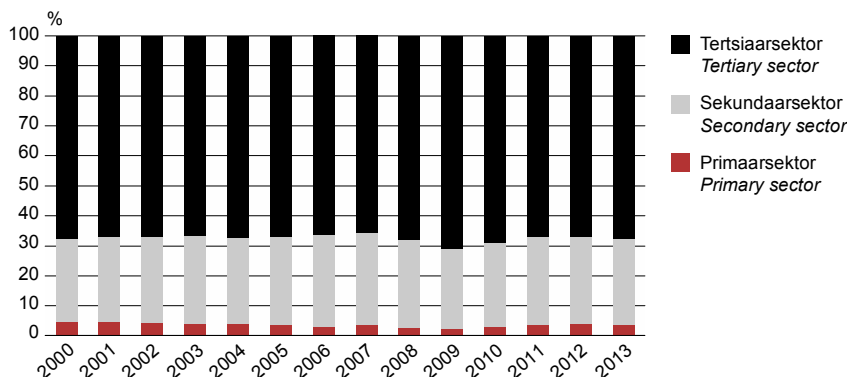
Joonis 7. Pärnu maakonna ettevõtetes loodud lisandväärtuse jagunemine majandussektori järgi, 2000–2013

Figure 7. Distribution of value added created in enterprises of Pärnu county by economic sector, 2000–2013

Joonis 8. Eesti ettevõtetes loodud lisandväärtuse jagunemine majandussektori järgi, 2000–2013

Figure 8. Distribution of value added created in enterprises of Estonia by economic sector, 2000–2013

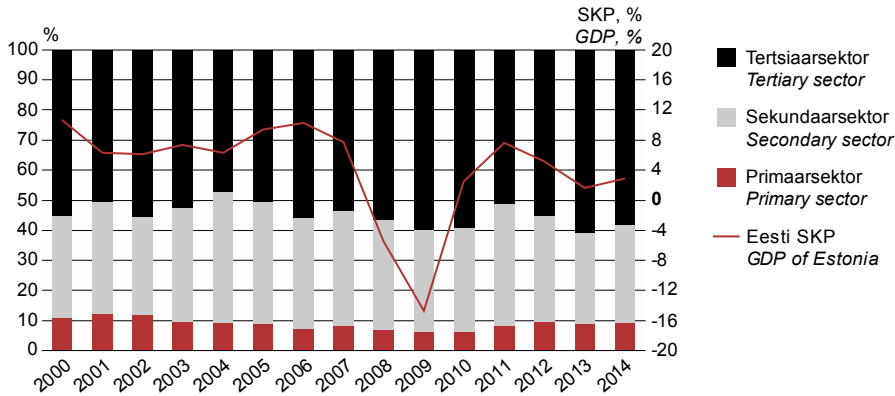
^a Maakonna lisandväärtus on esitatud agregeeritud tasemel järgmiselt:

A	Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük (primaarsektor).
B, C, D, E, F	Tööstus ja ehitus (sekundaarsektor) – mäetööstus; töötlev tööstus; elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine; veevarustus; kanalisatsioon, jäätme- ja saastekäitlus; ehitus.
G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S	Teenused (tertsiaarsektor) – hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrattaste remont; veonudus ja laondus; majutus ja toitlustus; info ja side; finants- ja kindlustustegevus; kinnisvaraalaane tegevus; kutse-, teadus- ja tehnikalaane tegevus; haldus- ja abitegevused; avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus; haridus; tervishoid ja sotsiaalhoolekanne; kunst, meelelahutus ja vaba aeg; muud teenindavad tegevused.

Kuigi hõivatute jagunemine majandussektorite kaupa on üldjoontes võrreldav lisandväärtuse alusel jagunemisega, ilmestab seda aastate jooksul üsna suur ebastabiilsus (joonised 9 ja 10). Võib märgata, et headel majandusaastatel oli hõive tööstuses ja ehituses (sekundaarsektor) suurem kui langusperioodidel. Vastupidi oli olukord teenuste ehk tertsiaarsektoris.

Joonis 9. Pärnu maakonna hõivatud majandussektori järgi ning Eesti SKP^a aheldatud väärtuse muutus võrreldes eelmise perioodiga, 2000–2014

Figure 9. Persons employed of Pärnu county by economic sector and change in GDP^a chain-linked volume of Estonia in comparison to previous period, 2000–2014

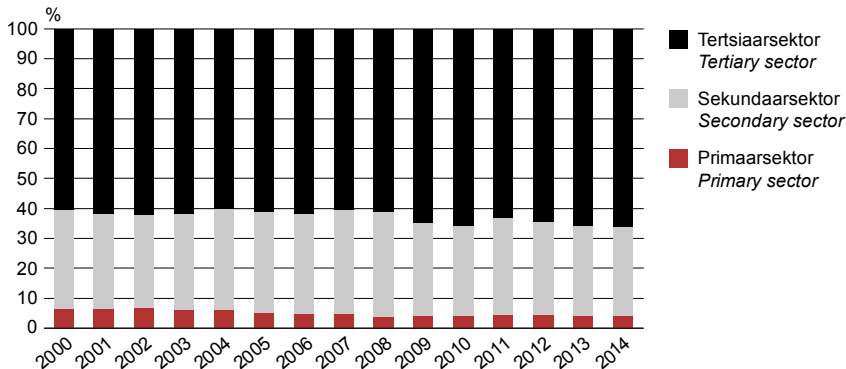

^a Sesoonselt ja tööpäevade arvuga korrigeerimata.

^a Not seasonally and working-day adjusted.

Joonis 10. Eesti hõivatud majandussektori järgi, 2000–2014

Figure 10. Persons employed of Estonia by economic sector, 2000–2014

Hõivatute osatähtsuse kõikumine viitab ühest küljest sellele, et mõned valdkonnad võivad olla kriisi ajal haavatavamad ning seetõttu on ka tööjõu pakkumine ja nõudlus selle järele nendes ebastabiilsem. Kriisi ajal lõpetati jätkusuutmatuid tegevusi ning liiguti suuremat lisandväärtust pakkuvate tegevuste juurde (Müürsepp 2014). Teisalt näitab hõivatute arvu muutus ka tööjõu mõningast paindlikkust ning kohanemisvõimet. Siiski ei lähe suhteliselt suur osa konkreetse valdkonnas töötajatest töö kaotamisel tööle teise valdkonna ettevõttesse, vaid jääb töötuks. Sellele viitab ka tõsiasi, et viimase majanduslanguse ajal vähenes Pärnu maakonnas hõive kõigis kolmes majandussektoris.

Nutikas spetsialiseerumine tähendab, et vähesel määral paljudesse valdkondadesse investeerimise asemel tuleks määrata valdkonnad, milles piirkonnal võib olla suhtelisi eeliseid, ning keskenduda põhjalikumalt nendele (Foray jt 2009). Kas ka Pärnu maakonnas oleks kasulik tegevuse laiapõhjalisena hoidmise asemel keskenduda teatud valdkonnale? Tähelepanu koondamine konkreetsele majandusarule võib teha võimalikuks maailmatasemel toodete või

teenuste pakkumise, luua töökohti spetsialistidele, meelitada juurde sarnaseid või toetavaid tegevusi ning elavdada üleüldiselt majandust. Raskusi võib aga tekkida niisuguse kasvuallika leidmise ning arendamisega. Peale selle võib kitsalt ühele valdkonnale spetsialiseerumine tuua kaasa riske.

Teine võimalus oleks hoida Pärnu maakonna majandus võimalikult mitmekesisena, mis küll vähendab riske, kuid ei pruugi anda piisavalt lootust, et maakonna majanduslik konkurentsivõime Eestis ja maailmas suureneb. Niisuguses olukorras püütakse maakonnas tegeleda mitmete valdkondadega, ükski majandussektor ei valitse ning keeruliseks võib osutuda keskmisest paremini Eestis edeneda. Veel enam, ühe tugeva võtmesektori puudumine võib vähendada maakonnas leitavaid võimalusi tegutseda väljaspool Eestit.

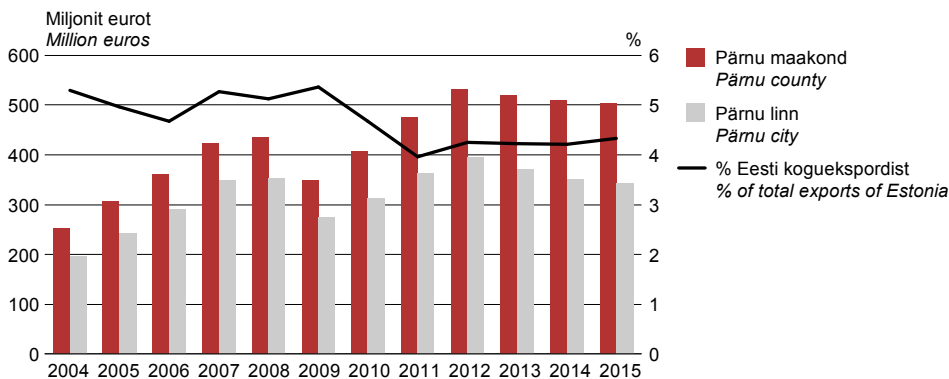
Eksport

Võttes arvesse koduturu piiratud mahtu ning seda, et tarbijaskond järk-järgult väheneb – kui 2000. aastal registreeriti Pärnumaal ligikaudu 93 000 elanikku, siis 2015. aastaks oli nende arv vähenenud ca 82 000-ni –, peavad majanduskasvu taotlevad ettevõtted laiendama oma haaret ka riigist väljapoole.

Pärnu maakonna ettevõtete eksport on aastatel 2004–2015 kasvanud ning oli 2015. aastal kaks korda suurem kui perioodi alguses (joonis 11). (Eksport tähendab siin Eestis toodetud kaupade väljavedu, re-eksporti, kaupade ajutist väljavedu nende töötlemiseks välisriigis, kaupade taasväljavedu pärast Eestis töötlemist ning välisriikide vee- ja õhusõidukite varude tarneid; ei hõlma transiiti ega teenuseid.) Sellele vaatamata on maakonna ettevõtete ekspordi osatähtsus Eesti ekspordis vähenenud. Kuigi pärast 2009. aasta majanduslangust suurenes maakonna eksport jõudsalt kuni 2012. aastani, on väljaveo maht pärast seda tasapisi vähenenud. Eksport on vähenenud kogu Eestis, seetõttu pole maakonna ekspordi osatähtsus Eesti koguekspordis kahanenud. Küll aga on vaadeldaval perioodil vähenenud Pärnu linna ettevõtete ekspordi osatähtsus maakonna koguekspordis. See tähendab, et väljaspool Pärnu linna tegutsevate ekspordivate ettevõtete osatähtsus on suurenenud.

Joonis 11. Pärnu maakonna ja linna ettevõtete eksport ning maakonna ettevõtete ekspordi osatähtsus Eesti koguekspordis, 2004–2015

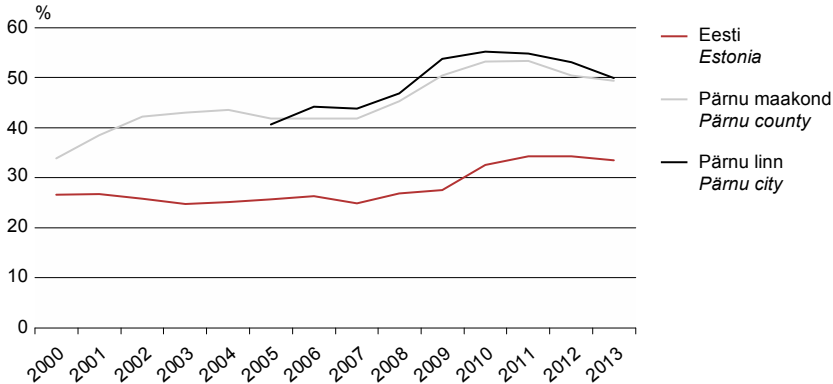
Figure 11. Exports of enterprises in Pärnu county and city, and share of exports of county in total exports of Estonia, 2004–2015

Kui eespool kajastatud majandusliku konkurentsivõime näitajad olid Pärnu maakonnas Eesti keskmisest nõrgemad, siis ekspordinäitajate puhul on olukord parem. Nii Pärnu maakonna kui ka linna ettevõtete mitteresidentidele suunatud müügi osatähtsus müügitulus (ekspordiintensiivsus) on tunduvalt suurem kui Eestis keskmiselt (joonis 12). (Ekspordiintensiivsuse puhul käsitletakse ekspordina müüki mitteresidentidele ehk välismaal registreeritud juriidilistele isikutele või alaliselt väljaspool Eestit elavatele füüsilistele isikutele ning arvesse on võetud vaid vähemalt 20 hõivatuga ettevõtted). Kui riigis keskmiselt saadi aastatel 2010–2013 ligikaudu kolmandik müügitulust välisurgudel, siis Pärnu maakonna ning linna ettevõtetes teeniti ligikaudu pool müügitulust tänu ekspordile.

Joonis 12. Pärnu maakonna ja linna ning Eesti vähemalt 20 hõivatuga ettevõtete ekspordiintensiivsus, 2000–2013

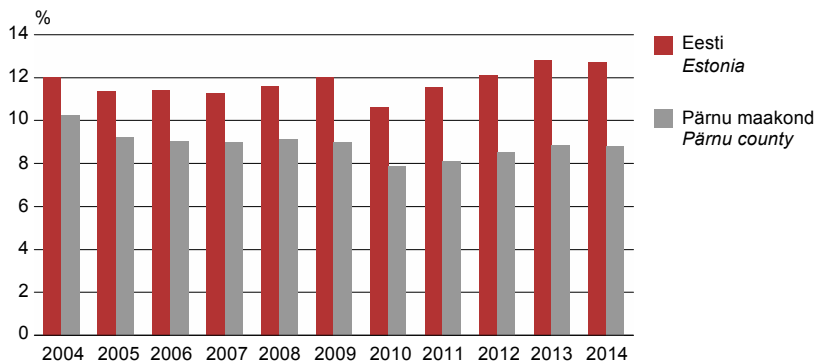
Figure 12. Export intensity of enterprises with at least 20 persons employed in Pärnu county, Pärnu city, and Estonia, 2000–2013

Kuigi Pärnu maakonna ja linna ettevõtete ekspordiintensiivsus on ületanud Eesti keskmist näitajat, on nii maakonna kui ka linna näitaja alates 2011. aastast kahanenud. Olukorda ilmestab ka eksportivate ettevõtete osatähtsus kõigi statistilisse profiili kuuluvate ettevõtete hulgas, mis on perioodil 2004–2014 püsinud Eesti keskmisest väiksemana (joonis 13). Kui Eesti keskmine on aastail 2013–2014 osutunud suuremaks võrreldes vaadeldava perioodi algusaastatega, siis Pärnumaa näitaja on perioodi algusega võrreldes väiksem. Kui eksportivate ettevõtete osatähtsus on Pärnu maakonnas 2014. aastal võrreldes 2004. aastaga vähenenud, siis ekspordiintensiivsus on samal ajal kasvanud. Seega on maakonna eksportijate ring muutunud kitsamaks, kuid nende panus on kasvanud.

Joonis 13. Eksportivate ettevõtete osatähtsus statistilisse profiili kuuluvate ettevõtete seas Pärnu maakonnas ja Eestis, 2004–2014

Figure 13. Share of exporting enterprises among enterprises belonging to Statistical Profile in Pärnu county and Estonia, 2004–2014

Kuigi Pärnumaa ettevõtete eksporditegevust võib pidada üsna heaks ja ka 2009. aasta majanduskriisist on taastunud, on viimastel aastatel siiski kogetud ekspordi mahu vähenemist. Mida see võib kaasa tuua? Kui see on lühiajaline nähtus ning eksporditulu taastub, ei mõjuta see oluliselt piirkonna üldist majandusolukorda. Kui eksporditulu väheneb aga pikka aega, võib suutmatus ekspordipartnereid leida oluliselt halvendada piirkonna ettevõtete konkurentsivõimet, sest piiratud tarbijaskonnaga väikeriigis on pikas plaanis üsna keeruline toodangut järjest suuremas mahu realiseerida.

Kui tähtis on ettevõttele välisurgudel osalemine? Bernard ja Jensen (1999) järeldavad, et kuigi edukad ettevõtted on tõenäolisemalt ka eksporditjad, ei pruugi välisurule siirdumine tagada ettevõtte majandusnäitajate olulist paranemist võrreldes nendega, kes ei ekspordi. Eeldus tugineb selektsiooniefektile: eeldatavalt tugevama konkurentsiga välisurule liiguvadki üksnes edukamad ettevõtted (Haidar 2012).

Teine põhjus, miks eksporditajate tootlikkus võib olla suurem, viitab õppimisele: rahvusvaheliste partnerite ning konkurentide kaudu saadud teadmised aitavad ettevõtte majandustegevust parendada (Haidar 2012). Seega võib paremaid majandusnäitajad vaadelda nii suurema ekspordivõimekuse põhjuse kui ka tagajärjena. Olukord, kus Pärnu maakonna ekspordintensiivsus on viimastel aastatel vähenenud ning tootlikkuse näitajad jäävad üha enam maha Eesti keskmisest, ei tundu väga lootusrikkana. Kuidas saaks Pärnu maakonna majanduslikku konkurentsivõimet tõsta?

Võtmesektorid

Pärnu maakonna majanduse konkurentsivõime hindamisel tuleb vaadata valdkondi, mis on (või võiksid olla) kõrgema väärtuse loomise peamised allikad. See haakub suuresti nutika spetsialiseerumise strateegiaga. Sihtasutus Pärnumaa Ettevõtlus- ja Arenduskeskus ning Swedbank AS on koostanud ülevaate Pärnumaa majanduse võtmesektoritest, milleks peetakse metsa- ja puudutööstust, turismi, elektroonika- ja elektriseadmete tootmist, metallitööstust ja tekstiilitööstust (Pärnumaa ... 2014). Seega on oluliste valdkondade hulgas esindatud kõik kolm majandussektorit ning ehk tänu sellele on ka lisandväärtuse jagunemine nende vahel ühtlasem kui Eestis keskmiselt. Selle nurga alt vaadatuna võib Pärnu maakonna majandust pidada riigi keskmisest mitmekesisemaks.

Turism

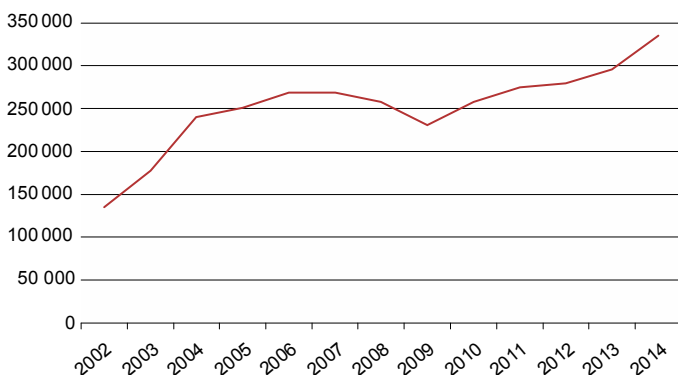
Eeskätt tänu heale loodusgeograafilisele asukohale ning pikale rannajoonele on Pärnumaa üheks olulisemaks tegevusvaldkonnaks kujunenud turism. Pärnust on saanud tuntud kuurortlinn (Pärnu ... 2011). Pärnumaa turismi arengustrateegias 2009–2013 on 2020. aasta visiooniks, et Pärnu võiks lausa Baltimaade suvepealinnana tuntuks saada (Pärnu ... 2009).

Seda, et Pärnu maakonna turismisektor tugineb peajasjalikult maakonnakeskusele, ilmestab ka majutatud turistide ja ööbimiste arvu jagunemine maakonnas: üle 87% maakonnas 2015. aastal majutatud turistidest registreeriti Pärnu linnas (kaart).

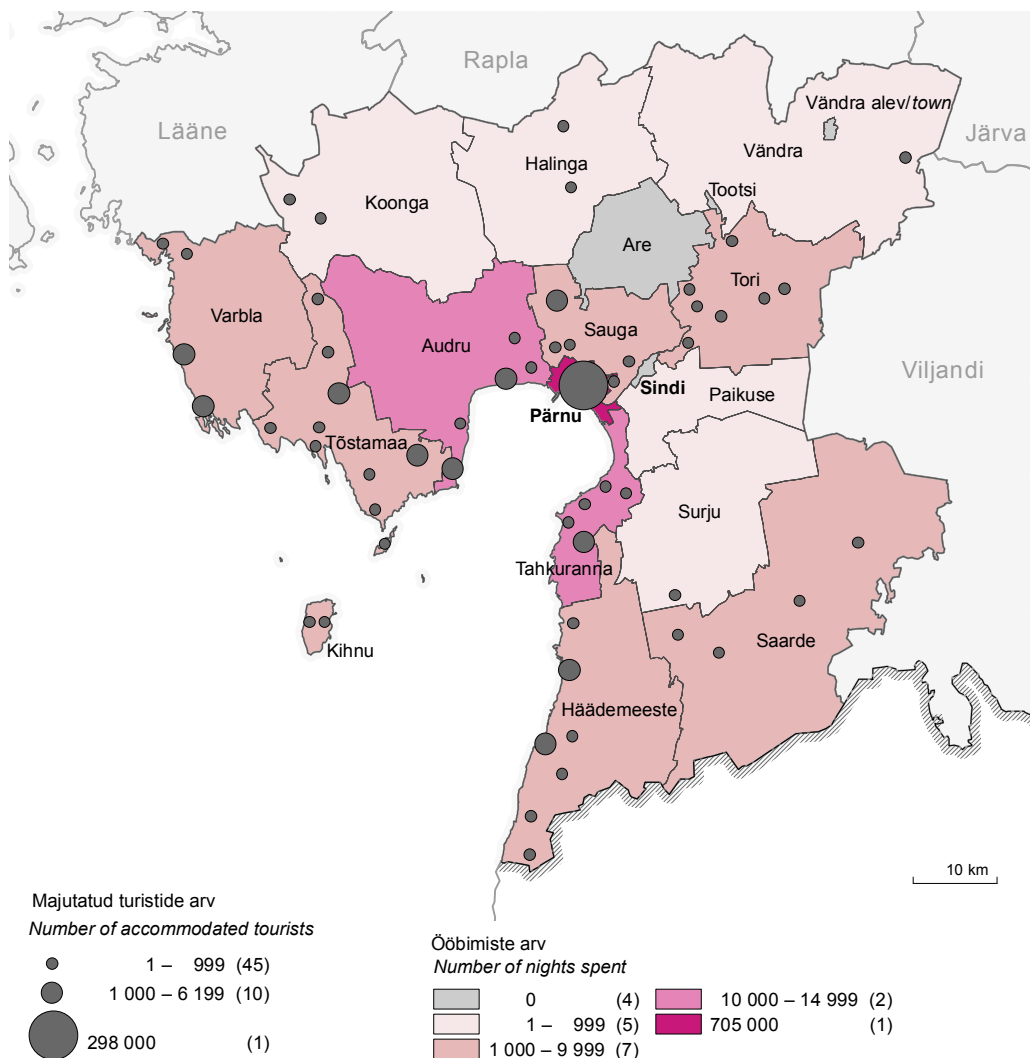
Edukas turismi sihtkoht suudab mitte ainult turisti kohale meelitada, vaid turist soovib seal ka ööd veeta. Perioodil 2002–2014 on Pärnu maakonnas majutatud turistide arv kasvanud üle kahe korra, jõudes 2014. aastaks 335 000-ni (joonis 14). 2015. aastal suurenes turistide arv veelgi – rekordilise üle 347 000 majutatuni. Kuigi turistide arv on perioodi jooksul märgatavalt suurenenud, pole see toimunud lineaarselt: 2009. aasta majanduskriisi ajal maakonnas majutatud turistide arv kahanes.

Joonis 14. Pärnu maakonnas majutatud, 2002–2014

Figure 14. Tourists accommodated in Pärnu county, 2002–2014

Kaart. Pärnu maakonnas majutatud turistid ja nende ööbimised, 2015
 Map. Tourists accommodated in Pärnu county and their nights spent, 2015

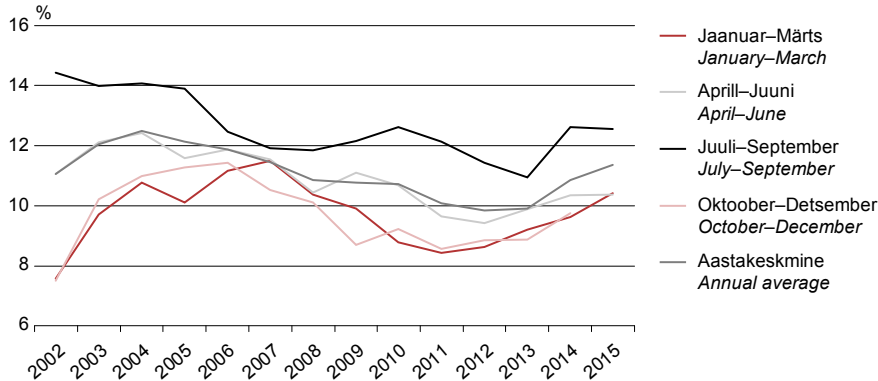

Vaatamata sellele, et Pärnu maakonnas majutatud turistide arv on aastatel 2002–2015 tublisti kasvanud, tekitab siiski muret, et majutatute arvu poolest ei ole Pärnu maakonna osatähtsus Eesti turismisektoris sel perioodil kasvanud, pigem vastupidi. Hoolimata sellest, et maakonnakeskus Pärnu kannab auväärset Eesti suvepealinna tiitlit, näitab isegi suvekuudel maakonnas majutatute osatähtsus kõigi Eestis majutatute seas kahanemistrendi. Siiski on alates 2013. aastast Pärnu maakonnas majutatud turistide osatähtsus kogu Eestis majutatute seas mõnevõrra kasvanud (joonis 15).

Joonis 15. Pärnu maakonnas majutatute osatähtsus kõigi Eestis samal perioodil majutatute seas, 2002–2015

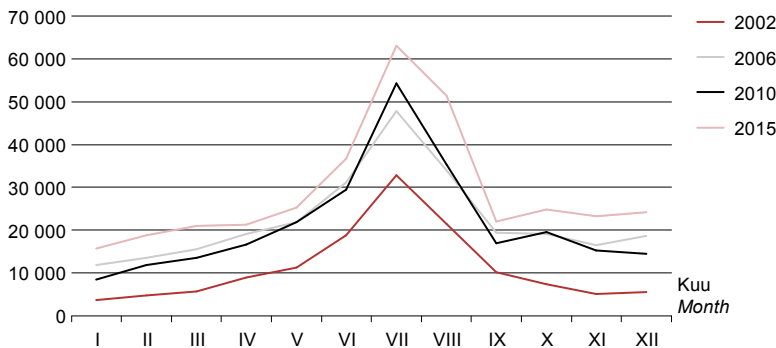
Figure 15. Share of tourists accommodated in Pärnu county among all tourists accommodated in Estonia in respective period, 2002–2015

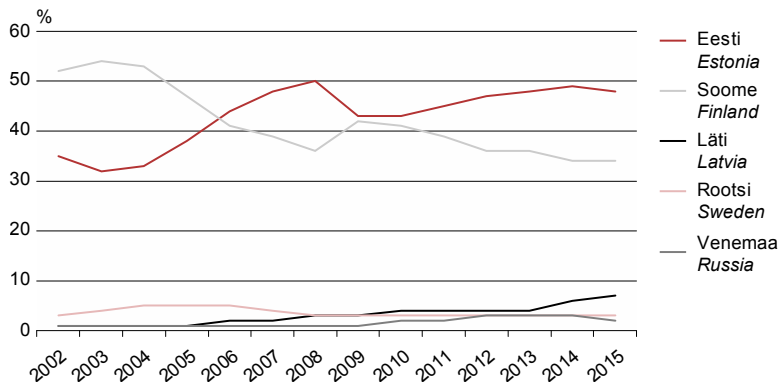
Pärnu maakonna turismimajandust mõjutab hooajalisus: juulis ja augustis majutatakse seal ligi kolmandik terve aasta jooksul majutatud turistidest (joonis 16 ja tabel 7 lk 72–73). Kui võrrelda 2015. ja 2002. aasta andmeid, siis on näha, et õnneks on kevad-, talve- ja sügiskuudel Pärnu maakonnas majutatud turistide arv hakanud kasvama keskmiselt mõnevõrra kiiremini kui suvekuude näitaja. Kuigi see viitab mõningasele ühtlustumisele, pole hooajalisus märgatavalt muutunud. Seda, et Pärnu maakonnale on tähtis olla oluline turismi sihtkoht aasta ringi, rõhutavad ka Pärnu linna ja maakonna strateegilised dokumendid (Pärnu ... 2008; Pärnu ... 2009; Pärnu ... 2011; Arengustrateegia ... 2014).

Joonis 16. Pärnu maakonnas majutatud kuude järgi, 2002, 2006, 2010 ja 2015

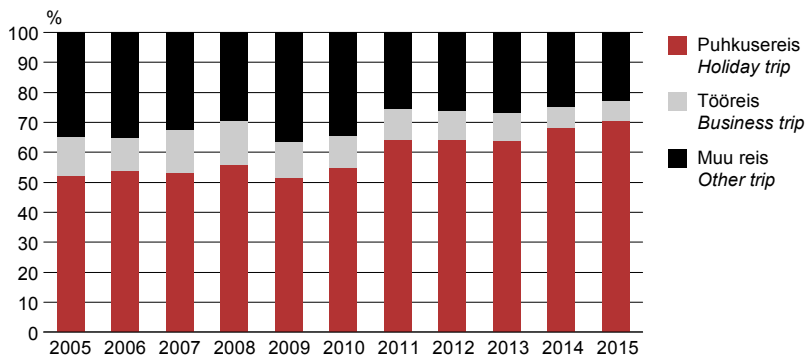
Figure 16. Tourists accommodated in Pärnu county by month, 2002, 2006, 2010 and 2015

Ligi pooled Pärnu maakonnas majutatutest on siseturistid (joonis 17). Kodumaiste turistide osatähtsus on aja jooksul kasvanud, sest näiteks aastatel 2002–2004 hõlmasid nad kõigest kolmandiku maakonnas majutatutest. Tollal oli enamik majutatutest pärit Soomest ning aja jooksul on Eesti siseturistide ja Soome turistide osatähtsus muutunud vastupidises suunas. Mõlemad turistirühmad domineerivad endiselt ning teiste riikide turistide osatähtsus on jäänud pigem marginaalseks. Tublisti on siiski kasvanud Lätist pärit turistide arv ja osatähtsus majutatute hulgas ning kui perioodi 2002–2015 algusaastatel oli see 1% ringis, siis 2015. aastal oli Lätist pärit turistide majutatute hulgas juba 7%.

Joonis 17. Pärnu maakonnas majutatud turistid elukohariigi järgi, 2002–2015*Figure 17. Tourists accommodated in Pärnu county by country of residence, 2002–2015*

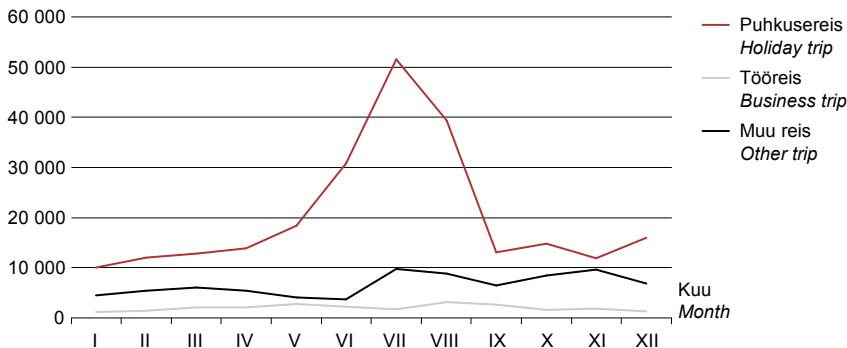
Miks turistid Pärnumaale tulevad? Kui vaadata majutatute ööbimisi reisi eesmärgi järgi, siis peamiseks on kujunenud puhkusereis: kui 2005. aastal pidas 52% Pärnu maakonnas majutatutest reisi eesmärgiks puhkusereisi, siis 2015. aastal oli niisuguseid inimesi juba 70% (joonis 18). Puhkusereisi osatähtsuse kasv on toimunud muude reiside (puhkuse- või tööreisina loetlemata reis, nt transiituumism, raviturism vms) arvelt. Vähemaks – nii absoluut- kui ka suhtarvudes – on jäänud ka tööreisijaid. Näiteks kui 2011. aastal oli tulnud konverentsist või koolitusest osa võtma üle 14 000 Pärnu maakonnas majutatud turisti, siis 2015. aastaks oli niisuguste turistide arv langenud alla 4000. Ka keskmine ööbimiste arv majutatu kohta on maakonnas olnud aastate jooksul langustrendis: kui 2004. aastal oli ööbimisi kolm, siis 2014. aastal keskmiselt veidi üle kahe.

Joonis 18. Pärnu maakonnas majutatud turistid reisi eesmärgi järgi, 2005–2015*Figure 18. Tourists accommodated in Pärnu county by purpose of trip, 2005–2015*

Kui uurida Pärnu maakonnas majutatute arvu kuude kaupa, selgub, et tugev hooajalisus ilmneb peamiselt puhkusereisijate puhul – näiteks 2015. aastal oli juulis puhkajaid viis korda rohkem kui sama aasta jaanuaris (joonis 19). Kuigi nii töö- kui ka muu eesmärgiga reiside puhul võis samuti märgata paarikordset erinevust kuude vahel, polnud see nõnda silmnähtav. Näiteks puhkuste tõttu oli tööreise juulis vähem kui sellele eelnenud ja järgnenud kuul.

Joonis 19. Pärnu maakonnas majutatud turistid kuude kaupa reisi eesmärgi järgi, 2015

Figure 19. Monthly breakdown of tourists accommodated in Pärnu county by purpose of trip, 2015

Kuidas turismiettevõtted hooajalisusega toime tulevad? Üks võimalus on uurida, kuidas on muutunud tubade täitumus. Võrreldes Pärnu maakonna majutusettevõtete tubade täitumust Eesti majutusettevõtete keskmisega, ilmneb, et kummagi puhul on hooajalisusest tingitud kõikumus suur (tabelid 8 ja 9 lk 72–73). Pärnu maakonnas on varieeruvus siiski märgatavalt suurem, mis väga tõenäoliselt on tingitud sellest, et suvepealinnal on külmal ajal keeruline turiste ligi meelitada. Olukord, kus vaid juulis ning augustis suudetakse vähemalt pooled tubadest täita, viitab sellele, et majutusteenuse pakkujaid maakonnas jätkub. Juba tegutseval majutusasutusel on aga keeruline hooajalisusega kohaneda ja vastavalt vajadusele tubade arvu muuta. Seega kuna pakumist ei suudeta muuta nõudlusele vastavas ulatuses, tuleks mõelda sellele, kuidas vähendada nõudluse kõikumist ning kasvatada Pärnu maakonna kui turismi sihtkoha atraktiivsust ka talveperioodil. Viimaste aastate trend viitab sellele, et turism on maakonnas edenema hakanud ka väljaspool kõrghooaega. Hooajalisust aitaks vähendada ka suurem tähelepanu muudele reisidele peale puhkusereiside. Kaasa aitaks näiteks Pärnu maakonna väljapakumine tööreiside sihtkohana, kus saaks konverentse ja koolitusi korraldada.

Tööstus

Tööstus- ja ehitussektor andis 2013. aastal pisut üle kolmandiku maakonnas loodud lisandväärtusest ning mitmeid tööstusharusid peetakse Pärnumaa majanduse võtmevaldkondadeks.

Vaatamata valdkonna tähtsusele maakonnas jääb Pärnumaa ettevõtete tööstustoodangu väärtuselise mahu suhteline kasv aastatel 2005–2013 Eesti keskmisest näitajast väiksemaks. Tabelis 1 on esitatud vähemalt 20 hõivatuga ettevõtete tööstustoodangu jooksevhindades mahu muutus, kasutades võrdlusaastana 2005. aastat. Kui perioodil 2005–2009 muutus Pärnumaa tööstustoodangu maht Eesti keskmisega samas taktis, siis pärast majanduskriisi suurenes tööstustoodang riigis keskmiselt kiiremini. 2013. aastaks ületas maakonna tööstustoodang napilt kriisieelse, 2007. aasta taseme, samal ajal oli riigi keskmine näitaja jõudnud peaaegu kahekordse 2005. aasta tulemuseni.

Tabel 1. Tööstustoodangu mahu muutus Pärnu maakonna ja Eesti vähemalt 20 hõivatuga ettevõtetes, 2005–2013

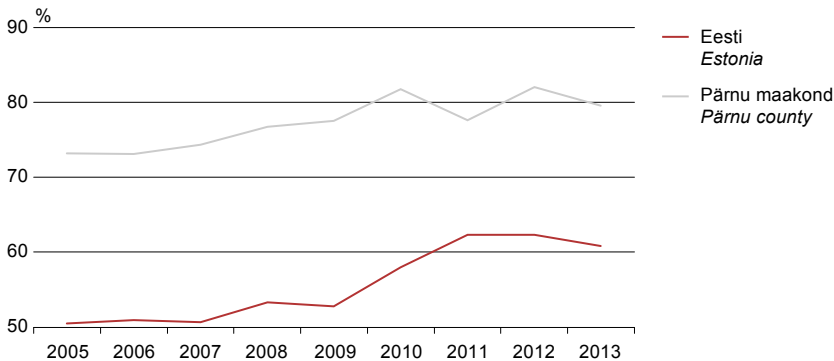
Table 1. Change in volume of industrial production of enterprises with at least 20 persons employed in Pärnu county and Estonia, 2005–2013
(jooksevhindades – at current prices, 2005 = 100%)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Eesti	100	116,74	135,70	139,02	103,85	134,48	168,42	173,59	185,94	Estonia
Pärnu maakond	100	122,95	132,49	128,05	95,12	110,44	130,14	128,99	137,12	Pärnu county

Pärnu maakonna tööstus on orienteeritud väliturule. 2013. aastal müüdi 80% maakonna vähemalt 20 hõivatuga ettevõtetes toodetud tööstustoodangust mitteresidentidele, Eestis keskmiselt 61% (joonis 20). Kummagi puhul on välisturu osatähtsus kasvanud: 2005. aastal müüsid Pärnu maakonna ettevõtted 73% toodangust välismaale, Eesti ettevõtted keskmiselt 50%. Kuigi eespool käsitletud teooria viitab positiivsele seosele tootlikkuse ja ekspordinäitajate vahel, ilmneb Pärnu maakonna puhul mõningane vastuolulisus – vaatamata riigi keskmisest suuremale ekspordi osatähtsusele müügitulus on maakonnas keskmiselt madalam tootlikkus.

Joonis 20. Mitteresidentidele müügi osatähtsus müüdud tööstustoodangus Pärnu maakonna ja Eesti vähemalt 20 hõivatuga ettevõtetes, 2005–2013

Figure 20. Share of sales to non-residents in industrial sales of enterprises with at least 20 persons employed in Pärnu county and Estonia, 2005–2013

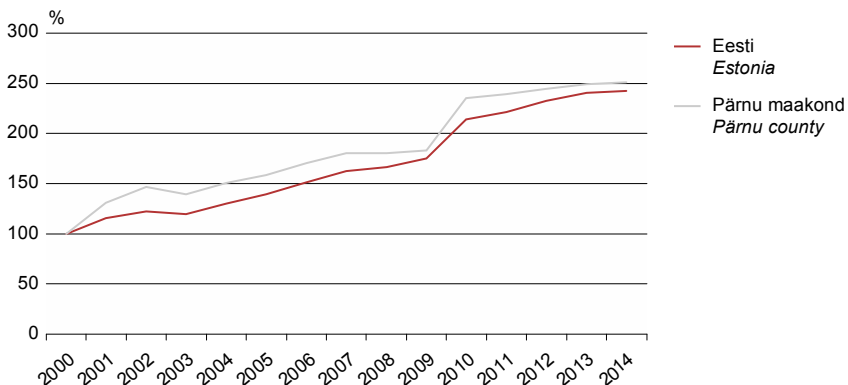

Ettevõtlusmaastik

Maakonna konkurentsivõime määravad suuresti seal tegutsevad ettevõtted. 2014. aastal kuulus Pärnu maakonnas statistilisse profiili 6959 ettevõtet, mis moodustas pisut üle 6% kõigist Eestis vastavatest ettevõtetest. Võrreldes 2000. aastaga on Pärnumaal 2,5 korda rohkem ettevõtteid ning sarnast ettevõtete arvu kasvu on näha kogu Eestis (joonis 21). Täpsustuseks – alates 2010. aastast sisalduvad andmetes ka füüsilisest isikust ettevõtjad (FIEd), mistõttu võis sel aastal täheldada ettevõtete arvu hüppelist kasvu.

Joonis 21. Ettevõtete arvu muutus Pärnu maakonnas ja Eestis, 2000–2014

Figure 21. Change in number of enterprises in Pärnu county and Estonia, 2000–2014 (2000 = 100%)

Kui piirkonna ettevõtlusmaastiku mitmekesisust saab üldiselt hinnata ettevõtete jagunemise järgi kolme majandussektori vahel, siis detailsema ülevaate saamiseks tuleks uurida täpsemalt tegevusalasid. Vaadates ettevõtete tegevusalati jagunemist Pärnu maakonnas aastatel 2000–2014, siis on näha, et oluline muutus on toimunud peamises tegevusalas (tabel 2). Kui 2000. aastal oli Pärnu maakonnas kõige levinum tegevusala hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont, siis 2014. aastal oli populaarseimaks tegevusalaks põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük, kusjuures 2000. aastaga võrreldes tegutses selles valdkonnas ligi 1000 ettevõtet rohkem. Hulgi- ja jaekaubanduse; mootorsõidukite ja mootorrataste remondi tegevusala oli 2014. aastal jäänud teisele kohale ning kuigi sel aastal tegutses Pärnu maakonnas 2,5 korda rohkem ettevõtteid kui 2000. aastal, on selles valdkonnas tegutsevate ettevõtete arv aastate jooksul vähe muutunud. Suhteliselt kõige enam on kasvanud muude teenindavate tegevuste valdkond, kus 2014. aastal tegutses kümme korda rohkem ettevõtteid kui 2000. aastal.

Tabel 2. Pärnu maakonnas registreeritud statistilisse profiili kuuluvad ettevõtted tegevusala järgi, 2000, 2007 ja 2014

Table 2. Enterprises in Statistical Profile which are registered in Pärnu county by economic activity, 2000, 2007 and 2014

	2000	2007	2014	
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	446	1 154	1 442	<i>Agriculture, forestry and fishing</i>
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont	1 007	986	1 101	<i>Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles</i>
Ehitus	154	660	778	<i>Construction</i>
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	147	312	598	<i>Professional, scientific and technical activities</i>
Veondus ja laondus	208	519	556	<i>Transportation and storage</i>
Töötlev tööstus	322	447	536	<i>Manufacturing</i>
Muud teenindavad tegevused	44	84	466	<i>Other service activities</i>
Kinnisvaraalane tegevus	114	249	316	<i>Real estate activities</i>
Haldus- ja abitegevused	46	125	287	<i>Administrative and support service activities</i>
Majutus ja toitlustus	150	196	285	<i>Accommodation and food service activities</i>
Muud	133	264	594	<i>Other</i>
Tegevusalad kokku	2 771	4 996	6 959	<i>Economic activities, total</i>

Omavalitsusüksuste tasandilt vaadatuna on pilt mõnevõrra kirjum. Kui vaadata kõige levinumat tegevusala, kus omavalitsusüksuses registreeritud ning statistilisse profiili kuuluvad ettevõtted tegutses, siis tuleks sellesse suhtuda mõningate mööndustega, sest see näitab üksnes ettevõtete jagunemist tegevusala järgi ega arvesta ettevõtete loodatav lisandväärtust. Siiski annab levinumate tegevusalade esiletõõtmine ülevaate omavalitsusüksuste ettevõtlusmaastiku mitmekesisusest. Enamikus maakonna omavalitsusüksustes on ettevõtete peamiseks tegevusalaks põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük, kusjuures selle tegevusala osatähtsus varieerub omavalitsusüksustes üsna suuresti, ulatudes 5%-st 65%-ni (tabel 3).

Tabel 3. Kõige levinumad tegevusalad Pärnu maakonna omavalitsusüksustes registreeritud ning statistilisse profiili kuuluvate ettevõtete seas, 2014

Table 3. Most prevalent economic activities among all enterprises registered at local governments of Pärnu county and belonging to Statistical Profile, 2014 (protsenti – percentages)

Omavalitsusüksus <i>Local government unit</i>	% ettevõtetest <i>% of enterprises</i>	Kõige levinum tegevusala <i>Most prevalent economic activity</i>
Pärnu linn <i>Pärnu city</i>	20	Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrattaste remont <i>Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles</i>
Sindi linn <i>Sindi city</i>	16	Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük <i>Agriculture, forestry and fishing</i>
Are vald <i>Are rural municipality</i>	63	Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük <i>Agriculture, forestry and fishing</i>
Audru vald <i>Audru rural municipality</i>	32	Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük <i>Agriculture, forestry and fishing</i>
Halinga vald <i>Halinga rural municipality</i>	39	Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük <i>Agriculture, forestry and fishing</i>
Häädemeeste vald <i>Häädemeeste rural municipality</i>	45	Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük <i>Agriculture, forestry and fishing</i>
Kihnu vald <i>Kihnu rural municipality</i>	64	Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük <i>Agriculture, forestry and fishing</i>
Koonga vald <i>Koonga rural municipality</i>	65	Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük <i>Agriculture, forestry and fishing</i>
Paikuse vald <i>Paikuse rural municipality</i>	17	Ehitus <i>Construction</i>
Saarde vald <i>Saarde rural municipality</i>	44	Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük <i>Agriculture, forestry and fishing</i>
Sauga vald <i>Sauga rural municipality</i>	19	Ehitus <i>Construction</i>
Surju vald <i>Surju rural municipality</i>	47	Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük <i>Agriculture, forestry and fishing</i>
Tootsi vald <i>Tootsi rural municipality</i>	26	Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrattaste remont <i>Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles</i>
Tori vald <i>Tori rural municipality</i>	44	Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük <i>Agriculture, forestry and fishing</i>
Tõstamaa vald <i>Tõstamaa rural municipality</i>	58	Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük <i>Agriculture, forestry and fishing</i>
Tahkuranna vald <i>Tahkuranna rural municipality</i>	31	Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük <i>Agriculture, forestry and fishing</i>
Varbla vald <i>Varbla rural municipality</i>	60	Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük <i>Agriculture, forestry and fishing</i>
Vändra vald <i>Vändra rural municipality</i>	57	Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük <i>Agriculture, forestry and fishing</i>
Vändra alev <i>Vända town</i>	18	Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrattaste remont <i>Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles</i>

Suur primaarsektori osatähtsus on maapiirkondade omavalitsusüksustele küllaltki iseloomulik, seega pole selles midagi erakordset ka Pärnu maakonnas, kui arvestada veel ka piirkonna looduslikke ressursse. Siiski on raske pidada mitmekesise ärimaastikuga vallaks omavalitsusüksust, kus kaks kolmandikku ettevõtetest tegutseb põllumajanduse, metsamajanduse ja kalapüügiga. Väga suur primaarsektori osatähtsus mõjutab ka piirkonna tööjõudu, nõudes neilt vastavat spetsialiseerumist ning pakkudes üsna vähe alternatiive. Peale selle on sektorile iseloomulik hooajalisus ning ilmastikust (aga ka maailmaturu olukorrast) tingitud riskid.

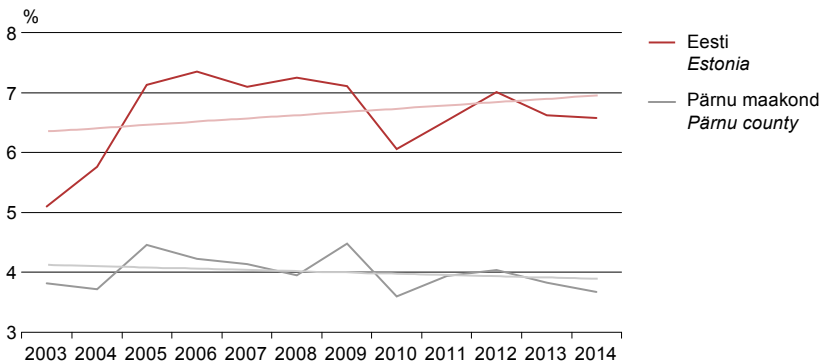
Samas on küllalt keeruline rajada kõrgtehnoloogilist tööstus- või teenindusettevõtet piirkonda, kus puudub kvalifitseeritud tööjõud ning pole piisavat taristut või tootmisvahendeid, mistõttu on tihtilugu paratamatu, et piirkonna ettevõtlust valitsebki põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük. Ka Pärnu maakonna geograafilised omadused – pikk rannajoon, metsamassiivid, põllumaaks sobilike alade olemasolu – soodustavad põllumajanduse, metsamajanduse ja kalapüügiga tegelemist. Veel enam – selgelt välja kujunenud võtmesektor võib soodustada äriklastrite teket piirkonnas, tänu millele saaksid ettevõtted ära kasutada koostööst tekkivat sünergia ning suurendada oma konkurentsivõimet.

Välisomandis olevad ettevõtted

Kui ekspordiintensiivsus näitas, kui oluline on Pärnu maakonna ettevõtetele väliriigis tegutsemine, siis seda, kui varmad on välismaalased Pärnumaa ärimaastikul tegutsema, saab hinnata välisomandis (ettevõtted, kus välismaise kapitali osalus on üle 50%) olevate ettevõtete osatähtsuse järgi. Pärnu maakonnas registreeritud välisomandis olevate ettevõtete osatähtsus tegutsevate ettevõtete hulgas on püsinud Eesti keskmisest väiksemana. Kui Eestis keskmiselt on aastatel 2003–2014 välisomandis olevate ettevõtete osatähtsus olnud kasvutrendis, siis Pärnu maakonnas on trend olnud pigem languses (joonis 22).

Joonis 22. Välisomandis olevate ettevõtete osatähtsus Pärnu maakonnas ja Eestis, 2003–2014

Figure 22. Share of foreign-owned enterprises in Pärnu county and Estonia, 2003–2014

Kas see, et suhteliselt vähe ettevõtteid on välisomandis, on pigem hea või halb? Ühest küljest võib vähene huvi viidata piirkonna atraktiivsuse kahanemisele välisinvestorite silmis. Näiteks Eesti tööstusettevõtete puhul on leitud, et välisomandis olek mõjub ettevõtte tegevusnäitajatele positiivselt (Hannula ja Tamm 2002). Samaselt ekspordivate äriühingutega võivad välisomandis olevate ettevõtete majandusnäitajad paraneda tänu teadmis- ning tehnoloogiasiretele. Teisalt võib tõsiasi, et äriühingul on kodumaine omanik, suurendada kohalike elanike usaldust ettevõtte vastu ning tõsta ettevõtte mainet, eriti siis, kui ettevõtte tegutseb väikeses kogukonnas, mille liikmed tajuvad tugevat sidet äriühingu omanikuga.

Ettevõtete majandusnäitajad

Pärnu maakonna mõningane mahajäämus Eesti keskmisest kajastub ka ettevõtete majandusnäitajates. Erinevusi võib märgata nii investeeringute suhtelises suuruses kui ka kasumi tootmise võimes.

Nagu Eestis keskmiselt, on perioodil 2000–2014 ka Pärnu maakonna vähemalt 20 hõivatuga ettevõtetes põhivarainvesteeringuid töötaja kohta suurenenud (joonis 23). Samas kui aastatel 2000–2001 investeerisid Pärnumaa ettevõtted ühe töötaja kohta põhivarasse sama palju, kui

investeeringu Eestis keskmiselt, siis perioodi lõpuks oli Eesti keskmine näitaja suurem. Viimaste aastate suhteline mahajäämus võis olla tingitud majanduskriisist, millest ei suudetud Eesti keskmisega samas tempos taastuda. Kui Eesti keskmine näitaja ületas perioodi lõpuaastatel kriisieelse taseme, siis Pärnu maakonna oma pole seda suutnud. Olukorra paranemise märke näitas aga 2014. aasta, mil investeeringute maht Pärnu maakonnas kasvas, kui samal ajal riigis keskmiselt see vähenes.

Joonis 23. Põhivarainvesteeringud ja kasum töötaja kohta vähemalt 20 hõivatuga ettevõtetes Pärnu maakonnas ja Eestis, 2000–2014

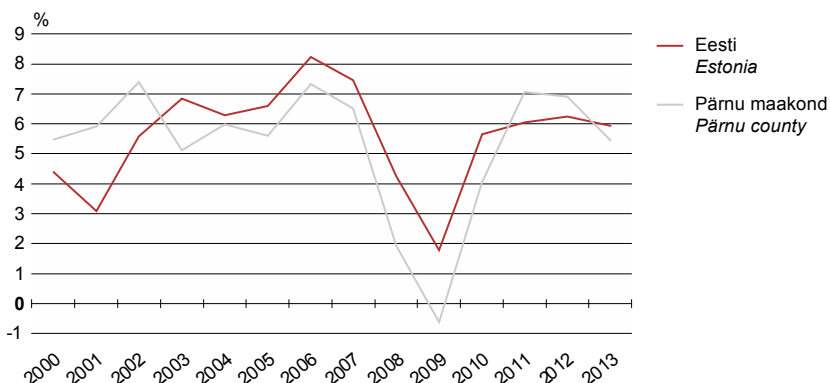
Figure 23. Investments in fixed assets and profit per employee of enterprises with at least 20 persons employed in Pärnu county and Estonia, 2000–2014

Ka keskmine kasum töötaja kohta oli perioodi lõpuaastatel nii Pärnu maakonna kui ka Eesti ettevõtetel keskmiselt suurem kui algusaastatel. Siiski on Pärnu maakonna ettevõtete kasum töötaja kohta püsinud väiksemana kui see on olnud Eestis keskmiselt. 2009. aastal muutus kasum koguni kahjumiks, samas kui Eestis keskmiselt püsisid ettevõtted kasumis. On tähelepanuväärne, et kui majanduskriisi eelsetel aastatel ületas maakonna ettevõtete keskmine põhivarainvesteering töötaja kohta puhaskasumi vastavat näitajat, siis kriisijärgsetel aastatel olid näitajad samal tasemel. Niisuguse tendentsi süvenemine võib pikemas plaanis ohtlikuks osutada, sest investeeringute suhteline vähenemine kahandab eeldusi kõrgema lisandväärtuse loomiseks ning võib oluliselt pärssida ettevõtete edasist arengut. See omakorda võib soodustada Pärnu maakonna näitajate mahajäämuse suurenemist Eesti keskmistest näitajatest.

Joonis 24. Pärnu maakonna ja kogu Eesti vähemalt 20 hõivatuga ettevõtete müügitulu puhasrentaabilus, 2000–2013

Figure 24. Profit margin of enterprises with at least 20 persons employed in Pärnu county and Estonia, 2000–2013

Seda, kui edukalt suudab ettevõtte toota kasumit erinevaid ressursse kasutades, väljendavad rentaablusnäitajad. Müügitulu puhaskasum näitab, kui suure osa müügi- ning tegevuskulude sihtfinantseerimisest saadud tuludest moodustab puhaskasum. Kui mitmed teised Pärnu maakonna ettevõtete majandusnäitajad jäävad mõnevõrra maha Eesti keskmistest, siis maakonna ettevõtete müügitulu puhaskasum on olnud üsnagi võrreldav Eesti ettevõtete keskmisega. Ka ei ole vahe Pärnu maakonna ettevõtete ja Eesti ettevõtete keskmise näitaja vahel oluliselt suurenenud vaatamata näitaja kõikumisele aastate jooksul (joonis 24).

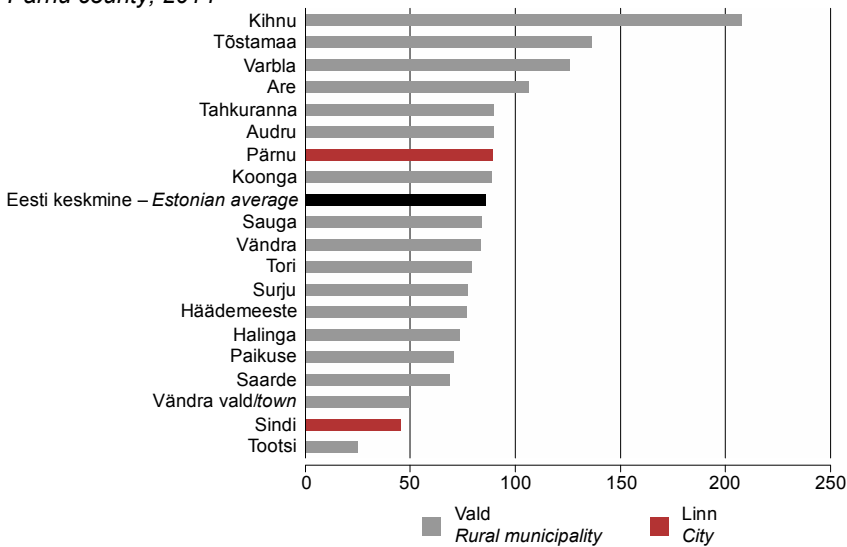
2009. aastal oli Pärnu maakonna ettevõtete müügitulu puhaskasum küll negatiivne, kuid taastuti hästi ning 2011. aastal ületas näitaja juba Eesti keskmist. Veel enam, maakonna vähemalt 20 hõivatuga ettevõtete keskmine rentaablus kasvas 2011. aastal kriisieelse tasemeni, samal ajal kui Eesti keskmine jäi sellele tunduvalt alla. Pärast 2011. aastat müügitulu puhaskasum paraku kahanes, sest ettevõtete keskmine puhaskasum vähenes.

Ettevõtlusaktiivsus

Aktiivsete ettevõtete arvu omavalitsusüksuste elanike arvuga kooskõlla viies saab tasandada rahvaarvu erinevusest tingitud varieeruvuse. Kui Pärnu maakonnas tegutsevate ettevõtete arv 1000 elaniku kohta on Eesti keskmise näitajaga samal tasemel, siis maakonnas endas esineb küllaltki suuri erinevusi (joonis 25). Näiteks kui Tootsi vallas oli 2014. aastal keskmiselt 25 majanduslikult aktiivset ettevõtet 1000 elaniku kohta, siis Kihnu vallas ligi 208.

Joonis 25. Statistilisse profiili kuuluvate ettevõtete arv 1000 elaniku kohta Pärnu maakonna omavalitsusüksustes, 2014

Figure 25. Enterprises in Statistical Profile per 1,000 inhabitants in local government units of Pärnu county, 2014

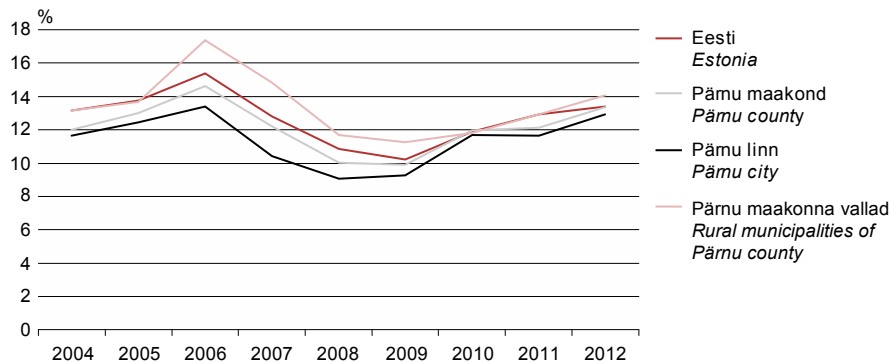

Ettevõtete sünni- ja surmamäär

Pärnu maakonna ettevõtete sünni- ning surmamäär on püsinud suuresti sarnasena Eesti keskmiste näitajatega. Sünnimäär all mõeldakse tegutsemist alustanud ning surmamäär all tegutsemise lõpetanud ettevõtete osatähtsust tegutsevate ettevõtete arvus. Perioodil 2004–2012 on ettevõtete sünnimäär kogu Eestis, sh Pärnu maakonnas olnud langevas, surmamäär aga üldiselt tõusvas trendis (joonised 26 ja 27). Põhjus peitub suuresti 2009. aasta globaalses majanduskriisis, mis mõjutas kogu Eesti ettevõtete tegevust, sh võimalikku ettevõtete loomist. Just majanduskriisi tõttu tõusis Pärnu maakonna ettevõtete surmamäär 2009. aastal sünnimäärast kõrgemale. Pärast seda surmamäär alanen ning sünnimäär tõusis, kuid kriisieelse tasemeni perioodi lõpuks veel ei jõutud.

Joonis 26. Ettevõtete^a sündimäär Pärnu maakonnas ja valdades, Pärnu linnas ja Eestis, 2004–2012

Figure 26. Birth rate of enterprises^a in Pärnu county and its rural municipalities, Pärnu city, and Estonia, 2004–2012

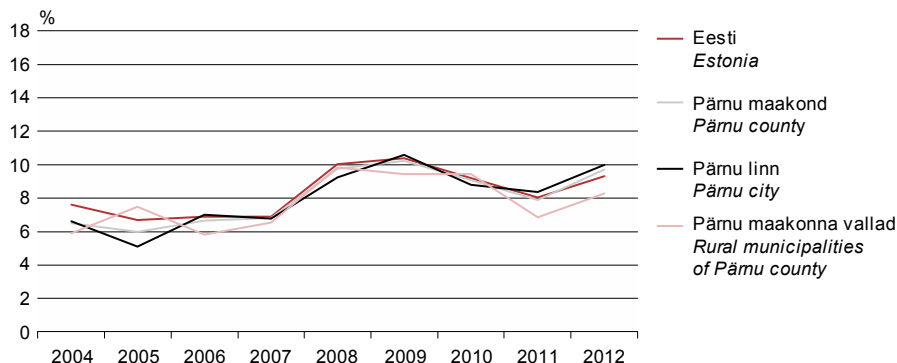

^a Välja arvatud põllumajandusega tegelevad äriühingud.

^a Except for companies engaged in agriculture.

Joonis 27. Ettevõtete^a surmamäär Pärnu maakonnas ja valdades, Pärnu linnas ja Eestis, 2004–2012

Figure 27. Death rate of enterprises^a in Pärnu county and its rural municipalities, Pärnu city, and Estonia, 2004–2012

^a Välja arvatud põllumajandusega tegelevad äriühingud.

^a Except for companies engaged in agriculture.

Kuigi mõnevõrra alanenud sündimäär ning tõusnud surmamäär viitavad ettevõtlusaktiivsuse vähenemisele, võib arvata, ellu on jäänud edukamad ja tugevamad, kes on loodetavasti kogemuse võrra rikkamad ning taluvad järgmisi majandusraskusi kergemalt. Piirkonna heaolu seisukohast saab seda vaadelda pigem positiivsena.

Füüsilisest isikust ettevõtjad

Äriühingute kõrval on asjakohane vaadelda ka füüsilisest isikust ettevõtjate (FIE) tegutsemist Pärnu maakonnas. Vaatamata sellele, et FIEde kogu ettevõtlustulu Eestis moodustas 2013. aastal veidi alla ühe protsendi statistilisse profiili kuuluvate ettevõtete müügitulust, mängivad nad vähemalt arvu poolest riigi ettevõtlusmaastikul üsna olulist rolli. Registreeritud FIEde moodustasid 2013. aastal Eestis 24% statistilisse profiili kuulunud ettevõtetest. Pärnu maakonnas oli 2013. aastal 2377 registreeritud FIEt ning statistilisse profiili kuulus 6905 ettevõtet,

mis andis FIEde osatähtsuseks 34,4%. Seega oli Pärnu maakonnas FIEde osatähtsus suurem kui Eestis keskmiselt.

FIEde jagunemises tegevusalade kaupa pole Eestis keskmiselt ning Pärnu maakonna vahel märkimisväärseid erinevusi (tabel 4). Nii Pärnu maakonnas kui ka Eestis keskmiselt tegutses 2013. aastal suurim osa FIEdest põllumajanduse, metsanduse ja kalapüügiga seotud valdkonnas. Pärnu maakonnas on selle tegevusala osatähtsus mõnevõrra suurem, ulatudes 2013. aastal 44%ni, Eesti keskmiselt 33%-ni. Primaarsektori suurt osatähtsust maakonnas ei peaks aga pidama vähese mitmekesisuse väljendajaks, sest loodusgeograafiliste iseärasuste tõttu on võimalused nii põllumajanduse, metsamajanduse kui ka kalapüügiga tegelemiseks maakonnas palju soodsamad kui riigis keskmiselt.

Tabel 4. Pärnu maakonna ja Eesti füüsilisest isikust ettevõtjad tegevusala järgi, 2013

Table 4. Sole proprietors of Pärnu county and Estonia by economic activity, 2013
(protsenti – percentages)

	Pärnu maakond <i>Pärnu county</i>	Eesti <i>Estonia</i>	
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	43,6	33,2	<i>Agriculture, forestry and fishing</i>
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont; veondus ja laondus; majutus ja toitlustus	20,7	22,2	<i>Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles; transportation and storage; accommodation and food service activities</i>
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg; muud teenindavad tegevused; kodumajapidamiste kui tööandjate tegevus	15,6	18,6	<i>Arts, entertainment and recreation; other service activities; activities of households as employers</i>
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus; haldus- ja abitegevused	7,1	9,9	<i>Professional, scientific and technical activities; administrative and support service activities</i>
Mäetööstus; töötlev tööstus; elektrienergia, gaasi, auruga varustamine; veevarustus; jäätmekäitlus	4,2	4,1	<i>Mining and quarrying; manufacturing; electricity, gas, steam and air conditioning supply; water supply; waste management</i>
Haridus; tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	3,1	4,8	<i>Education; human health and social work activities</i>
Kinnisvaraalne tegevus	2,4	2,6	<i>Real estate activities</i>
Ehitus	2,3	2,6	<i>Construction</i>
Info ja side	0,9	1,6	<i>Information and communication</i>
Finants- ja kindlustustegevus	0,1	0,3	<i>Financial and insurance activities</i>
Tegevusalad kokku	100,0	100,0	<i>Economic activities, total</i>

FIEde majandustegevust ilmestavad ettevõtlustulu ning ettevõtluse tulem, mis saadakse, kui esimesest lahutatakse ettevõtlusega seotud kulud. Pärnu maakonnas registreeritud FIEde ettevõtlustulu, ettevõtlusega seotud kulude ja ettevõtluse tulemi osatähtsus kogu Eesti FIEde näitajates on aastatel 2010–2013 püsinud vahemikus 8–10%. Võrdluseks: vähemalt 20 hõivatuga Pärnu maakonna ettevõtete müügitulu moodustas alla 3% sama suurte ettevõtete müügitulust Eestis. Siiski on FIE ettevõtlusvormina populaarsust kaotamas ning 2013. aastal oli registreeritud FIEsid Eestis ligi 11% ning Pärnu maakonnas 13% vähem kui 2010. aastal.

Kui keskmine ettevõtlustulu FIE kohta oli Pärnu maakonnas 2010. aastal sama, mis riigis keskmiselt, siis 2013. aastaks oli riigi keskmine näitaja kasvanud veidi suuremaks (tabel 5). Negatiivse trendiga on Pärnu maakonna FIEde keskmine ettevõtluse tulem: kui 2010. aastal oli see ligi 2100 eurot, siis 2013. aastal 1645 eurot FIE kohta. FIEde ettevõtluse tulem on vähenenud ka Eestis keskmiselt.

Tabel 5. Füüsilisest isikust ettevõtjate majandusnäitajad Pärnu maakonnas ja Eestis, 2010–2013

Table 5. Economic indicators of sole proprietors in Pärnu county and Estonia, 2010–2013
(tuhat eurot – thousand euros)

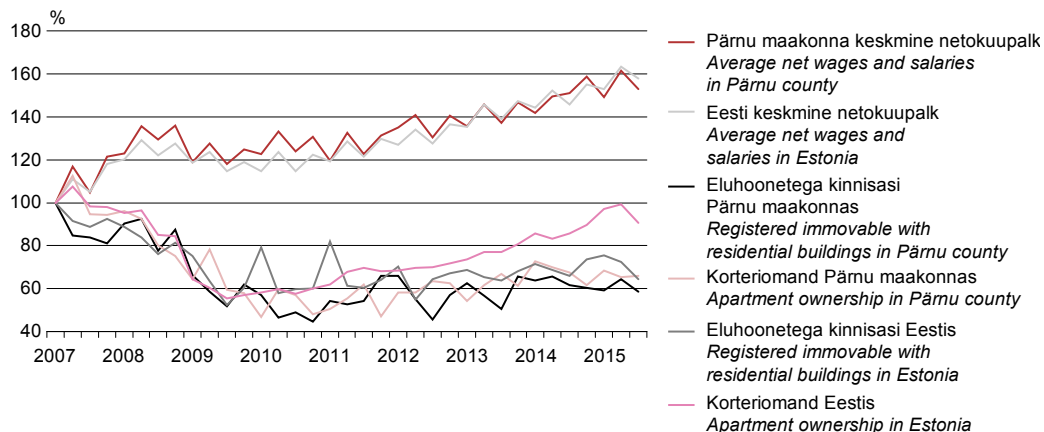
	2010	2011	2012	2013	
Ettevõtlustulu FIE kohta					Business income per sole proprietor
Pärnu maakond	14,07	16,00	15,55	16,21	Pärnu county
Eesti keskmine	14,19	16,02	17,44	17,68	Estonian average
Ettevõtluse tuleml FIE kohta					Gain from business per sole proprietor
Pärnu maakond	2,10	1,99	1,68	1,64	Pärnu county
Eesti keskmine	1,97	1,85	1,86	1,69	Estonian average

Kinnisvara

Kvalifitseeritud tööjõu Pärnumaale meelitamisel on tähtis ka see, missugused võimalused on maakonnas elukoha leidmiseks. Otstarbekas on vaadata Pärnu maakonna kinnisvarahindade muutust riigi keskmise hinnatasemega võrreldes. Piirkondliku arengu võtmes vaadatuna on kinnisvaratehingute keskmine hind suuresti sõltuvuses sellest, missugused piirkonnad on arenenumad ning missugused vähem arenenud (Noorkõiv 2015).

Joonis 28. Pärnu maakonna ja Eesti keskmise netokuupalga, eluhoonetega hoonestatud kinnisasja ning korteriomandina müüdud eluruumide keskmise ostu-müügihinna muutus võrreldes 2007. aasta I kvartaliga, 2007–2015^a

Figure 28. Change in average net wages and salaries, in purchase-sale price of registered immovables with residential buildings and of apartment ownerships sold as dwellings, compared to 1st quarter 2007, in Pärnu county and Estonia, 2007–2015^a
(I kv 2007 = 100% – Q1 2007 = 100%)

^a 2015. aastal 1.–3. kvartal.

^a In 2015, 1st–3rd quarter.

Pärnu maakonna elamispindade hinnad on muutunud üsna sarnaselt Eesti keskmiste hindadega, kuigi mõned erinevused siiski ilmnevad (joonis 28). Võrreldes kinnisvarabuumi aegse olukorraga on elamispinnaks mõeldud kinnisvara hind nii Pärnu maakonnas kui ka Eestis keskmiselt odavnenud, kui elanike sissetulekud on samal ajal kasvanud. Kui võrrelda 2015. aasta kolmanda kvartali keskmist netokuupalka keskmise tehinguhinnaga, maksab eluhoonetega hoonestatud kinnisasi Pärnu maakonna elaniku viie aasta ja kümne kuu ning korteriomandina müüdud eluruum nelja aasta nelja kuu netokuupalga. 2007. aasta kolmandas kvartalis maksis

eluhoonetega hoonestatud kinnisasi pärnumaalase 12 aasta ja kolme kuu ning korteriomandina müüdud eluruumid üheksa aasta netokuupalga. Eestis keskmiselt nõudnuks eluhoonetega hoonestatud kinnisasi 2007. aasta kolmandas kvartalis 12 aasta ja seitsme kuu, 2015. aastal kuue aasta ja ühe kuu riigi keskmise netokuupalga ning korteriomandina müüdud eluruumid 2007. aastal kaheksa aasta ja 11 kuu, 2015. aasta kolmandas kvartalis viie aasta ja kuue kuu netokuupalga.

Maakonna atraktiivsust aitab mõista ka Pärnu linnas asuva korteriomandi keskmise tehinguhinna võrdlus riigi peamiste tömbekeskuste – Tallinna ja Tartu – hindadega. Selgub, et Pärnu linnas ostetud-müüdud korteri keskmine ruutmeetri hind jääb nende linnade vastavast hinnast tunduvalt madalamale ning hinnaerinevus on märgatavalt kasvanud (tabel 6).

Tabel 6. Korteriomandi ruutmeetri keskmine ostu-müügihind Eestis, Tallinnas, Tartu ja Pärnu linnas, 2009–2015

Table 6. Average purchase-sale price per square metre of apartment ownership in Estonia and in Tallinn, Tartu and Pärnu cities, 2009–2015
(eurot – euros)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Eesti	634,71	640,14	706,3	759,69	842,58	932,89	1 029,39	<i>Estonia</i>
Eesti, v.a Tallinn	436,71	412,93	442,88	474,51	525,25	572,89	625,86	<i>Estonia, excl. Tallinn</i>
Tallinn	870,54	918,41	1 035,19	1 103,43	1 255,62	1 450,96	1 548,48	<i>Tallinn</i>
Tartu linn	745,98	776,14	838,88	908,45	1 025,43	1 157,85	1 216,33	<i>Tartu city</i>
Pärnu linn	744,57	686,79	728,29	745,70	781,96	850,34	886,00	<i>Pärnu city</i>

Kui võrrelda 2015. aasta ruutmeetrihinna hinnaga ajal, mil kinnisvaramull oli lõhkenud, hinnad kukkunud ning Eesti majandus madalseisus (2009. aasta), siis selgub, et kui Tartus on korteriomandi keskmine ruutmeetri hind tõusnud 63% ja Tallinnas koguni 78%, siis Pärnu linnas on see tõusnud kõigest 19%, mis jääb alla isegi Eesti keskmisele (ilma Tallinnata) hinnakasvule. Kui arvestada Eesti keskmist koos Tallinnaga, siis on Pärnu linnas ostetud-müüdud korteri keskmine ruutmeetri hind alates 2012. aastast jäänud sellest madalamaks. Kuigi Eesti keskmisega võrreldes odavamaid korterihindu saab pidada ka positiivseks, võib see Pärnu puhul pigem negatiivse varjundiga olla. Kui eeldada, et põhjuseks on nõudluse vähenemine kasv, näitab see, et huvi suvepealinnas elamispinda (korteri) omada pole eriti kasvanud.

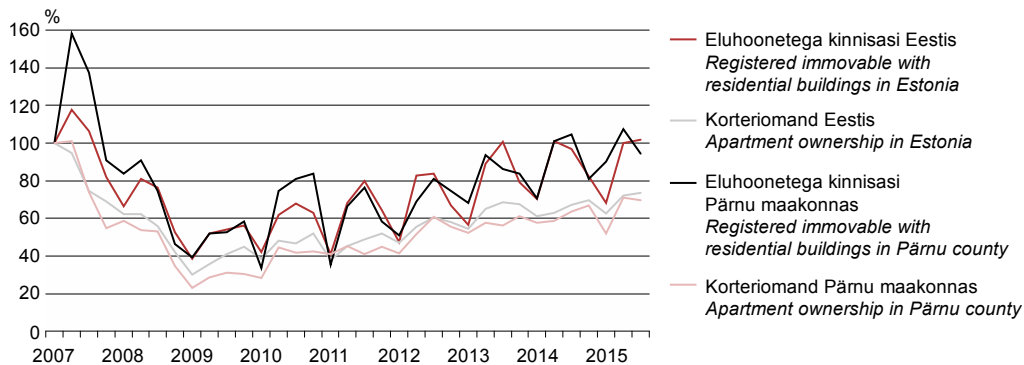
Kui korteriomandina müüdud eluruumide keskmine tehinguhind on aastatel 2009–2015 Eestis üsna jõudsalt lähenenud 2007. aasta buumiaegsele hinnale, siis Pärnu maakonnas see nii ei ole. Arvestades, et Eesti ja maakonna keskmine netokuupalk on kasvanud üsna samaväärselt, tähendab see, et Pärnumaal korteri soetamine on muutunud suhteliselt odavamaks. Niisugune olukord võib soodustada tööjõu liikumist (ja ka töökohtade teket) maakonda ning suurendada seeläbi piirkonna konkurentsivõimet. Samas viitavad suhteliselt odavnevad kinnisvarahinnad nõudluse vähenemisele ning sellele, et maakonna atraktiivsus kahaneb.

Siiski pole päris korrektne arvata, et suhteliselt odavnev kinnisvara viitab vähenevale nõudlusele, sest tehingute arv on muutunud samas taktis nagu Eestis keskmiselt (joonis 29). Kinnisvaramulli lõhkedes vähenes tehingute arv 2009. aastal nii Eestis keskmiselt kui ka Pärnu maakonnas koguni üle poole väiksemaks kriisieelse ajaga võrreldes.

Joonis 29. Eluhoonetega hoonestatud kinnisasja ning korteriomandina müüdud eluruumide tehingute arv võrreldes 2007. aasta I kvartaliga Pärnu maakonnas ja Eestis, 2007–2015^a

Figure 29. Number of transactions made with registered immovables with residential buildings and number of transactions made with apartment ownerships sold as dwellings compared to 1st quarter 2007, in Pärnu county and Estonia, 2007–2015^a

(I kv 2007 = 100% – Q1 2007 = 100%)

^a 2015. aastal 1–3. kvartal.

^a In 2015, 1st–3rd quarter.

2010. aastast alates on aastakeskmine tehingute arv mõõdukas tempos kasvanud nii Pärnu maakonnas kui ka Eestis tervikuna ning trendi jätkudes võib oodata 2007. aasta tasemeni jõudmist. (Eluhoonetega hoonestatud kinnisasjade tehingute arvu vähenemine 2015. aastal viitab siiski sellele, et see ei pruugi juhtuda lähiajal). Kaudselt annab see alust arvata, et Pärnu maakonna kui elupaiga atraktiivsus pole märkimisväärselt kahanemas, kui võrrelda kogu Eestiga.

Kokkuvõte

Pärnu maakonna majanduse olukorda kirjeldavad näitajad jäävad mitmel juhul allapoole Eesti keskmist ning viimaste aastate jooksul on vahe Eesti ja maakonna vahel pigem suurenenud. Ühes sellega on vähenenud ka maakonnas loodud lisandväärtuse osatähtsus riigi majanduses ja seda isegi siis, kui Eesti keskmise arvestamisel on Tallinna andmed välja jäetud. Kui Eesti majanduse konkurentsivõime suurendamine nõuab pingutust, siis Pärnu maakonnal tuleb selleks veelgi enam vaeva näha. Mõningane mahajäämus Eesti keskmisest ei tähenda siiski, et olukord oleks lootusetu ning artikli alguses viidatud negatiivse stsenaariumi jõustumist saab vältida õigeid samme tehes.

Maakonna majandusarengu võtmeteguriks võib osutada olemasolevate ressursside tulemuslikum kasutamine. Pärnumaa ettevõtete tööjõu tootlikkus on võrreldes riigi keskmisega vähenenud. Maakonna ettevõtted on varem silma paistnud aktiivsusega välisturgudel, kuid viimastel aastatel on see aktiivsus kahanenud. Piirkonna oluline majandussektor – turism – ei ole suutnud väga olulisel määral konkurentsivõime suurendamiseks panustada. Tööstustoodangu mahu kasv on Eesti keskmisele alla jäänud. Ettevõtlustegevus on püsinud aktiivseks, kuid ettevõtete majandustegevuse näitajatel on oht Eesti keskmisest maha jääda. Pärnu linna kinnisvarahindade kasv on jäänud Tallinna ja Tartu omale alla. Pärnu maakonna konkurentsivõime suurendamiseks on vaja rohkem rakendada innovaatilisi lahendusi. Kokkuvõtteks – „vaeste patuste aleviks“ kukkumine on välditav, kuid „Läänemere pärliks“ jõudmine ei ole Pärnu maakonnal kerge.

Summary

The article looks at the economic development of Pärnu county and the competitiveness of the county within the country, and compares the latest data with those from the previous decade.

Regional GDP, the indicator reflecting the economic situation of a region, has been in decline compared to the Estonian average – while in 2000 the RGDP of Pärnu county accounted for 5.5% of the GDP of Estonia, by 2014 the corresponding indicator level had fallen to 4%. In addition to absolute figures, there has also been a fall in the per-capita indicator level. This situation has largely been created by the relatively lower level of productivity in Pärnu county – in creating output, the country, on average, manages to use its production inputs more effectively. For example, while in Estonia the average labour productivity per person employed was 28,000 euros in 2014, then in Pärnu county the corresponding indicator stood at 22,000 euros. Despite the decline caused by the economic recession in 2008–2009, there was an increase in labour productivity in 2005–2014. Still, in relative terms, the rise has been bigger in labour costs (especially at the end of the period), and if this trend continues, it could harm the competitiveness of the region. Note that this phenomenon is a problem in the entire country.

Compared to the national average, the primary sector plays a somewhat greater role in Pärnu county. In a situation where, in the country as a whole, the share of value added generated in the primary sector is marginal, it refers to a somewhat more varied landscape. At the same time, some rural municipalities in Pärnu county rely only on the primary sector: in Koonga rural municipality, for example, 65% of all the enterprises belonging to the Statistical Profile engage in the economic activity of agriculture, forestry and fishing.

What can also be deemed positive is the fact that the enterprises of Pärnu county have been relatively successful in the foreign market – approximately a half of the net sales created by the enterprises of the county is generated abroad.

Thanks to the geographical position of Pärnu county, tourism can be considered one of the key sectors in the county. The focal point of tourism gravitates towards Pärnu city, which also bears the title of the Summer Capital of Estonia. Although in 2002–2015 there was an increase in the number of tourists accommodated in the county, the share of those tourists in the Estonian average has been on the downtrend. Tourism in Pärnu county is also characterised by high seasonality. Tourists visit the county or look for accommodation there mainly in the summer months, which is why the majority of the accommodated tourists cites being on a holiday trip as the purpose of their visit to Pärnu county.

The business activity of Pärnu county (just as the average of the country) has increased over time, but the activity indicators of the enterprises in the county are somewhat "weaker" than the average indicators of the country. For example, both profit and investments in fixed assets are below the Estonian average. At the same time, the profit margin in the county has remained on a level comparable to that of the country average. The dynamics of the enterprise birth and death rates have been shaped by the global financial crisis that took place at the end of the previous decade and thinned out the rows of active enterprises; however, recovery from the recession was fast. In 2012, the birth rate for the enterprises in Pärnu county was ca 13% and the death rate – ca 10%. Approximately a third of the economically active enterprises in Pärnu county is actually sole proprietors, and a large share of them operate in the primary sector. The economic indicators of sole proprietors have remained on a level comparable to that of the country average.

Using real estate indicators is another way of characterising the attractiveness of a region, and higher prices are generally a sign that the region is at a higher developmental level. Although the average real estate prices of the county have changed in line with the corresponding average of

the country, the prices of transactions made with apartment ownerships have not risen as fast in the city of Pärnu as they have in the country's larger cities – Tallinn and Tartu.

In summary, it can be said that although the economic situation of Pärnu county is slightly worse (and has worsened) compared to the average of the country, the situation is still not hopeless and the county has hope for progress.

Tabel 7. Pärnu maakonnas majutatud turistid, 2002–2015*Table 7. Tourists accommodated in Pärnu county, 2002–2015*

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Kasvavalt kokku	135 365	177 420	240 110	251 176	268 343	268 237	257 930
Januar	3 631	5 477	7 307	8 652	11 825	13 652	11 383
Veebruar	4 702	6 452	9 994	11 010	13 541	15 078	15 107
Märts	5 665	7 917	11 688	13 723	15 518	16 649	16 688
Aprill	8 952	10 778	16 763	16 547	19 146	20 655	15 398
Mai	11 298	15 321	19 803	20 027	21 863	20 431	21 118
Juuni	18 784	23 056	28 161	28 859	31 101	31 304	31 108
Juuli	32 825	34 802	49 590	50 844	47 830	44 413	50 221
August	21 401	24 967	33 110	34 016	33 921	35 754	33 613
September	10 148	15 377	18 139	19 247	19 365	18 715	14 783
Oktoober	7 341	12 005	17 116	18 042	19 142	17 617	18 676
November	5 060	10 322	13 194	14 614	16 412	16 011	15 105
Detsember	5 558	10 946	15 245	15 595	18 679	17 958	14 730
Juuli–augusti osatähtsus, %	40,10	33,70	34,40	33,80	30,50	29,90	32,50

Tabel 8. Eesti majutusettevõtete tubade täitumus, 2002–2015*Table 8. Room occupancy rate of accommodation establishments in Estonia, 2002–2015*

(protsenti – percentages)

Eesti	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Januar	25	26	30	30	31	32	29
Veebruar	29	33	35	37	35	37	34
Märts	40	37	40	41	38	38	36
Aprill	46	44	46	48	45	45	39
Mai	54	54	49	51	49	45	46
Juuni	58	57	53	55	54	49	47
Juuli	72	68	66	67	62	58	55
August	63	60	58	60	59	54	51
September	47	49	47	51	50	44	40
Oktoober	44	46	43	46	46	41	39
November	34	43	41	43	43	38	35
Detsember	29	36	38	39	39	36	32

Tabel 9. Pärnu maakonna majutusettevõtete tubade täitumus, 2002–2015*Table 9. Room occupancy rate of accommodation establishments in Pärnu county, 2002–2015*

(protsenti – percentages)

Pärnu maakond	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Januar	17	20	28	22	32	30	27
Veebruar	29	31	44	42	42	43	40
Märts	35	37	51	45	45	46	40
Aprill	52	43	58	55	55	52	43
Mai	54	54	56	51	53	47	45
Juuni	54	58	57	54	59	55	51
Juuli	85	80	80	79	76	68	66
August	68	64	62	62	59	57	50
September	49	54	51	52	50	46	37
Oktoober	37	49	49	54	51	48	41
November	22	43	48	49	48	42	36
Detsember	19	40	44	41	43	39	34

2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
230 907	257 719	274 770	279 667	295 190	335 421	323 101	<i>Ascending total</i>
9 161	8 499	10 063	11 913	12 950	14 120	15 740	<i>January</i>
12 242	11 847	12 843	13 692	15 390	18 486	18 727	<i>February</i>
14 199	13 557	14 731	16 490	19 163	19 670	20 914	<i>March</i>
15 499	16 641	16 875	17 519	17 152	19 530	21 252	<i>April</i>
19 765	21 841	20 400	20 894	23 456	25 644	25 228	<i>May</i>
27 759	29 496	32 923	32 840	35 809	39 831	36 684	<i>June</i>
44 984	54 255	60 093	53 150	51 874	63 450	63 027	<i>July</i>
32 549	35 370	39 132	39 970	41 738	48 790	51 342	<i>August</i>
14 360	17 003	16 666	17 881	18 995	20 468	22 088	<i>September</i>
15 956	19 532	19 244	19 775	20 707	23 496	24 813	<i>October</i>
11 948	15 239	14 855	17 261	18 424	20 883	23 286	<i>November</i>
12 485	14 439	16 945	18 282	19 532	21 053	24 138	<i>December</i>
33,60	34,80	36,10	33,30	31,70	33,50	32,9	<i>Share of July–August, %</i>

2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	<i>Estonia</i>
27	29	34	34	35	33	33	<i>January</i>
29	31	35	34	35	35	37	<i>February</i>
29	32	35	39	38	36	37	<i>March</i>
35	38	42	43	40	39	41	<i>April</i>
37	42	46	46	46	46	45	<i>May</i>
40	45	50	51	50	49	47	<i>June</i>
52	56	63	61	60	58	59	<i>July</i>
45	49	55	54	56	52	53	<i>August</i>
34	41	44	45	43	43	44	<i>September</i>
37	40	44	45	43	42	46	<i>October</i>
32	38	40	41	41	41	42	<i>November</i>
30	37	38	40	39	37	41	<i>December</i>

2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	<i>Pärnu county</i>
21	24	24	26	26	25	28	<i>January</i>
36	38	37	33	32	34	38	<i>February</i>
39	34	37	39	38	38	39	<i>March</i>
44	45	40	42	39	42	42	<i>April</i>
45	48	42	41	43	44	41	<i>May</i>
52	50	48	48	48	47	47	<i>June</i>
72	76	74	70	69	67	67	<i>July</i>
52	54	54	58	56	54	56	<i>August</i>
38	44	38	38	40	37	40	<i>September</i>
41	45	44	43	39	42	46	<i>October</i>
37	38	38	39	36	39	42	<i>November</i>
31	36	35	36	33	34	36	<i>December</i>

Allikad Sources

- Arengustrateegia „Pärnumaa 2030+“. (2014). Pärnu maakonna arengustrateegia. Pärnu: Pärnu Maavalitsus.
- Bernard, A. B., Jensen, J. B. (1999). Exceptional exporter performance: cause, effect, or both? – *Journal of International Economics*, Vol 47, pp. 1–25.
- Employment and Social Developments in Europe 2014. (2015). European Commission. [www] <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=7736> (26.01.2016).
- Foray, D., David, P. A., Hall, B. Smart Specialisation: The Concept. – *Knowledge for Growth. Prospects for science, technology and innovation.* (2009). [www] http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/download_en/selected_papers_en.pdf (08.01.2016).
- Haidar, J. I., (2012). Trade and productivity: Self-selection or learning-by-exporting in India. – *Economic Modelling*, Vol 29, pp 1766–1773.
- Hannula, H., Tamm, K. (2002). Restructuring and efficiency in the Estonian manufacturing industry: the role of foreign ownership. Tartu: University of Tartu.
- Measuring Productivity. Measurement of Aggregate and Industry-level Productivity Growth. (2001). Organisation for Economic Co-operation and Development. [www] <http://www.oecd.org/std/productivity-stats/2352458.pdf> (7.01.2016).
- Mürsepp, R. (2014). Majanduse üldtrendid ja teadmispõhine majandus. – *Muutuv majandus ja tööturg. Changes in the Economy and Labour Market.* Tallinn: Statistikaamet, lk 13–31.
- Noorkõiv, R. (2015). Korteriturg regionaalarengu taseme mõõdikuna. – *Eesti piirkondlik areng 2015. Regional Development in Estonia.* Tallinn: Statistikaamet, lk 170–181.
- Pärnu linna arengukava aastani 2025. (2011). Pärnu: Pärnu Linnavolikogu, Pärnu Linnavalitsus.
- Pärnu linna turismiarengukava 2008–2017. (2008). Pärnu: Pärnu Linnavalitsuse Arenguosakond.
- Pärnumaa 2030+. (2014). Pärnu maakonna arengustrateegia. Pärnu: Pärnu Maavalitsus.
- Pärnu maakonna puhke- ja turismimajanduse arengustrateegia aastateks 2009–2013. (2009). Koost H. Tooman, H. Mürstaja, K. Oitmaa. Pärnu: Sihtasutus Pärnumaa Turism.
- Pärnumaa majanduse võtmesektorid 2013. (2014). Pärnumaa Ettevõtlus- ja Arenduskeskus, Swedbank AS.
- Üleminek tegevusalade klassifikaatorile EMTAK 2008. (2008). Statistikaamet [www] <https://www.stat.ee/30843> (08.01.2016).

PÄRNU MAAKOND VAADATUNA LÄBI TÖÖTURUPRISMA PÄRNU COUNTY THROUGH LABOUR MARKET PRISM

Siim Krusell

Statistikaamet – Statistics Estonia

Artiklis analüüsitakse Pärnu maakonna tööturgu, võrreldakse selle näitajaid Harju maakonna ja Eesti keskmiste näitajatega. Võimaluse korral on analüüsitud maakonna omavalitsusüksusi omavahel.

Sissejuhatus

Pärnu maakonna tööturgu ei ole just palju uuritud, kuid mõningaid analüüse on siiski tehtud, näiteks on T. Tammaru analüüsinud koos rahvaarvu muutuse prognoosiga ka tööturul aset leidvaid suundumusi (Tammaru 2003). Uuematest uurimustest on A. Saik analüüsinud majanduslanguse mõju vanemaealiste tööhõivele Pärnumaal (Saik 2013). Peale selle leiab Pärnu maakonna tööturu arengule keskenduvald käsitlusi kindlasti maakonna arengukavadest ja strateegiatest. Pärnu maakonnast on aga rohkem juttu olnud nendes analüüsides, sealhulgas tööturгу puudutavates, kus Pärnut on käsitletud kõrvuti teiste maakondadega. Niisuguseid analüüse leiab Statistikaameti iga-aastasest piirkondliku arengu kogumikust. Seal on S. Krusell vaadelnud maakondade, sh Pärnu maakonna majandusliikku jätkusuutlikkust, milles üsna tähtsal kohal olid tööturunäitajad. Analüüs hõlmas nii aktiivsust tööturul kui ka eri ameti ja haridustasemega inimeste osatähtsust maakonniti (Krusell 2013). Nimetamisväärselt on tööturu maakondlikke erinevusi käsitlenud ministeeriumid, kõige enam Siseministeerium, näiteks erinevates piirkondlikku arengut puudutatavates publikatsioonides (Regionaalse ... 2010).

Selle artikli eesmärgiks on analüüsida Pärnu maakonna tööturgu erinevate näitajate kaudu ning tuua esile nii olevikku kui ka tulevikku iseloomustav tervikpilt. Arengut saab hinnata, kui toimunud millegagi võrrelda. Maakonda on kõige otstarbekam võrrelda teiste maakondadega või Eesti keskmisega. Pärnu maakonda tööturu seisukohast analüüsides on artiklis valitud vahepealne variant: maakonna näitajaid on võrreldud Harju maakonna kui Eesti peamise tõmbekeskuse ja majandusmootori näitajatega, samuti Eesti keskmisega. Juhul kui andmed seda võimaldasid, on võrreldud Pärnu maakonna omavalitsusüksusi omavahel. Samuti on võimaluse korral esitatud mitte ainult uuemad andmed, vaid ka aegread, mis võimaldavad hinnata arengut ja muutusi ajas. Kõigi tunnuste puhul polnud see võimalik – piiras sotsiaaluuringutele omane suhteliselt väike valim väiksemate rühmade kohta andmete avaldamiseks. Ka andmeallikate poolest on analüüs mitmekesine. Kasutatud on rahva ja eluruumide loenduse, Eesti tööjõu-uuringu ning ettevõtete täidetavatest küsimustikest pärinevaid andmeid. Selleks, et ka väiksemate rühmade kohta oleksid analüüsi tulemused usaldusväärsed, on kasutatud Eesti tööjõu-uuringu kahe aasta – 2013 ja 2014 – koondandmeid.

Peamised tööturunäitajad

Pärnu maakonna panus Eesti majandusse pole just ülemäära suur. 2014. aastal moodustas maakonnas loodud SKP 4% Eesti SKP-st. Maakondade pingereas oldi sellega neljas, mis tähendas seega siiski suuremat panust, kui andis enamik maakondi. Majandust kasvatavad eelkõige töötavad inimesed ning Pärnu maakonna hõivatute osatähtsus kõigi Eesti hõivatute seas oli 6%. Arvuliselt tähendas see 2014. aastal 37 300 inimest ning võrreldes 2005. aastaga ei olnud see number palju muutunud. Sellist tulemust võib pidada pigem heaks, sest nende arv, kes üldse võiksid tööturul osaleda, on kõnealuse ligi kümne aasta jooksul Pärnu maakonnas tunduvalt – üle 7000 võrra – vähenenud. Arvestades Pärnu maakonna rahvaarvu, on see üsna suur kaotus. Seega on hõivatute arvu stabiilsena püsivuse taganud peamiselt tööealiste inimeste majandusliku aktiivsuse kasv. Ei hõive ega töötuse näitajad polnud 2014. aastaks jõudnud majandusbuumi aegsele tasemele. Oluliselt madalamaks oli jäänud tööhõive määr ja kõrgemaks

töötuse määr. Omaette küsimus on muidugi see, kas mõõduka majanduskasvu tingimustes on buumiaegsete näitajateni jõudmine üldse võimalik. Töötuse määra vähenemine uuesti allapoole 4% annaks tõenäoliselt märku uuest majandusmullist, mis omakorda annaks lõhkedes teed töötuse kiirele kasvule ning hõive langusele. Traditsiooniliselt on registreeritud töötus olnud uuringupõhise (Eesti tööjõu-uuring) töötusega võrreldes madalam. Seda põhjusel, et registreeritud töötuteks kvalifitseeruvad need, kes on end töötukassas registreerinud, uuringupõhise töötuse puhul aga mittetöötajad, kes sõltumata oma kirjapanekust töötukassas otsivad tööd ja on lähima kahe nädala jooksul valmis tööle asuma. 2014. aastal oli Pärnu maakonnas pisut alla 2000 registreeritud töötut, mis oli võrreldes sügavaima majanduskriisi ajaga üle 3000 vähem, kuid oluliselt enam kui majandusbuumi ajal (tabel 1).

Tabel 1. Pärnu maakonna peamised tööturunäitajad, 2005–2014

Table 1. Main labour market indicators of Pärnu county, 2005–2014

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
15–74-aastased hõiveseisundi järgi											15–74-year-olds by labour status
Tööjõud, tuhat	39,4	40,4	43,4	44,5	43,4	40,9	39,8	41,5	40,3	40,5	Labour force, thousands
hõivatud, tuhat	37,2	39,0	41,8	42,7	38,9	35,1	35,7	36,9	37,2	37,3	persons employed, thousands
töötud, tuhat	2,3	...	1,6	1,8	4,5	5,8	4,1	4,6	3,2	3,2	unemployed persons, thousands
Mitteaktiivsed, tuhat	29,4	28,1	24,3	22,7	23,2	24,9	24,7	21,8	22,1	21,1	Inactive persons, thousands
Tööealised kokku, tuhat	68,8	68,4	67,7	67,2	66,5	65,8	64,5	63,3	62,4	61,5	Total working-age population, thousands
Tööjõus osalemise määr, %	57,3	59,0	64,1	66,3	65,2	62,2	61,7	65,6	64,6	65,8	Labour force participation rate, %
Tööhõive määr, %	54,0	57,0	61,7	63,6	58,5	53,4	55,3	58,4	59,6	60,6	Employment rate, %
Töötuse määr, %	5,7	...	3,8	4,0	10,3	14,2	10,4	11,0	7,8	7,8	Unemployment rate, %
Registreeritud töötud	959	562	646	1 176	4 438	5 179	3 537	2 800	2 247	1 829	Registered unemployed persons

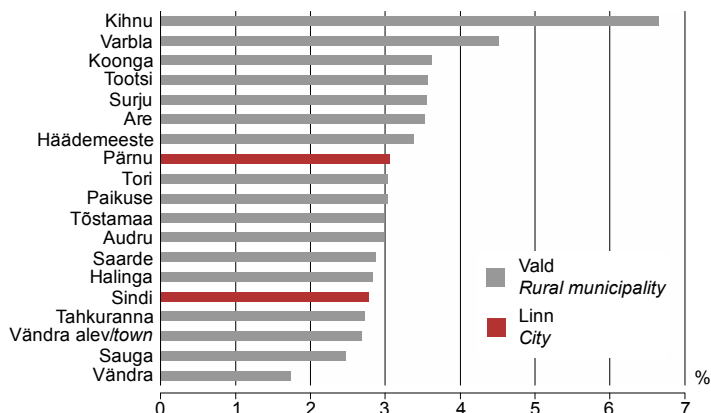
Allikad: Statistikaamet, Eesti Töötukassa

Sources: Statistics Estonia, Estonian Unemployment Insurance Fund

Registreeritud töötuse puhul saab eraldi esile tuua ka Pärnu maakonna omavalitsusüksuste töötute arvud. Ülekaalukalt kõige enam töötuid oli 2014. aasta keskmisena Pärnu linnas, kümneid kordi vähem oli neid aga Varbla ja Tõstamaa vallas. Siiski ei ole tegemist sellega, et Pärnu linnas oleks risk töötus jääda mitu korda suurem kui neis valdades – Pärnus elab ka mitu korda rohkem inimesi. Omavalitsusüksusi saab omavahel võrrelda ka töötute ja tööealiste elanike arvu suhte kaudu. Üldjuhul jäi registreeritud töötute osatähtsus tööealises elanikkonnas Pärnu maakonna omavalitsusüksustes alla viie protsendi, vaid Kihnus oli see suurem (joonis 1). Kihnu kõrval eristus kõrge töötuse määra poolest teistest valdadest ka Varbla vald. Kõige väiksem oli töötute osatähtsus tööealises elanikkonnas Vändra ja Sauga vallas. Pärnu linn paigutus oma töötuse näitajate poolest teiste omavalitsusüksuste seas üsna keskele.

Joonis 1. Registreeritud töötute osatähtsus tööealises elanikkonnas Pärnu maakonna omavalitsusüksustes, 2014

Figure 1. Share of registered unemployed persons in working-age population in local government units of Pärnu county, 2014

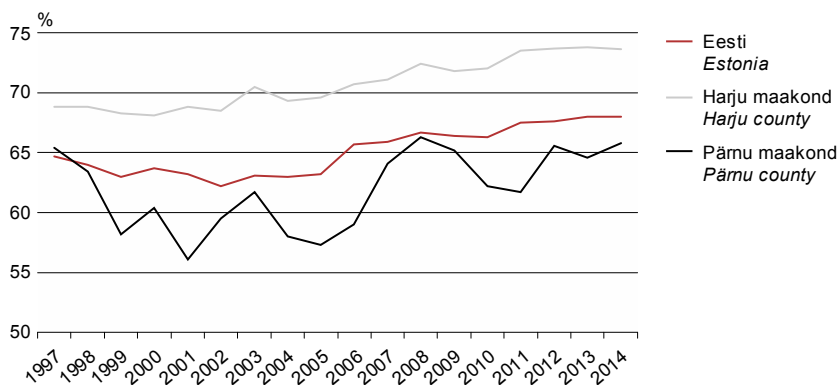
Allikas: Eesti Töötukassa

Source: Estonian Unemployment Insurance Fund

Võrreldes Eesti keskmise ning Harju maakonna näitajaga, on tööjõus osalemise määr ehk tööjõu osatähtsus tööealises rahvastikus Pärnu maakonnas olnud pigem madalam. Tõsi, 90-ndate lõpus ja aastatel 2007–2009 oli maakonna tööjõus osalemise määr Eesti keskmisega üsna sarnane – vahe vaid üks või kaks protsendipunkti. Samas Harju maakonnaga võrreldes on Pärnu maakonna elanike aktiivsus tööturul olnud püsivalt väiksem. Enamikul juures näidatud aastatest on vahe olnud suurusjärgus kümme protsendipunkti, vähenedes vaid majandusbuumi ajal ca 6–7 protsendipunkti. Seega on Pärnu maakonna elanikkonna majanduslik aktiivsus kui tegelikult üks keskmisemaid tööturunäitajaid n-ö miinuspoolel nii Eesti keskmise kui ka Harju maakonna näitajaga võrreldes. Samas tuleb arvesse võtta seda, et Harju maakond mõjutab oluliselt ka Eesti keskmist ja Harjut kõrvale jättes ei saaks Pärnu maakonna tööjõus osalemise määra kindlasti teiste maakondade omast halvemaks pidada. Veelgi tähtsam Pärnu maakonna tunduvalt madalama tööjõus osalemise määra põhjus võrreldes Harju maakonnaga peitub aga vanemaealiste suuremas osatähtsuses tööjõus: vanemaealiste majanduslik aktiivsus võrreldes parimas tööeas inimestega on väiksem. Kuna tööjõus osalemise määra arvutatakse 15–74-aastaste kohta, siis vanemaealiste suurema osatähtsuse mõju on siin märkimisväärne.

Joonis 2. Tööjõus osalemise määr Pärnu ja Harju maakonnas ning Eestis, 1997–2014

Figure 2. Labour force participation rate in Pärnu and Harju counties and in Estonia, 1997–2014

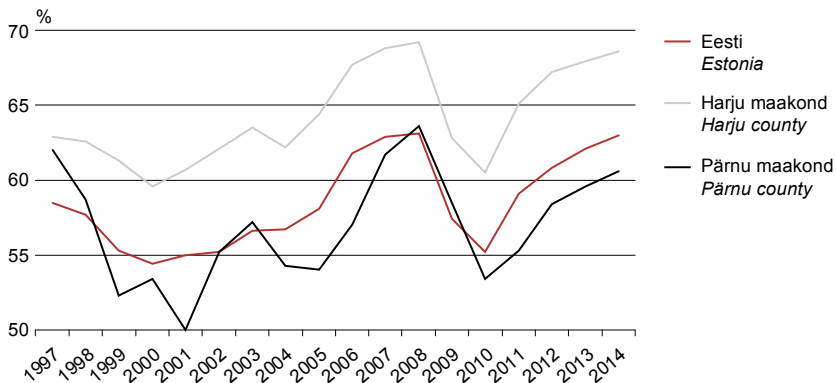

Tööhõive määr näitab tööga hõivatute osatähtsust 15–74-aastaste seas. Seega mõjutab vanemaealiste suurem osatähtsus tööjõus ka tööhõive määra. Harju ja Pärnu maakonna tööhõive

määr oli sarnasel tasemel vaid 1997. aastal, sealt alates hakkas aga hõivelõhe kahe maakonna vahel suurenema. Majandusbuumi aastatel see küll pisut vähenes, kuid püsis nii majanduskriisi ajal kui ka pärast seda varasemaga üsna ühesugusel tasemel. 2005. aastal oli Harju ja Pärnu maakonna vaheline hõivelõhe ligi 10 protsendipunkti. Enamikul vaadeldavatel aastatel jäi Pärnu maakonna tööhõive määr allapoole Eesti keskmist, kuid mitte igal aastal. 1997. aastal oli tööhõive määr Pärnu maakonnas sellest isegi kõrgem ning püsis Eesti keskmisega sarnasel tasemel aastatel 2002–2003 ja majanduskriisi ajal aastail 2008–2009 (joonis 3). Harju maakonnaga võrreldes langes majanduskriisi ajal tööhõive määr Pärnu maakonnas isegi pisut enam, mis on seletatav sellega, et Pärnu maakonna hõivatute seas oli ja on suurem sinikraade^a osatähtsus ning just seda töötajate rühma tabas majanduskriis kõige valusamalt.

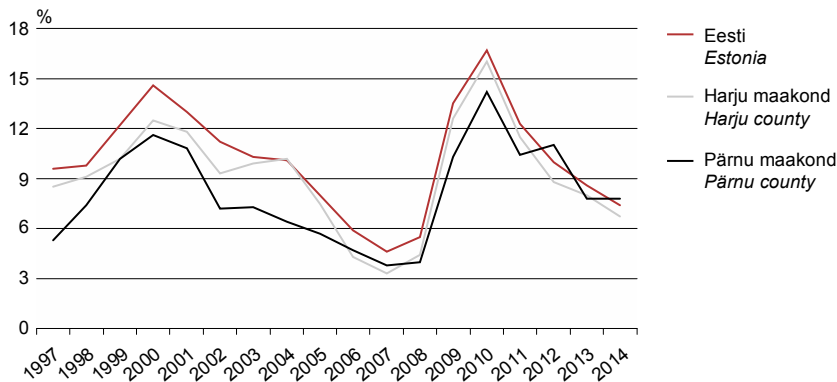
Joonis 3. Tööhõive määr Pärnu ja Harju maakonnas ning Eestis, 1997–2014

Figure 3. Employment rate in Pärnu and Harju counties and in Estonia, 1997–2014

Joonis 4. Töötuse määr Pärnu ja Harju maakonnas ning Eestis, 1997–2014

Figure 4. Unemployment rate in Pärnu and Harju counties and in Estonia, 1997–2014

Töötuse määras (mõeldab töötute osatähtsust tööjõus) nii suuri vahesid nagu tööhõive määras võrreldavate maakondade ning Eesti keskmise vahel ei olnud, eriti viimast ligi kümnet aastat silmas pidades. Enne majandusbuumi oli töötuse määr Pärnu maakonnas siiski madalam kui Harju maakonnas või Eestis keskmiselt. Sõltuvalt majanduse ja tööturu olukorrast on töötuse määr kõikunud mõlemas maakonnas üsna suurel määral. Kui buumiaja lõpus oli töötuse määr juba alla loomuliku taseme, siis kriisi ajal kasvas see hüppeliselt. Kriisist taastumise järel töötuse

^a Sinikraed – teenindus- ja müügitöötajad; põllumajanduse ja kalanduse oskustöölised; oskus- ja käsitöölised; seadme- ja masinaoperaatorid; lihttöölised; relvajõududesse kuulujad.

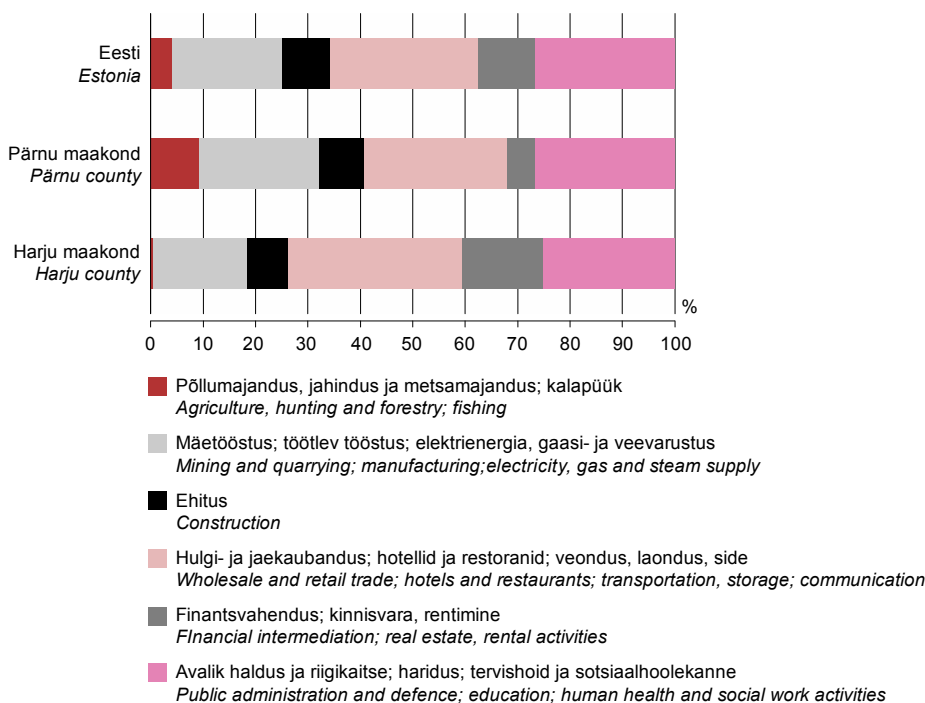
määr jällegi oluliselt langes, kuid mitte kriisieelsele tasemele. Kokkuvõtlikult võib öelda, et alates 2006.–2007. aasta majandusbuumist on töötuse määr Pärnu ja Harju maakonnas muutunud sarnaselt – erinevus on olnud kõige rohkem paar protsendipunkti (joonis 4).

Ameti- ja tegevusala

Kui hõive ja töötus on peamised tööturu olukorda kajastavad näitajad, siis hõivatute jaotus ameti- ja tegevusala järgi väljendab tööturu sisulist poolt ehk kirjeldab seda, mis valdkonnas tegutsetakse ja millist ametit peetakse. Kui võrrelda omavahel Pärnu ja Harju maakonna hõivatuid tegevusalati, siis olid erinevused märkimisväärsed. Võrreldes aga Pärnu maakonna andmeid Eesti keskmisega, siis erinevused nii suured polnud. Kõige silmnähtavam erinevus Pärnu ja Harju maakonna vahel ilmnis primaarsektoris (hõlmab põllumajandust, jahindust, metsamajandust ja kalapüüki) hõivatute osatähtsuses. Kuigi primaarsektor ei olnud valdav tegutsemisvaldkond ka Pärnu maakonnas, väljendus erinevus Harju maakonnaga kordades: kui Pärnu maakonnas töötas primaarsektoris 9% hõivatutest, siis Harju maakonnas vaid üks protsent. Üsna suur erinevus nende kahe maakonna vahel oli ka finantsvahenduse, kinnisvara ja rentimise tegevusalal hõivatute osatähtsuses. Pärnu maakonnas oli sellel tegevusalal hõivatuid 5%, Harju maakonnas aga 16%. Ka nimetatud tegevusalal ei töötanud ei Pärnu ega Harju maakonnas suhteliselt kõige rohkem töötajaid. Pärnu maakonnas olid kõige suurema hõivatute osatähtsusega avaliku sektori ning müügi ja logistikaga seotud tegevusalad. Harju maakonna puhul eristusid aga selgelt müügi ja logistikaga seotud tegevusalad kui kõige suurema töötajate osatähtsusega alad (joonis 5).

Joonis 5. Hõivatute osatähtsus tegevusala järgi Pärnu ja Harju maakonnas ning Eestis, 2013–2014

Figure 5. Share of persons employed in Pärnu and Harju counties and in Estonia by economic activity, 2013–2014

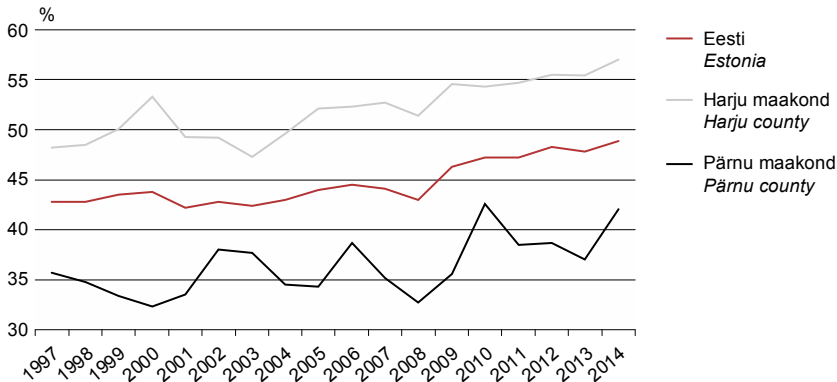

Valgekraede osatähtsus hõivatute seas on aasta-aastalt kõikjal Eestis kasvanud ning erandiks ei ole ka Harju ja Pärnu maakond. Valgekraede hulka kuuluvad tabelis 2 esitatud nelja esimese ametiala pearühma esindajad, ülejäänud viie ametiala esindajad kuuluvad sinikraede hulka. Oluline on aga märkida, et nii Eesti keskmise kui ka Harju maakonnaga võrreldes on valgekraede osatähtsus hõivatute seas olnud Pärnu maakonnas kõikidel vaadeldavatel aastatel tunduvalt väiksem. Eriti suur on olnud vahe Harju maakonnaga, kus valgekraede osatähtsus on olnud üle 10 protsendipunkti suurem. Joonisel 6 on näha valgekraede osatähtsuse oluline kasv kriisiaastatel nii Harju kui ka Pärnu maakonnas. Eriti märkimisväärne oli see Pärnu maakonnas. Sellise arengu peamiseks põhjuseks ei olnud mitte valgekraede arvu kiire kasv, vaid sinikraede arvu kiirem kahanemine, mis oli Pärnu maakonnas Harju maakonnaga võrreldes ulatuslikum.

Joonis 6. Valgekraede osatähtsus hõivatute seas Pärnu ja Harju maakonnas ning Eestis, 1997–2014

Figure 6. Share of white-collar workers among persons employed in Pärnu and Harju counties and in Estonia, 1997–2014

Täpsema ülevaate ametialasest jaotusest pearühmade kaupa annab tabel 2. Eesti tööjõu-uuringu andmetel oli aastatel 2013–2014 Eestis keskmiselt hõivatute seas kõige enam – ligi viiendik – valgekraede hulka kuuluvaid tippspetsialiste. Neile järgnesid sinikraede hulka kuuluvad käsi- ja oskustöölised, keda oli 14% hõivatutest. Kõige väiksema osatähtsusega hõivatute seas paistsid aga silma ametnikud ja primaarsektori oskustöölised. Kui võrrelda Pärnu ja Harju maakonda, siis kõigi sinikraede hulka kuuluvate ametiala pearühmade puhul oli Pärnu maakonnas vastav hõivatute osatähtsus suurem kui Harju maakonnas. Teenindajate, lihtööliste, käsitööliste ja oskustöötajate protsenti vaadates oli vahe küll väike, kuid primaarsektori oskustöölise ja seadme- ning masinaoperaatorite puhul märkimisväärne. Seega peaks vastukaaluks olema Harju maakonnas suurem hõivatute osatähtsus pearühmades, mille ametialad liigituvad valgekraede alla. Täpselt nii see valgekraede hulka kuuluvate kõikide ametirühmade puhul oligi.

Ametialasest jaotusest võimaldavad veelgi täpsema ülevaate anda 2011. aasta rahva ja eluruumide loenduse andmed. Kogu Eestis töötas kõige enam hõivatuid äri- ja haldusala keskastme spetsialistidena, järgnesid mootorsõidukite ja liikurmasinate juhid ning müüjad. Harju maakonnas oli kõige rohkem äri- ja haldusalal töötavaid keskastme spetsialiste, järgnesid mitmete tegevusalade juhid ning müüjad. Pärnu maakonnas oli kõige enam mootorsõidukite ja liikurmasinate juhte, teisel kohal olid äri- ja haldusalal töötavad keskastme spetsialistid ning kolmandal ehitustöölised. Populaarsemate ametialade ja ametiala pearühmade vahel kooskõla polnud, sest näiteks tippspetsialistid jagunesid hõivatute arvu silmas pidades ühtlasemalt kui keskastme spetsialistid.

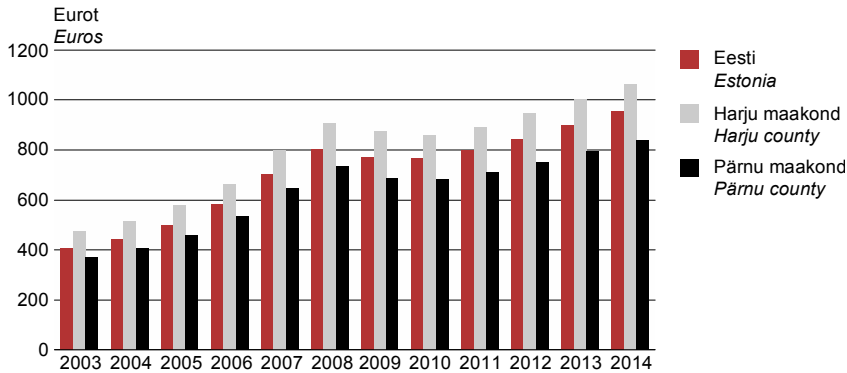
Tabel 2. Hõivatute jaotus ametiala järgi Pärnu ja Harju maakonnas ning Eestis, 2013–2014

Table 2. Distribution of persons employed in Pärnu and Harju counties and in Estonia by occupation, 2013–2014
(protsenti – percentages)

	Pärnu maakond <i>Pärnu county</i>	Harju maakond <i>Harju county</i>	Eesti keskmine <i>Estonian average</i>	
Juhid	8,5	12,2	10,3	<i>Managers</i>
Tippspetsialistid	13,8	22,7	18,8	<i>Professionals</i>
Tehnikud ja keskastme spetsialistid	12,7	14,2	13,3	<i>Technicians and associate professionals</i>
Ametnikud	5,0	7,2	6,1	<i>Clerical support workers</i>
Teenindus ja müük	14,3	13,3	13,5	<i>Service and sales workers</i>
Primaarsektori oskustöölised	4,3	0,3	1,6	<i>Primary sector workers</i>
Käsitöölised ja oskustöötajad	14,4	11,8	14,4	<i>Craft and related trades workers</i>
Seadme- ja masinaoperaatorid ja koostajad	17,6	10,0	13,0	<i>Plant and machine operators, and assemblers</i>
Lihttöölised	9,4	8,1	9,0	<i>Elementary occupations</i>
Kokku	100,0	100,0	100,0	<i>Total</i>

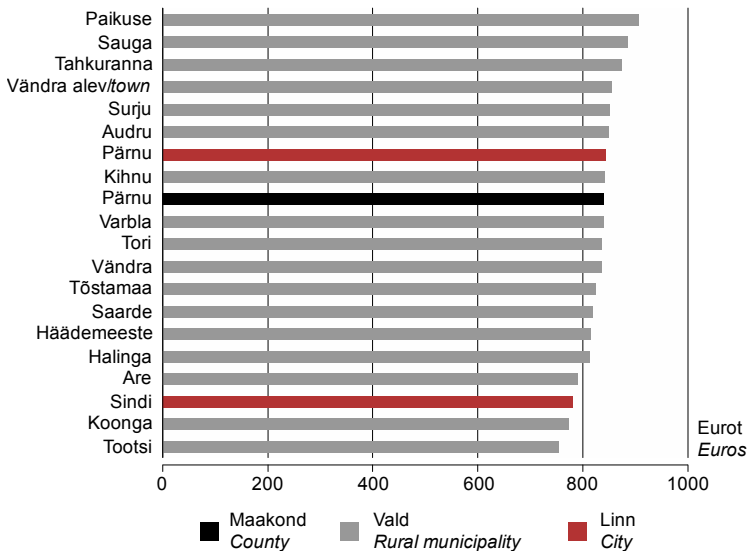
Töö ja töötasu

Ametikoha valikul on oluline töö meeldivus ning vastavus omandatud erialale, kuid töötatakse ikka üldjuhul sellepärast, et töö eest ka tasu saada. Töötasu suurus on aga Eestis piirkonnast olenevalt üsna erinev. Joonisel 7 on esitatud palgatöötaja kuukeskmine brutotulu Pärnu ja Harju maakonnas ning Eestis tervikuna. Kokkuvõtlikult loetakse brutotulu saajateks need, kelle saadud tulu on maksustatud sotsiaalmaksuga. Viimase kümme aasta brutotulu muutust hinnates on esmalt kindlasti oluline märkida, et sõltumata töötamise asukohast on inimeste kuukeskmine brutotulu enam kui kahekordistunud. Jõudsalt on kallinenud ka hinnad, kuid õnneks mitte nii kiiresti, kui saadud tulu. Teisisõnu, inimeste ostujõud on pikkamisi suurenenud. Kuukeskmine brutotulu Pärnu maakonnas on kõikidel vaadeldavatel aastatel olnud väiksem kui Harju maakonnas ning Eestis keskmiselt. Tõsiasi on aga seejuures see, et Eesti keskmist suurendab oluliselt just Harju maakonnas makstav teiste maakondade omast palju suurem keskmine brutotulu. Siiski ei ole brutotulu ei Pärnu maakonnas ega mujal kasvanud lineaarselt. Aastatel 2009–2010 see majanduskriisi mõjul hoopis kahanes. 2014. aastaks oli aga ületatud isegi majandusbuumi aegne tase ning kuukeskmiseks tõiseks brutotuluks kujunes Pärnu maakonnas pisut üle 800, Harju maakonnas aga juba üle 1000 euro (joonis 7).

Joonis 7. Palgatöötaja kuukeskmise brutotulu Pärnu ja Harju maakonnas ning Eestis, 2003–2014
Figure 7. Average monthly gross income per employee in Pärnu and Harju counties and in Estonia, 2003–2014

Allikas: Maksu- ja Tolliamet
 Source: Estonian Tax and Customs Board

Palgatöötaja kuukeskmist brutotulu on võimalik esile tuua ka Pärnu maakonna omavalitsusüksuste kohta. Nende vahel valitsesid üsna suured erinevused. Kui Tahkuranna ja Sauga vallas ligines keskmine brutotulu 900 eurole kuus ning Paikuse vallas ületas seda, siis Tootsi ja Koonga vallas jäi kuukeskmise brutotulu kindlalt alla 800 euro. Maakonna suurimas omavalitsusüksuses, Pärnu linnas, oli kuukeskmise brutotulu küll maakonna keskmisest suurem, kuid jäi kindlalt väiksemaks, kui see oli maakonna omavalitsusüksuste vastavas esikolmikus (joonis 8). Selle põhjus peitub suurel määral mõõtmise metoodika eripäras. Nimelt ei olnud brutotulu puhul oluline töötaja töökoha asukoht, vaid just töötaja elukoht. Pärnu on aga tõmbekeskuseks paljude teda ümbritsevate valdade töötajatele.

Joonis 8. Kuukeskmise brutotulu Pärnu maakonna omavalitsusüksustes, 2014
Figure 8. Average monthly gross income in local government units of Pärnu county, 2014

Allikas: Maksu- ja Tolliamet
 Source: Estonian Tax and Customs Board

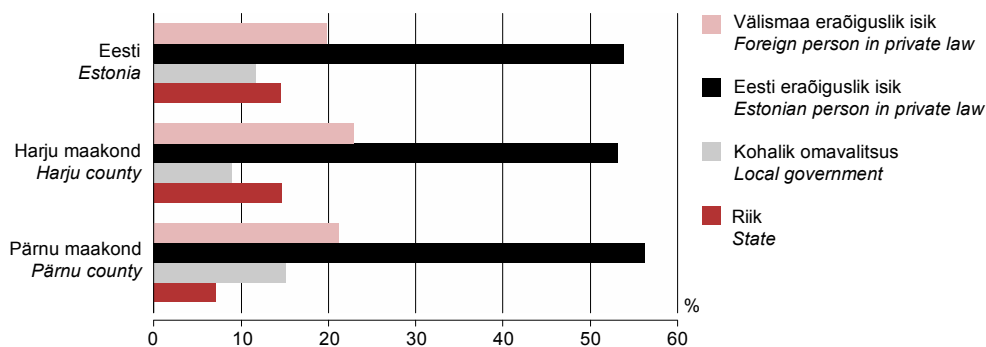
Tööturгу iseloomustavad lisanäitajad

Võimalikke erinevusi ja üldse olukorda tööturul saab analüüsida ka n-õ täiendavate näitajate abil, lähtudes seejuures mitmest vaatepunktist. Selles analüüsis on vaadeldud, missuguses omanduses olevates ettevõtetes või asutustes Pärnu ja Harju maakonnas ning kogu Eestis töötatakse. Peale selle on uuritud, kus töökoht asub, kuidas tööle minnakse, kas tingimata minnakse ning kui palju on üldse vabu töökohti.

Eesti eraõiguslike isikute omanduses olevates ettevõtetes või asutustes töötajate osatähtsus oli 2013–2014. aastal kõige suurem Pärnu maakonnas. Vahe Harju maakonna ja Eesti keskmise näitajaga ei olnud siiski väga suur. Tunduvalt väiksem oli Pärnu maakonnas aga riigile kuuluvates ettevõtetes või asutustes töötajate osatähtsus. Kui Pärnu maakonna hõivatute hulgas oli neid 7%, siis Harju maakonna ning kogu Eesti hõivatute hulgas keskmiselt 15%. Kohalikele omavalitsustele kuuluvates ettevõtetes ja asutustes töötajate osatähtsus oli jällegi pisut suurem Pärnu maakonnas. Kuigi Pärnu maakonnas oli välismaa eraõiguslikele isikutele kuuluvates ettevõtetes või asutustes töötajaid Harju maakonnaga võrreldes suhteliselt vähem, ei olnud see vahe kuigi suur. Arvestades seda, et enamik hõivatuid töötab siiski kodumaakonnas, oli küllaltki ootuspärane, et riigile kuuluvate ettevõtete või asutuste töötajate osatähtsus oli Pärnu maakonnas väiksem kui Harju maakonnas, sest suurem osa riigi institutsioonidest on koondunud Tallinnasse. Pisut üllatav oli aga välismaa eraõiguslikele isikutele kuuluvates ettevõtetes või asutustes töötajate osatähtsus Pärnu maakonnas: oleks võinud eeldada suuremat vahet Harju maakonna kasuks (vt joonis 9).

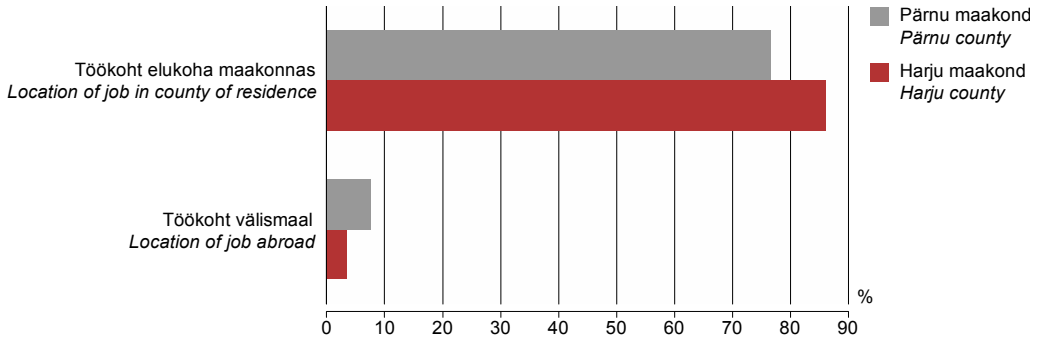
Joonis 9. Hõivatud Pärnu ja Harju maakonnas ning Eestis ettevõtte või asutuse omaniku liigi järgi, 2013–2014

Figure 9. Persons employed in Pärnu and Harju counties and in Estonia by type of owner of enterprise or institution, 2013–2014

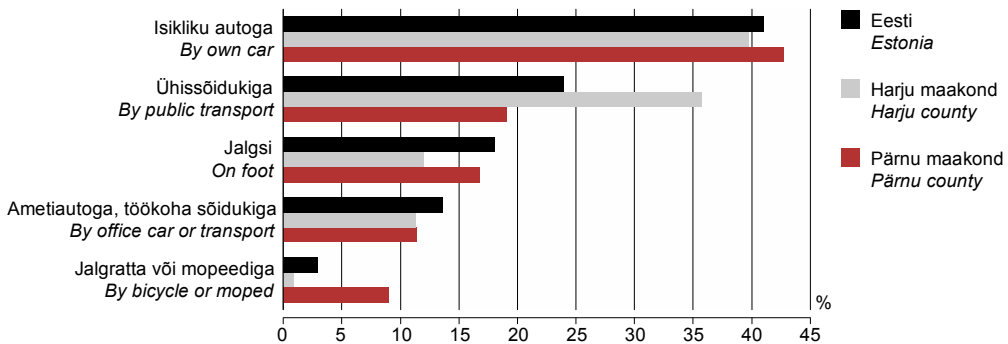
Töökohta asukohta arvestades on Pärnu maakonnas elavad hõivatud palju liikuvamad kui Harju maakonna hõivatud. Tunduvalt enam käiakse tööl nii välismaal kui ka kodumaakonnast väljaspool mujal Eestis. Enamik hõivatuid siiski elab ja töötab Pärnu maakonnas (joonis 10). Pärnu maakonnas elavate inimeste suuremat liikuvust selgitab kindlasti esmalt palju väiksem palgavõimalus, üheks teguriks on ka erialase töö vähesus.

Joonis 10. Hõivatute jaotus töökoha asukoha järgi Pärnu ja Harju maakonnas, 31.12.2011
Figure 10. Distribution of persons employed of Pärnu and Harju counties by location of job, 31.12.2011

Kuidas aga tööle jõutakse? Pärnu maakonnas oli aastatel 2013–2014 kõige levinum minna tööle isikliku autoga (joonis 11). Sel moel tööle käijate osatähtsus hõivatute seas oli sealjuures pisut suurem kui Harju maakonnas ning Eestis keskmiselt. Võrreldes viimati mainitute kasutasid Pärnu maakonna elanikud tööle käimiseks aga oluliselt vähem ühistransporti, kuid rohkem jällegi jalgratast või mopeedi. Viiendik töökäijatest Pärnu maakonnas käis tööle jalgsi. Märkimisväärne on tööle käimiseks ühistransporti kasutavate inimeste osatähtsuse erinevus eelkõige Harju maakonnaga võrreldes. Võib arvata, et põhjuseks on Pärnumaa ühistranspordivõrgu väiksem maht ning kallim hind Harju maakonna ja eriti Tallinnaga võrreldes. Samuti võib mõju avaldada rahulikum liiklus ning väiksemad vahemaad.

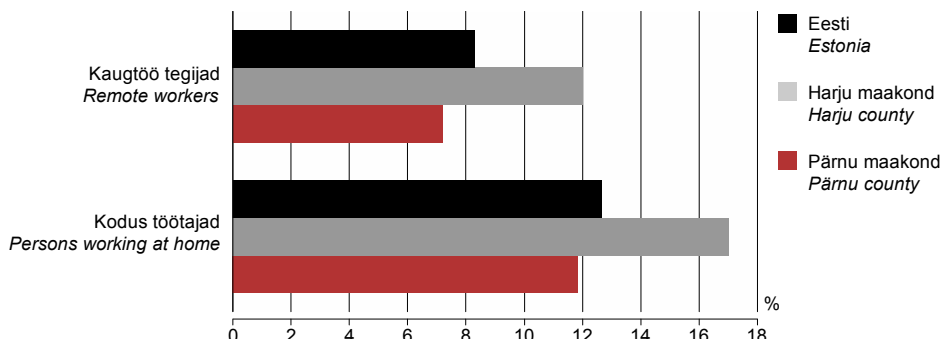
Joonis 11. Pärnu ja Harju maakonna ning Eesti hõivatud tööl käimise viisi järgi, 2013–2014
Figure 11. Persons employed in Pärnu and Harju counties and in Estonia by means of going to work, 2013–2014

Töökoha omamine ei tähenda, et seal peab tingimata kogu aeg kohal käima ning töökoha asukoht võib ka koduga samal aadressil olla. Kodus töötamine võib kõne alla tulla vabakutselistel, individuaaltöö tegijatel, pereettevõttes töötajatel jt puhul (kodus õmblemine, kudumine, tõlkimine jms). Kaugtöö on aga töötamine väljaspool tööandja tavapäraseid tööruume (kas kodus või kaugbüroos), kusjuures töötaja on samal ajal tööandjaga ühenduses kaasaegsete infotehnoloogia- ja telekommunikatsioonivahenditega. Aastatel 2013–2014 kodus töötajaid ega ka kaugtöö tegijaid väga palju Pärnu maakonna hõivatute hulgas ei olnud: mõlema rühma osatähtsus oli Eestis keskmisest, eriti aga Harju maakonna omast väiksem. Kaugtööd tegi veidi üle 7% ning kodus töötas pisut alla 12% Pärnu maakonna hõivatutest (joonis 12).

Joonis 12. Kaugtöö tegijad ja kodus töötajad Pärnu ja Harju maakonnas ning Eestis, 2013–2014

Figure 12. Remote workers and persons working at home in Pärnu and Harju counties and in Estonia, 2013–2014

Kui vabade ametikohtade arvu poolest ei suuda Pärnu maakond Harju maakonnaga võistelda, siis vabade ametikohtade määra poolest suudab ta seda küll. Nimelt mõõdab vabade ametikohtade määr vabade ametikohtade osatähtsust ametikohtade koguarvus. Kui Eestis tervikuna ja Harju maakonnas on vabade ametikohtade määr olnud aastatel 2012–2014 veidi tõusvas trendis, siis Pärnu maakonnas on see näitaja olnud üsna hüplik. 2012. aastaga võrreldes tõusis vabade ametikohtade määr 2013. aastal oluliselt, 2014. aastal jällegi aastases võrdluses oluliselt langes (joonis 13). Samas ei ole see tõenäoliselt märk algavast vabade ametikohtade vähenemise trendist Pärnu maakonnas. Pigem võib säärase hüpliku trendi põhjuseks olla Pärnu maakonna väiksus ehk siis suur ühekordne tööjõuvajadus mõnes suuremas ettevõttes.

Joonis 13. Vabade ametikohtade määr Pärnu ja Harju maakonnas ning Eestis, 2012–2014

Figure 13. Rate of job vacancies in Pärnu and Harju counties and in Estonia, 2012–2014

Tulevikuvaade

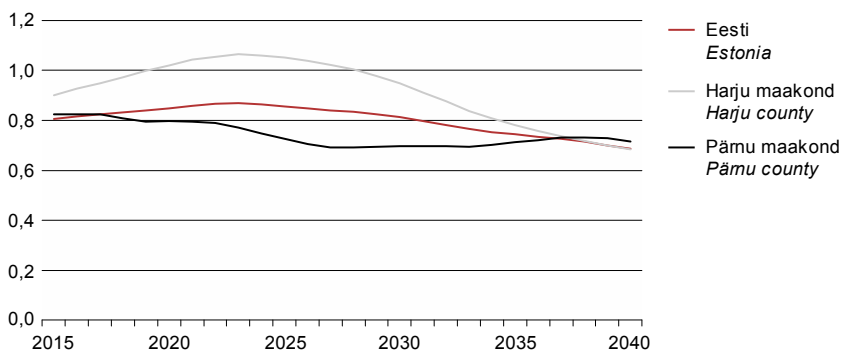
Milline on Pärnu maakonna tööturg aga tulevikus? Saab teha mitmeid prognoose, hinnates näiteks kas ameti- või tegevusalati kujunevat jaotust. Kõige põhilisem on aga hinnata seda, kui palju tulevikus üldse tööjõudu on ning mitu ülalpeetavat on tulevikus ühe töötaja kohta. Teisisõnu, tulevikku prognoosides saab kasutada mitmeid näitajaid, mis kokkuvõttes peegeldavad nii tööturu üldisi trende kui ka võimalikku survet maksu- ja sotsiaalkindlustussüsteemile. Need näitajad on demograafiline töötururindeindeks, vanadussõltuvusmäär ja ülalpeetavate määr.

Demograafiline töötururindeindeks näitab eelseisval kümnendil tööturule sisenevate noorte (5–14-aastased) ja sealt vanuse tõttu väljalangejate (55–64-aastased) arvulist suhet. Kui indeks on ühest suurem, siseneb järgmisel kümnendil tööturule rohkem inimesi, kui sealt vanuse tõttu potentsiaalselt välja langeb. Indeksi väärtus oli Eestis üle ühe viimati 2004. aasta alguses. Harju

maakonnas oli näitaja väärtus viimati üle ühe 2013. ning Pärnu maakonnas 2012. aastal. Ka tulevikus ei ole Eestis oodata indeksi väärtuse ulatumist üle ühe. Indeksi väärtus hakkab küll lähiaastatel mõõdukalt kasvama, kuid umbes kümne aasta pärast jälle mõõdukalt kahanema. 2040. aastaks prognoositakse Eestis indeksi keskmiseks väärtuseks 0,68, mis on oluliselt allpool taastetaset. Pärnu maakonnas on indeksi väärtus 2040. aastaks prognoosi järgi pisut suurem (0,71), kuid samuti tublisti alla taastetaset. Pärnu maakonna näitaja on prognoosi kohaselt parem ka Harju maakonna omast. Kui Pärnu maakonna näitaja puhul ei ole perioodi jooksul väga suuri kõikumisi ette näha, siis Harju maakonnas oleks demograafiline töötururindeks märkimisväärse aja jooksul isegi üle ühe, kuid seejärel hakkaks üsna järsult kahanema, mis kokkuvõttes viib Harju maakonna näitaja Eesti keskmise tasemele ning väiksemaks kui Pärnu maakonnas (joonis 14).

Joonis 14. Prognoositav demograafiline töötururindeks Pärnu ja Harju maakonnas ning Eestis, 2015–2040

Figure 14. Projected demographic labour pressure index in Pärnu and Harju counties and in Estonia, 2015–2040

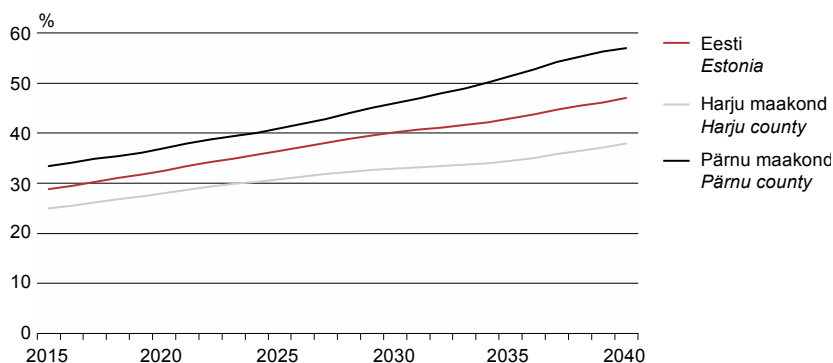

Demograafilise töötururindeksi prognoosi Pärnu maakonna omavalitsusüksuste kohta eraldi tehtud pole, küll aga on olemas aegread varasema ja praeguse aja kohta. 2015. aasta alguse seisuga erines demograafiline töötururindeks maakonna omavalitsusüksustes märkimisväärselt. Reas omavalitsusüksustes – Sauga, Surju, Paikuse ning Audru vallas – oli indeksi väärtus ka üle ühe. See tähendab kahjuks halvemat olukorda mõnele teisele omavalitsusüksusele. Nii näiteks oli indeksi väärtus alla 0,5 Tootsi vallas, pisut üle 0,5 Saarde ja Väandra vallas. Indeksi erinevus näitab eelkõige seda, millisesse omavalitsusüksusesse on oma kodu loonud parimas tööeas inimesed, kelledest paljudel on mõistagi ka lapsed. Tulevikuprognoose oleks aga siiski keeruline teha. Suure tõenäosusega on ka kümne aasta pärast Pärnu maakonna omavalitsusüksuste võrdluses Paikuse ja Sauga valla demograafiline töötururindeks suurimad, kuid mida pikemaks prognoositav periood kujuneb, seda keerulisem on hinnata mitmesuguste tegurite mõju.

Vanadussõltuvusmäär näitab vähemalt 65-aastaste koguarvu suhet tööelisse elanikkonda (rahvusvahelise definitsiooni kohaselt 15–64-aastased). Y. Rosenblad toob esile, et suurtes piirides näitab see pensioniealiste ja hõivatute arvu suhet, võimaldades seega kaudselt hinnata eakate ülalpidamise ja hooldamise koormust. Kui 1990. aastal oli vanadussõltuvusmäär Eestis 17%, siis 2013. aastal juba 27%. Vanadussõltuvusmäära kasvu peamisi mõjusid on tööelise elanikkonna vähenemisest tingitud kahanev maksu- ja tulubaas (Rosenblad 2014). Kui demograafilisele töötururindeksile prognoositakse kõnealuse perioodi jooksul muutusi ka paremuse poole, siis vanadussõltuvusmäär liigub nii Eestis keskmiselt kui ka Pärnu ning Harju maakonnas tõusujoones, mis praegusel juhul tähendab negatiivset trendi. Kõige enam läheb pensioniealiste ja hõivatute arvu suhe paigast just Pärnu maakonnas, kus vanadussõltuvusmääraks prognoositakse 2040. aastal ligi 60% ning vahe Harju maakonna ja Eesti keskmisega on oluliselt kasvanud (joonis 15). 2040. aastaks on käesoleva prognoosi kohaselt Pärnu maakonnas 1,7, Harju maakonnas 2,6 ning Eestis keskmiselt 2,1 töötajat ühe vähemalt 65-aastase kohta.

Joonis 15. Proгноositav vanadussõltuvusmäär Pärnu ja Harju maakonnas ning Eestis, 2015–2040

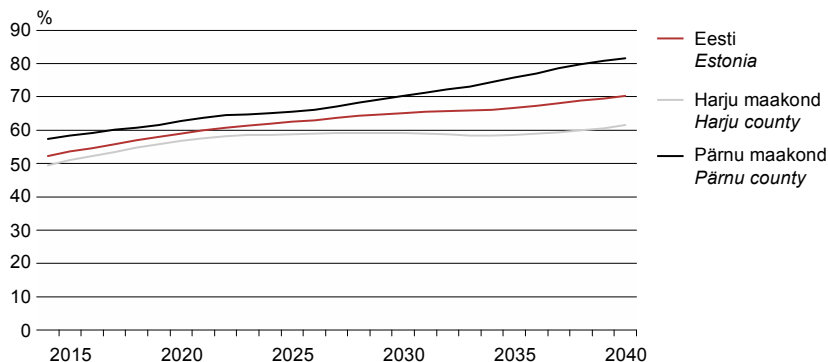
Figure 15. Projected old-age dependency ratio in Pärnu and Harju counties and in Estonia, 2015–2040

Ülalpeetavate määr võtab peale vanemaealiste arvesse ka tööturule veel suundumata lapsed ja noored. Teisisõnu, ülalpeetavate määr väljendab mittetöealiste (kuni 14-aastased ja üle 65-aastased) elanike arvu saja tööealise (15–64-aastased) kohta. O. Soosaar on esile toonud, et näitaja on äärmiselt oluline riigi eelarvepoliitika seisukohalt, sest eelarve tulude pool sõltub hõivest, pensioni-, tervishoiu- ja hariduskulud aga laste ja eakate arvust (Soosaar 2005). Ülalpeetavate määr liigub prognoosi kohaselt sarnaselt vanadussõltuvusmääruga tõusvas ehk negatiivses suunas. Sarnane on ka see, et Pärnu maakonda ees ootav olukord on Harju maakonna ja Eesti keskmisega võrreldes palju keerulisem. 2040. aastaks on ülalpeetavate määr ületanud Pärnu maakonnas 80% piiri, mis tähendab, et üsna lähedal ollakse olukorrale, kus ühe töötaja kohta on üks ülalpeetav (joonis 16).

Joonis 16. Proгноositav ülalpeetavate määr Pärnu ja Harju maakonnas ning Eestis, 2015–2040

Figure 16. Projected dependency ratio in Pärnu and Harju counties and in Estonia, 2015–2040

Kokkuvõte

Vaadeldes Pärnu maakonda tööturu vaatevinklist, võiks seda teha kolmest aspektist lähtudes: viimase aja areng, võrdlus kogu Eestiga ning Harju maakonnaga ning vaade tulevikku. Kindlasti saab öelda, et viimase aja muutused Pärnu maakonna tööturul on toimunud positiivses suunas. Inimesed on muutunud tööturul aktiivsemaks, hõive on suurenenud ja töötus on vähenenud, tublisti on kasvanud tööga teenitud tulu. Paljuski on olnud tegu majanduskriisist taastumisega ja tööturunäitajad on oluliselt lähenenud kriisieelsele tasemele. Võrdluses Harju maakonnaga jäi Pärnu maakond aga alla peaaegu kõigis edukust väljendavates tööturunäitajates. Ka Eesti keskmistele näitajatele jäid Pärnu maakonna omad pigem alla, kuid erinevused olid palju väiksemad ja mitte iga kord ei jäänud Pärnu maakond kaotajaks. Eesti keskmisega võrdlemisel tuleks kindlasti rõhutada seda, et kui Harju maakond muust Eestist eraldada, ei jääks Pärnu maakond Eesti keskmisele alla. Tulevikuvaade ei ole aga kuigi hea ei Pärnu maakonnas ega ka mujal. Võrreldes Harju maakonna ning Eesti keskmisega oleks Pärnu maakonna olukord vaid veidi halvem ainult demograafilise töötururindeindeksi puhul, ülalpidamiskoormust arvestades muutub see aga oluliselt halvemaks. Omaette küsimus on, kuid võrd hästi kirjeldab olukorda maakondade omavaheline võrdlus. Nii nagu mujal Eestis, on ka Pärnu maakonnas erinevate näitajatega omavalitsusüksused, on oma tõmbekeskused ja ääremaad ning vähesed analüüsis kasutatud omavalitsusüksuste võrdlused seda ka väljendasid. S. Krusell on hinnanud Eesti linna- ja maaomavalitsusüksusi majandusliku edukuse seisukohast. Selle analüüsi järgi on mitmed Pärnu linna ja selle lähiümbruse omavalitsusüksuste tööturunäitajad mitmel puhul võrreldavad Harju maakonna omavalitsusüksuste omaga (Krusell 2015). Samas võimaldavad vaid vähesed andmeallikad omavalitsusüksuste tööturu võrdlevalt analüüsida. Kindlasti võimaldavad seda rahva ja eluruumide loenduse andmed, kuid viimaste aastate arenguid selle andmeallika põhjal enam hinnata ei saa.

Summary

With the help of various indicators, the article analyses the situation on the labour market in Pärnu county and creates a general picture about the present circumstances and future prospects. Development can only be assessed when compared in relation to something and therefore it is best to compare counties with each other or with the Estonian average. In the analysis of Pärnu county in terms of the labour market, a middle option has been opted for: the indicators of the said county have been compared with those of Harju county, the main local commuting centre and economic driver in Estonia, but also with the Estonian average. In cases where the data enabled it, the local government units of Pärnu county were also compared with each other. Where possible, the article features not only the latest data available but also a time series, which enables assessing development and changes over time. Presenting a time series was not possible in the case of all indicators – the relatively small sample, which is characteristic of social surveys, imposed its limitations to presenting data on smaller groups. The analysis is quite comprehensive also in terms of its data sources. The data used include those from the Population and Housing Census, the Estonian Labour Force Survey (ELFS) and supplementary questionnaires filled out by enterprises. In order for the analysis results to be reliable on a more detailed level as well, aggregated ELFS data from two years – 2013 and 2014 – have been used.

The labour market of Pärnu county could be analysed by focusing on three different aspects: recent developments, a comparison with Estonia and Harju county, and a look into the future. It can definitely be said that the recent changes on the labour market of Pärnu county have been positive. People have become more active on the labour market; the employment rate has increased, while the unemployment rate has decreased, and there has been a strong growth in income earned from work. This can largely be attributed to recovery from the recession, as labour market indicators have come much closer to the pre-crisis level. In comparison to Harju county, Pärnu county was surpassed in terms of almost all labour market indicators which reflect success. The indicators of Pärnu county were also slightly worse than the average indicators of

Estonia, but the differences were not as dramatic, and Pärnu county was not outperformed in the case of all the indicators. What definitely needs to be stressed in terms of comparisons made with the Estonian average is that if Harju county were excluded from the rest of Estonia, the indicators of Pärnu county would not be topped by the Estonian average. The future prospects do not look particularly good for either Pärnu county or the rest of Estonia. Compared to the indicators of Harju county and the Estonian average, the situation of Pärnu county would be slightly worse only in the case of the demographic labour pressure index; however, if the dependency level is taken into account, the situation is much worse. It is an entirely separate question whether comparing the counties describes the situation well enough. Just like elsewhere in Estonia, also the local government units of Pärnu county vary by their indicator levels. The county has its local commuting centres and peripheries, and this was also reflected by the few comparisons between local government units used in the article. S. Krusell has assessed the urban and rural local government units of Estonia from the perspective of economic success. According to this analysis, in many cases, several labour market indicators of Pärnu city and its surrounding local government units are comparable to those of the local government units of Harju county (Krusell 2015). At the same time, only few data sources allow comparative analyses of the labour markets in the local government units. Such analyses can definitely be made based on the data of the Population and Housing Census, but the developments of recent years can no longer be assessed on the basis of this data source.

Allikad Sources

Krusell, S. (2013). Maakondade majanduslik jätkusuutlikkus. – Eesti piirkondlik areng 2013. Regional Development in Estonia. Tallinn: Statistikaamet.

Regionaalse arengu erinevused Eestis aastatel 2004–2010. (2010). Ülevaade. Tallinn: Siseministeriumi regionaalarengu osakond.

Rosenblad, Y. (2014). Tööjõu vananemine ja vanemaealise tööjõu siirdumine pensionile. – Muutuv majandus ja tööturg. Changes in the Economy and Labour Market. Tallinn: Statistikaamet.

Saik, A. (2013). Majanduslanguse mõju vanemaealiste tööhõivele Pärnumaal. Magistritöö. Tartu Ülikooli Pärnu kolledž.

Soosaar, O. (2005). Eesti rahvastik ja hõive – vaade järgmisele poolsajandile. – Kroon ja Majandus, nr 2. Eesti Pank.

Tammaru, T. (2003). Pärnumaa rahvastikuprognosis 2000–2025. Pärnu: Pärnu Maavalitsus, Pärnu Linnavalitsus.

KOHALIKE OMAVALITSUSTE EELARVED LOCAL GOVERNMENT BUDGETS

Marika Kivilaid

Statistikaamet – Statistics Estonia

Artiklis antakse lühiülevaade Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste eelarvete tuludest ja kuludest, võrreldakse neid kõikide Eesti kohalike omavalitsuste keskmisega ning jälgitakse viimase kümnendi jooksul toimunud muutusi. Analüüs põhineb eelarvete kvartaliaruannetel, mida kohalikud omavalitsused esitavad Rahandusministeeriumile.

2012. aastast muutus kohaliku omavalitsuse eelarve struktuur ja eelarve liigendub vastavalt kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seadusele (KOF5) järgmisteks eelarveosadeks:

- põhitegevuse tulud,
- põhitegevuse kulud,
- investeerimistegevus,
- finantseerimistegevus,
- likviidsete varade muutus. (Kohaliku ... 2010)

Artiklis on vaatluse all 2014. aasta põhitegevuse tulud ja kulud ning nende struktuur, samuti põhitegevuse kulude ja investeerimistegevuse väljaminekute struktuur tegevusvaldkonna järgi Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste eelarvetes. Aegriidade võrreldavuse tagamiseks on põhitegevuse tuludis vaadeldud koos investeerimistegevusega (põhivara soetuseks saadav sihtfinantseerimine, tulu põhivara müügist ning finantstulud) ja saadud näitaja puhul on kasutatud nimetust kogutulud. Kogukuludena on vaadatud eelarvete kogukuludid aastatel 2005–2011 ning põhitegevuse kulude ja investeerimistegevuse väljaminekuid aastatel 2012–2014.

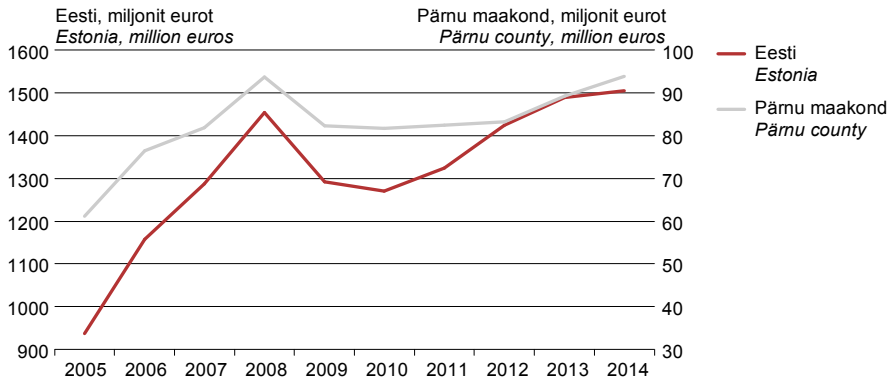
Aegriidade puhul tuleb arvestada Pärnu maakonnas toimunud omavalitsusüksuste ühinemistega: Kilingi-Nõmme linn ja Tali vald ühinesid 2005. aastal Saarde vallaga, Kaisma vald 2009. aastal Vändra vallaga ja Lavassaare vald 2013. aastal Audru vallaga.

Kohalike eelarvete kogutulud

Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste eelarvete kogutulude maht oli 2005. aastal 61,2 miljonit ja 2014. aastal 93,9 miljonit eurot, millest põhitegevuse tulu oli 85,8 miljonit eurot. Eelarvete kogutulude maht vähenes eelmise aastaga võrreldes 2009. ja 2010. aastal, ülejäänud aastatel kogutulu kasvas (joonis 1). Kogutulude mahu muutus on tihedalt seotud füüsilise isiku tulumaksu laekumise vähenemisega majandussurutise aastatel (joonis 2). Aastatel 2006–2010 muutus kogutulude maht Pärnu maakonnas ja Eestis ühes rütmis, kuid 2011. aastast alates on kogutulu kasvanud Eestis keskmiselt kiiremini kui Pärnu maakonnas (joonis 3). Pärnu maakonna kohalike eelarvete kogutulude osatähtsus Eesti kõigi kohalike eelarvete kogutulul on kümnendi jooksul kõikunud, kõige väiksem, 5,9%, oli see 2012. aastal, kõige suurem, 6,5%, 2005. aastal. Paaril viimasel aastal on see osatähtsus siiski uuesti kasvama hakanud (joonis 4).

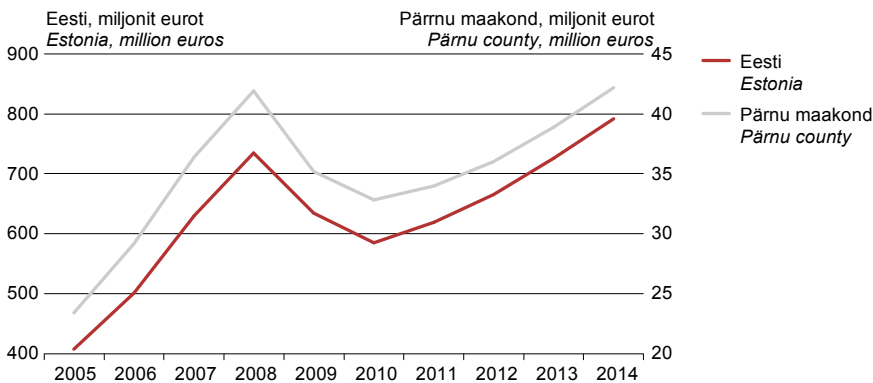
Joonis 1. Kohalike omavalitsuste eelarvete kogutulu Pärnu maakonnas ja Eestis, 2005–2014

Figure 1. Total revenue of local government budgets in Pärnu county and Estonia, 2005–2014

Joonis 2. Füüsilise isiku tulumaksu laekumine kohaliku omavalitsuse eelarvesse Pärnu maakonnas ja Eestis, 2005–2014

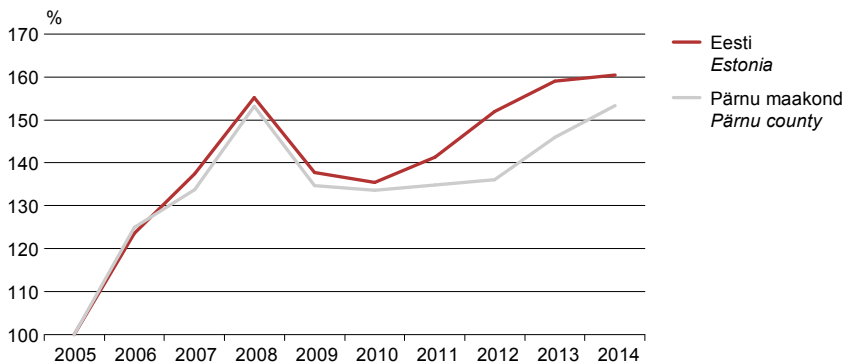
Figure 2. Personal income tax in local government budgets in Pärnu county and Estonia, 2005–2014

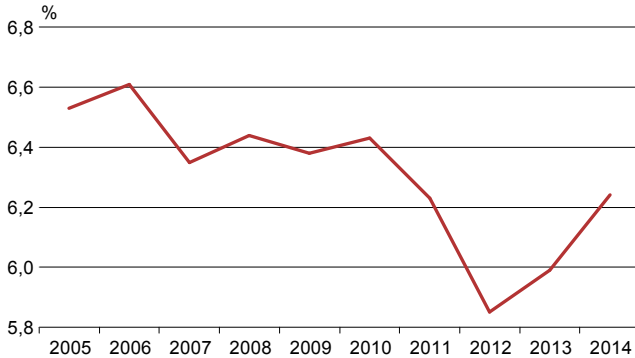

Joonis 3. Kohalike omavalitsuste eelarvete kogutulu mahu muutus Pärnu maakonnas ja Eestis, 2005–2014

Figure 3. Change in volume of total revenue of local government budgets in Pärnu county and Estonia, 2005–2014

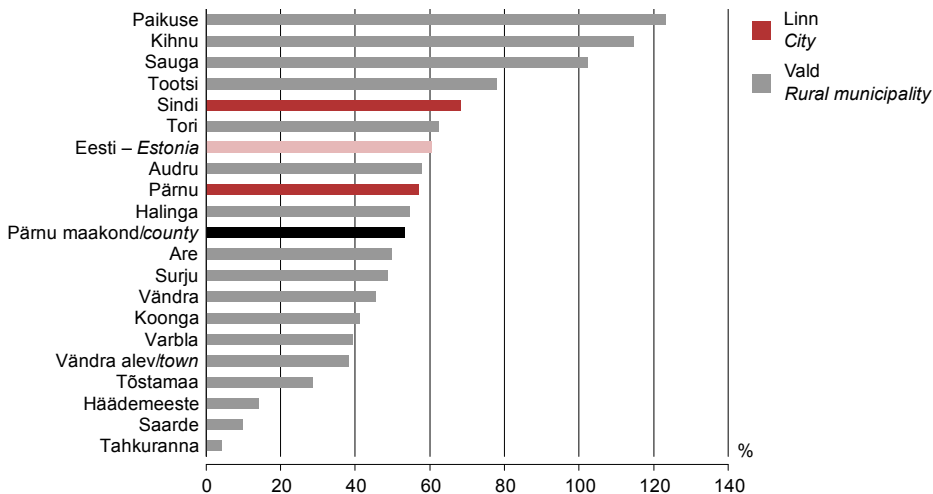
(2005 = 100%)

Joonis 4. Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste eelarvete kogutulu osatähtsus Eesti kohalike omavalitsuste eelarvete kogutulus, 2005–2014
Figure 4. Share of total budget revenue of local governments of Pärnu county in total revenue of all local governments budget revenues of Estonia, 2005–2014

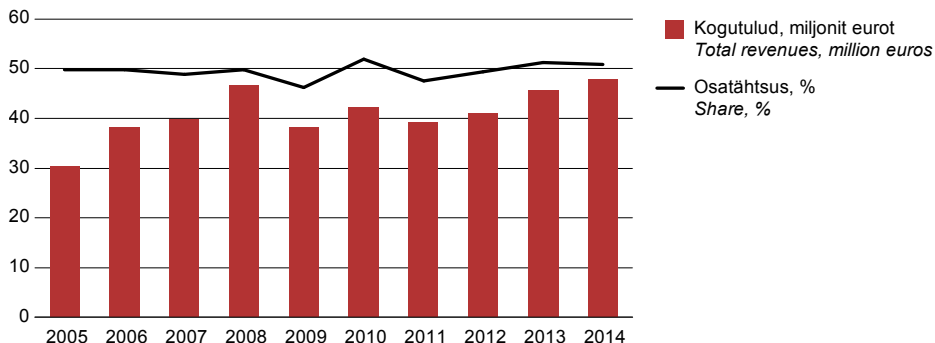
Pärnu maakonnas suurenesid aastatel 2005–2014 kohaliku omavalitsuse eelarve kogutulud suhteliselt kõige rohkem Paikuse vallas – ligi kaks ja pool korda (joonis 5). Kiirem kui Eesti kohalikes omavalitsustes keskmiselt oli kogutulude kasv kuues Pärnu maakonna kohalikus omavalitsuses. Kõige aeglasemalt kasvasid kogutulud Saarde ja Tahkuranna vallas.

Kogutulude maht kasvas aastatel 2005–2014 kõige rohkem Pärnu linnas – üle 17 miljoni euro ning linna kogutulude maht moodustab umbes poole maakonna kohalike omavalitsuste kogutulu mahust (joonis 6).

Joonis 5. Kohalike omavalitsuste eelarvete kogutulude kasv Pärnu maakonnas ja Eestis võrreldes 2005. aastaga, 2014
Figure 5. Growth in total revenues of local government budgets in Pärnu county and Estonia compared to 2005, 2014

Joonis 6. Pärnu linna eelarve kogutulud ja nende osatähtsus Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste eelarvete kogutulus, 2005–2014

Figure 6. Total revenues of Pärnu city's budget and their share in total revenue of local government budgets of Pärnu county, 2005–2014

Kohaliku omavalitsuse eelarve põhitegevuse tulud

Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse järgi jaotatakse eelarve täitmise aruandes põhitegevuse tulud majandusliku sisu järgi vähemalt neljaks:

- maksutulud,
- tulud kaupade ja teenuste müügist,
- saadavad toetused,
- muud tegevustulud.

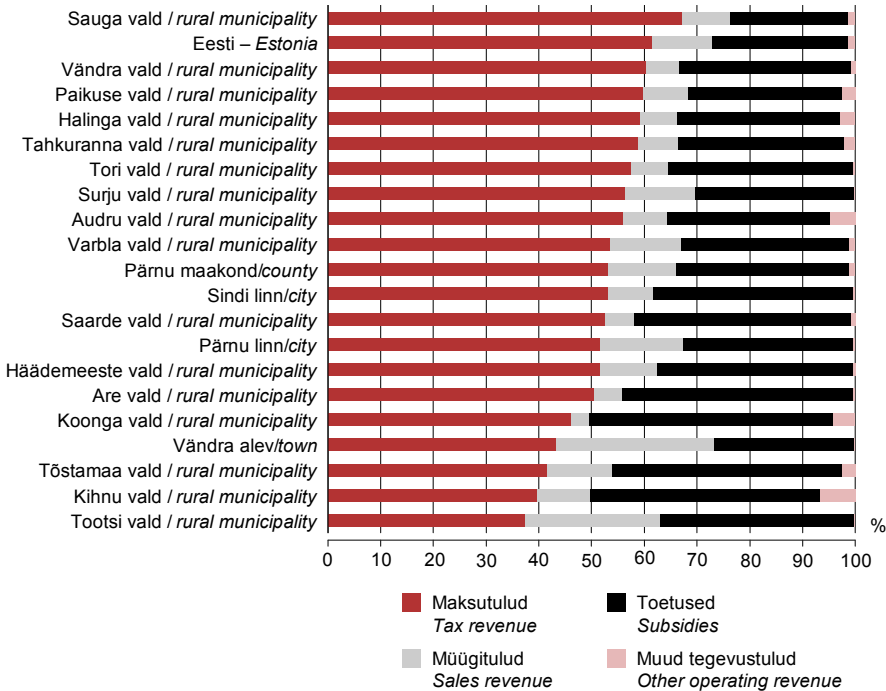
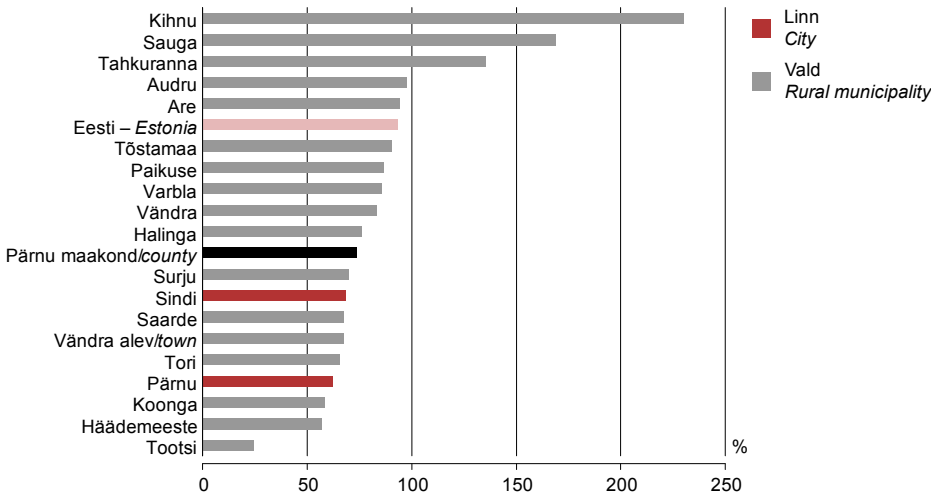
Maksutulude hulka kuuluvad füüsilise isiku tulumaks, mis on kohalike omavalitsuste olulisim tuluallikas, maamaks ja kohalikud maksud: reklaamimaks, teede ja tänavate sulgemise maks, parkimistasu ja loomapidamismaks. Pärnu maakonnas on teede ja tänavate sulgemise maksu ning parkimistasu kehtestanud Pärnu linn. Loomapidamismaksu ei ole kehtestanud ükski kohalik omavalitsus.

Tulud kaupade ja teenuste müügist hõlmavad laekumisi riigilõivudest ja majandustegevusest, üüri- ja renditulust ning laekumisi teistele omavalitsustele müüdatavalt teenustelt.

Suuruselt teine kohalike omavalitsuste tuluallikas on tegevuskuludeks saadavad toetused: tasandusfond, toetusfond ja muud toetused. Riigieelarves sisalduvast valla- ja linnaeelarvete tasandusfondist eraldatakse vastavalt riigieelarves sätestatud valemile vahendeid nõrgema tulubaasiga kohalikele omavalitsustele. Toetusfond sisaldab riigieelarvest konkreetsete ülesannete täitmiseks eraldatavaid vahendeid (pedagoogide palgad, toimetulekutoetused, väikesaarte toetus, koolilõuna toetus jne). Muude tegevuskulude toetuse moodustavad ministriumide kaudu kohalikele omavalitsustele riiklike kohustuste täitmiseks eraldatavad täiendavad vahendid.

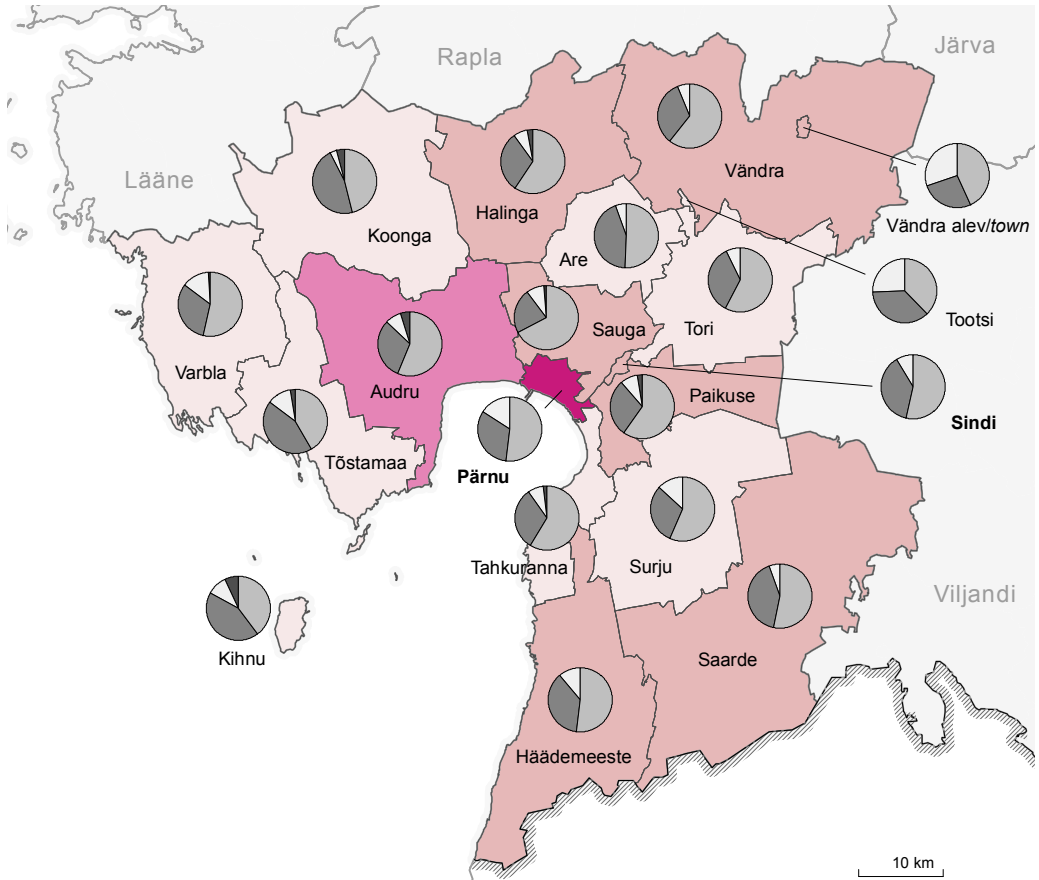
Muude tegevustulude all on esindatud kõik muud eespool kajastamata allikad, nagu näiteks ressursimaksud, trahvid, saastetasud jm.

2014. aastal olid kõige suuremad põhitegevuse tulud Pärnu linnal – ligi 43 miljonit eurot, kõige väiksemad aga Tootsi vallas – pisut üle 825 000 euro (lisa 2 lk 164). Maksutulude osatähtsus kohalike omavalitsuste eelarvete põhitegevuse tuludes varieerus 2014. aastal Pärnu maakonnas 37,5%-st Tootsi vallas 67,2%-ni Sauga vallas (joonis 7, kaart 1), kusjuures Sauga vald oli ainus, kus maksutulude osatähtsus põhitegevuse tuludes ületas Eesti kohalike omavalitsuste keskmist. Kihnu valla maksutulud suurenesid kümne viimase aasta jooksul suhteliselt kõige rohkem – ligi 3,3 korda (joonis 8). Võrreldes maksude osatähtsust kogutuludes 2005. ja 2014. aastal, siis Tootsi vallas oli see 2005. aastaga võrreldes vähenenud 14,8 protsendipunkti, Tahkuranna vallas aga suurenenud peaaegu kolmandiku võrra (31,6 protsendipunkti) (joonis 9). Aastal 2014 laekus Tootsi vallas 99,5% maksutuludest füüsilise isiku tulumaksust, Varbla vallas 75,6%. Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste keskmine jääbki täpselt 19 valla-linna keskele (joonis 10).

Joonis 7. Põhitegevuse tulude jaotus kohalike omavalitsuste eelarvetes Pärnu maakonnas ja Eestis, 2014
Figure 7. Distribution of operating revenue in local government budgets in Pärnu county and Estonia, 2014

Joonis 8. Maksutulude muutus kohalike omavalitsuste eelarvetes Pärnu maakonnas ja Eestis võrreldes 2005. aastaga, 2014
Figure 8. Change in tax revenues in local government budgets in Pärnu county and Estonia compared to 2005, 2014

Kaart 1. Põhitegevuse tulud ja nende jaotus Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste eelarvetes, 2014

Map 1. Operating revenues and their structure in local government budgets of Pärnu county, 2014

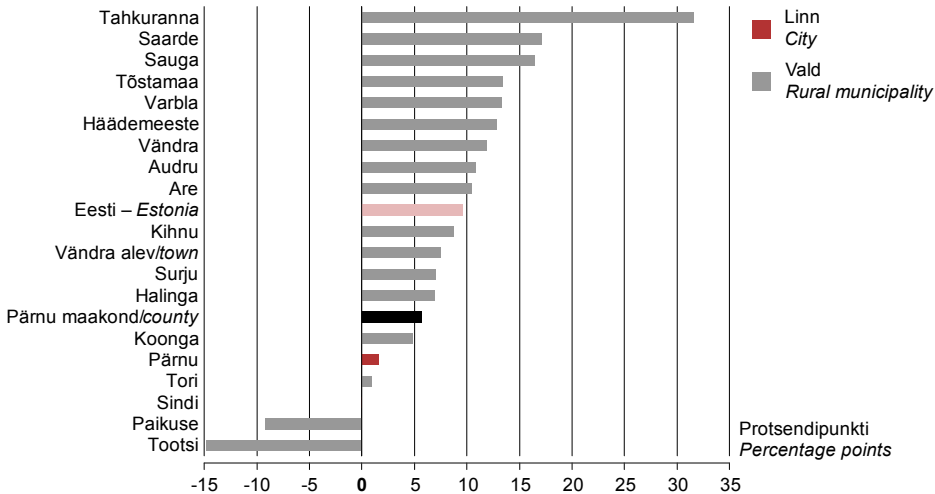
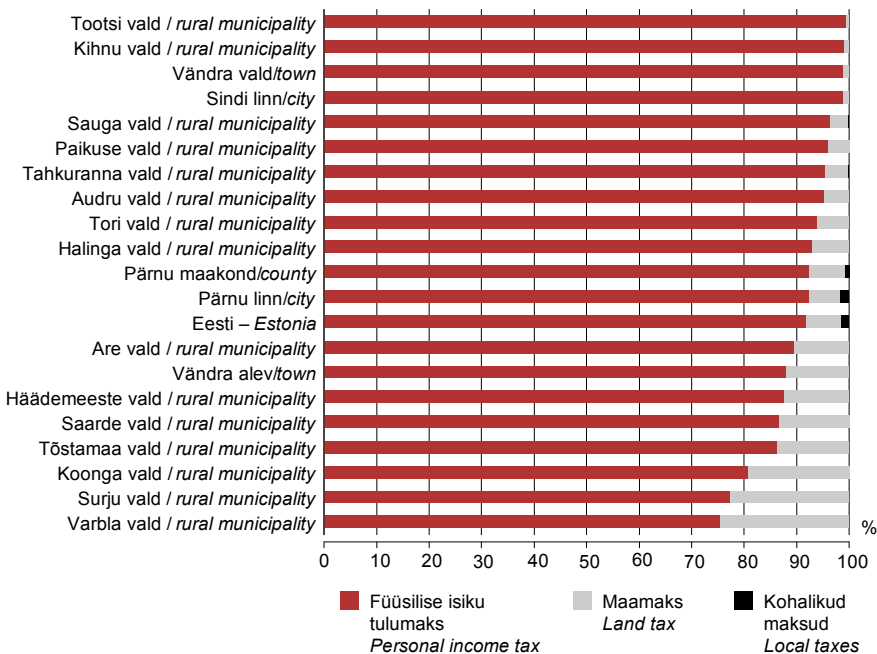

Põhitegevuse tulud, miljonit eurot
Operating revenue, million euros

- 0,8 – 2,3 (9)
- 2,4 – 3,8 (8)
- 5,3 (1)
- 43,0 (1)

- Maksutulud / Tax revenue
- Tegevuskuludeks saadavad toetused
Subsidies received for operating costs
- Tulud kaupade ja teenuste müügist
Revenue from sale of goods and services
- Muud tegevustulud / Other operating revenue

Joonis 9. Maksutulude osatähtsuse muutus kohalike omavalitsuse eelarvete kogutuludes Pärnu maakonnas ja Eestis võrreldes 2005. aastaga, 2014
Figure 9. Change in share of tax revenues in total revenues of local government budgets in Pärnu county and Estonia compared to 2005, 2014

Joonis 10. Maksutulude jaotus kohalike omavalitsuste eelarvetes Pärnu maakonnas ja Eestis, 2014
Figure 10. Distribution of tax revenues in local government budgets in Pärnu county and Estonia, 2014

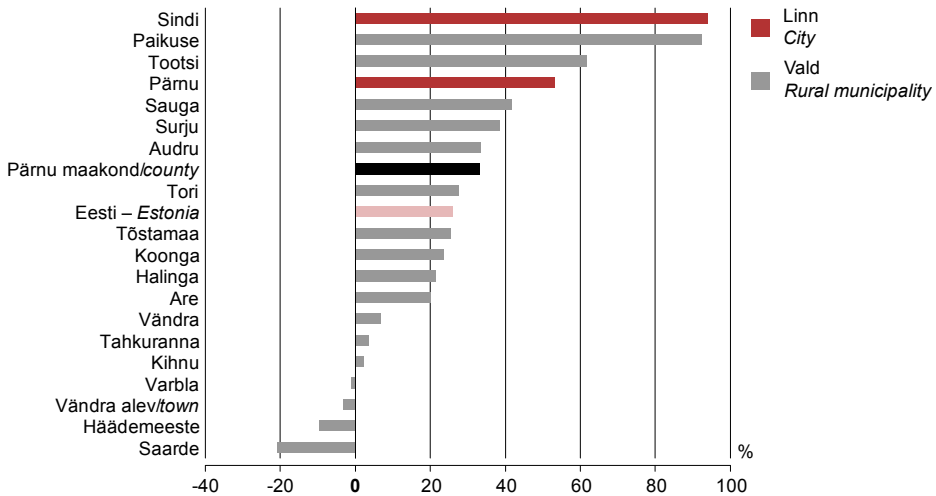
Tegevuskuludeks saadavad toetused jagunevad tasandus- ja toetusfondist saadavateks ning muudeks saadavateks toetusteks. Need toetused on kuulunud eelarve tulupoole ka enne 2012. aastat, nii et nende suurust saab kümne aasta pikkuses aegreas võrrelda. Kõige rohkem – ligi kaks korda – on saadavad toetused kasvanud Sindi linnas, samas on Saarde valla toetuste summa vähenenud viiendiku võrra (joonis 11).

Tegevuskuludeks saadavate toetuste osatähtsus kogutuludes on suurenenud ainult Sindi linna eelarves – 35,3%-st 2005. aastal 40,7%-ni 2014. aastal ehk 5,4 protsendipunkti (joonis 12). Kõikide teiste kohalike omavalitsuste eelarvetes vastav osatähtsus vähenes.

Tasandusfondist saadava toetuse osatähtsus kõigis saadavates tegevustoetustes erines 2014. aasta eelarvete põhjal Pärnu maakonna kohalikes omavalitsustes suuresti: Varbla vallas oli see 5%, Tootsi vallas 47,3% (joonis 13). Toetusfondist saadava toetuse osatähtsus oli suurim Kihnu valla eelarves – 73,5%. Muude tegevustoetuste osatähtsus oli suurim Varbla vallas – 31,2%.

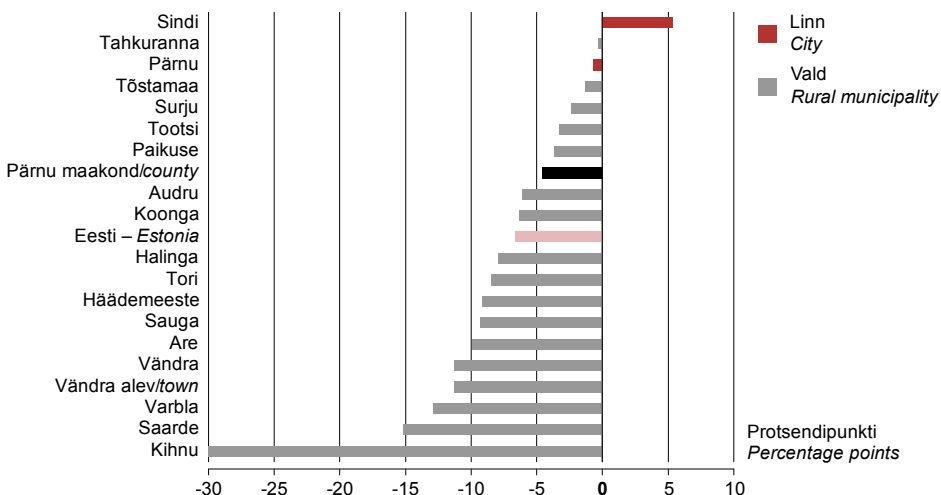
Joonis 11. Tegevuskuludeks saadavate toetuste mahu muutus kohalike omavalitsuste eelarvetes Pärnu maakonnas ja Eestis, 2005–2014

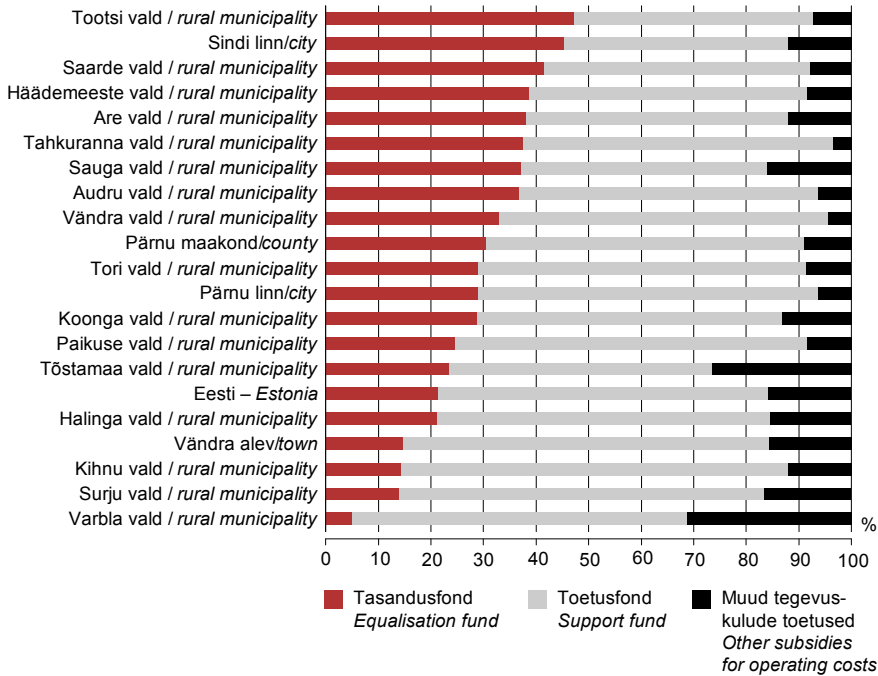
Figure 11. Change in volume of subsidies for operating costs in local government budgets in Pärnu county and Estonia, 2005–2014

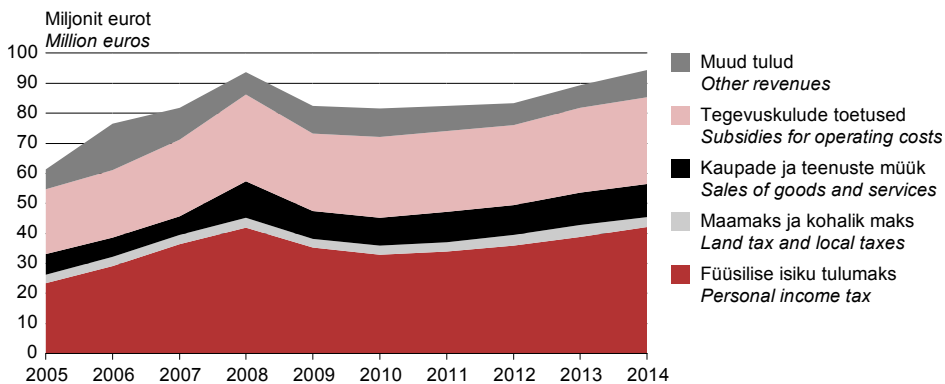
Joonis 12. Tegevuskuludeks saadavate toetuste osatähtsuse muutus kohalike omavalitsuste eelarvete kogutuludes Pärnu maakonnas ja Eestis, 2005–2014

Figure 12. Change in share of subsidies for operating costs in total revenues of local government budgets in Pärnu county and Estonia, 2005–2014

Joonis 13. Tegevuskuludeks saadavate toetuste jaotus kohalike omavalitsuste eelarvetes Pärnu maakonnas ja Eestis, 2014
Figure 13. Distribution of subsidies for operating costs in local government budgets in Pärnu county and Estonia, 2014

Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste kogutulu üldine jaotus aastatel 2005–2014 on näha joonisel 14. Muud tulud hõlmavad kõiki neid allikad, mis neljas suuremas tululiigis ei kajastunud.

Joonis 14. Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste eelarvete kogutulu jaotus, 2005–2014
Figure 14. Distribution of total revenue in local government budgets in Pärnu county, 2005–2014

Põhitegevuse kulud

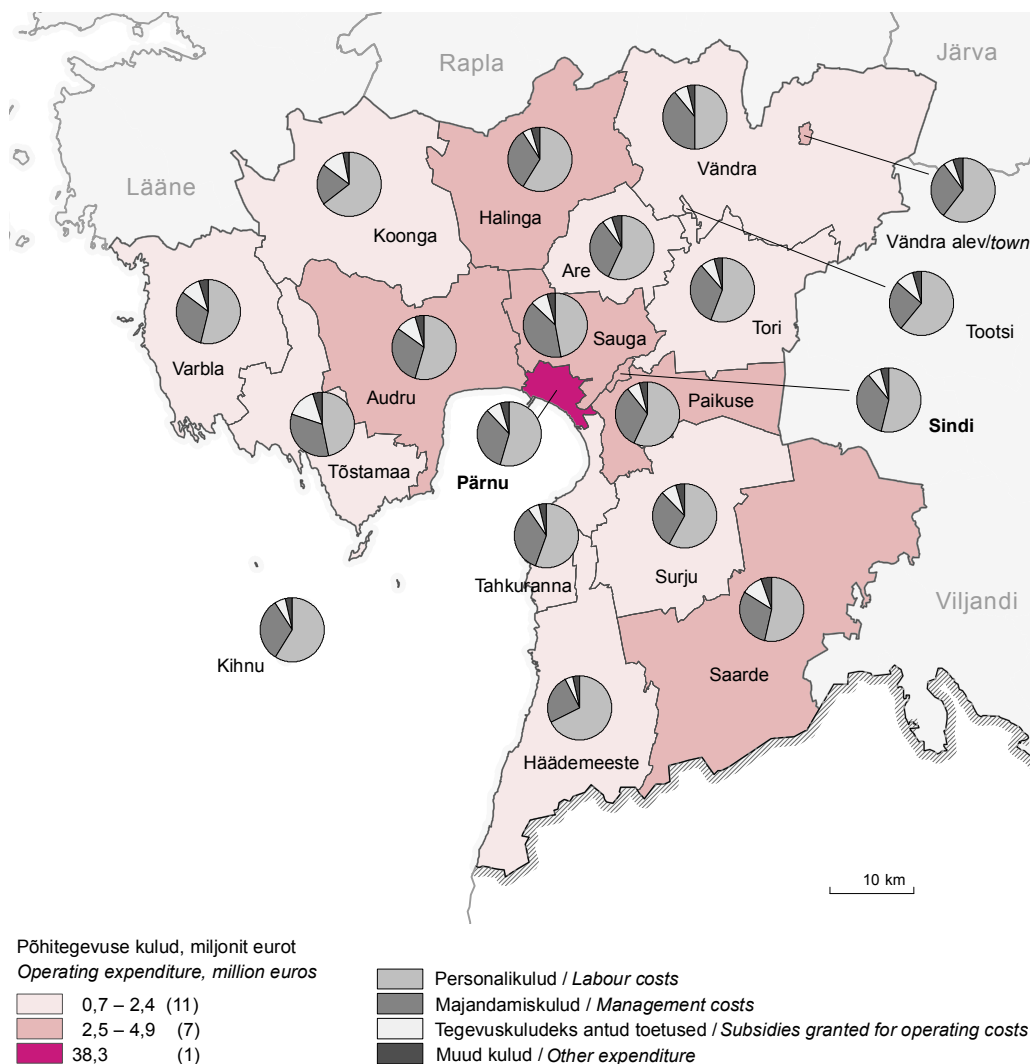
Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse järgi jaotatakse eelarve täitmise aruandes põhitegevuse kulud majandusliku sisu järgi järgmiselt:

- tegevuskuludeks antavad toetused,
- muud tegevuskulud.

Kvartaliaruandes on muude tegevuskulude all eraldi ridadel välja toodud personali-, majandamis- ja muud kulud. Personalikulud moodustavad kohalike omavalitsuste eelarvetes suurima kuluvaldkonna. Teine arvestatav rühm on majandamiskulud. Kõige suuremad põhitegevuse kulud olid 2014. aastal Pärnu linnal – ligi 38,3 miljonit eurot, kõige väiksemad Kihnu vallal – 747 500 eurot (lisa 2 lk 164). Pärnu maakonna kohalike eelarvete põhitegevuse kulude maht ja jaotus 2014. aastal on näha kaardil 2.

Kaart 2. Põhitegevuse kulud ja nende jaotus Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste eelarvetes, 2014

Map 2. Operating expenditures and their distribution in local government budgets of Pärnu county, 2014

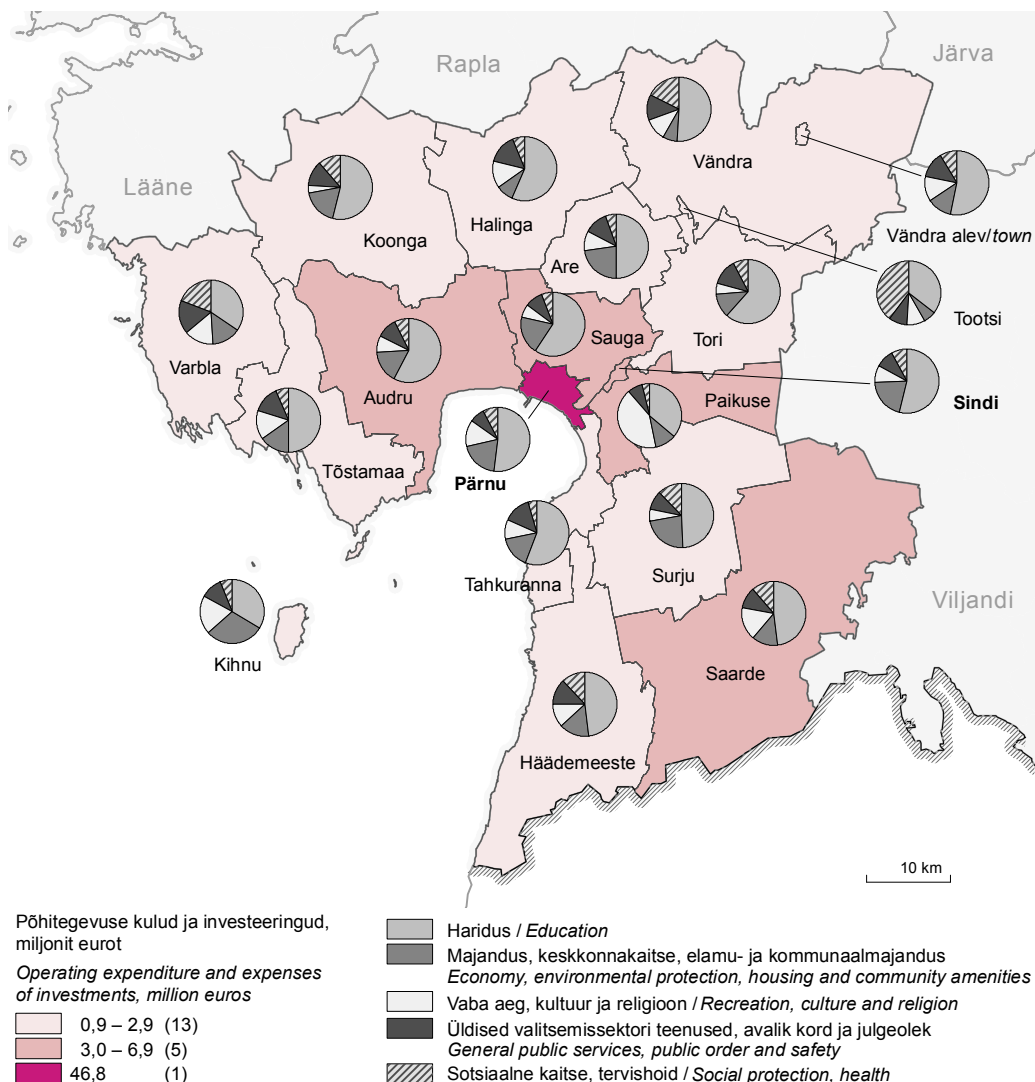
Kohalike eelarvete kogukulud

Kogukulude all vaatame KOFIS-i järgi põhitegevuse kulusid ja investeerimistegevuse väljaminekuid ning nende jaotust tegevusvaldkonna järgi. Eelarvestruktuuri järjepidevus annab võimaluse jälgida tegevusvaldkondade kaupa jaotust aastatel 2005–2014.

Kohalike omavalitsuste olulisemateks kululiikideks on hariduse (lasteaiad, koolid), majanduse (kommunaalmajandus, elamumajandus, ühistransport, teede korrashoid jne), vaba aja ja kultuuri (kultuurimajad, muusika- ja huvikoolid, raamatukogud, spordibaasid jne) ning üldvalitsemise (valitsus, volikogu ja valdkondade halduskulu) kulud. Väiksemad on sotsiaalse kaitse (sotsiaalhoolekande teenused, hoolekandeesutused, toimetulekutoetused ja muud sotsiaaltoetused) ja keskkonnakaitse (jäätmekäitlus, haljastus jne) kulud. Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste eelarvete põhitegevuse kulude ja investeerimistegevuse väljaminekute maht ja struktuur 2014. aastal on näha kaardil 3.

Kaart 3. Põhitegevuse kulud ja investeerimistegevuse väljaminekud ning nende jaotus Pärnu maakonna kohalike omavalitsute eelarvetes, 2014

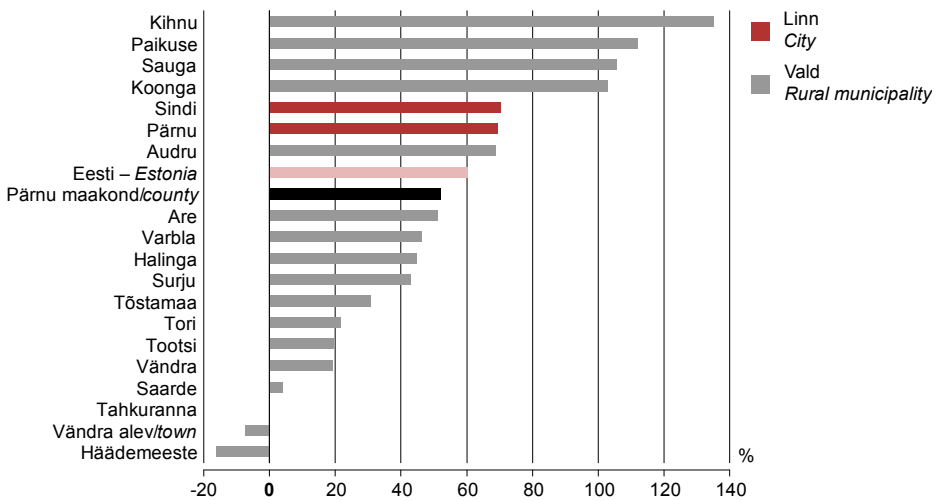
Map 3. Operating expenditures and expenses of investments, and their distribution in local government budgets of Pärnu county, 2014

Kõige kulukam tegevusvaldkond kohalike omavalitsuste eelarvetes on haridus. Kui võrrelda 2005. ja 2014. aasta andmeid, siis hariduskulud on suurenenud enamikus Pärnu maakonna kohalikes omavalitsustes, vähenenud on need ainult Häädemeeste vallas ning Vändra alevis, Tahkuranna vallas on need püsinud samal tasemel (joonis 15). Hariduskulude osatähtsuse kasv kogukuludes oli suurim Kihnu vallas – 2005. aasta 23,9%-st 33,9%-ni 2014. aastal ehk 10 protsendipunkti (joonis 16) –, kuid ikkagi oli hariduskulude osatähtsus valla kogukuludes 2014. aastal kõige väiksem võrreldes Pärnu maakonna teiste kohalike omavalitsustega. Suurima osatähtsusega – 61,4% kogukuludest – olid Tori valla hariduskulud. Kõige rohkem – ligi viiendiku võrra – vähenes kõnealuste aastate võrdluses Tootsi valla hariduskulude osatähtsus kogukuludes. Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste kogukulude jaotus põhiliste tegevusvaldkondade kaupa on esitatud joonisel 17.

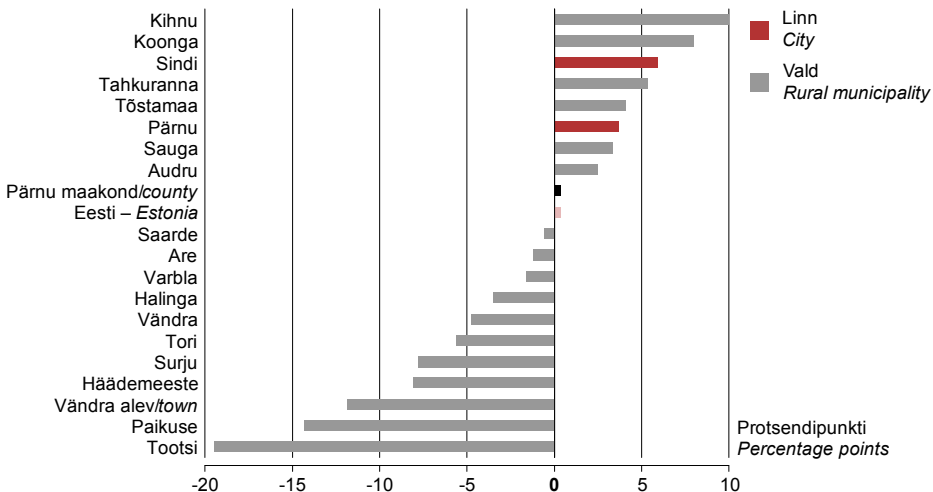
Joonis 15. Hariduskulude muutus kohalike omavalitsuste eelarvetes Pärnu maakonnas ja Eestis, 2005–2014

Figure 15. Change in education expenditures in local government budgets in Pärnu county and Estonia, 2005–2014

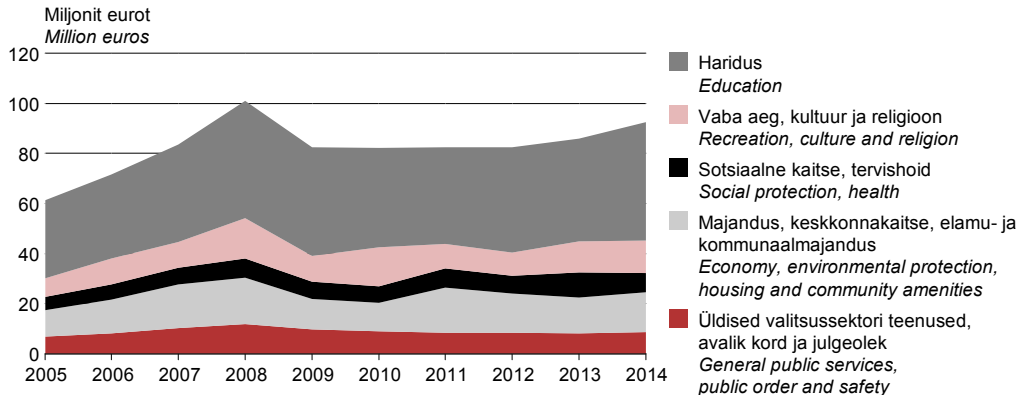
Joonis 16. Hariduskulude osatähtsuse muutus kohalike omavalitsuste eelarvete kogukuludes Pärnu maakonnas ja Eestis, 2005–2014

Figure 16. Change in share of education expenditures in total costs of local government budgets in Pärnu county and Estonia, 2005–2014

Joonis 17. Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste eelarvete kogukulu jaotus, 2005–2014

Figure 17. Distribution of total costs in local government budgets of Pärnu county, 2005–2014

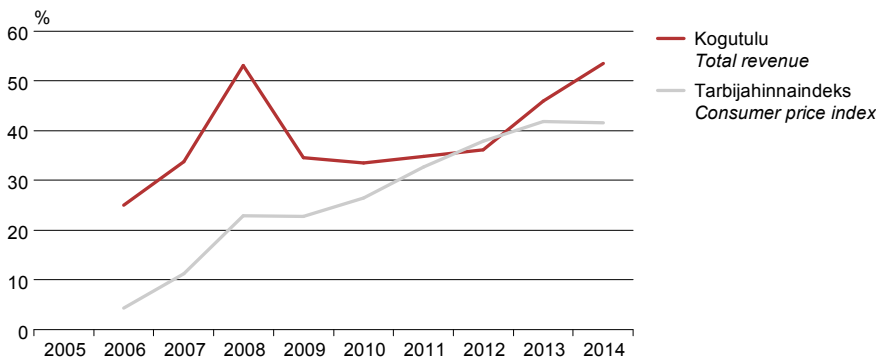

Kokkuvõte

Pärnu maakonna kohalike eelarvete maht on teiste Eesti maakondade kohalike omavalitsuste eelarvetega võrreldes suuruselt neljas. 2014. aastal oli maakonna kohalike omavalitsuste kogutulu 93,9 miljonit eurot ja moodustas Eesti kohalike eelarvete kogutuludest 6,2%. Suurim kogutulu (Pärnu linn) on väikseimast (Tootsi vald) üle 50 korra suurem. Oma kogukonna elu korraldamisega peavad hakkama saama aga nii väike kui ka suur omavalitsusüksus. Kuidas oma tulubaasi kasvatada ja kasutada, kuhu kulutada, kuhu investeerida? Selliste küsimustega peavad kohalikud omavalitsused iga päev tegelema. Muude probleemidele kõrval tuleb arvestada ka sellise ostujõudu mõjutava teguriga nagu seda on tarbijahinnaindeks. Joonisel 18 on võrreldud Pärnu maakonna kohalike eelarvete kogutulu ja tarbijahinnaindeksi muutust artiklis vaadeldud perioodil. Üldjuhul on Pärnu maakonna kohalike eelarvete kogutulu kasvanud aastail 2006–2014 kiiremini kui Eesti tarbijahinnaindeks.

Joonis 18. Kogutulu muutus Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste eelarvetes ja tarbijahinnaindeksi muutus 2005. aastaga võrreldes, 2006–2014

Figure 18. Change in total revenue of local government budgets of Pärnu county and in consumer price index compared to 2005, 2006–2014

Summary

The article provides an overview of the operating revenues and expenditures and their structure in the budgets of the local governments of Pärnu county; the article also looks at the change in total revenues and expenditures over a period of ten years and compares the changes with the Estonian average.

A comparison of the total revenues of Pärnu county in 2005 and in 2014 shows that total revenues have grown 1.5 times. In the last ten years, when compared to the previous year, total revenues have dropped in two years, while a rise has been recorded in all other years in the period. Compared to entire Estonia, both the rise and fall in the total revenues of Pärnu county have been slightly below the Estonian average. In six local governments of Pärnu county, the growth in total revenues was faster than the Estonian average. In absolute terms, the volume of total revenues in the local government budgets of Pärnu county grew the most in 2005–2014 in Pärnu city – by more than 17 million euros.

Local governments can incur expenditure in accordance with the size of their revenues. Education is the domain that involves the highest expenditures in local government budgets. In ten years, the share of education expenditure in the local governments of Pärnu county, on average, has not changed remarkably – in 2005 it stood at 50.8%, in 2014 at 51.2%. In a comparison of the two years mentioned, expenditure on education has grown in the majority of the local governments of Pärnu county, while a fall has been recorded in only two.

In 2014, tax revenue amounted to an average of 53% of the operating revenues of the local government budgets of Pärnu county. Subsidies for operating costs accounted for nearly one-third of the operating revenues. The share of tax revenue in the local government budgets of Pärnu county varied by approximately 30 percentage points.

Local government expenditures can also be examined in terms of their economic content. In 2014, labour costs were, on average, the most substantial cost item (55%) in the operating expenditure of local governments of Pärnu county. Management costs amounted to approximately one-third of the operating expenditures. There are large differences between local governments, with the distribution of operating expenditure varying by 20 percentage points.

Allikas Source

Kohalike omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seadus. (2010). RT I, 2010, 72, 543. [www] <https://www.riigiteataja.ee/akt/13361493> (23.03.2016).

LEIBKONNAD JA NENDE ELAMISTINGIMUSED HOUSEHOLDS AND THEIR LIVING CONDITIONS

Anu Tõnurist

Statistikaamet – Statistics Estonia

Mis iseloomustab Pärnu maakonnas elavaid leibkondi? Missugune on nende koosseis? Palju on leibkondades lapsi, missugused on olmetingimused ja kas on erinevusi Pärnumaa ei piirkondades elavatel leibkondadel? Kõike seda artiklis uuritakse, toetudes kahe viimase rahvaloenduse andmetele.

Sissejuhatus

Eesti on väike riik, mistõttu iga lapse, täiskasvanu ja perekonna panus ühiskonda on eriti oluline. Leibkondade hakkamasaamisest nii riigis tervikuna kui ka piirkonniti sõltub, kui hästi tuleme toime rahvastiku vähenemisega, vananemisega ja väljarändega. Perekond kannab ühiskonnas ka taastefunktsiooni ja sealte pärinevad uue põlvkonna pürgimused, kultuur, käitumisnormid ja -eelistused (Mängel 2014: 1). Parandades leibkondade toimetulekut ja elukvaliteeti ning vähendades sotsiaalset ebavõrdsust, astume sammu lähemale olukorrale, kus elanikkond on stabiilne ja laste arv kasvab.

Eestis on koostatud mitmeid dokumente, milles käsitletakse perede ja lastega seotud teemasid. Üks olulisemaid neist on laste ja perede arengukava aastateks 2012–2020, kus peaesmärgina nimetatakse laste ja perede heaolu suurendamist ning elukvaliteedi tõstmist, soodustades seeläbi laste sündi (Targad ... 2011). Arengukavas tuuakse esile, et see, kui palju panustatakse laste ja perede heaolusse, kajastub varem või hiljem rahvastiku tervises, hariduses, tööhõives ja majanduses, ka kuritegevuses (*ibid*). Peale selle on perekond asendamatu toimetuleku tagaja eakate, vaegurite, ja teiste igapäevast tuge vajavate inimeste jaoks, kelle suhtarv modernses rahvastikus järk-järgult kasvab (Mängel 2014: 1). Seega on selge, et iga riik ja piirkondlik üksus peab pöörama tähelepanu perekondade ja leibkondade heaolule, püüdes ennetada murekohti ja sekkuda varakult tekkinud probleemidesse.

Selle artikli eesmärgiks on anda sisend maakonna ja selle omavalitsusüksuste sotsiaalvaldkonna planeerimistegevusse. Artiklis antakse ülevaade Pärnu maakonna leibkondadest, kirjeldatakse nende koosseisu, käsitletakse laste arvu, leibkondade suurust ja sotsiaal-majanduslikku struktuuri. Peale selle iseloomustatakse leibkondade elamistingimusi Pärnumaal. Artikli lõpus heidetakse pilk tulevikku: rahvastikuprognooosi alusel püütakse esiteks näidata, kui palju elanikke elaks eri tüüpi leibkondades, kui leibkonna senine koosseis ajas ei muutu, ning teiseks, eeldades leibkondade koosseisu mõningaid muutusi, tuuakse esile olulisim, mis maakonda järgmiste aastakümnete jooksul ees ootab.

Andmeallikad ja mõisted

Analüüsis on kasutatud 2000. ja 2011. aasta rahvaloenduse andmeid. Leibkondade andmeid koguti mõlemal loendusel sarnase metoodika alusel, mistõttu võimaldavad need küllaltki üksikasjalikku võrdlust.

Pärnu maakonna piirkondade võrdlemiseks jaotati maakond kolmeks tsooniks:

- Pärnu linn;
- Pärnu linna lähitagamaa – Audru, Sauga, Paikuse, Tahkuranna ja Lavassaare vald ning Sindi linn;
- Pärnu linna kaugtagamaa – Are, Halinga, Häädemeeste, Kihnu, Koonga, Saarde (hõlmas ka 2000. aastani eksisteerinud Tali valda ja Kilingi-Nõmme linna), Sauga, Surju, Tootsi, Tori, Tõstamaa, Varbla ja Väandra vald (hõlmas ka 2000. aastani eksisteerinud Kaisma valda) ning Väandra vald (alev).

Haldusjaotus põhineb 2011. aasta loenduse ajal kehtinud Eesti haldus- ja asustusjaotuse klassifikaatori 3. versioonil. 2000. aasta loenduse andmed põhinevad vastavalt sel ajal kehtinud klassifikaatoril.

Tsoonideks jaotamisel tugineti Pärnu maakonna esindaja eksperthinnangule, mis omakorda kujunes, võttes arvesse inimeste liikumismustreid (ränne linna ja selle ümbrusse, ääremaastumine, tööränne keskustesse) ja asustustihedust maakonnas.

Leibkondi käsitledes tuleks alustada peamiste terminite selgitamisest.

Leibkonna moodustavad tavaliselt koos elavad inimesed, kellel on ühine kodune majapidamine (ühine eelarve ja toit), samuti on leibkond üksikult elav inimene. Leibkonnad jaotatakse tavaleibkondadeks, asutusleibkondadeks ja kodutute leibkondadeks. Selles artiklis keskendutakse tavaleibkondadele. Leibkonna koosseisu kirjeldamisel on artiklis läbivalt kasutatud järgmist hierarhilist jaotust.

Leibkonna tüüp	Selgitus
Tavaleibkond	Eluruumis elav leibkond. Tavaleibkond ei hõlma isikuid, kes loendusmomendi seisuga elasid alaliselt asutusleibkonnas. Tavaleibkonnad jaotati tüübi järgi kolme suurde rühma – mitmepereleibkonnad, ühepereleibkonnad ja mitmepereleibkonnad.
Mitmepereleibkond	Leibkond, mis ei sisalda perekonnatuuma ^a (nt ühe liikmega leibkond; leibkond, kus elab vanavanem ja lapselaps).
üheliikmeline leibkond	Üksi elav isik
üksik mees	Üksi elav mees
üksik naine	Üksi elav naine
mitmeliikmeline mitmepereleibkond	Nt koos elavad tudengid; vanavanem ja lapselaps.
Ühepereleibkond	Leibkond, mis sisaldab ühte perekonnatuuma ja kus võib peale selle elada isikuid, kes ei kuulu perekonnatuuma (nn muud isikud).
abielupaar	Leibkond, kus elatakse koos seadusliku abikaasaga (peale selle võib leibkonnas olla lapsi või muid isikuid).
lasteta abielupaar	Kahekesi või koos muude isikutega elav abielupaar.
lastega abielupaar	Isik (sõltumata vanusest ja seaduslikust perekonnaseisust) loeti oma vanema(te)ga ühes perekonnatuumas olevaks lapseks siis, kui tal endal ei olnud samas leibkonnas abikaasat, vabaabielupartnerit või oma last (lapsi). Lasteks loeti nii bioloogilised lapsed kui ka lapsendatud lapsed, kuid mitte kasulapsed (perekonnas kasvav laps, kus ema ja isa ei ole lapse vanemad või kus kumbki neist ei ole lapse võõrasvanem).
vabaabielupaar	Leibkond, kus elatakse koos vabaabielupartneriga.
lasteta vabaabielupaar	Kahekesi või koos muude isikutega elav vabaabielupaar.
lastega vabaabielupaar	Vt lapse mõistet reas „lastega abielupaar“.
lastega üksikvanem	Üksi või koos muude isikutega elav lapsevanem, kellel elab samas leibkonnas ka laps(ed).
Mitmepereleibkond	Leibkond, mis sisaldab vähemalt kahte perekonnatuuma ning kus võib peale selle elada isikuid, kes ei kuulu perekonnatuuma. Nt noorem ja vanem põlvkond koos elamas, õed-vennad oma peredega koos elamas.

^a Perekonnatuuma moodustavad samas leibkonnas elavad isikud, kes on omavahel seotud kui abielupartnerid, vabaabielupartnerid (sh samast soost paarid) või kui vanem ja laps.

Ülalpeetavate liikmetega leibkondadeks määrati sellised, kus mõni leibkonnaliikmetest oli peamise elatusallikana loendusankeeti märkinud „teiste isikute ülalpidamisel“. Ülalpeetavate arv arvutati vastavalt sellele, mitu sellise vastusevariandi andnud isikut kuulus leibkonna koosseisu.

Leibkondade elamistingimused arvutati tavaeluruumides elavate leibkondade kohta, sest ainult niisuguste eluruumide puhul koguti andmeid olmemugavuste, veevarustuse ja küttealiigi kohta. Tavaeluruumid jagunevad korteriteks (korter korterelamus ja korter mitteelamus) ja väike-elamuteks (eramu, paarismaja- või ridaelamuboks).

Vähem lastega abielupaare ja rohkem üksi elavaid naisi

Pärnu maakonnas oli 2011. aasta 31. detsembri seisuga 37 777 tavaleibkonda, kus elas 99% kõigist elanikest ehk 81 788 inimest. 783 elanikku elas asutusleibkonnas (hoolekandeaesutuses, tervishoiuasutuses jms) ja 27 inimest kodutuna. Tavaleibkondi oli kahe rahvaloenduse vahelisel perioodil mõnekümne võrra vähemaks jäänud. Aastal 2000 oli maakonnas 37 798 tavaleibkonda ja ka siis elas 99% elanikest ehk 90 513 inimest tavaleibkondades. Institutsioonleibkonda kuulus 471 ja kodutuna elas 10 inimest.

Seega ei ole kahe rahvaloenduse vahelise kümnendi jooksul leibkondade arv peaaegu muutunud, küll aga on aeg jätnud jälje leibkondade koosseisule. 2011. aasta andmetel elab Pärnu maakonnas oluliselt rohkem üheliikmelisi leibkondi ja vähem abielupaare kui aastal 2000. Kusjuures eriti palju (7,7 protsendipunkti) on vähenenud lastega abielupaaride ja kasvanud üksikute naiste (7 protsendipunkti) osatähtsus.

Pärnu maakonna leibkondade koosseis sarnaneb Eesti keskmisega (tabel 1). Enim on maakonnas üheliikmelisi leibkondi (39%), järgnevad abielupaarid (30%), vabaabielupaarid (15%) ja üksikvanemad (13%). Mitme liikmega mittepereleibkonnad ja mitmepereleibkonnad moodustavad kõigi leibkondade seas väga väikese osa.

Maakonna eri piirkondi võrreldes eristub teistest Pärnu linna lähitagamaa, kus leidub vähem mitmepereleibkondi ja üheliikmelisi leibkondi, kuid see-eest on rohkem lastega abielu- ja vabaabielupaare. Just vabaabielupaaride osatähtsus lähitagamaa leibkondade seas on võrreldes 2000. aastaga märgatavalt kasvanud. Vabaabielu on populaarne pigem nooremate inimeste hulgas. Viimaste aastakümnete rändetrendid näitavad, et linna lähedale asuvad elama just pereloomiseas noored, kes eelistavad linna lähiümbruses elamist linnale. See võimaldab neil nautida maapiirkonna elukeskkonna hüvesid (puhas õhk, rahulik elukeskkond) ja säilitada samal ajal side linnaga, et saada osa seal pakutavatest töökohtadest, vaba aja veetmise võimalustest ja muudest teenustest.

Üheliikmelised leibkonnad on koondunud elama Pärnu linna: 28% linna leibkondadest moodustavad üksi elavad naised ja 14% üksikud mehed. Võrreldes linna lähitagamaa omavalitsusüksustega elab Pärnus vähem ühepereleibkondi, kusjuures üksnes 13% abielupaaride ja 8% vabaabielupaaride peres kasvavad lapsed. Aastal 2000 oli selliseid abielupaare üle viiendiku, vabaabielupaare 6%. Veidi rohkem kui linna lähi- ja kaugtagamaal elab Pärnu linnas ka üksikvanemaid.

Linna kaugtagamaal asuvates omavalitsusüksustes suureneb aasta-aastalt üheliikmeliste leibkondade osatähtsus: kui aastal 2000 oli neid 34%, siis 2011. aastal juba 40%. Ent eriti suure kiirusega kahaneb maakonna kaugemates omavalitsusüksustes lastega abielupaaride osatähtsus. Üksnes 14% sealsete abielupaaride leibkonnas kasvavad lapsed, samas kui veel 2000. aastal oli vastav osatähtsus 21%. Huvitaval kombel ei puuduta samasugune areng aga vabaabielupaare – lastega vabaabielupaaride osatähtsus ei ole Pärnu linna kaugtagamaal aastatega märgatavalt muutunud.

Tabel 1. Pärnu maakonna ja kogu Eesti leibkonnad leibkonna tüübi ja elukoha järgi, 31.03.2000 ja 31.12.2011

Table 1. Households of Pärnu county and the whole country by type of household and place of residence, 31.03.2000 and 31.12.2011
(protsenti – percentages)

Leibkonna tüüp Type of household	2000					2011				
	Kogu Eesti Whole country	Pärnu maakond Pärnu county	Pärnu linn Pärnu city	Pärnu linna lähitagamaa Inner hinterland of Pärnu city	Pärnu linna kaugtagamaa Outer hinterland of Pärnu city	Kogu Eesti Whole country	Pärnu maakond Pärnu county	Pärnu linn Pärnu city	Pärnu linna lähitagamaa Inner hinterland of Pärnu city	Pärnu linna kaugtagamaa Outer hinterland of Pärnu city
Tavaleibkondade arv Number of private households	582 089	37 798	19 545	6 649	11 604	599 832	37 777	19 308	8 362	10 107
Tavaleibkonnad kokku All private households	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Mittepereleibkond Non-family household	36,7	35,6	35,9	31,0	37,7	41,7	40,8	43,8	33,2	41,3
ühe liikmega leibkond one-person household	33,5	32,3	32,7	27,9	34,3	39,9	39,2	42,2	31,9	39,5
üksik mees man living alone	12,4	11,6	10,0	11,4	14,5	15,7	14,9	14,1	13,9	17,2
üksik naine woman living alone	21,1	20,7	22,7	16,6	19,7	24,2	24,3	28,1	18,0	22,2
mitme liikmega mittepereleibkond multi-person non-family household	3,1	3,3	3,2	3,1	3,4	1,8	1,6	1,6	1,3	1,9
Ühepereleibkond One-family household	61,5	62,4	62,3	65,8	60,5	56,7	57,6	55,0	64,7	56,6
abielupaar married couple	36,8	37,1	37,2	39,9	35,3	30,1	29,5	27,3	34,4	29,9
lasteta abielupaar married couple without children	22,5	15,2	15,4	15,6	14,8	14,4	15,4	14,7	15,8	16,1
lastega abielupaar married couple with children	14,3	21,9	21,8	24,3	20,5	15,7	14,2	12,5	18,6	13,7
vabaabielupaar cohabiting couple	10,1	11,5	10,1	12,5	13,2	13,6	15,4	14,3	18,4	15,0
lasteta vabaabielupaar cohabiting couple without children	4,1	4,3	4,1	4,3	4,7	5,6	5,8	5,9	5,6	5,7
lastega vabaabielupaar cohabiting couple with children	5,9	7,1	5,9	8,1	8,5	8,0	9,6	8,4	12,8	9,3
lastega üksikvanem lone parent with children	14,7	13,8	15,0	13,5	12,0	13,0	12,6	13,4	11,9	11,8
Mitmepereleibkond Multi-family household	1,8	2,1	1,8	3,2	1,8	1,6	1,7	1,3	2,1	2,0

Muutused leibkonna koosseisus on seotud ajaloo kulu ja rahvastikuprotsessidega. Esimese alla võib liigitada näiteks traumeerivad ajaloosündmused, nagu sõda või haiguspuhangud, mille tulemusena suureneb ühiskondades tavapäraselt üksi elavate inimeste ja lasteta leibkondade osatähtsus. Siia kuuluvad ka seaduste ja normide muutmine ning valitsevate hoiakute ja väärtushinnangute teisenemine. Palju muudatusi on näiteks kaasa toonud vähemuste õiguste kaitse. Nii peetakse tänapäeval normaalseks, et statistikas kajastuvad ka samasoolised vabaabielupaarid, samas kui veel nõukogude ajal oli kooselu samasoolise isikuga ühiskonnas tabu.

Rahvastikuprotsesside mõjul toimunud muutusi leibkondade koosseisus võib mõnes mõttes pidada paratamatuteks. See tähendab, et neid on keeruline lihtsa ja kiire tegevusega muuta. Lastega paaride arv väheneb, sest naised lükkavad laste saamist edasi, ja osa peresid rändab maakonnast välja, elama kas mujale Eestisse või hoopis välismaale. Üksi elavate inimeste arv suureneb, sest ühiskond vananeb ning meeste ja naiste keskmise eluea vahel haigutab kuristik. Samuti avaldab kooseluvormide teisenemisele mõju väiksem abielude ja suurem lahutuste arv. Teistpidi on aga nimetatud tegurite mõju võimalik leevendada, rakendades mitmesuguseid peredele suunatud poliitikameetmeid.

Vanemateta elavad alla 18-aastased lapsed

Ulatusliku välismaasuunalise töörande puhul on paljastunud kurb reaalsus: vanemad lähevad välismaale raha teenima, kuid lapsed jäetakse Eestisse kas vanavanemate või sugulastetuttavate hoolde või päris üksi elama. Pärnu maakond on välisriigis töötava rahvastiku osatähtsuse poolest Eestis esirinnas – 8% maakonna hõivatutest töötab mujal, peamiselt Soomes. Maakonnas elab 2392 leibkonda (6% kõigist leibkondadest), kelle mõni liige töötab välismaal, kusjuures 1030 leibkonnas käib leibkonna ainus töötav liige välismaal leiba teenimas. Nende seas on ka 31 üksikema ja 15 üksikisa, kes on leibkonna ainsad leivateenijad ning kelle peres kasvavad alla 18-aastased lapsed.

Pärnumaalgi on vanemliku hoolitsuseta kasvavad lapsed reaalsus, millega puutuvad ühel või teisel hetkel tõenäoliselt kokku ka maakonna sotsiaalametnikud. Suuremat osa nendest lastest kasvatavad vanavanemad, kuid on omajagu lapsi, kes elavad ilma igasuguse täiskasvanute järelevalveta. Viimase loenduse andmed näitavad, et maakonnas elas kaks 10–14-aastast ja 189 15–19-aastast last üheliikmelises leibkonnas ehk sisuliselt iseseisvalt. Peale selle elas Pärnu maakonnas 118 leibkonda, mille moodustasid vanavanem(ad) koos lapselastega, kusjuures 95 sellises leibkonnas oli üks alaealine laps, 16-s kaks, kuues kolm ja ühes leibkonnas vähemalt neli alaealist last vanavanemate kasvatada. Mõistagi ei ole kõik vanavanem-koos-lapselapsega tüüpi leibkonnad tekkinud seetõttu, et vanem töötab välisriigis. Leidub muidki põhjuseid, miks vanavanemad lapsevanema rolli üle võtavad (nt lapsevanema surm, raske haigus vms), kuid oluline tegur sellist tüüpi leibkondade tekkimisel on kindlasti ka Eestist välja suunduv tööränne.

Vähem elanikke – väiksemad leibkonnad

Eesti leibkonnad on väikesed ja koosnevad keskmiselt 2,13 liikmest. 2000. aastal elas leibkonnas keskmiselt 2,33 liiget. Samas ei saa öelda, et üha väiksemaks jäävad leibkonnad oleks uus nähtus. Juba 1989. ja 2000. aasta andmeid kõrvutades tõdeti sama tendentsi.

Pärnu maakonna leibkonnas elab viimase rahvaloenduse andmetel keskmiselt 2,17 inimest. Kõige suuremad on linna lähitagamaa omavalitsusüksuste leibkonnad (2,39 inimest), väikseimad aga linna leibkonnad (2,04 inimest). Linna kaugtagamaal elab leibkonnas keskmiselt 2,21 inimest. Võrreldes 2000. aasta loenduse ajaga on leibkonna keskmine suurus oluliselt kahanenud kõigis Pärnumaa piirkondades.

Kahe rahvaloenduse vahelisel ajal suurenes nii maakonnas tervikuna (32%-st 39%-ni) kui ka Pärnu linnas (33%-st 42%-ni) üheliikmeliste leibkondade osatähtsus rahvastikus. See ei kasvanud aga mitte kahe-, vaid pigem kolme-, nelja- ja viieliikmeliste leibkondade arvelt. Seda

kinnitab asjaolu, et kaheliikmeliste leibkondade osatähtsus loendustevahelisel ajal peaaegu ei muutunud, kuid vähenes just suuremate leibkondade osatähtsus kõigi leibkondade seas.

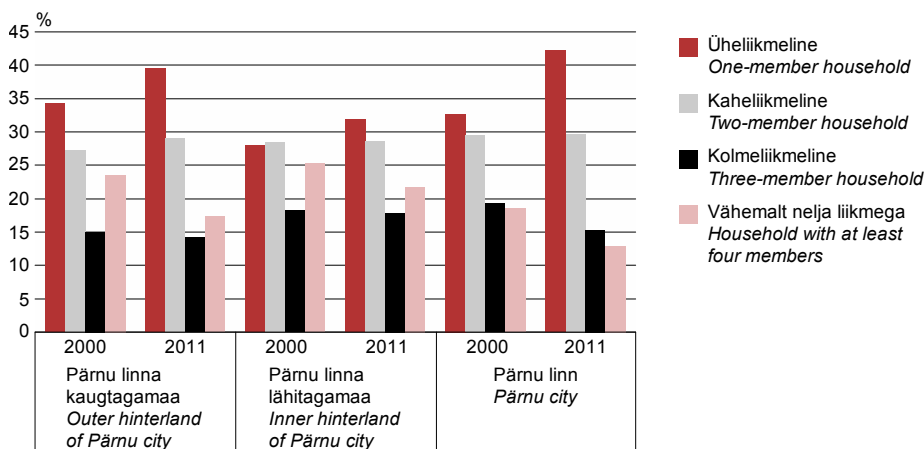
Arvu poolest järgnevad üheliikmelistele leibkondadele kaheliikmelised, moodustades 29% kõigist maakonna leibkondadest. Piirkonniti vaadatuna elab kõige rohkem kaheliikmelisi leibkondi Pärnu linnas (30% leibkondadest), kolme- ja neljaliikmelisi leibkondi aga linna lähitagamaa omavalitsusüksustes (vastavalt 18% ja 15% leibkondadest).

Suurte, vähemalt kuueliikmeliste leibkondade arv on Pärnu maakonnas kahe loenduse vahelisel ajal tublisti vähenenud. Aastal 2000 oli neid 916, kümme aastat hiljem aga vaid 650. Kõige rohkem suuri leibkondi (291) elab Pärnu kaugtagamaa omavalitsusüksustes ja ligikaudu kolmandiku võrra vähem (196) Pärnu linnas. Kõige vähem kuue ja enama liikmega leibkondi on linna lähitagamaa omavalitsusüksustes (163). 2011. aastal elas Pärnu linnas ka kuus, selle lähija kaugtagamaal kummaski kolm vähemalt künneliikmelist leibkonda.

Pärnumaa piirkondade vahelise võrdluse võiks kokku võtta järgmiselt: ühe- ja kaheliikmelisi leibkondi elab suhtarvult kõige rohkem linnas, kolme-, nelja- ja viieliikmelisi leibkondi linna lähiümbruses ning sellest suuremaid leibkondi linna kaugtagamaa omavalitsusüksustes.

Joonis 1. Pärnu maakonna leibkonnad suuruse ja elukoha järgi, 31.03.2000 ja 31.12.2011

Figure 1. Households of Pärnu county by size and place of residence, 31.03.2000 and 31.12.2011

Miks aga on Eesti leibkonnad väikesed ja mistõttu nad aja jooksul aina väiksemaks jäävad? Üheks mõjuteguriks on see, et nii nagu paljudes teistes Euroopa riikides, on ka Eestis mitme põlvkonna kooselamise asemel üha enam levinud ühepereleibkonnad: kooselu alustades kolitakse elama vanematest eraldi. Üheliikmeliste leibkondade arvukust suurendavad vanematest eraldi elama kolinud täiskasvanud lapsed ja järjest suurenev vanemaelaste üksi elavate inimeste hulk. Leibkonna suurus väheneb ka madala sündimuse tõttu. Uuringud näitavad, et Eestis soovitakse keskmiselt peresse 2,24 last (Oras ja Unt 2008), kuid lõhe soovitud ja reaalselt sündinud laste arvu vahel on suur (Harknett ja Harknett 2014).

Peres rohkem lapsi kui Eestis leibkonnas keskmiselt

Pealekasvava põlvkonna suurusel on oluline roll, kas rahvastik on jätkusuutlik või mitte. Laste arvu leibkonnas võib seetõttu pidada üheks olulisemaks maakonna elanikkonda iseloomustavaks näitajaks.

Keskmine laste arv Eestis leibkonnas ei ole kahe viimase rahvaloenduse vahelisel ajal oluliselt muutunud. Aastal 2000 kasvas ühes alla 18-aastaste lastega leibkonnas keskmiselt 1,57 last, 2011. aastal 1,56 last (tabel 2).

Tabel 2. Keskmise laste arv alla 18-aastaste lastega leibkondades Pärnu maakonnas ja kogu Eestis leibkonna tüübi ja elukoha järgi, 31.03.2000 ja 31.12.2011

Table 2. Average number of children in households with children aged under 18 in Pärnu county and the whole country by type of household and place of residence, 31.03.2000 and 31.12.2011

Leibkonna tüüp Type of household	2000					2011				
	Kogu Eesti Whole country	Pärnu maakond Pärnu county	Pärnu linn Pärnu city	Pärnu linna lähitagamaa Inner hinterland of Pärnu city	Pärnu linna kaugtagamaa Outer hinterland of Pärnu city	Kogu Eesti Whole country	Pärnu maakond Pärnu county	Pärnu linn Pärnu city	Pärnu linna lähitagamaa Inner hinterland of Pärnu city	Pärnu linna kaugtagamaa Outer hinterland of Pärnu city
Keskmine alla 18-aastaste laste arv leibkonnas Average number of children aged under 18 in household	1,57	1,68	1,53	1,71	1,90	1,56	1,60	1,50	1,65	1,73
Mittepereleibkond Non-family household										
mitme liikmega mittepereleibkond multi-person non-family household	1,22	1,36	1,26	1,15	1,21	1,20	1,29	1,20	1,39	1,44
Ühepereleibkond One-family household										
lastega abielupaar married couple with children	1,67	1,79	1,66	1,84	2,00	1,69	1,76	1,68	1,78	1,87
lastega vabaabielupaar cohabiting couple with children	1,58	1,68	1,45	1,70	1,93	1,57	1,58	1,48	1,62	1,72
lastega üksikvanem lone parent with children	1,39	1,47	1,35	1,50	1,71	1,36	1,41	1,33	1,43	1,59
Mitmepereleibkond Multi-family household	1,51	1,60	1,52	1,58	1,50	1,50	1,63	1,57	1,62	1,71

Pärnumaa leibkondades kasvas 2000. aastal keskmiselt 1,68 last, viimase rahvaloenduse andmetel 1,60 last. Nii et lastega perekondades ei ole keskmine laste arv palju vähenenud. Keskmiselt kõige vähem lapsi elab linna leibkondades (1,50). Suurim keskmine laste arv iseloomustab Pärnu linna kaugtagamaa leibkondi (1,73), kuid just see näitaja tegi suurima hüppe allapoole: aastal 2000 elas selle piirkonna omavalitsusüksuste leibkondades veel keskmiselt 1,90 last. Seega jäävad lastega pered väiksemaks ka maapiirkondades.

Positiivse poole pealt võib veel esile tuua, et võrreldes Eesti keskmisega on Pärnumaa abielupaaridel rohkem lapsi. Maakonnas tervikuna kasvabki keskmiselt kõige rohkem lapsi (1,76) lastega abielupaaride leibkonnas ja vähim lapsi mitme liikmega mittepereleibkonnas (1,29). Negatiivseks võib aga hinnata, et Eesti keskmisega võrreldes elab maakonnas rohkem lapsi üksikvanemaleibkondades. Sama tendents oli maakonnale iseloomulik ka aastal 2000.

Võrreldes maakonna piirkondi, paistab selgelt silma, et lasterikkamad perekonnad elavad maapiirkondades (Pärnu linna kaugtagamaal), linnapered on väiksemad. Näiteks Pärnu linnas kasvab lastega abielupaari peres keskmiselt 1,68 last, linna kaugtagamaa samasuguses leibkonnas aga 1,87 last. Vabaabielupaaride samad näitajad on vastavalt 1,48 ja 1,72.

Kas vanemate abielulisus mõjutab laste arvu leibkonnas? Arvestades, et Eesti on Euroopa kontekstis üks usuleigemaid ja vabaabielude leviku poolest esirinnas olevaid riike, võiks ehk arvata, et abiellumise ja laste saamise vahel ei ole tugevat seost. Pärnu maakonna andmed seda

arvamust aga ei kinnita. Nii Pärnu linna, selle lähiümbruse kui ka kaugtagamaa abielupaaride keskmine laste arv oli 2011. aasta rahvaloenduse andmetel suurem vabaabielupaaride laste arvust ja oli suurem ka aastal 2000. Kusjuures erinevus on märkimisväärne: abielupaaridel on keskmiselt 1,76 last, vabaabielupaaridel üksnes 1,58 last.

Võimaliku põhjusena saab siin esile tuua vabaabielu- ja abielupaaride vanuselisi erinevusi. Pereloomu mustrid on aastakümnete jooksul muutunud. Noored alustavad tihti kooselu vabaabieluna ja harv ei ole juhus, kus esimene laps sünnib paarile vabaabielus olles. Ent aja möödudes otsustab suur osa noortest siiski abielluda ning seejärel veel lapsi saada. Kooseluvormi muutumine aja jooksul ja vabaabielude osatähtsuse kasv ajas tingibki olukorra, kus vabaabielupaaridel on keskmiselt vähem lapsi kui abielupaaridel.

Lasteaiakohtade ja koolivõrgu planeerimiseks on oluline hinnata rahvastiku juurdekasvu. Selle mõõtmiseks sobib ühe näitajana väikeste, alla 7-aastaste lastega leibkondade arv maakonnas. Pärnu maakonna 5157 leibkonnas (14% kõigist maakonna leibkondadest) kasvavad alla 7-aastased lapsed. Sealjuures 77%-s neist leibkondadest kasvab üks, 21%-s kaks ja 2%-s vähemalt kolm selles vanuses last. Laste arvu piirkonniti võrreldes nähtub, et kõige rohkem on ühe koolieelikuga leibkondi Pärnu linnas – üks selles vanuses laps kasvab 80%-s väikeste lastega leibkondades. Kahe koolieelikuga leibkonnad moodustavad peaaegu veerandi väikeste lastega leibkondadest Pärnu linna lähi- ja kaugtagamaal. Vähemalt kolme alla 7-aastase lapsega leibkondi on arvult vähe, kuid osatähtsusest elab neid enim Pärnu linna kaugtagamaal, kus nad moodustavad 2,6% kõigist alla 7-aastaste lastega leibkondadest.

Nagu on kahanenud leibkonna keskmine suurus, on ka lasterikkaid leibkondi Pärnu maakonnas aastatega vähemaks jäänud. Kui 2000. aasta rahvaloenduse andmeil elas maakonnas 416 vähemalt nelja alla 18-aastase lapsega leibkonda, siis 2011. aastal oli neid vaid 253. Maakonnas loendati 2011. aastal üks üheksa lapsega leibkond, neli kaheksa lapsega, kolm seitsme lapsega ja neliteist kuue lapsega leibkonda. Enamik neist leibkondadest elas kas Pärnu linnas või mõnes kaugtagamaa omavalitsusüksuses.

Laste arvu vähenemisel võib olla mitmeid põhjuseid: pere ja tööelu ühitamise probleemid, sobiva partneri leidmise raskused (nt pruudidipõud maapiirkondades), lahutuse ja lahkuminekku aktsepteerimine ühiskonnas, laste saamisega kaasnevad suured kulud. Tiit (2006) toob esile seaduspära: mida suurem pere, seda vaesem materiaalses mõttes, kuigi tegelikult ei ole nende kahe nähtuse põhjuslik seos teada. Mängel (2014) viitab veel ühele olulisele põhjusele – modernne ühiskond muutis võimalikuks pereplaneerimise, mis omakorda tähendab, et lapsest loobumine on hõlpsam kui kunagi varem.

Pruudidipõua tulemus – täiskasvanud laps(ed) elamas koos vanematega

2012. aastal viitas Statistikaameti peaanalüütik Mihkel Servinski oma blogiloos Eesti rahvastiku valulikele probleemidele: enamikus riigi omavalitsusüksustes elab 20–34-aastaseid mehi rohkem kui sama vanuserühma naised (Servinski 2012). Sellest loost ajendatuna vaadeldakse selles artiklis, kui palju on maakonnas leibkondi, kus elab vähemalt 25-aastaseid lapsi. Selline vanus valiti tagamõttega, et kui 20. eluaastate alguses võivad lapsed veel õpingute ajal kodus elada, siis võiks eeldada, et 25. eluaastaks on suurem osa neist vanematekodust lahkunud ja iseseisvat elu alustanud.

Vähemalt 25-aastaste lastega on 8% Pärnu maakonna leibkondadest. See osatähtsus ei ole kahe loenduse vahelisel ajal muutunud ja langeb kokku Eesti keskmise näitajaga. Ainult vanema(te)st ja täiskasvanud lastest koosnevaid leibkondi on Pärnumaal samuti omajagu – 2011. aastal 2506 ja 2000. aastal 2481. Lõviosa kõigist vähemalt 25-aastaste lastega leibkondadest moodustavadki leibkonnad, kus elab ainult lapsevanem koos täisealise lapse või lastega.

Pärnu kaugtagamaal moodustavad üksnes täisealiste (vähemalt 25-aastaste) lastega leibkonnad kõige suurema osa kõigist leibkondadest – 7,4% ja see osatähtsus on võrreldes eelmise

loenduse ajaga jõudsalt kasvanud. Kõige vähem on selliseid leibkondi Pärnu linnas – 6,3% kõigist leibkondadest.

Muret tekitab aga, et leibkonnatüüpide järgi vaadates (tabel 3) selgub, et märkimisväärselt suur osa leibkondadest (61%), kus elavad koos vanem ja vähemalt 25-aastane laps, on üksikvanemaleibkonnad. Tihti tekitab sellise leibkonnakoosseisu lapsel lasuv kohustus hoolitseda eaka vanema eest. Kui abielupaaride puhul saab tavaliselt hooldajaks elukaaslane või abikaasa, siis üksi elava vanainimese eest hoolitsevad lapsed. Sageli on selle põhjuseks meeste ja naiste erinev eluiga – üksi jäävad elama vanemad naised. Positiivsena võib esile tuua, et sotsiaalses mõttes ei ole sellised leibkonnad ühiskonnale koormaks – üksik vanainimene vajaks oluliselt rohkem erinevaid teenuseid nii riigilt kui omavalitsusüksuselt. Samas võib arvata, et paljudel juhtudel on tegemist just nimelt eespool viidatud pruudipõua tagajärgedele, kus täiskasvanud laps ei ole üldse iseseisvalt elama kolinud või asus vanemate juurde elama pärast oma perekonna purunemist ning ei ole enam sobivat kaaslast leidnud.

Tabel 3. Ainult vanemast ja vähemalt 25-aastasest lapsest koosnevad leibkonnad Pärnu maakonnas ja kogu Eestis leibkonna tüübi ja elukoha järgi, 31.03.2000 ja 31.12.2011

Table 3. Households with only parent(s) and child(ren) aged at least 25 in Pärnu county and the whole country by type of household and place of residence, 31.03.2000 and 31.12.2011

Leibkonna tüüp Type of household	2000					2011				
	Kogu Eesti Whole country	Pärnu maakond Pärnu county	Pärnu linn Pärnu city	Pärnu linna lähitagamaa Inner hinterland of Pärnu city	Pärnu linna kaugtagamaa Outer hinterland of Pärnu city	Kogu Eesti Whole country	Pärnu maakond Pärnu county	Pärnu linn Pärnu city	Pärnu linna lähitagamaa Inner hinterland of Pärnu city	Pärnu linna kaugtagamaa Outer hinterland of Pärnu city
Ainult vanem(ad) koos vähemalt 25-aastase lapse või lastega Only parent(s) with child(ren) aged at least 25	38 364	2 481	1 314	460	707	42 978	2 506	1 221	541	744
% kõigist tavaleibkondadest % of all private households	6,6	6,6	6,7	6,9	6,1	7,2	6,6	6,3	6,5	7,4
Ühepereleibkond One-family household										
lastega abielupaar married couple with children	13 348	849	449	160	240	14 335	815	372	190	253
lastega vabaabielupaar cohabiting couple with children	1 118	85	38	19	28	1 715	125	44	35	46
lastega üksikvanem lone parent with children	23 713	1527	820	274	433	26 559	1 532	794	303	435
Mitmepereleibkond Multi-family household	185	20	7	7	6	369	34	11	13	10

Rohkem töötavate liikmete ja vähem töötute liikmetega leibkondi

Leibkondade majandusliku toimetuleku puhul on kriitilise tähtsusega töötavate leibkonnaliikmete olemasolu. Uuringud näitavad, et suurim vaesusrisk iseloomustab töötute liikmetega ja väiksem kahe palgasaajaga peresid (Lilienberg 2013, Families ... 2011). Peale selle peetakse vaesust tihti ka põlvkonniti päritavaks. See tähendab, et kehvajärjel leibkonnas kasvav laps ei murra ka täiskasvanuna vaesusriskist välja. Vanemate sotsiaal-majanduslik taust mõjutab oluliselt lapse

haridusteed ja töötasu tulevikus (Families ... 2011). Samamoodi tuleb arvestada, et koorem maakonna sotsiaalkaitsesüsteemile on seda suurem, mida rohkem elab maakonnas ilma leivateenijata leibkondi.

Tabel 4. Pärnu maakonna ja kogu Eesti leibkonnad töötavate ja töötute leibkonnaliikmete ja elukoha järgi, 31.03.2000 ja 31.12.2011

Table 4. Households of Pärnu county and the whole country by employed and unemployed household members and place of residence, 31.03.2000 and 31.12.2011
(protsenti – percentages)

Leibkonna tüüp Type of household	2000					2011				
	Kogu Eesti Whole country	Pärnu maakond Pärnu county	Pärnu linna kaugtagamaa Outer hinterland of Pärnu city	Pärnu linn Pärnu city	Pärnu linna lähitagamaa Inner hinterland of Pärnu city	Kogu Eesti Whole country	Pärnu maakond Pärnu county	Pärnu linna kaugtagamaa Outer hinterland of Pärnu city	Pärnu linn Pärnu city	Pärnu linna lähitagamaa Inner hinterland of Pärnu city
Leibkondi kokku Households total	582 089	37 798	11 604	19 545	6 649	599 832	37 777	10 107	19 308	8 362
Töötavate liikmetega leibkond Households with working members	62,4	62,8	57,0	65,7	64,4	63,8	61,5	55,8	62,5	66,3
ühe töötava liikmega leibkond household with one member working	35,6	35,3	33,5	36,5	34,9	38,1	37,0	33,2	39,4	27,5
vähemalt kahe töötava liikmega leibkond household with at least two members working	26,8	27,5	23,5	29,1	29,5	25,8	24,6	22,5	23,1	26,9
töötavate liikmetega leibkond, kus ei ole töötuid liikmeid household with working members and no unemployed members	55,4	56,3	50,2	59,4	57,8	58,1	55,7	49,7	57,1	59,9
Töötute liikmetega leibkond Household with unemployed members	13,4	11,6	13,7	10,6	11,1	10,4	10,1	10,6	9,6	10,5
ühe töötute liikmega leibkond household with one unemployed member	10,3	10,4	11,9	9,6	9,9	9,5	9,2	9,5	8,8	9,7
vähemalt kahe töötute liikmega leibkond household with at least two unemployed members	1,5	1,3	1,8	1,0	1,2	0,9	0,9	1,2	0,8	0,8
töötute liikmetega leibkond, kus ei ole töötavaid liikmeid household with unemployed members and no working members	6,4	5,1	6,9	4,3	4,5	4,7	4,3	4,6	4,2	4,0

Ligikaudu kahes kolmandikus Pärnu maakonna leibkondades mõni leibkonnaliige töötab, kusjuures ca veerandis neist on kaks töötavat ja 37%-s üks töötav leibkonnaliige (tabel 4). Kõige parem on lastega abielu- ja vabaabielupaaride ning mitmepereleibkondade olukord, kus vastavalt 93%, 92% ja 91% leibkondades vähemalt üks liige töötab. Keerulisem on üheliikmeliste leibkondadega, kus näiteks üksi elavatest naistest töötab vaid 34%, meestest 45%.

Piirkondlikust võrdlusest selgub, et suurim on vähemalt kahe töötava liikmega leibkondade osatähtsus Pärnu lähitagamaa (27%) ja väikseim linna kaugtagamaa omavalitsusüksustes (23%). Leibkonnatüüpe vaadates on aga suurim vähemalt kahe töötava liikmega leibkondade osatähtsus mitmepereleibkondade seas (66%) ja väikseim üksikvanemate seas (15%^a).

Kahe loenduse vahelisel ajal ei ole olukord palju muutunud. Veidi suurenes töötavate leibkonnaliikmetega ning lastega vabaabielupaaride osatähtsus (88%-st 91%-ni) ning töötavate liikmetega üksikute meeste (41%-st 45%-ni) ja üksikute naiste osatähtsus (29%-st 34%-ni).

Viimase rahvaloenduse andmeil elas töötute (ei ole tööturul hõivatud ja on majanduslikult mitteaktiivsed) leibkonnaliikmetega leibkondi Pärnu maakonnas vähem, kui 2000. aastal: 2011. aastal oli igas kümnendas leibkonnas, aastal 2000 igas kaheksandas leibkonnas mõni liige töötu. Eelkõige on töötute leibkonnaliikmetega leibkondade vähenemist märgata Pärnu linna kaugtagamaa omavalitsusüksustes, kus veel aastal 2000 moodustasid need 14%, kuid 2011. aastal 11% kõigist leibkondadest. 2011. aastal oli palju töötute leibkonnaliikmetega leibkondi (28% ehk üle veerandi) mitmepereleibkondade seas, järgnevad töötute liikmetega lastega abielupaarid 17%-ga. Olulisemad muutused kahe loenduse vahelisel ajal toimusid üksi elavate meeste ja lastega vabaabielupaaride hulgas, kelle seas on töötutega leibkondade osatähtsus vähenenud – vastavalt 11%-st 8%-ni ja 22%-st 17%-ni. Ühe ja kahe töötuga leibkondade osatähtsuses piirkondlikke erinevusi ei olnud. See tähendab, et Pärnu linna kaugtagamaal ei ela rohkem töötute liikmetega leibkondi kui linnas või selle ümbruses.

Ülalpeetavate leibkonnaliikmetega ja pensionärileibkonnad

Tavapäraselt loetakse toimetuleku poolest kõige haavatavamas seisundis olevateks leibkonnad, kus kõik liikmed on majanduslikult mitteaktiivsed (nt pensionärid) või kus on palju ülalpeetavaid liikmeid. Et ülalpeetavate hulka kuuluvad ka lapsed, siis ühes laste arvu kahanemisega jääb vananevas ühiskonnas vähemaks ka ülalpeetavaid, kuid esile tõuseb just vanemaealiste ülalpeetavate liikmete eest hoolitsemise küsimus. Eestiski tuleb aina enam tähelepanu pöörata sellele, kuidas hakkama saada olukorras, kus vanemaealiste ülalpeetavate arv kasvab ja töötavaid elanikke jääb järjest vähemaks.

Ülalpeetavate liikmetega leibkondade arv ja osatähtsus on maakonnas kahe rahvaloenduse vahelisel ajal vähenenud. 2011. aastal oli niisuguseid leibkondi 12 320 ehk kolmandik, 2000. aastal vastavalt 15 585 ehk 41% maakonna leibkondadest. Piirkondade võrdluses on näha, et enim ülalpeetavate liikmetega leibkondi elas mõlema rahvaloenduse andmetel Pärnu linna lähitagamaal: 2011. aastal 40% ja 2000. aastal 45% piirkonna leibkondadest.

Üldine trend näitab, et ka ülalpeetavate arv ühes leibkonnas on kahanemas. Vähem on kolme või enama ülalpeetavaga ja rohkem just ühe ülalpeetavaga leibkondi. Maakonnas tervikuna on ülalpeetavate liikmetega leibkondade seas 53% ühe ülalpeetavaga, ligikaudu kolmandik kahe ja 15% vähemalt kolme ülalpeetavaga. Suuremad muutused iseloomustavad Pärnu linna kaugtagamaal elavaid leibkondi, kus loendustevahelisel ajal on vähemalt kolme ülalpeetavaga leibkondade osatähtsus viis (24%-st 19%-ni) ja ühe ülalpeetavaga leibkondade osatähtsus seitse protsendipunkti (43%-st 50%-ni) vähenenud. Maakonna ülejäänud piirkondade näitajaid võib pidada pigem stabiilseks – suuri kõikumisi ei ole toimunud.

41%-s maakonna leibkondades elab mõni pensionär. Pärnu linna kaugtagamaal on peaaegu pooltes leibkondades mõni pensionärist leibkonnaliige, samal ajal kui linna lähitagamaa

^a Üksikvanemaleibkonnas võib teiseks töötavaks isikuks olla leibkonnas elav muu isik (sugulane), kes ei ole selle isiku bioloogiline ega lapsendatud laps. Töötavaid isikuid võib olla rohkem kui kaks ja töötada võib ka laps (nii täiskasvanu kui ka nt 17-aastane).

omavalitsusüksustes on selliseid leibkondi 38%. Ainult pensionäridega (muus staatuses leibkonnaliikmeid ei ole) leibkonnad moodustavad üle veerandi (27%) kõigist maakonna leibkondadest. Kõige rohkem elab ainult pensionäridest koosnevaid leibkondi Pärnu kaugtagamaal (32% sealsetest leibkondadest), vähem linnas (27%) ja selle lähitagamaal (23%).

Lastega peredel kitsas, väikeelamutes olmetingimused oluliselt paranenud

Leibkondade elamistingimused on ajapikku paranenud, kuid veel kaugeltki ei saa väita, et need on ühtmoodi head igas Eesti piirkonnas. Riigi elamufond on üsna vana, maapiirkondades paiknevad vanad talumajad, linnades nõukogude perioodil ehitatud paneelmajad. Viimastel kümnenditel hoogustus küll uuselamute ehitus, kuid neidki rajatakse peamiselt suurematesse linnadesse ja linnaümbrusesse. Siiski võimaldab korteriühistutele antav Kredexi toetus nõukogudeaegseid kortermaju renoveerida. Maapiirkondades paigaldatakse jõudumööda elamutesse kanalisatsioonisüsteeme ja veevärki. Need sammud peaksid tunduvalt parandama seal elavate leibkondade elamistingimusi.

Erinevused leibkondade elamistingimustes on tihti seotud eluruumi tüübi ja selle ehitusajaga. 57% Pärnu maakonna leibkondadest elab korteris ja 43% väikeelamus. Võrreldes Eesti keskmisega on Pärnumaal palju rohkem väikeelamus elavaid leibkondi (29% vs. 43%). Aastal 2011 oli korteris elavate leibkondade osatähtsus (57%) veidi suurem kui 2000. aastal (55%). Võimalik, et korterites elavate leibkondade osatähtsuse suurenemine peegeldab kahe loenduse vahel intensiivistunud linnadesse suunduva rände tagajärge, sest korteris elavad peamiselt linnapered. Üle poole Pärnu linna lähi- ja kaugtagamaa omavalitsusüksuste leibkondadest elab väikeelamutes. Kõige suuremad muutused on toimunud linna lähitagamaal: kui 2000. aastal elas seal korteris 47% leibkondadest, siis aastaks 2011 kahanes niisuguste leibkondade osatähtsus 37%-ni. Kui varem elas näiteks 60% lastega abielupaaridest ja 44% lastega vabaabielupaaridest linna lähiümbruses väikeelamus, siis viimase rahvaloenduse andmetel olid näitajad vastavalt 77% ja 64%. Ka muud tüüpi leibkondade seas oli kasvanud nende leibkondade osatähtsus, kes elasid Pärnu linna lähiümbruses just eramus, ridaelamu- või paarismajaboksis. Ajendiks võib pidada inimeste soovi kolida linnale lähemale ja linnast välja, mis andis tõekeelse hoogsa väikeelamute ehitamisele piirkonda.

Eluruumi keskmist pinda ja tubade arvu saab arvutada ainult nende leibkondade puhul, kes elavad eluruumis ainsana. Viimase rahvaloenduse andmetel on Pärnu maakonnas ühe leibkonnaga eluruumi keskmine pind elaniku kohta 34,5 m² ja keskmine tubade arv elaniku kohta 1,65. Need näitajad on Eesti keskmistest (31,4 m² ja 1,28 tuba) suuremad. Kõige kitsamates tingimustes peavad hakkama saama linnaelanikud ning kõige rohkem pinda ja tube elaniku kohta omavad Pärnu linna kaugtagamaa leibkonnad. Kui võrrelda 2011. aasta numbreid 2000. aasta andmetega, hakkavad silma märkimisväärsed muutused. Aastal 2000 oli ühe leibkonnaga eluruumi keskmine pind elaniku kohta maakonnas 26,2 m² ja keskmine tubade arv elaniku kohta 1,16. Eesti keskmisest paremad olid need näitajad tollalgi.

Kõige avaramates oludes elavad üksikud inimesed. Näiteks on üksikul mehel, kes elab ühepereelamus, keskmiselt 97,3 m² ja sama tüüpi eluruumis elaval naisel 90,7 m² pinda ning vastavalt 3,67 ning 3,72 tuba. Üheliikmeliste leibkondade kodud on praegu palju avaramad kui aastal 2000, mil üksikul mehel oli keskmiselt 76,6 m² ja naisel 75,1 m² pinda ja keskmiselt oli kummalgi 2,33 tuba. Võrdluseks: ühepereeramus elavad alaealiste lastega abielu- ja vabaabielupaarid peavad hakkama saama vastavalt 32,9 m² ja 32,5 m² ning 1,12 toaga pereliikme kohta, mis on tegelikult samuti hea tulemus.

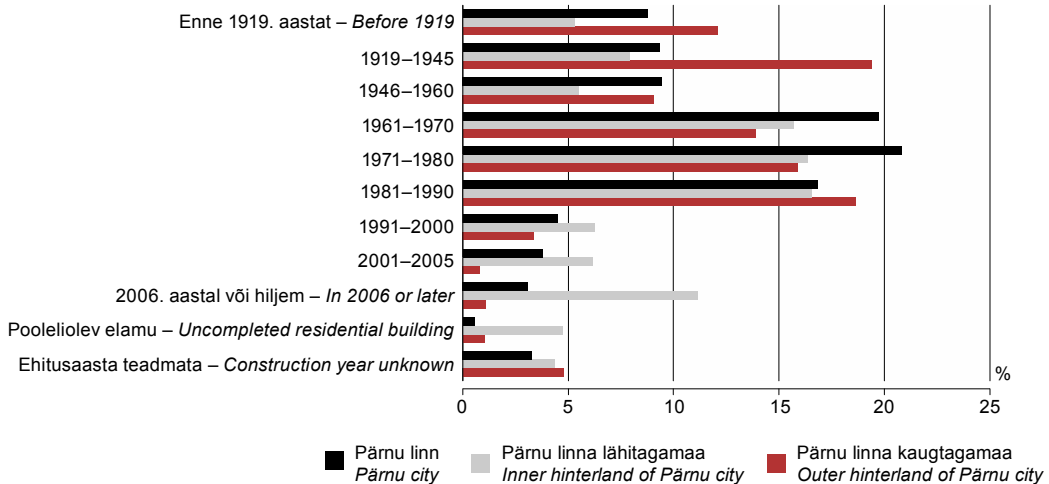
Kõige kitsamad elamistingimused on mitmepereleibkondadel. Näiteks korteris elaval leibkonnal on kasutada keskmiselt 12,6 m² ja 0,61 tuba elaniku kohta. Kiita ei ole ka korterites elavate alaealiste lastega abielu- ja vabaabielupaaride olukord – neil on kodus keskmiselt vastavalt 16,2 m² ja 16,1 m² ning 0,76 ja 0,75 tuba elaniku kohta.

Pärnu maakonna eri piirkondade elamufondi vanust vaadates nähtub, et vanade eluruumide osatähtsus on kõige suurem Pärnu linna kaugtagamaa omavalitsusüksustes: ligi kolmandik

sealsetest hoonetest, taludest on ehitatud enne teist maailmasõda (joonis 2). Linnas moodustavad suurima osa elamufondist nõukogude ajal ehitatud eluruumid – peamiselt on tegemist kortermajadega. Linna lähitagamaa omavalitsusüksuste elamufond on linna ja kaugtagamaa omaga võrreldes üsna noor: 17% kõigist eluruumidest on ehitatud 2000. aastal või hiljem. Võrdluseks: Pärnu linna kõigi tavaeluruumide seas leidub sel perioodil ehitatud eluruume üksnes 7%.

Joonis 2. Pärnu maakonna eluruumid ehitusaasta ja asukoha järgi, 31.12.2011

Figure 2. Dwellings of Pärnu county by construction year and location, 31.12.2011

Eesti inimestele meeldib olla kodu omanik. Kui võrrelda kahe loenduse andmeid, peab tõdema, et suhtumine ei ole palju muutunud: suurem osa leibkondadest elas enda omanduses olevas eluruumis nii aastal 2000 kui ka 2011. Kõige rohkem on koduomanikke mitmepereleibkondade ja abielupaaride seas. Näiteks 91% linnas elavatest mitmepereleibkondadest ja 90% lasteta abielupaaridest elab endale kuuluvas eluruumis, linna lähitagamaal on näitaja vastavalt 94% ja 93% ja kaugtagamaal vastavalt 93% ja 91%. Suur eluruumi omanike osatähtsus on osaliselt ka omandireformi tulemus, mille käigus said korterite elanikud automaatselt korteri omanikeks.

Linnas elavate perede puhul on näha, et nad üürivad aktiivsemalt eluruume kui seda tehakse mujal maakonnas. Näiteks ligi veerand lasteta vabaabielu- ja viiendik lastega vabaabielupaaridest üürib linnas elukohta. Samas kui linna lähi- ja kaugtagamaal üürivad eluaset vaid vastavalt 6% ja 8% lastega vabaabielupaaridest. Erinevalt paljudest teistest Euroopa riikidest peetakse Eestis eluruumi üürimist pigem ajutiseks lahenduseks.

Eluruumi võib omada või üürida, kuid leibkond võib kasutada eluruumi ka tasuta. Tasuta kasutamise all mõeldakse olukorda, kus elanikud võivad küll tasuda kommunaalmakseid, kuid ei maksa omanikule üüri. Tavaliselt elatakse tasuta näiteks sugulasele või tuttavale kuuluvas eluruumis. Selline kasutusviis on levinud pigem üheliikmeliste leibkondade seas. 14% Pärnu linna üksi elavatest meestest ja 12% naistest kasutab eluruumi tasuta, linna lähitagamaal vastavalt 16% ja 15% ning kaugtagamaal vastavalt 20% ja 19% niisugustest meestest ja naistest.

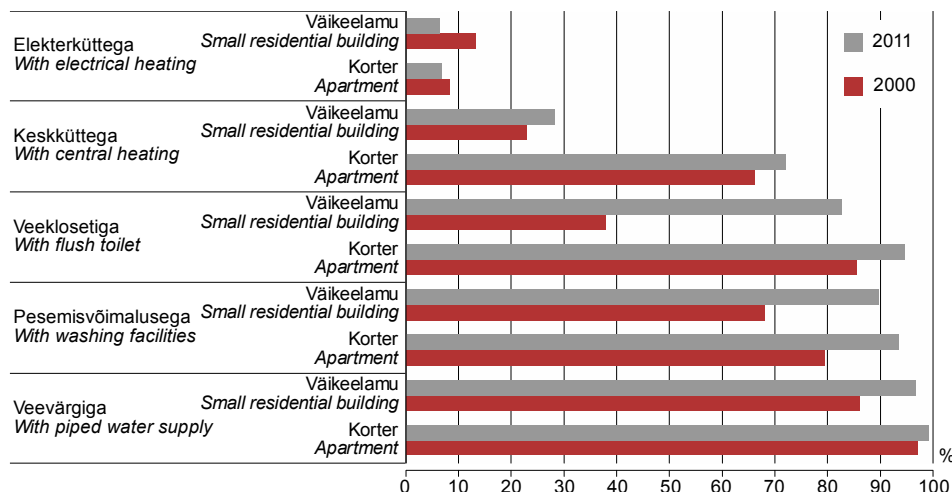
Kodude olmemugavusi kirjeldades tuleb võrrelda eraldi kortereid ja väikeelamu. Et Eesti on suuresti hajaasustatud, elab suur osa leibkondadest eramutes. Maapiirkondades on nendeks tihti vanad talumajad, mille olmemugavused pole võrreldavad ühes kategoorias korterite omaga. Peamine murekoht vanemate eluhoonete juures on veevärgi ja kanalisatsiooni puudumine, mistõttu on pesemisvõimalused nigelad ja eluruumis pole tualettruumi. Olmemugavusi peetakse aga tänapäeva ühiskonnas normaalsete elamistingimuste puhul esmaseks, mistõttu peaks tegema jõupingutusi, et olukorda parandada.

Kahe loenduse vahelisel perioodil on Eestis tervikuna eluruumide olmemugavustega varustatus paranenud. Nii astus tubli sammu edasi ka Pärnu maakond. Üha enamates linna lähi- ja kaugtagamaa väikeelamutes on nüüdseks olemas veevärk. Võib öelda, et võrreldes 2000. aastaga on nii maapiirkondades kui ka linnas oluliselt suurenenud leibkondade osatähtsus, kelle kodu on varustatud veeklosetiga (joonised 3–5). Kui veel 2000. aastal oli veeklosett üksnes 38% Pärnu linna väikeelamutes, siis 2011. aastal juba 83%-s. Tänu veevärgi olemasolule on paranenud ka pesemisvõimalused.

Samas tuleb nentida, et maakonnas – eelkõige maapiirkondades – on veel arenguruumi. Põhjamaade eeskujul võiks seada eesmärgiks, et võimalikult paljud leibkonnad saaksid elada kodus, kus on olemas veevärk, pesemisvõimalused ja veeklosett.

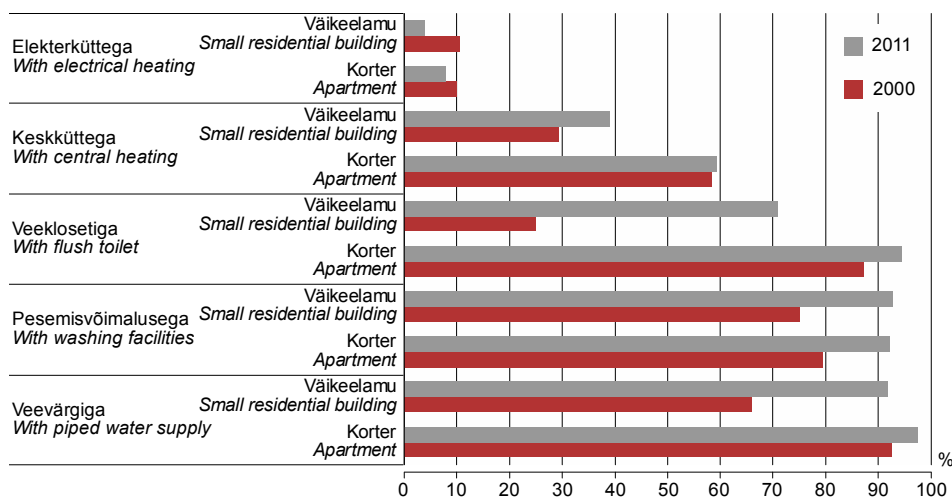
Joonis 3. Pärnu linna leibkonnad olmemugavuste ja eluruumi tüübi järgi, 31.03.2000 ja 31.12.2011

Figure 3. Households of Pärnu city by amenities and type of dwelling, 31.03.2000 and 31.12.2011

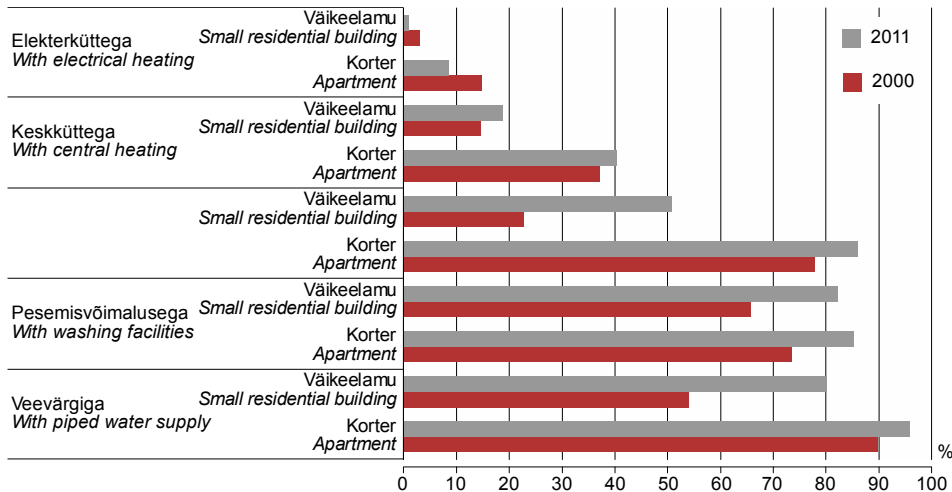
Joonis 4. Pärnu linna lähitagamaa leibkonnad olmemugavuste ja eluruumi tüübi järgi 31.03.2000 ja 31.12.2011

Figure 4. Households of inner hinterland of Pärnu city by amenities and type of dwelling, 31.03.2000 and 31.12.2011

Joonis 5. Pärnu linna kaugtagamaa leibkonnad olmemugavuste ja eluruumi tüübi järgi 31.03.2000 ja 31.12.2011

Figure 5. Households of outer hinterland of Pärnu city by amenities and type of dwelling,
31.03.2000 and 31.12.2011

Leibkondade koosseis tulevikus

Tulevikku prognoosida on alati keeruline, kuid seda tuleb siiski teha, et planeerida nt lastehoidu, haridust, vanemaealiste hoolekannet jm. Rahvastikuprognose koostatakse arvestusega, et suuremal või vähemal määral jätkuvad ühiskonnas seni kestnud protsessid. Ka Pärnu maakonna puhul võib vaadata, kuidas jaotuks maakonna rahvastik leibkondadesse, eeldades, et leibkondade koosseis aastatega oluliselt ei muutu.

Eeldame, et nii nagu aastatel 2000 ja 2011, elab ka 2020. ja 2030. aastal 99% maakonna elanikest tavaleibkondades. Rahvastiku kiire vananemise tendentsi arvestades võiks aga eeldada, et aastal 2040 elab asutusleibkonnas juba 2% elanikest. Kui praegune leibkondade koosseis jääks püsima 2040. aastani, elaks 50 668 Pärnu maakonna elanikku ühepereleibkonnas (s.o ligi 12 000 elanikku vähem kui praegu), 13 052 isikut mittepereleibkonnas (ligi 3000 elanikku praegusest vähem) ja 2684 elanikku mitmepereleibkonnas (ligi 600 elanikku praegusest vähem). Täpsem tavaleibkondades elavate isikute jaotus on toodud tabelis 5.

Tegelik elu on näidanud, et ükski struktuur ei püsi kunagi täiesti muutumatuna. Kui leibkondade koosseis peaks järgmiste aastakümnete jooksul muutuma, siis millised võiksid olla peamised tendentsid, millega arvestada? Tuginedes 2000. ja 2011. aasta loendustulemustele võib öelda, et 2040. aastaks on Pärnumaal palju rohkem üheliikmelisi leibkondi. See tuleneb eelkõige vanemaealiste elanike osatähtsuse kasvust elanikkonnas ja meeste ning naiste eluea erinevusest, mis küll tasapisi väheneb, kuid on praegu veel määrava tähendusega. Viimase kümne aasta jooksul kogusid oluliselt populaarsust vabaabielud, kuid nende osatähtsus tõenäoliselt sama hoogsalt aastani 2040 ei kasva. Uuringud näitavad, et enamik vabaabielus elavatest paaridest otsustab siiski mingil ajal abielluda. Ent kuna abiellumisvanus kasvab, suureneb ka abielu eeletapis elavate inimeste osatähtsus. Samuti elab mõnekümne aasta pärast maakonnas rohkem lastetuid leibkondi, mis on tingitud elanike eraelulistest valikutest – näiteks seatakse karjäär pereloomisest tähtsamale kohale –, ja naiste sünditusea tõusust.

Tabel 5. Pärnu maakonna leibkonnad tüübi järgi, 31.12.2011 ja prognoos 2040. aastani
Table 5. Households of Pärnu county by type, 31.12.2011 and projection until 2040

Leibkonna tüüp	2011		2020*	2030*	2040*	Type of household
	Arv Number	%	Arv Number	Arv Number	Arv Number	
Rahvastik tavaleibkondades	81 788	100	78 933	72 897	66 404	Population in private households
Mittepereleibkond	16 076	19,7	15 515	14 328	13 052	Non-family household
ühe liikmega leibkond	14 803	18,1	14 286	13 194	12 019	one-person household
üksik mees	5 624	6,9	5 428	5 013	4 566	man living alone
üksik naine	9 179	11,2	8 859	8 181	7 452	woman living alone
mitme liikmega mittepereleibkond	1 273	1,6	1 229	1 135	1 034	multi-person non- family household
Ühepereleibkond	62 406	76,3	60 227	55 622	50 668	One-family household
abielupaar	32 484	39,7	31 350	28 953	26 374	married couple
lasteta abielupaar	12 006	14,7	11 587	10 701	9 748	married couple without children
lastega abielupaar	20 478	25,0	19 763	18 252	16 626	married couple with children
vabaabielupaar	18 038	22,1	17 408	16 077	14 645	cohabiting couple
lasteta vabaabielupaar	4 550	5,6	4 391	4 055	3 694	cohabiting couple without children
lastega vabaabielupaar	13 488	16,5	13 017	12 022	10 951	cohabiting couple with children
lastega üksikvanem	11 884	14,5	11 469	10 592	9 649	lone parent with children
Mitmepereleibkond	3 306	4,0	3 191	2 947	2 684	Multi-family household

*Tegemist on prognoositava erinevates leibkonnatüüpides elavate inimeste arvuga juhul, kui leibkondade koosseis jääb aastate jooksul samasuguseks, nagu see oli 2011. aastal.

* The projected number of people in various types of household provided that, over the years, the structure of households remains the same as it was in 2011.

Kokkuvõte

Artikkel andis ülevaate Pärnu maakonna leibkondade koosseisust, laste arvust leibkondades ja leibkondade jaotusest töötavate ja töötute liikmete järgi. Peale selle käsitleti leibkondade elamistingimusi ja prognoositi leibkondade koosseisu muutusi tulevikus. Võrreldi kahe rahvaloenduse andmeid Pärnu maakonna eri piirkondade kaupa ning kirjeldati loenduste vahepealsel ajal toimunud muutusi.

Kahe rahvaloenduse vahelisel perioodil muutus oluliselt Pärnu maakonna leibkondade koosseis. Praegu elab maakonnas oluliselt rohkem üheliikmelisi leibkondi ja vähem lastega abielupaare. Lastega abielupaaride osatähtsuse vähenemise põhjustena võib nimetada naiste sünnitusea tõusu ja inimeste rännet: osa lastega leibkondadest on asunud elama mujale.

Üheliikmeliste leibkondade arvukuse tõus on üheks põhjuseks, miks maakonna leibkondade suurus näitab kahanemistendentsi. Ent leibkonnad jäävad väiksemaks ka kolme ja enama liikmega leibkondade arvelt. Kui suuri leibkondi jääb maakonnas vähemaks, siis kaheliikmeliste leibkondade osatähtsus loendustevahelisel ajal peaaegu ei muutunud.

Positiivsena võib esile tuua, et Pärnumaa leibkondade keskmine laste arv on jäänud loendustevahelisel perioodil peaaegu samaks ja on suurem Eesti keskmisest. Seega kasvab lastega leibkondades keskmiselt sama palju lapsi, kui kasvas aastal 2000. Probleem on pigem selles, et lastega leibkondi endid jääb vähemaks. Pärnu maakonnas elab ka üksjagu leibkondi,

mis koosnevad ainult vanemast ja täisealisest lapsest, ja nn puuduva põlvkonnaga leibkondi, kus vanavanem kasvatab lapselast või -lapsi.

Abielu- ja vabaabielupaaride ning mitmepereleibkondade seas on enamik vähemalt ühe töötava leibkonnaliikmega. Murettekitavam on olukord aga üksi elavate inimestega, kelledest vaid veidi alla pooled moodustasid töötavate liikmetega leibkonna. Ülalpeetavate arv ühes leibkonnas väheneb ja sellega seoses näitab kahanemistendentsi ka ülalpeetavate liikmetega leibkondade arv Pärnu maakonnas.

Leibkondade elamistingimused paranesid loendustevahelisel ajal oluliselt nii linnas kui ka maapiirkondades. Kuigi viimase kümnendi jooksul võeti selles valdkonnas palju ette – renoveeriti kortereid, ehitati uuselamuid, väikeelamutesse paigaldati kanalisatsiooni – on olmemugavuste parandamisel veel arenguruumi.

Kokkuvõtvalt võib Pärnu maakonda kirjeldada kui stabiilset. Suuremad muutused puudutavad pigem leibkondade elamistingimuste paranemist. Samuti võib positiivseks pidada, et Pärnu maakond on paljude näitajate väärtuse poolest Eesti keskmine. Kahaneva rahvastikuga riigis on see hea ilming.

Piirkondadevahelisi erinevusi maakonnas mõistagi leidub, kuid need on üsna ootuspärased. Linnas on alati olnud suurem kontsentratsioon üksielavatest inimestest, elanike eluase on väiksem, sest eluasemetüübiks on tihti korter, kuid see-eest on paljudel linnaperedel palju rohkem olmemugavusi kui maapiirkonna peredel. Linna lähitagamaal on jällegi oma unikaalsed tunnusjooned: sealse elanikkonna seas on üsna palju lastega abielu- ja vabaabielupaare, töötavate liikmetega leibkondi, eluruumid on pigem uued ja kõigi olmemugavustega. Võrreldes teiste piirkondadega on ehk kõige rohkem muutusi toimunud Pärnu linna kaugtagamaal: leibkondades on vähem lapsi, piirkonnas elab rohkem pensionäride leibkondi ja leibkondi, kus elab vanem koos täiskasvanud lapsega.

Leibkondade heaolu suurendamine peaks Pärnu maakonnas ja ka teistes maakondades kuuluma sotsiaalvaldkonna planeerimise olulisimate eesmärkide hulka. Selleks tuleb erinevate perepoliitiliste meetmete kaudu vähendada sotsiaalset ebavõrdsust, tegeledes ühiskonna kõige haavatavamate rühmadega, kelleks on üksikvanemad, paljude ülalpeetavatega pered ja töötutega leibkonnad. Maakonna arengu planeerimisel ei tohiks aga ka unustada hästi hakkama saavaid perekondi, kes samuti ootavad, et maakond ja omavalitsusüksused langetaksid erinevate teenuste (nt lasteaiakohad, puude ja erivajadusega elanike hoolekanne, alus- ja põhihariduse võimaldamine jms) kohta mõistlikke ja osapoolte arvamusele toetuvaid otsuseid. Piilk tuleks suunata ka tulevikku. Rahvastik vananeb kiiresti, mis tähendab, et lähiaastakümnetel kasvab vajadus kvaliteetse arstiabi, vanade- ja hooldekodude, eakate päevakeskuste jm eakatele suunatud teenuste järele.

Summary

The article gives an overview of the structure of households in Pärnu county, the number of children in these households, and the distribution of households by employed and unemployed members. In addition, the article also focuses on the households' living conditions and on the future changes in the structure of households. The article compares the results of two population censuses in terms of different areas of Pärnu county and describes the changes that took place in the intercensal period.

In the period between the two censuses, there were substantial changes in the structure of households in Pärnu county. Today, there is a significantly greater number of one-person households and fewer married couples with children. What can be cited as reasons for the decrease in the share of married couples with children is a rise in the childbearing age and the mobility of people – a certain share of households with children have taken up residence elsewhere.

A rise in the number of one-person households is one of the reasons why the size of households in the county is on a downtrend. But households are getting smaller also on the account of

households with three or more members. While the number of large households in the county is declining, then the share of two-member households has remained almost unchanged in the intercensal period.

What can be outlined as a positive aspect is the fact that the average number of children in the households of Pärnu county has remained almost the same in the intercensal period and exceeds the Estonian average. So, on average, households with children have the same number of children as in 2000. The problem lies more in the fact that the number of households with children itself is falling. In Pärnu county, there is also a substantial number of households consisting only of a parent and a grown-up child, and a smaller number of households with a so-called missing generation, i.e. households where a grandparent is raising his/her grandchild(ren).

Households with at least one employed member form the majority of married and cohabiting couples and multi-family households. What is more worrisome, however, is the situation of persons living alone, of whom only slightly less than a half could be considered as belonging to households with employed members. The number of dependants per household is declining and, consequently, the number of households with dependant members is also on a downtrend in Pärnu county.

In the intercensal period, the living conditions of households improved both in urban and rural areas. Although a great number of actions – renovation of apartments, construction of new buildings, and installation of sewage systems in small residential buildings – were taken in this respect over the last decade, there is still room for development in terms of improving the amenities in dwellings.

There are, of course, differences between various regions of the county, but these can be expected. In the city, the concentration of people living alone has always been higher, and the dwellings have been smaller because apartments are the prevalent type of dwellings. At the same time, urban families can enjoy a greater number of amenities than rural families. The inner hinterland of the city, in turn, has its own unique characteristics – the population includes a fairly large number of married and cohabiting couples with children, and households with employed members; the dwellings are more likely to be new and offer excellent amenities. Compared to other regions, the outer hinterland of Pärnu city has perhaps seen the greatest change. Households in the area have fewer children and there are more households consisting of retired people or of a parent with a grown-up child.

All in all, Pärnu county can be described as a stable one. The greatest changes have occurred in the living conditions of households. What can also be considered positive is the fact that several indicator levels in Pärnu county are close to the Estonian average. In contemporary Estonia, where the population is decreasing, it is a good phenomenon.

Allikad Sources

Families are Changing. (2011). – Doing Better for Families. OECD. [www] <http://www.oecd.org/els/soc/47701118.pdf> (23.02.2016).

Harknett, K. & Hartnett, C. S. (2014). The gap between births intended and births achieved in 22 European countries, 2004–07. – Population Studies: A Journal of Demography, 68(3), pp 265–282.

Lilienberg, H.-L. (2013). Erineva struktuuriga leibkondade sissetulekud ja toimetulek Eestis. Tartu Ülikooli majandusteaduskonna rahvamajanduse instituudi bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool

Mängel, T. (2014). Perefond, perepoliitika ja selle suundumused Eestis ja mujal Euroopas. Riigikogu Kantselei õigus- ja analüüsiosakond. Nr 1 / 13.01.2014.

Oras, K., Unt, M. (2008). Sündimust mõjutavad tegurid Eestis. Tallinn: Rahvastikuministri büroo. [www] <http://www.andmemasin.eu/reports/failid/653-sundimust-mojutavad-tegurid-eestis-2008.pdf> (20.02.2016).

Servinski, M. (2012). Rahvaloenduse andmed näitavad pruudipõuda. Statistikaameti blogi. [www] <https://statistikaamet.wordpress.com/2012/12/18/rahvaloenduse-andmed-naitavad-pruudipouda/> (20.02.2016).

Targad vanemad, toredad lapsed, tugev ühiskond. Laste ja perede arengukava 2012–2020. (2011). Tallinn: Sotsiaalministeerium.

Tiit, E.-M. (2006). Kas eestlased jäävad püsima? Riigikogu Toimetised nr 13. [www] <http://www.riigikogu.ee/rito/index.php?id=11601&op=archive2> (23.02.2016).

PROGNOOSIMISEST JA SEIREST PÄRNU MAAKONNA NÄITEL PROJECTIONS AND MONITORING ILLUSTRATED BY PÄRNU COUNTY

Urmas Kase

Pärnu Maavalitsus – Pärnu County Government

Muutused maailmas toimuvad kindlasti. Küsimus on selles, kas soovime muutustest aru saada, nendega oma igapäevategevustes arvestada ja trende mõjutada – positiivseid muutusi võimendada ja negatiivseid neutraliseerida. Artikkel räägib, kuidas Pärnu Maavalitsus on toimuvat seiranud ja arenguid prognoosinud ning millised on olnud selle tegevuse tulemused.

Pärnu Maavalitsus on viimase veerandsaja aasta jooksul püüdnud pidevalt saada ümbritsevast adekvaatset pilti. Siinkohal on meile abiks olnud statistika ja prognostika. Oleme aastaid teinud maakonna sotsiaal-majandusliku seire jaoks koostööd nii Statistikaameti spetsialistidega kui ka ekspertidega Eesti kõrgkoolidest ja mujalt. Koostatud analüüsid ja hilisem seire on olnud abiks nii regionaaltasandi kui ka kohalike omavalitsuste ja kodanikeühiskonna otsustajatele oma kavade koostamisel ja vajadusel nende korrigeerimisel. Artiklis käsitletud teemad peaksid näitama, kui tähtis on statistikas orienteerumine, prognooside tegemine ja seire.

Pärnumaa kandidid

Artiklis on liigitud üksikult üldisele. Alustatud on kantidest ehk paikkondadest. Praegustes maakonnaplaneeringutes kasutatud sõnaseletuse järgi on kant ehk paikkond „asustussüsteemi alama astme funktsionaalselt terviklik või ühtne koostisosa, mille moodustab asustusüksus, selle osa või asustusüksuste grupp. Maakondade jagamisel paikkondadeks on võetud arvesse looduslikke piire, vahemaid, ajaloolisi ja kultuurilisi seoseid, piirkondlikku identiteeti ja erinevaid ajaloolisi halduspiire (külade, alevike, kollektiivmajandite, valdade ja külanõukogude piire)“.

Kandiditüübid on määratud (Siseministeeriumi juhtimisel koostatud metoodika järgi, ekspert Jaak Kliimaski „Kantide tüpoloogia“, 2006) asendiga maakonnakeskuse (linnaregiooni) ja kohaliku asustussüsteemi suhtes, lisaks on märgitud tüüpidele iseloomulikud demograafilised, majanduslikud jms tunnused. Eristatud on järgmisi kandiditüüpe:

- linnade lähiümbrus (LÜ), sh uusasumite alad;
- linnalähedased keskuskandidid (LKK);
- linnalähedased kandidid (LK);
- maalised keskuskandidid (MKK);
- maalised kandidid (MK);
- ääremaa kandidid (ÄK).

Pärnu maakonnas on esindatud kõik kandiditüübid.

Linnade lähiümbruse kandidid (nii suuremate kui ka väiksemate linnade puhul)

- külgnevad enamasti vahetult linnapiiriga, neid võib mõnikord pidada ka linna loomulikuks laienduseks;
- elanikud käivad valdavalt tööl ja teenuseid tarbimas linnas, isegi kui teenused on oma vallas olemas;
- elanike arv on viimastel aastatel püsinud vähemalt stabiilne, suuremate linnade (eelkõige Tallinn, Tartu, Pärnu) lähistel ka (uuselamurajoonide näol) kasvanud.

Pärnumaal on selliseid kante kaks (3% kantidest): Tammiste ja Urge.

Linnalähedased keskusandid

- asuvad linnaregioonis;
- on enamasti üle 500 elanikuga endiste kollektiivmajandite keskused või suuremad tööstusasulad;
- pärast Teist maailmasõda kuni 1990. aastateni kasvasid kiiresti, praeguseks rahvaarv stabiliseerunud või kasvab;
- enamasti on kohalikus keskasulas esindatud põhiosa igapäevateenustest, ehkki nende kvaliteet ei ole võrreldav suurte keskuste omaga;
- suur osa inimesi käib tööl keskuslinnades, mistõttu autokasutuse asendamine ühistranspordiga ja ka kergliiklusteed võiks olla oluline teema;
- sotsiaalse infrastruktuuri probleemiks on eeldatavasti lasteaiakohtade nappus (kiirema kasvuga kantides), lähitulevikus aga ka teravnev konkurents keskuslinnaga (gümnaasiumi)õpilaste pärast.

Pärnumaal on selliseid kante neli (6% kantidest): Audru, Paikuse, Sindi ja Uulu.

Linnalähedased kandidid

- asuvad linnaregioonis;
- on enamasti endiste kollektiivmajandite keskused (aga ka nende endised osakonnakeskused või põllumajanduslikud abiasulad) koos lähitagamaaga, mõnel juhul ka väiksemad (mõnikord tagamaata) tööstusasulad või pikema aja vältel väljakujunenud väiksemad olulise tagamaata satelliitasulad;
- rahvaarv on aastakümneid olnud stabiilne või mõnevõrra vähenenud, kasv toimub linnale lähemates kantides;
- esindatud on vaid mõni igapäevateenus – algkool, mõnel juhul ka lasteaed ja põhikool;
- enamasti ei ole teeninduskeskuseks teistele kantidele;
- suur osa inimesi käib tööl keskuslinnas.

Pärnumaal on selliseid kante üksteist (15% kantidest): Are, Aruvälja, Jõõpre, Kihlepa-Soomra, Lavassaare, Lindi, Sauga, Seljametsa, Soometsa, Suigu ja Võiste.

Maalised keskusandid

- asuvad väljaspool linnaregiooni (linnaregiooni keskusesse käib kandist töö alla 25% hõivatutest), Pärnumaa näitel on need tihti ka piirkonnakeskused (kolmanda astme keskused);
- on enamasti omavalitsusüksuse keskused – väikelinnad või suuremad (üle 500 elanikuga) endiste kollektiivmajandite keskused koos lähitagamaaga;
- kasvasid kiiresti pärast Teist maailmasõda kuni 1990. aastateni, nüüdseks on rahvaarv kohati juba märgatavalt vähenenud, eriti nooremate elanike arvelt;
- enamasti on esindatud põhiosa igapäevateenustest, mida kasutavad ka omavalitsusüksuse teiste kantide elanikud;
- sotsiaalse infrastruktuuri kättesaadavuse probleeme enamasti ei ole, küll on aga vajadus seda renoveerida.

Pärnumaal on selliseid kante kaksteist (17% kantidest): Häädemeeste, Kaisma, Kilingi-Nõmme, Koonga, Pärnu-Jaagupi, Surju, Tali, Tihemetsa, Tori, Tõstamaa, Varbla ja Väandra alev.

Maalised kandidid

- asuvad väljaspool linnaregiooni piire;

- alla 500 elanikuga keskusküla, sageli endiste kollektiivmajandite keskused (ja nende osakonnakeskused või põllumajanduslikud abiasulad) koos lähitagamaaga, mõnel juhul ka väiksemad (mõnikord tagamaata) tööstusasulad;
- enamasti ei ole teeninduskeskuseks teistele kantidele;
- alates 1970. aastatest on rahvaarv vähenenud, rahvastik vananenud;
- 2000. aasta rahvaloenduse andmetel on väga halvas sotsiaal-majanduslikus olukorras; tööhõive on viimastel aastatel paranenud, kuid jääb siiski halvemaks enamiku kanditüüpidega võrreldes;
- elanikkond on kõige rohkem vähenenud;
- esindatud on vaid mõni igapäevateenus – algkool, mõnel juhul ka lasteaed, põhikool jms;
- teenuste kättesaadavuse probleemid on suured ja kasvavad, sest väheneva rahvastiku tõttu on raske säilitada olemasolevaid teenindusobjekte;
- transpordiühendus on enamasti halb nii kohalikesse keskuskantidesse kui ka maakonnakeskusesse.

Pärnumaal on selliseid kante 23 (32% kantidest): Halinga, Irta, Jõesuu, Kabli, Kadjaste, Kastna, Libatse, Lodja, Lõpe, Oidrema, Pootsi, Pärnjõe, Ristiküla, Saarde, Saulepi, Seliste, Selja, Suurejõe, Tootsi, Treimani, Vahenurme, Vihtra ja Väandra vald.

Ääremaa kandidid

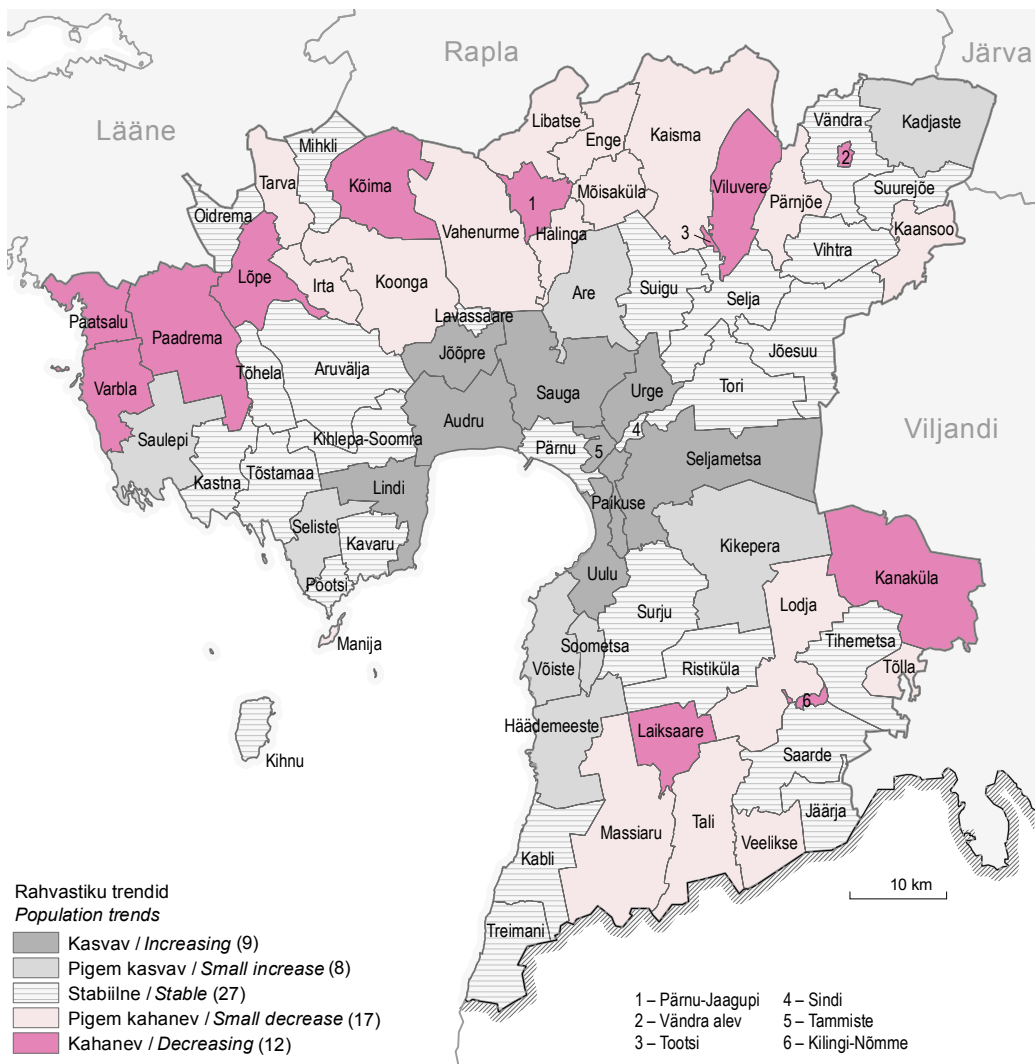
- elanike arv on enamasti alla 200, sageli isegi alla 100;
- hajaasustus, tihealad ja korrusmajad puuduvad või on nende osatähtsus tagasihoidlik;
- elanike arv on viimaste aastakümnetega märgatavalt (sageli enam kui kahekordselt) vähenenud;
- suur tööeas vanemate ning väike laste arv ja osatähtsus rahvastikus;
- puuduvad suuremad tööandjad;
- ei ole keskuseks mõnele teisele kandile, v.a juhul, kui tee ääres on kauplus vms objekt;
- sotsiaalse infrastruktuuri objektid enamasti puuduvad, on juba aastakümneid tagasi (mõni ka veel 1990ndatel) suletud;
- teenuste kättesaadavuse probleemid on suured, sest transpordiühendus ja ka teede olukord on enamasti halb;
- Pärnumaa eripära on suure hõredalt asustatud territooriumi tõttu suhteliselt suur ääremaa kantide osatähtsus;

Pärnumaal on selliseid kante 16: Enge, Kaansoo, Kanaküla, Kavaru, Kikepera, Kõima, Laiksaare, Massiaru, Mihkli, Mõisaküla, Paadrema, Paatsalu, Tarva, Tõhela, Tõlla ja Viluvere. Peale selle neli erandolukorras olevat ääremaa kanti: Jäärja, Kihnu, Manija ja Veelikse. Kokku 20 kanti ehk 28% kantidest.

Ekspert Jaak Kliimask määras koostöös Pärnu Maavalitsusega (esialgu oli talle abiks tollane maavalitsuse planeeringute talituse juhataja Enn Bernard) Pärnumaa kandidid. Suureks abiks Pärnumaa sotsiaalse infrastruktuuri teemaplaneeringu (mida aastatel 2006–2008 koostasid kõik maavalitsused) valmimisel oli Jaak Kliimaski koostatud Pärnu maakonna kantide rahvastiku-prognoos aastani 2015. Nüüd, aastal 2016, on õige aeg see prognoos üle vaadata (kaart 1, lisa 4 lk 175).

Kaart 1. Pärnu maakonna kantide rahvastiku trendid aastani 2015

Map 1. Population trends in territorial communities of Pärnu county until 2015

Allikas/Source: Maakonna sotsiaalne infrastruktuur 2008–2015

Kommentaariid teemaplaneeringu „Maakonna sotsiaalne infrastruktuur“ (2008) kantide rahvastikuprognosi kohta.

Kui analüüsida Pärnu maakonna rahvastikus 2006. aasta 7. novembri ja 2016. aasta 1. jaanuari vahel toimunud muutusi kandi tasandil, tuleb märkida viimase kümmekonna aasta jooksul toimunud eeslinnastumist, mida sellises mahus ei osatud prognoosida. Pärnumaal oli eeslinnastumise maht Eestis suurusel kolmas. Eriti märkimisväärne oli rahvaaru muutus linna lähiumbruse kantide (LÜ, Pärnumaal 2) puhul, kus elanike arv kasvas 808 võrra (1037-st 1845-ni ehk 77,9%). Järgnesid linnalähedased keskuskandid (LKK, kokku 4), kus elanike arv kasvas 10 324-st 11 832-ni ehk 1508 elaniku võrra (14,6%). Linnalähedaste kantide (LK, kokku 11) rahvaarv kasvas 6962-st 7818-ni ehk 856 elaniku võrra (12,3%). Võrreldes vaheseire ajaga (1.01.2011) on elanike koguarvus teatav tagasimineku.

Samal ajal kahanes maaliste kantide (MK, kokku 23) rahvaarv 9843-st 8521-ni ehk 1322 elaniku võrra (13,4%). Veelgi suurem oli kahanemine maaliste keskuskantide (MKK, kokku 12) puhul:

13 463-st 10 982-ni ehk 2481 elaniku võrra (18,4%). Neist kahes eespool mainitud rühmas on jätkunud suurim kahanemine – pilt on sarnane vaheseire ajaga 2011. aastal. Ääremaa kantide (ÄK, kokku 20) puhul tundub olukord ainult veidi parem olevat. Nimelt kahanes rahvaarv 2952-st 2651-ni ehk 301 võrra (10,2%). Tähele tuleb panna, et mõne selle grupi kandi (Kihnu, aga ka Manija) rahvastikuregistrijärgset rahvaarvu mõjutab teatud anomaalia väikesaartele registreerimisega seotud sõidusoodustuste, aga ka muude aspektide tõttu. Kui vaheseire ajal võis märkida ääremaaliste kantide elanikkonna stabiilsust (kasv 0,1% aastatel 2006–2011), siis praegu kahanemine jätkub.

Kokkuvõttes on elanike arv kasvanud Pärnu linna lähipiirkonnas, kahanenud aga ülejäänud maakonnas. Samaselt vaheseirel tõdetuga on suurimad kaotajad maapiirkondade maalsed keskuskandid. Nende hulka kuuluvad kõik viis Pärnumaa piirkonnakeskust ehk kolmanda tasandi keskust Tõstamaast Kilingi-Nõmmeni.

Ekspert Jaak Kliimaski rahvastikuproгноosi tulemusi võib pidada üsna heaks. Prognoosimine on alati teatud mõttes tänamatu töö, sest arengud ei kulge kunagi ainult lineaarselt. Valglinnastumise ulatust ühelt poolt ja maapiirkondade rahvastiku vähenemist teiselt poolt on alati väga raske prognoosida. Kehtiva maakonnaplaneeringu tegemisel 1998. aastal olid koostajatel tänasest suuremad lootused Pärnumaa piirkondlike tõmbekeskuste arengule. Tõllal peeti tõmbekeskuste viisikut (Tõstamaa, Pärnu-Jaagupi, Väandra, Kilingi-Nõmme ja Häädemeeste) kujundlikult väljendudes n-ö abimootoriks või -veduriks, mis aitab maakonna arengut paremini tasakaalustada Pärnu kui peamootori või -veduri kõrval. Kahjuks ei olnud need lootused määratud täituma. Viimase, 2011. aasta rahvaloenduse andmete põhjal koostatud toimepiirkondade uuring näitas, et Pärnumaal on töörande mõistes üks tugev tõmbekeskus – Pärnu linn –, millele teatud ulatuses sekundeerivad Väandra alev ja Kilingi-Nõmme oma kohalike tagamaadega. Töörände mõttes ei mahtunud enam piirkondlike tõmbekeskuste pildile ei Tõstamaa, Pärnu-Jaagupi ega Häädemeeste. See ei tähenda aga, et nende asulate sotsiaal-majanduslikule arengule tuleks kriips peale tõmmata.

Pärnu maa-asulate arengupotentsiaal

Üle-eestilisele kandipõhisele sotsiaalse taristu teemaplaneeringute koostamisele eelnes huvi-pakkuv Euroopa Liidu programmi „Phare CBC 2001“ katseprojekt „Sotsiaalse infrastruktuuri hindamine“. Projekti akadeemilise meeskonna moodustasid Tartu ülikooli ja selle Pärnu kolledži, OÜ Hendrikson & Ko ning Tampere ülikooli teadlased. Praktikute poolelt olid kaasatud Lääne-Viru ja Pärnu maavalitsuse ametnikud. Järgnevalt on esitatud kaks kaarti sellest projektist.

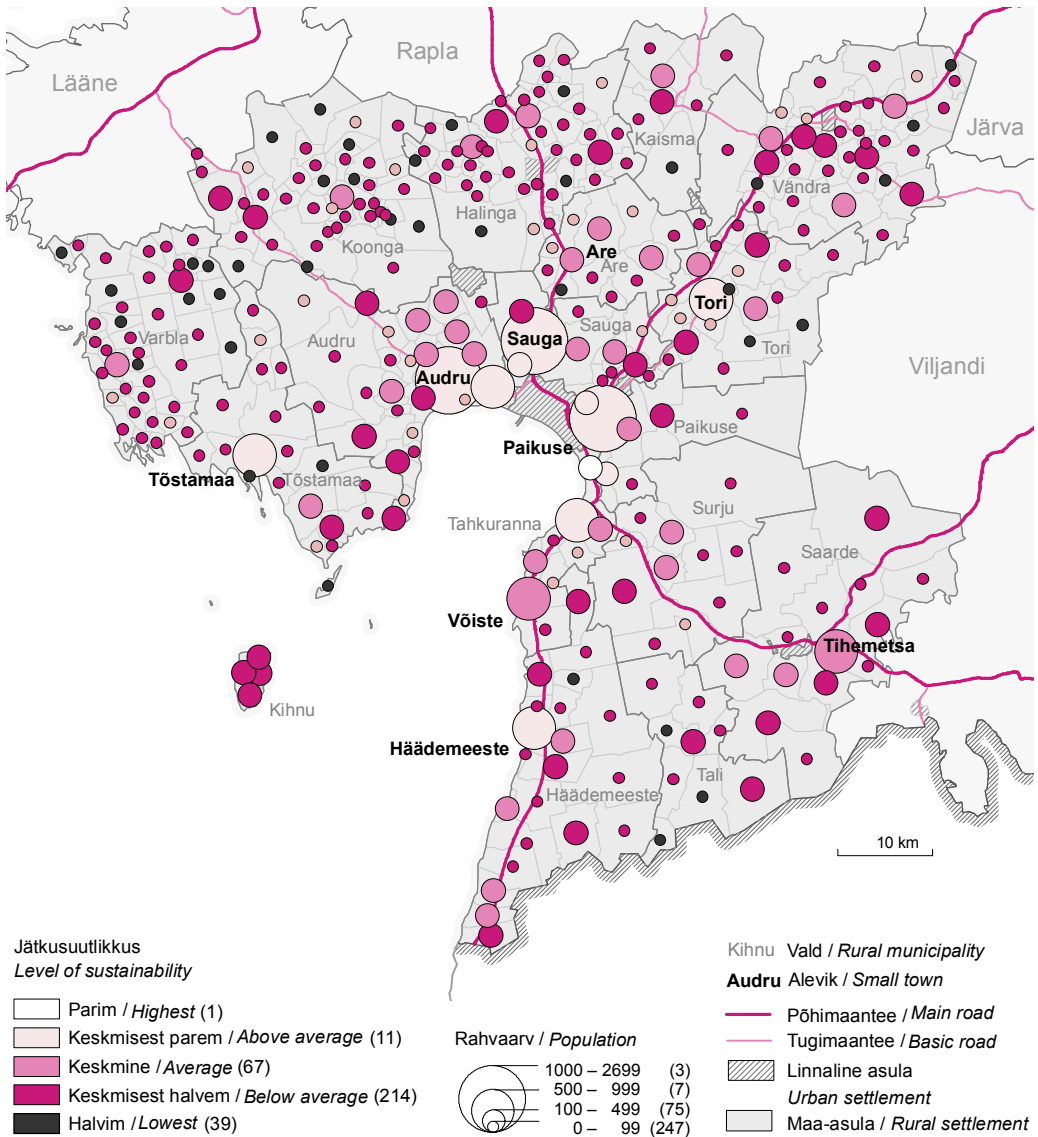
Esimene neist (kaart 2) on tagasivaade nõukogude perioodi koos tulevikuhinnanguga. Kui hinnata tagantjärele selle prognoosi täppiminekut, on jällegi näha optimismi piirkondlike tõmbekeskuste suhtes. Loomulik on jätkusuutlikkuse ehk kestlikkuse mõttes positiivsemate helesoodsade ringide paiknemine maakonnakeskuse ümbruses. Nii Audru, Sauga, Paikuse, Uulu kui ka nende lähitagamaa rahvastikuareng sai hoogu juurde tollases valglinnastumise algfaasis. Kahjuks ei olnud edasine areng nii positiivne ei maakonna lõunavööndis piki Läti piiri ega ka maakonna põhja- ja loodeosas. Huvitav on märkida, et maakonna lõunaosa ja Sauga valla rahvale on olnud rände mõistes suur ahvatlus naabermaa Soome – vahele jäeti tõmbekeskuse Tallinna etapp.

Teine kaart (kaart 3) keskendub aga tulevikule – Pärnumaa maa-asulate kestlikkusele. See on eelmise kaardiga võrreldes juba täpsem prognoos, sest käsitleb kõiki maakonna maa-asulaid. Veidi eksitav võib olla ringide suurem arv Pärnu maakonna loode- ja põhjaosas. See ei ole seotud suurema asustustihedusega, vaid omal ajal, 1990. aastate keskel, tehtud otsustega ennistada 1970. aastate eelne asustusjaotus. Selle lainega läksid kaasa Varbla, Koonga, Halinga ja Kaisma vald. Õigesti on kehvemaks prognoositud maakonna loode- ja põhjaosa ning lõunavööndi asulate kestlikkus. Nii on tegelikult ka läinud, võib tõdeda tosin aastat hiljem.

Kaart 3. Pärnu maakonna maa-asulate arengupotentsiaal
 Map 3. Development potential of rural settlements of Pärnu county

Allikas/Source: Sotsiaalse infrastruktuuri hindamine Eesti maa-asulates: soovituslik juhendmaterjal 2004

Pärnumaa rahvastikuprognosisid

Paralleelselt n-ö väikese pildi kokkupanekuga on tegeldud ka suure pildiga. Kui nüüdseks on Statistikaamet koostöös Tartu ülikooli teadlastega koostanud ühtse meetodika järgi rahvastiku-prognosisi kõigi 15 maakonna kohta, siis aastatuhande alguses seda veel ei olnud. Pärnu Maavalitsus valis oma koostööpartneriks 2003. aastal Tartu ülikooli teadlase, inimgeograaf (nüüd juba professor) Tiit Tammaru, kellega oli maavalitsusel kontakt juba eelmisel aastatuhandel, 1990. aastatel toimunud geograafide suvepraktika ajast, kui tudengid uurisid pendelrännet Pärnumaa valdades ja linnades.

Tabelis 1 on 2003. aastal koostatud suure töö väljund, mis on ajaproovile vastu pidanud. Vahe-seire (lõplik ajapiir on aasta 2025) koostamisel on appi võetud nii Statistikaameti kui ka rahvastikuregistri andmed. Tiit Tammaru tookord koostatud prognoos on olnud abiks nii maakonna tasandil kui ka kohalike omavalitsuste arengukavade koostamisel.

Tabel 1. Pärnumaa tõenäosim rahvastikuprognosis aastani 2015

Table 1. Likeliest population projection for Pärnu county until 2015

Omavalitsus- üksus <i>Local government unit</i>	Rahvaarv – Population			Prognoos, 2015 <i>Projection, 2015</i>	Prognoosi täitumine, % <i>Realisation of projection, %</i>	
	2001 ^a	2015 ^a	2015 ^b		Statistika- amet <i>Statistics Estonia</i>	Rahvastiku- register <i>Population Register</i>
Linnad <i>Cities</i>						
Pärnu	45 282	39 784	41 255	41 390	96,1	99,7
Sindi	4 150	4 003	4 014	4 178	95,8	96,1
Vallad <i>Rural municipalities</i>						
Are	1 349	1 216	1 296	1 288	94,4	100,6
Audru ^c	4 892	5 658	5 856	5 973	94,7	98,0
Halinga	3 551	2 863	2 963	3 409	84,0	86,9
Häädemeeste	3 217	2 388	2 608	2 976	80,2	87,6
Kihnu	511	502	695	455	110,3	152,7
Koonga	1 350	1 008	1 119	1 155	87,3	96,9
Paikuse	2 977	3 634	3 832	3 643	100,0	105,4
Saarde ^c	5 368	3 733	4 069	4 589	81,3	88,7
Sauga	2 542	4 459	4 085	3 117	143,1	131,1
Surju	1 033	934	966	1 054	88,6	91,7
Tahkuranna	2 025	2 392	2 362	2 322	103,0	101,7
Tootsi	1 054	736	822	801	91,9	102,6
Tori	2 600	2 279	2 364	2 641	86,3	89,5
Tõstamaa	1 652	1 237	1 359	1 601	77,3	84,9
Varbla	1 061	786	871	851	92,4	102,4
Vändra ^c	2 597	2 520	2 290	3 026	83,3	75,7
Vändra alev/town	2 649	2 217	2 713	2 274	97,5	119,3
Kokku	90 998	82 349	85 539	86 300	95,4	99,1
Total						

^a Statistikaameti rahvaarv 1. jaanuari seisuga.

^b Rahvastikuregistri rahvaarv 1. jaanuari seisuga.

^c Ühinenud omavalitsusüksused.

^a Population according to Statistics Estonia as at 1 January.

^b Population according to the Population Register as at 1 January.

^c Merged local government units.

Allikas: Tiit Tammaru 2003. aastal koostatud rahvastikuprognosis.
Source: Population projection made by Tiit Tammaru in 2003.

Lisainfo Tiit Tammaru prognoosi kohta

- Pärnu maakond: oodatav eluiga aastal 2015 baasstsenaariumi järgi meestel 66 aastat, naistel 76 aastat; optimistliku stsenaariumi järgi meestel 72 aastat, naistel 80 aastat; pessimistliku stsenaariumi järgi meestel 66 aastat, naistel 76 aastat; tõenäoiseima stsenaariumi järgi meestel 70 aastat, naistel 78 aastat.
- Pärnu maakond: elanike arv aastal 2015 baasstsenaariumi järgi 83 760, optimistliku stsenaariumi järgi 94 630, pessimistliku stsenaariumi järgi 76 590, tõenäoiseima stsenaariumi järgi 86 300.
- Pärnu linn: elanike arv aastal 2015 baasstsenaariumi järgi 41 700, optimistliku stsenaariumi järgi 46 420, pessimistliku stsenaariumi järgi 36 860, tõenäoiseima stsenaariumi järgi 41 390.

Väljavõtte prognoosi autori Tiit Tammaru kokkuvõttest, mis on suures osas aktuaalne ka tänapäeval.

„Pärnumaa senise rahvastikuarengu analüüsi ja aastani 2025 koostatud rahvastikuprognoosi peamised tulemused kinnitasid järgmist:

- Pärnu linna rahvaarvu juurdekasvu tempod on pärast II maailmasõja järgset lühikesest tipp-perioodi pidevalt aeglustunud ja alates 1988. aastast muutusid negatiivseks. Tagamaa rahvaarv hakkas aga 1980. aastatel kasvama nii nagu maarahvastik Eestis tervikuna. Pärnumaa elanikkond tervikuna kasvas seega kuni nõukogude perioodi lõpuni ning 1990. aastatel asendus senine kasv kahanemisega.
- Rahvaarvu muutust on kõige enam mõjutanud ränne. Pärnumaa 1990. aastate negatiivse rändesaldo põhjuseks on olnud üksnes noorte (15–29-aastaste) lahkumine, vanemate vanusrühmade rändesaldo on olnud positiivne.
- Tagamaa rändesaldo oli 1990. aastatel positiivne seoses eeslinnastumise hoogustumisega ehk inimeste liikumisega Pärnust tagamaale. 1990. aastate lõpu maatehingud viitavad protsessi võimalikule hoogustumisele tulevikus. Eeslinnastumine on olnud eriti intensiivne neljas Pärnu lähivallas – Audrus, Paikusel, Saugas ja Tahkurannas.
- Pärnumaa, eriti tagamaa, rändeareng aastatel 2000–2025 sõltub suurel määral 2000. aastaks suurearvuliseks kujunenud 15–29-aastaste noorte (nn nõukogudeaja lõpu beebibuumi põlvkonna) rändest. Just selles vanuses noored on seni nii tagamaalt kui Pärnumaalt tervikuna intensiivselt lahkunud. Protsess jätkub kindlasti ka prognoosiperioodil (nt seoses noorte õppima asumisega), kuid oluline on see, kui paljud neist lahkuvad jäädavalt ning kui paljud neist omakorda hiljem (nt pärast õpinguid) tagasi pöörduvad.
- Rahvastikuprognoosi baasstsenaarium (prognoosib rahvastiku sisemist taastevõimet ehk seda, milliseks kujuneb rahvastikuareng praeguse sündimus- ja suremuskäitumise jätkudes ning rände puududes) näitab, et Pärnumaa rahvaarv väheneks ilma rände mõjuta prognoosiperioodi lõpuks ehk 2025. aastaks –15%, kusjuures rahvaarvu kahanemistempod ei erineks Pärnu linnas ja tagamaal.
- Sündimusest ja suremusest enam mõjutab tulevikus nii Pärnu linna kui tagamaa ehk seega ka kogu Pärnumaa rahvastikuarengut eelkõige ränne (eelkõige just 15–29-aastaste noorte edasine rändekäitumine) – nii rahvastiku ümberpaiknemine maakonnasiseselt kui ka ränne muu Eesti ja välismaaga. Võimalikud rändearengud on arvesse võetud optimistlikus, pessimistlikus ja tõenäoiseimas prognoosivariandis.
- Rahvaarvu üldmuutuste võrdlus prognoosivariantide lõikes kinnitab, et rahvaarvu kasvu aastaks 2025 on Pärnumaal oodata vaid optimistliku arengustsenaariumi realiseerudes (6%), kõige tõenäolisem on rahvaarvu vähenemine kuni –10%. Eesootav rahvaarvu langus on tõenäoliselt suurem Pärnu linnas ja oluliselt väiksem tagamaal, eelkõige

mõjutab seda jätkuvalt negatiivse loomuliku iibe kõrval ka jätkuv eeslinnastumine. Seega Pärnumaa rahvastikus tervikuna tagamaal elavate inimeste osakaal pigem kasvab (peamiselt Pärnu lähivaldade arvel) ning Pärnu rahvastiku osakaal kahaneb.

- Rahvaarvu üldmuutustega võrreldes suuremad ja põhimõttelisemat laadi on aga oodatavad muutused rahvastiku vanusstruktuuris – eelkõige jätkub rahvastiku vananemine (kuigi aeglasemas tempos kui Eestimaal keskmiselt) ning seda tagamaal kiiremini kui Pärnu linnas.
- Aastal 2025 on kõige tõenäolisemalt Pärnumaal elavast 82 800 inimesest 16% kuni 14-aastased, 65% tööelised ning 19% vanemad kui 65-aastased. Võrreldes 2000. aastaga on kõige märkimisväärsamad muutused lähema 25 aasta jooksul aset leidmas just laste ja noorte arvukuses ja seda langevas suunas (–22%, erinevused Pärnu ja tagamaa vahel puuduvad), tööeliste ja pensioniealiste arvu oodatavad muutused ei ole nii suured.
- Vähemalt kuni 2010. aastani jätkuks veel tööeliste arvu kasv ning seda eriti märkimisväärselt just tagamaal. Prognoosiperioodi lõpuks tööeliste arv kaheneks –10% võrra ning seda eelkõige Pärnu linna arvel. Paralleelselt tööelise elanikkonna arvukuse langusega toimub aga ka tööelise elanikkonna vananemine, mis omakorda tähendab pikemas kui 25-aastases perspektiivis tööeliste inimeste arvu veelgi kiiremat edasist vähenemist.
- Pensioniealiste arv ja osakaal kõige tõenäolisemalt prognoosiperioodi jooksul kasvab. Eelkõige just tagamaa kiire pensioniealiste arvu kasvu tõttu kasvaks Pärnumaal tervikuna 65-aastaste ja vanemate arv 2025. aastaks võrreldes praegusega ligi 10% võrra.

Seega tooks kõige tõenäolisema prognoosivariandi (st sündimuse mõningane kasv, kuid mitte taastetasemini; eluea mõningane kasv; eeslinnastumise jätkumine ehk rahvastiku liikumine Pärnust tagamaale) rakendumine kaasa prognoosiperioodi lõpuks laste ja noorte arvukuse märkimisväärsel languse (ühtmoodi nii Pärnu linnas kui tagamaal), tööeliste mõningase languse (seda eriti Pärnu linnas) ning pensioniealiste arvu kasvu (eelkõige tagamaal).“

Arengustrateegia „Pärnumaa 2030+“ vaheseire. Mõõdetavad näitajad ja soovitatavad tulemusväärtused

Üksikult üldisele liikudes jõuame maakonna tasandile. Nii maakonna arengustrateegia kui ka maakonnaplaneeringu (sh selle seletuskirja) puhul on väga tähtis alusinfo statistika. See käib nii arengudokumentide koostamise kui ka hilisema seire kohta. Arengustrateegia „Pärnumaa 2030+“ koostati aastatel 2008–2010 ja kiideti Pärnumaa kolmandal maakogul 2010. aasta 29. oktoobril heaks maakonna ühise kokkuleppena.

Aastatel 2013–2014 hakati arengustrateegiat uuendama, põhiliselt puudutas see arengustrateegia tegevuskava. Tulemuseks on uus tegevuskava, ajapiiriks aastad 2014–2020. Tulemusvormistati arengustrateegia „Pärnumaa 2030+“ uue tegevuskava elluviimiseks sõlmitud kokkuleppena 22. detsembril 2014. aastal Pärnu Maavalitsuses.

Loomulikult eelnes mõlemale eespool märgitud protsessile suuremahuline töö andmeallikatega. Põhiallikaks oli Statistikaameti andmebaas.

Praegu koostatakse uut Pärnu maakonna planeeringut. Selle üks osa on seletuskiri, milles käsitletavate teemade hulka kuuluvad rahvastik, asustussüsteem ja ettevõtlus. Üks sisend on koostatav Pärnu maakonna ruumilise arengu analüüs.

Kaks aastat pärast viimast uuenduskuuri on paras aeg teha ka maakonna arengustrateegia seiret. See aitab paremini mõista, millised protsessid kulgevad miinus-, millised aga plussmärgiga, vajadusel saab teha muudatusi juhtimisotsustes.

Järgnevalt pilguheit maakonna visioonile „Pärnumaa 2030+“.

Pärnumaa on Euroopa ühes dunaamilisemas piirkonnas – Läänemere ruumis – paiknev tuntud ja hinnatud regioon, mille edu põhineb haritud, ettevõtlikel, tervist ja elukvaliteeti väärtustavatel elanikel. Maakond on kõrge elukvaliteediga parim paik eneseteostuseks – elamiseks, õppimiseks, töötamiseks, laste kasvatamiseks ja puhkamiseks.

Pärnumaa on tasakaalustatult arenev maakond, mis loob võimalused väarikaks euroopalikuks eluks maakonna igas paigas. Tasakaalus asustussüsteem koos Suur-Pärnu jätkusuutliku ruumimustriga (asustus ja töökohad, transpordikoridorid, rohevõrgustik, väärtuslikud maastikud, vaba aja veetmise paigad) kindlustab elanikele looduslähedase, lastesõbraliku ja kvaliteetse elukeskkonna, põhiteenuste ja ühistranspordi kättesaadavuse võimalikult kodu lähedal. Olulisel kohal on maakondliku keskustevõrgu tugevdamine, et tasakaalustada Suur-Pärnu kiiret arengut, ometi seda kahjustamata. Tagatud on maa-asustuse elujõulisus.

Maakonnakeskus Pärnu on Eesti suvepealinn – atraktiivne rahvusvaheliselt aasta ringi tunnustatud Eesti visiitkaart – omanäoline, miljööväärtuslik ja logistiliselt hästi kättesaadav ning maakonnaga sidus.

Pärnumaa on tugeva kodanikuühiskonnaga ja koostööle avatud maakond, mida iseloomustab elanike sidusus – kodanikeühenduste ja seltsingute aktiivne tegevus ning elanike tugev kodukohaidentiteet. Koostöö tugineb informeeritusele, avalikule arutelule, teotahtele, tolerantsele, vastastikusele austusele ja usaldusele. Tegus ja usalduslik koostöö avaliku, era- ja kolmanda sektori vahel loovad sünergiaid, investeerimiskindlust ja avaralt mõtestatud tulevikuperspektiivi.

Vaheseire tegemiseks on strateegiliste arengudokumentide juures alati vaja paika panna mõõdikud. Seda käsitleb arengustrateegia peatükk „Arendustegevuse eesmärgid, täitmise tulemusnäitajad ja nende sihtväärtused“, kus on valdkondade kaupa välja toodud eesmärgid aastaks 2030.

Rahvastikuarengu eesmärk on maakonna elanike arvu stabiliseerumine, suurem sündimus, positiivne rändesaldo ja piirkondlikult tasakaalustatud kasv.

Sulgudes on märgitud arengustrateegia koostamise aegne seis (enamasti 2008. või 2009. aasta kohta) ja viimane kättesaadav seis.

- Rändesaldo – positiivne (2009 – negatiivne; 2015 – negatiivne)

Joonis 1. Pärnu maakonna rändesaldo, 2000–2014

Figure 1. Net migration in Pärnu county, 2000–2014

Allikas: Statistikaamet
Source: Statistics Estonia

Elanike arvu vähenemise põhjustest on esikohal olnud negatiivne rändesaldo, eriti 2010. aastate esimesel poolel, mil rändesaldo oli tasakaalustunud (joonis 1). Positiivse trendina on rändesaldo

miinusmärk vähenenud. Drastiliselt on vähenenud summaarne sündimuskordaja, mis 1970.–1980. aastatel oli üle kahe, kuid alates 1990. aastate algusest on olnud vahemikus 1,4–1,6. Aastal 2007 kerkis summaarne sündimuskordaja taas üle 1,6. Registreeritud sündide arv kahanes 2014. aastal 2013. aastaga võrreldes 3,6% ehk 30 võrra, Eestis oli kahanemine 1% ehk 139 sündi vähem. Rändesaldo on 2000. aastatel olnud igal aastal negatiivne ennekõike väljarände tõttu Harjumaale ja välismaale. Ülejäänud maakondadega on rändesaldo olnud üldjuhul positiivne. Viimasel paaril aastal on olukord olnud mitmepalgelisem. Huvitav on fakt, et kõigi naabermaakondadega on Pärnumaa rändesaldo plussis (2015. aasta rahvastikuregistri andmetel). Loomulikult on suur ambitsioon jõuda rändesaldoga taas plusspoolele. Viimati oli rändesaldo Eesti-sisese liikumise ehk siserände puhul viimati positiivne majandusbuumi aastatel 2005–2007.

- Meeste oodatav eluiga sünnil ehk keskmine eluiga – 75 aastat (2008/2009 – 71 aastat, 2013/2014 – 73 aastat)
- Naiste oodatav eluiga sünnil ehk keskmine eluiga – 84 aastat (2008/2009 – 80 aastat, 2013/2014 – 81 aastat)

Kommentaari asemel hoopis üks mõne aasta tagune (teatavasti on demograafilised protsessid suhteliselt inertsed) väljavõte 2012. aasta 23. veebruari Eesti Ekspressis ilmunud Eesti maakondade rahvatervise artiklist. Seal märgiti, et Pärnumaa on „kõige normaalsem maakond, valdav osa näitajaid on tugev keskmine. Siinsed teismelised joovad ja suitsetavad keskmisest vähem, aga sünnitavad rohkem. Tarvitatakse keskmisest vähem alkoholi, kuid ollakse keskmisest rohkem ülekaalulised (rohkem kui iga teine Pärnumaa elanik on ülekaaluline). Siin on ka keskmisest suurem eakate osa rahvastikus“.

Loomulikult valmistab elanike keskmise eluea kasv eelkõige rõõmu. Samas tähendab see ka rahvastiku vananemist koos kõige sellest tulenevaga. Omavalitsusüksuste elanike keskmise vanuse poolest (2014) on skaala ühes otsas Sauga ja Paikuse (35–39 eluaastat), teises otsas aga Tootsi rohkem kui 50 eluaastaga. Viimase rahvaloenduse andmetel juhivad kuni 14-aastaste osatähtsuse poolest samuti kaks eespool mainitud linnalähedast valda, vähemalt 65-aastaste osatähtsuse poolest aga Varbla, Saarde ja Tootsi.

Sotsiaalarengu eesmärk on kvaliteetne haridus, mitmekülgne kultuurielu, elanike sotsiaalne turvalisus, avaliku võimu demokraatlikkus ja tõhusus ning maakonna avatus ja atraktiivsus.

- Noorte õpetajate (alla 30-a) osatähtsus haridusasutustes – vähemalt Eesti keskmisel tasemel (Pärnumaal 2009/10 – 6,4%, 2013/14 – 4,7%; Eestis 2009/10 – 12,0%, 2013/14 – 8,8%)
- Gümnaasiumiõpilaste ja kutseõpet omandavate õpilaste suhtarv – 60 : 40 (nii 2009/10 kui ka 2013/14 – 67 : 33)

Kutseharidussüsteemis jätkab viimastel aastatel 30% maakonna koolide õpilastest, maa- piirkonnast ca 40% ja Pärnu linnast 21%. Kutseharidussüsteemis jätkavate põhikooliõpetanute arv on püsinud võrdlemisi stabiilne. Pärnumaal on kolm tasemeõpet andvat kutseõppeasutust: Pärnumaa Kutsehariduskeskus ja Pärnu Saksa Tehnoloogiakool Pärnu linnas ning Sisekaitseakadeemia politsei- ja piirivalvekool Paikusel. Kahjuks suleti mõni aeg tagasi Eesti Mereakadeemia reorganiseerimise tõttu Pärnumaa Merenduskeskus

Pärnumaa Kutsehariduskeskus on ainus põhikoolijärgset kutseõpet andev õppeasutus maakonnas. Koolil on kujunenud tugevad koostöösuhted erasektoriga. Pärnumaa Kutsehariduskeskus on loodud Tihemetsa, Pärnu ja Sindi kutseõppeasutuste baasil. Õppetöö toimub Pärnus ja Tihemetsas. Viimasel kümnendil on rajatud modernsed õppekompleksid Pärnus, mis on loonud tingimused nüüdisaegsete kutseoskustega rahvusvahelisel tööturul konkurentsivõimeliste töötajate koolitamiseks. Kooli õppuritest valdav osa on Pärnumaa noored. Pärnumaa Kutsehariduskeskuse täiskasvanute koolituse osakond on riigi suurimaid täiskasvanute tööalase koolituse pakkujaid.

Pärnu Saksa Tehnoloogiakool on Saksamaa Liitvabariigi sihtasutuse Bildung und Handwerk koolitusasutuse Königs-Wusterhauseni tehnoloogia- ja kutsehariduskeskuse poolt Pärnusse rajatud erakutseõppeasutus, mille eesmärk on anda nüüdisaegset tasemeharidust. Saksamaal asuvate omanike esindaja on OÜ Pärnu Tehnikahariduskeskus. Koolis õpetatavad erialad on infotehnoloogia, elekter ja elektroonika, kinnisvara, raamatupidamine, personalitöö.

Loodetud positiivset murrangut ei ole toimunud veel kummagi mõõdiku puhul.

- Muuseumide arv ja külastatavus – kasvanud (2009 – 12 muuseumi, 65 000 külastajat; 2014 – 13 muuseumi, 116 000 külastajat)

Maakonnas tegutses 2009. aastal Statistikaameti andmetel 12 suuremat ja väiksemat muuseumi, 2015. aastal aga 13 muuseumi. Neist tuntuimad on 2012. aastal uues asukohas avatud Pärnu muuseum, Pärnu uue kunsti muuseum ja C. R. Jakobsoni talumuuseum Kurgjal. Väike-muuseumide ühendab Pärnumaa väikemuuseumide seltsing. Statistika kinnitab, et maakonna muuseumid on teinud viljakat tööd külastatavuse suurendamiseks.

- Laulu- ja tantsupidudel osalevate Pärnumaa kollektiivide ja inimeste arv – kasvanud (2009 – 159 kollektiivi 2595 inimesega; 2014 – 98 kollektiivi 2675 inimesega)
- Kihnu elanike kui kultuurikandjate arv – kasvanud (2010 – 484; 2014 – 510; 2015 – 502 alalist elanikku)

Rahvakultuuriliselt võib Pärnumaad pidada mõnes mõttes siirdealaks Põhja- ja Lõuna-Eesti vahel. See kajastub nii keelepildis, rahvarõivastes, kommetes kui ka asulate välisilmes. Huvipakkuv on fakt, et viimase rahvaloenduse andmetel oli Pärnu linnas Lõuna-Eesti murderühma murrakute kõneleajaid-tundjaid rohkem kui Põhja-Eesti omi. Lauulupeokollektiivide arvu vähenemise põhjuseid on kahtlemata, nagu kogu Eestis, maapiirkondade tühjenemine.

Pärnumaa pärleid on kahtlemata Kihnu kultuuriruum. Viimase rahvaloenduse andmetel oli Kihnu keele ehk Põhja-Eesti murderühma saarte murde Kihnu murraku kõneleajaid ca 1320. Neist enamik elas Pärnumaal, sh ligi 500 Kihnu saarel. Kihnu saare elanikkond on paikseim Eestis. Etnograafiliselt ainulaadsel folktraditsioonidega Kihnu saarel on säilinud muistne elustiil, rahvarõivad ja pärimused. Kihnu pärimuskultuur kuulub UNESCO suulise ja vaimse pärandi maailmanimekirja. Kihnu folkloori, käsitöö ja kombestiku kaitseks on loodud sihtasutused Kihnu Kultuuriruum ja Kihnu Kultuuri Instituut. Idee on esitada Pärnu kuurordiruum UNESCO maailmapärandi nimekirja, Eestist kuuluvad sinna praegu Tallinna vanalinn ja Struve kaarega seotud mälestised.

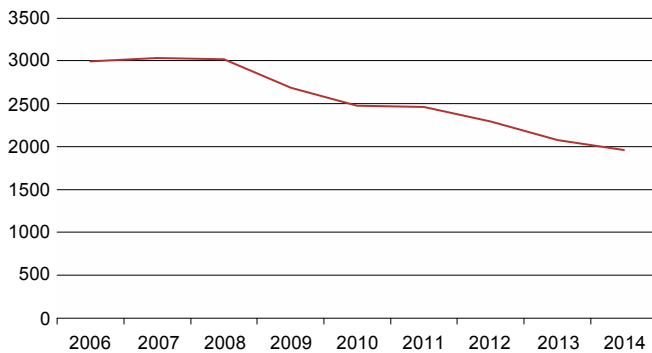
- Endla teatri etenduste ja külastajate arv – kasvanud (2009 – 288 etendust 68 190 külastajaga; 2013 – 323 etendust 77 895 külastajaga; 2015 – 340 etendust 76 497 külastajaga)
- Pärnu kontserdimaja sündmuste ja külastajate arv – kasvanud (2009 – 166 sündmust 56 338 külastajaga; 2013 – 160 sündmust 59 701 külastajaga; 2015 – 154 sündmust 67 391 külastajaga)

Pärnus töötab kaks professionaalset kultuurikollektiivi: Endla teater ja Pärnu linnaorkester. Nii Endla teater kui ka Pärnu kontserdimaja on saavutanud teatud stabiilsuse, tuntav hüpe ilmneb kontserdimaja külastajate arvus. Loomulikult on see seotud ka majandusliku olukorraga maakonnas ja riigis. Külastatavust kasvatab loodetavasti teatri näitlejaskonna uuenemine, edukas teatrikino ja huvipakkuvad kultuurisündmused. Kauaoodatud nüüdisaegse kobarkino tekkega Pärnusse on maakonna kultuuri- ja meelelahutusvaldkonnas tugev tegija juures.

- Registreeritud kuritegude arv – väheneb (2009 – 2688; 2013 – 2079; 2014 – 1964)

Sotsiaalse turvalisuse poolest tuleb märkida, et maakonnas on registreeritud kuritegusid 10 000 elaniku kohta vähem kui Eestis keskmiselt. Kuritegevuse tase on langemas (joonis 2). Eesti kontekstis ei ole peamine probleem niisiis kuritegevuse kõrge tase, vaid hoopis meedias kajastust leidnud juhtumitel (pidutsevate noorteseltskondade käitumine) põhinev arvamus, et maakonnakeskus ei ole turvaline.

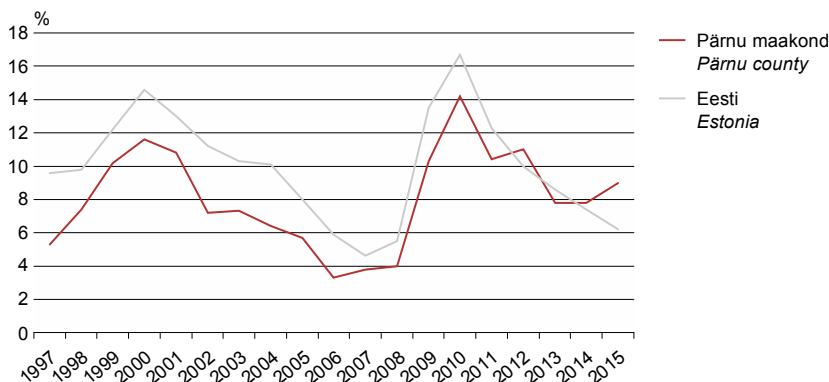
Joonis 2. Registreeritud kuriteod Pärnu maakonnas, 2006–2014*Figure 2. Recorded offences in Pärnu county, 2006–2014*

Allikas: Statistikaamet
 Source: Statistics Estonia

- Töötuse tase – <5% (2010 – 14,2%; 2013 – 7,8%; 2014 – 7,8%; 2015 – 9,0%)

Joonis 3 näitab, et kahjuks on töötuse määr Pärnumaal, erinevalt Eesti keskmisest, tõusnud. Tekkinud on paradoksaalne olukord, kus ühest küljest ei jätku ettevõtjate plaanide teostamiseks (kvalifitseeritud) tööjõudu, teisest küljest peaks piirkondade konkurentsivõime tugevdamise (PKT) programmi esimesse taotlusvooru laekunud kõigi tööstusalade võimaliku väljaarendamise korral loodama hinnanguliselt kuni 950 töökohta.

Hõivatute arv Pärnumaal aastatel 2005–2008 kasvas – 2008. aasta maksimumtase oli ligi 44 000 hõivatut (2001. aasta miinimum 35 000). 2013. aastast on hõivatute arv taas kasvanud – 2013. aastal oli 34 600 hõivatut, 2014. aastal 37 300 hõivatut ja 2015. aastal 40 600 hõivatut.

Joonis 3. Töötuse määr Eestis ja Pärnu maakonnas, 1997–2015*Figure 3. Unemployment rate in Estonia and Pärnu county, 1997–2015*

Allikas: Statistikaamet
 Source: Statistics Estonia

Töötukassa andmetel oli registreeritud töötute arv Pärnumaal 2016. aasta 31. jaanuaril 2189 ehk 5,7% tööjõust (vanuses 16 kuni pensioniiga). Tööjõudu oli töötukassa andmetel Pärnu maakonnas 38 100 inimest (aluseks Statistikaameti 2014. a aastakeskmine näitaja). Samal ajal oli Eesti keskmine registreeritud töötute tase 5,0%. 1990. aastatel oli Pärnumaa koos Tartu- ja Harjumaaga väikseima töötuse tasemega maakondade seas, kuid majandusbuumi lõppedes muutus pilt järsult. Seda võimendas erasektori ja nn vanade majandusharude (nt tekstiili- ja õmblustööstus) keskmisest suurem osatähtsus. Viimasel ajal on taas lähenetud Eesti keskmisele

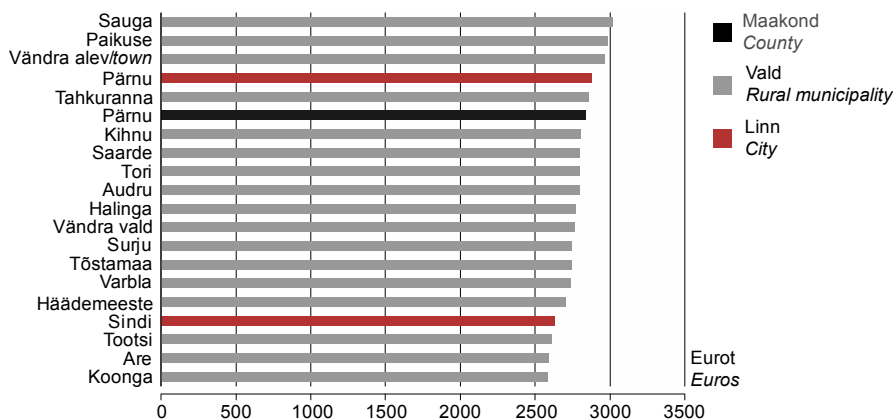
tasemele, jõudes selleni tavaliselt suviti. Turismi piirkonnana on maakonna tööhõive keskmisest seosonsem ehk hooajalisem. Kui 2016. aasta alguses oli Pärnumaal ligi 2200 registreeritud töötut, siis aastakeskmine näitaja on 1825, langedes suviti 1500 tasemele. Üks põhjuseid Pärnumaa koha halvenemises maakondade võrdluses on sinne suhteliselt väiksem rahvastikukadu võrreldes enamiku maakondadega.

- Sissetulekute erinevused (tööandjate deklareeritud sotsiaalmaksu keskmine suurus maksumaksja kohta töötaja elukoha alusel) omavalitsusüksuste vahel – mitte üle 15% (2010 – 22%; 2013 – 17%; 2014 – 29%; 2015 – 17%)

Elanike jõukuse piirkondlikud erinevused ei ole väga suured, v.a anomaalne vahe 2014. aastal – 29%. Sotsiaalmaksu alusel on suurimad sissetulekud Pärnu lähivaldades ja Pärnu linnas, väikseimad äärealade väiksemates valdades. Sotsiaalmaksu suurus madalaima tasemega vallas (Koonga) hõlmas 2009. aastal 78% kõrgeima tasemega valla (Paikuse) tasemest, 2015. aastal oli vahe veidi kahanenud – Koonga valla tase hõlmas Sauga tasemest 86% (joonis 4). Olukord on veidi muutunud – Suur-Pärnu ja Väandra alev juhivad, kuid pingerea tagumises osas on pilt muutunud mitmekesisemaks. Siin on nii äärelise asukohaga omavalitsusüksusi (Varbla, Häädemeeste, Koonga) kui ka maakonnakeskusele lähemal paiknevaid (Tootsi, Are, Sindi).

Joonis 4. Keskmine töötaja deklareeritud sotsiaalmaks maksumaksja kohta omavalitsusüksuse järgi, 2015

Figure 4. Average social tax declared by employer per taxpayer by local government unit, 2015

Allikas: Maksu- ja Tolliamet
Source: Estonian Tax and Customs Board

Teatud määral on eelnevaga seotud omavalitsusüksuste sõltumatuse tase, mis on määratud töökohtade asukohaga. Sõltumatuks loetakse need omavalitsusüksused, kust käib mujale tööle alla 30% hõivatutest. Pärnu linn ja Kihnu vald kuuluvad ainsana sõltumatute omavalitsusüksuste hulka. Peale Pärnu ja Kihnu kuuluvad Eestis siia vaid mõned linnad (Tallinn, Tartu, Narva, Kuressaare ja Valga) ja üksikud vallad (Ruhnu, Imavere, Värskä ja Piirissaare). Pärnu linna- ja linnapiirkonna vallad ning Surju, Are, Tootsi ja Väandra vald kuuluvad sõltuvate omavalitsusüksuste gruppi (kokku 9 omavalitsusüksust), kus alla 50% Eestis hõivatutest käib töö elukohast erinevas omavalitsusüksuses. Nende kahe grupi vahele jäävad poolsõltuvad vallad, kus 30–49% Eestis hõivatutest käib töö elukohast erinevas omavalitsusüksuses. Sellesse gruppi kuuluvad maakonna loodeosa (Tõstamaa, Varbla, Koonga, Halinga vald) ja lõunaosa (Häädemeeste ja Saarde vald) omavalitsusüksused ning Tori vald.

- Maakonna tuntus Põhjamaades ja Balti riikides – kolm neljandikku küsitletutest nimetab Pärnumaad Eesti ühe piirkonnana

Selle mõõdiku jaoks oleks vaja teha pidevat seiret nii lõunanaabrite juures kui ka üle mere Põhjalaades. Mõõdik on otseselt seotud maakonna turundusega. Eesmärk on saada rohkem külalisi (turiste), investeerijaid ja elanikke (maksumaksjaid).

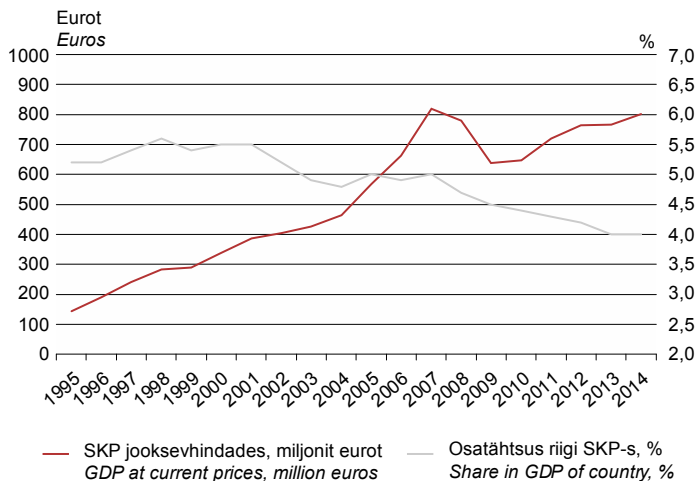
Majandusarengu eesmärk on suurt lisandväärtust loovad, ekspordipotentsiaali suurendavad ja elanike heaolu tagavad töökohad.

- Pärnumaa SKP elaniku kohta – vähemalt Tartumaa keskmine (2007 – 86% Tartumaa tasemest ja 77% Eesti keskmisest; 2013 – 78% Tartumaa tasemest ja 67% Eesti keskmisest; 2014 – 74% Tartumaa tasemest ja 64% Eesti keskmisest)

Pärnumaa regionaalne SKP (jooksevhindades) oli Eesti ELiga liitumise aastal (2004) 464,4 mln eurot, 2010. aastal 647,9 mln eurot, 2013. aastal 766,8 mln ja 2014. aastal 800,6 mln eurot (joonis 5). Tippaeg oli 2007. aasta, mil maakonna SKP ulatus 818,1 mln euroni. Kahjuks ei ole (sarnaselt Hiiumaaga ja erinevalt peaaegu kogu ülejäänud Eestist) Pärnu maakond veel jõudnud majandussurutise eelsele tasemele. Pärnumaad tabas langus keskmisest rohkem, põhjusteks muu hulgas erasektori ja nn vanade majandusharude keskmisest suurem osatähtsus. Pärnu maakonna SKP osatähtsuse vähenemine (0,4%) Eesti vastavas näitajas on suurimaid Eestis, viimasel paaril aastal (2013–2014) on see stabiliseerunud n-ö põhjatasemel – 63,8% Eesti keskmisest. Suurim langus oli aastatel 2010–2014 Saaremaal (0,7%), järgnevad Lääne- ja Ida-Virumaa ning Pärnumaa 0,4%-ga, seejärel Tartumaa 0,2%, neljas maakonnas oli kahanemine 0,1% ja viis maakonda olid 0% tasemel. Ainsana oli plusspoollel Harjumaa 2,6%-ga. Need näitajad kinnitavad Harjumaa keskmisest kiiremat majandusarengut viimasel viiel aastal, mis kahjuks on veelgi võimendanud regionaalseid kontraste Eestis. Pärnumaa SKP osatähtsus on aastatel 2010–2014 kahanenud 4,4%-st 4,0%-ni Eesti SKP-s. Seetõttu on oluline keskenduda jõupingutused maakonna majanduse struktuuri muutmisele.

Joonis 5. Pärnu maakonna SKP jooksevhindades ja selle osatähtsus Eesti SKP-s, 1995–2014

Figure 5. GDP of Pärnu county at current prices and its share in GDP of Estonia, 1995–2014

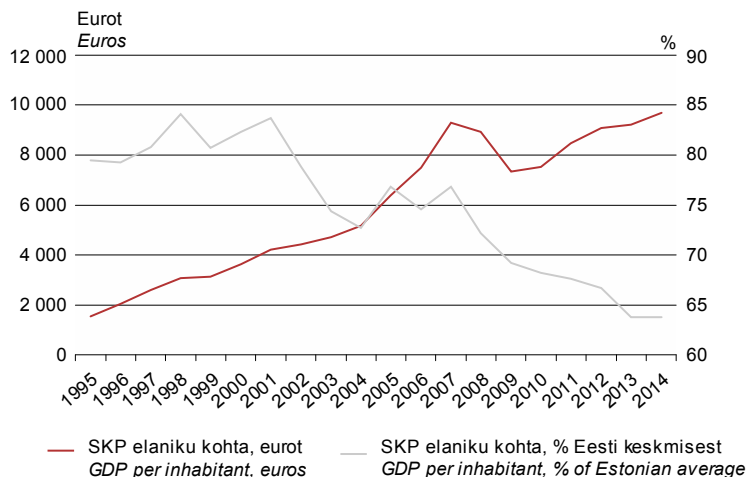
Allikas: Statistikaamet
Source: Statistics Estonia

Pärnumaal on oluline tagada kontsentratsiooniriskide hajutamiseks mitmekesine ettevõtlus. Maakonna majanduse arengus on tähtis (sh tuginedes varasemale negatiivsele kogemusele monofunktsionaalsete asulate arenguprobleemidega, nt Sindi ja Tootsi) leida tasakaal kahe suuna vahel: paindlikkus ja hajutatud ning nutikas spetsialiseerumine. Tasakaalu otsimisel tuleb muu hulgas võtta arvesse „Eesti regionaalarengu strateegia 2020“ suuniseid.

Tänapäeval on Pärnumaa üks ülesanne luua kompetentsikeskused. Teatavasti ei olnud maakond eelmisel ELi rahastusperioodil (2007–2013) selles valdkonnas edukas – tol korral esitatud taotlus rahastust ei saanud. Eesti regionaalarengu strateegias on Pärnu maakonna võimalike spetsialiseerumissuundadena välja toodud turismi- ja puhkemajandus; rohe- ja biomajandus, sh märgalade majandamine, ja taastuvenergeetika. Turismi- ja puhkemajanduse suuna vedajaks on Tartu Ülikooli Pärnu kolledži juurde loodud vastav keskus, rohe- ja biomajanduse suuna eestvedajaks peaks saama loodav bioressursside väärimise kompetentsikeskus.

Joonis 6. Pärnu maakonna SKP elaniku kohta ja selle võrdlus Eesti keskmisega, 1995–2014

Figure 6. GDP of Pärnu county per inhabitant and its comparison with Estonian average, 1995–2014

Allikas: Statistikaamet
Source: Statistics Estonia

Maakonna arengu hindamisel sisemajanduse koguprodukti abil on oluline jälgida SKP-d elaniku kohta – nii saab hinnata maakonna jõukust elaniku vaatevinklist. Pärnumaa oli jõukuselt parimas seisus aastatuhande vahetusel, aastatel 2000–2001. Seejärel algas langus, mis võimendus eriti majanduskriisi tippaastatel. Kahe viimase aasta (2013–2014) pilt näitab, et ollakse jõutud tasemele 63,8% Eesti keskmisest (joonis 6).

SKP-d elaniku kohta on põhjust jälgida pikema perioodi jooksul. Lühiajalisel vaatlusel võib ilmned ka äraspidine efekt – näitaja töötab nende maakondade kasuks, kus rahvastiku vähenemine on olnud keskmisest kiirem. Sama olukord on üldistades ka Baltimaades, kus Läti ja Leedu suurem rahvastikukadu on teatud määral võimendanud nende SKP-d elaniku kohta. Muidugi saab SKP kasvu elaniku kohta siduda ka tootmise efektiivsuse kasvuga, aga tegemist võib olla sellega, et elanike arvu ja SKP muutus toimuvad ajateljel väikese nihkega. Et maakondlik SKP on kättesaadav jooksevhindades, näitab selle muutus struktuurseid muutusi maakondade vahel ja reaalne jõukuse muutus ei pruugi olla selline, nagu jooksevhindades SKP näitab. SKP aheldatud meetodil ei ole aga maakonniti kättesaadav.

SKP elaniku kohta on maakonniti üsna erinev. Ettepoole Pärnumaad on tavapärase Harjumaa (2014. aastal 142,7% Eesti keskmisest) ja Tartumaa (86,3%) kõrval jõudnud ka Ida-Virumaa (69,4%), Viljandimaa (65,7%), Lääne-Virumaa (65,4%) ja Järvamaa (64,8%). Seitsmendal kohal olevale Pärnumaale järgnevad Saaremaa (62,9%), Läänemaa (60,8%), Hiiumaa (59,7%), Võrumaa (57,4%), Jõgevamaa (50,9%), Raplamaa (50,7%), Valgamaa (50,6%) ja Põlvamaa (43,8%). Loomulikult ei tohi SKP-ga seotud näitajaid absolutiseerida, näiteks teades ettevõtete asukoha registreerimisega seotud aspekte. Lisades siia juurde sissetuleku, keskmise palga ja ka tööpuuduse näitajad, avaneb palju mitmetahulisem olukord, mis muudab pildi põnevamaks.

Pärnumaa eesmärk on jõuda Tartumaaga vähemalt samale tasemele, kuid seni on domineerinud vastupidine trend. Pärnumaa majanduse muutmine teadmispõhisemaks on raskemaid ülesandeid. Samasuguse ülesande kallal ragistavad ajusid arvatavasti kõik keskmise sissetuleku lõksu jäänud kogukonnad ja ühiskonnad. Edulugudest meenub esimesena viimases Eesti inimarengu aruandes esile toodud Lõuna-Korea areng. Seetõttu on arengustrateegia „Pärnumaa 2030+” uuendamise käigus tõstetud kõige prioriteetsemaks strateegiliseks läbimurdesuunaks teadmispõhine tootmine ja targad töökohad. Üheks õppetunniks eelmisest ELi rahastusperioodist on kahtlemata see, et elukeskkonna parandamise kõrval ei tohi ära unustada ettevõtlust.

- Ettevõtlusaktiivsus – seitse tegutsevat ettevõtet saja elaniku kohta (2009 – 5,6; 2013 – 8,3)

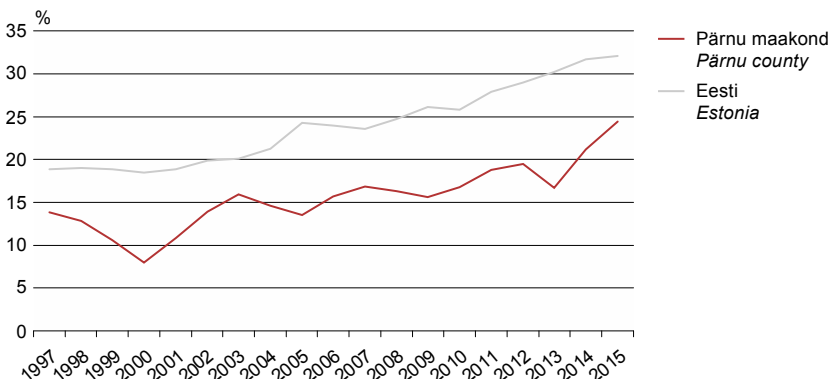
Tulenevalt maakonna elanike keskmisest ettevõtlikumast vaimust (millele juhtis kunagises uurimuses tähelepanu Garri Raagmaa) ja majandusstruktuuri omapärast on siinne ettevõtlusaktiivsus suhteliselt kõrge. Majandusstruktuuri omapära alla kuulub näiteks suur füüsilisest isikust ettevõtjate osatähtsus maapiirkonna ettevõtluses. Eriti puudutab see rannakalandust. Teatavasti on Pärnumaa tähtsaim rannakalanduse piirkond Eestis.

Maksu- ja Tolliameti andmetel hõlmas Pärnumaal registreeritud ettevõtete arv 2014. aastal 5,3% Eesti ettevõtete arvust ja nende töötajate arv 4,4% Eesti töötajate arvust. Pärnus registreeritud ettevõtete arv hõlmas 56% maakonna ettevõtete arvust ja nende töötajate arv 62% Pärnumaa töötajate arvust.

Pärnu Maavalitsuse tellimusel on Statistikaameti spetsialistid eesotsas Mihkel Servinskiga koostanud maakonna ettevõtluse analüüse. Andmed saadi Pärnu maakonnas registreeritud äriühingute raamatupidamise aastaaruannete töötlemisel. Neid kokkuvõtteid ilmus aastatel 1992–2007 tosinajagu. Nüüd, pärast vahepealset pausi, on teatepulk liikumas Pärnumaa ettevõtluskeskuse kätte. Loomulikult peaks ettevõtluskeskusel olema maakonna ettevõtlusstatistikast kõige parem ülevaade. Tagantjärele on huvitav märkida kahte trendi: maakonnakeskuses registreeritud ettevõtete ennakkasvu võrreldes ülejäänud maakonnaga 1990. aastatel ja tööstusalade arengut linnapiirist väljapoole uue aastatuhande esimesel aastakümnel. Maakonna ettevõtjad on tunnustanud mainitud aruannete sisukust. Teema kokkuvõtteks võib esile tuua esimeses, 1995. aasta novembris ilmunud väljaandes rõhutatut: „... andmed näitavad just seda, mida nad näitavad ega näita midagi muud, st andmete interpreteerimisel tuleb selgeks teha, mis on nende taga“.

Joonis 7. Kõrgharidusega inimeste osatähtsus tööjõus Eestis ja Pärnu maakonnas, 1997–2015

Figure 7. Share of persons with higher education in labour force in Estonia and Pärnu county, 1997–2015

Allikas: Statistikaamet
Source: Statistics Estonia

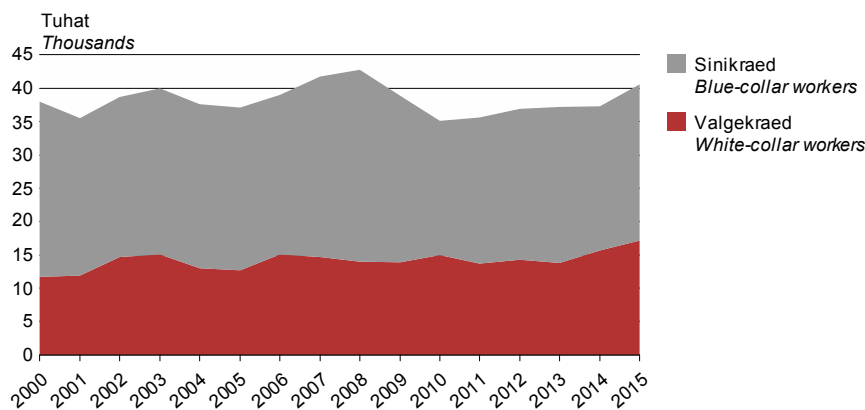
- Kõrgharidusega inimeste osatähtsus tööjõus – vähemalt Eesti keskmisel tasemel (2009 – 15,7% Pärnumaal ja 25,7% Eestis; 2013 – 16,7% Pärnumaal ja 30,2% Eestis, 2014 – 21,2% Pärnumaal ja 31,7% Eestis; 2015 – 24,4% Pärnumaal ja 32,1% Eestis)

Kõrgharidusega inimeste osatähtsus tööjõus on Pärnu maakonnas olnud pidevalt väiksem Eesti keskmisest. Ilmselt on see seotud Pärnumaa majanduse struktuuriga. Eelmisel kümnendil lõhe Eesti ja Pärnumaa võrdluses pigem kasvas. Viimasel paaril aastal on lõhe vähenenud, loodetavasti ei ole tegemist lühiajalise muutusega (joonis 7).

2008. aastaga (mis oli arengustrateegia „Pärnumaa 2030+“ aluseks) võrreldes vähenes teenindussektori osatähtsus 2014. aastaks 62%-st 56%-ni, tööstussektori osa aga suurenes 32%-st 35%-ni ja primaarsektori osa 6%-st 9%-ni. Kogu Eestis oli nii teenindus- kui ka tööstussektori osatähtsus samal ajal stabiilne (vastavalt 68% ja 28%), primaarsektori osatähtsus oli aga 3% ringis. Niisiis on Pärnumaal esmane ja teisene sektor Eesti keskmisest tugevamini esindatud.

Joonis 8. Pärnu maakonna hõivatud ametirühma järgi, 2000–2015

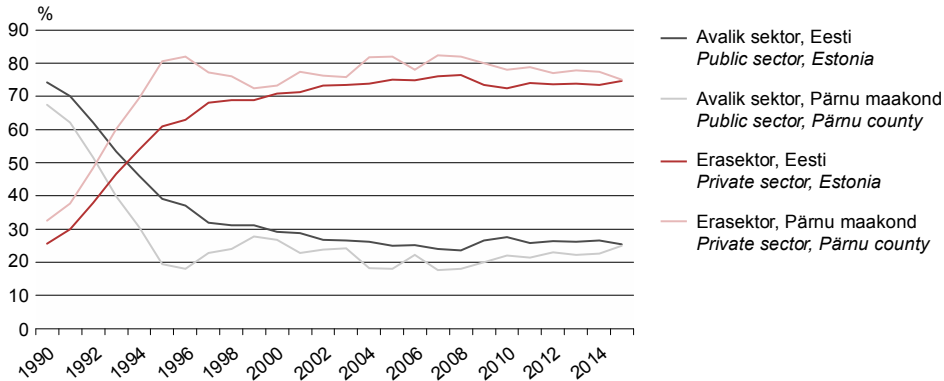
Figure 8. Persons employed of Pärnu county by occupational group, 2000–2015

Allikas: Statistikaamet
Source: Statistics Estonia

Sinikraede osatähtsus tööhõives on Pärnumaal oluliselt suurem kui Eestis keskmiselt – 63% (joonis 8). Erasektori osatähtsus kasvas Pärnumaa tööhõives 2005. aastani, seejärel olukord stabiliseerus ja ühtset trendi ei ilmne (joonis 9). Majandussurutise aegsed koondamised kasvatasid avaliku sektori osatähtsust. 2009. aastal hõlmas erasektori töötajaskond 80,2%, 2013. aastaks oli see aga veidi kahanenud (77,8%), 2014. aastal oli erasektori osatähtsus 77,4% ja 2015. aastal 75,1%. Avaliku sektori töötajaskond suurenes vastavalt 19,8%-st (2009) 2015. aastaks juba 24,9%-ni. Erasektori töötajate osatähtsus oli Pärnumaal pikka aega Eesti suuremaid, kuid 2015. aastal oli Pärnumaa erasektori töötajate osatähtsuse poolest (75,1%) Eestis viiendal kohal Järvamaa (82,6%), Harjumaa (78%), Lääne-Virumaa (76%) ja Raplamaa (75,4%) järel. Erasektori suure osatähtsusega tööhõives kaasneb risk, et vähenevad avalike teenuste kättesaadavus ja kvaliteet, eri valdkondade (nõustamine, tootmisalade loomine, mentorlus) tugisüsteemid jäävad alarahastatuks ja majandussurutis võimendub keskmisest tugevamalt.

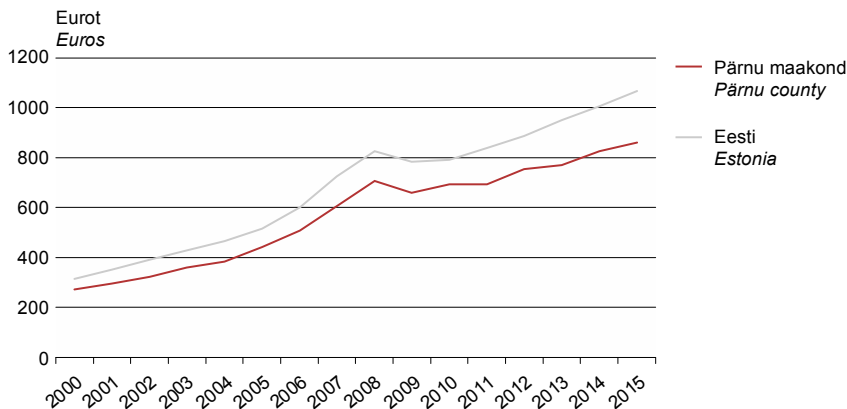
Niisiis on Pärnumaal oht jääda n-õ vaesuslõksu, muutuda odava tootmise ja teeninduse piirkonnaks, sest üldjuhul eeldab teadmismahukam majandus avaliku sektori olulist toetavat ja suunavat rolli. Eespool on märgitud, et Pärnumaa tööjõu haridustase on Eesti keskmisest madalam. Ka oli Pärnumaa elanike enesetäiendamisaktiivsus (13,6%) 2013. aastal oluliselt väiksem kui Eestis keskmiselt (29,5%), nelja aastaga ei ole selles valdkonnas murrangut toimunud. Seega ei toeta tööjõu haridustase teadmismahukale majandusstruktuurile üleminekut.

Joonis 9. Avalikus ja erasektoris hõivatute osatähtsus Eestis ja Pärnu maakonnas, 1990–2015
Figure 9. Share of persons employed in public and private sectors in Estonia and Pärnu county, 1990–2015

Allikas: Statistikaamet
Source: Statistics Estonia

- Keskmine palk – Eestis 2. kohal (2010. a II kvartalis – 3. kohal, 2014. a III kvartalis – 4. kohal, 2015. a – 11. kohal)

Maakonna elanike keskmine brutopalk on sarnaselt kõigi Eesti maakondadega, välja arvatud Harjumaa, jäänud pidevalt Eesti keskmisest 15–20% (viimati 18%) madalamaks, kusjuures teatud perioodidel on vahe isegi kasvanud (joonis 10). 2015. aastal oli Pärnumaa brutopalga suuruse (860 eurot, 82% Eesti keskmisest ehk 1065 eurost) poolest Eestis 11. kohal Saare, Jõgeva, Valga ja Põlva maakonna ees. Tõsi, siinkohal tuleb märkida näitajate suurt kõikumust – aasta varem (2014. aasta III kvartalis) on oldud 3. kohal. Pärnumaa on keskmise brutopalga kasvu poolest olnud viimasel aastakümnel maakondadest viimaste seas. Nii oli viimasel aastal Pärnumaa keskmise brutokuupalga kasv 35 eurot ehk 4,2%. Eesti vastav näitaja oli 60 eurot ehk 6,0%.

Joonis 10. Keskmine brutokuupalk Eestis ja Pärnu maakonnas, 2000–2015
Figure 10. Average monthly gross wages and salaries in Estonia and Pärnu county, 2000–2015

Allikas: Statistikaamet
Source: Statistics Estonia

Maksu- ja Tolliameti andmetel oli 2014. aastal keskmine ettevõtete makstav palk Pärnu maakonnas 729 eurot – selle näitajaga oldi Eestis 10. kohal. Pärnu maakonna elaniku keskmine palk oli tollal 838 eurot kuus – selle näitajaga oldi Eestis 9. kohal. Kõrgeim keskmine palk oli Pärnu elanikel, kes töötasid teises maakonnas registreeritud ettevõttes – 933 eurot. Suurim oli keskmine palk mäetööstuses (mis Pärnumaal tähendab nt turba ja ehitusmaterjalide kaevandamist) – 1277 eurot kuus.

Mainitud faktid on ehk veidi soodsamad tööandja seisukohalt, aga see pärsib kindlasti maakonna jõukuse kasvu ja ka mujale siirdunute tagasimeelitamist. Eesti meediat on läbi käinud mõne Soome siirdunu unistus, et kui sünnimaal makstaks palgapäeval tuhat eurot, oleks juba mõtet kaaluda Eestisse naasmist. Kahjuks jääb Pärnumaa keskmine sellest tasemest veel mitme aasta kaugusele.

- Majutatute ööbimiste arv aastas – 1,2 mln ööbimist (2009 – 627 621; 2013 – 730 707; 2014 – 767 055; 2015 – 775 348 ööbimist)

Turismi- ja puhkemajandus on maakonnas endiselt oluline majandussektor. Pärnumaa on turistide hulgalt olnud traditsiooniliselt Eesti maakondade seas Harjumaa järel number kaks. Juulis, suvepuhkuste tippkuul, on Pärnumaa Eesti puhkajate meelispaik. 2010. ja 2013. aasta juulis ööbis maakonnas vastavalt 16% ja 14% majutatud siseturistidest. Pärnumaad külastas 2011. aastal Positium LBS OÜ korraldatud uuringu andmetel 666 888 inimest, sealhulgas Pärnu linna 462 654. Tol aastal tehti maakonda kokku ca 1,7 mln külastust, millest 59% langes Eesti elanike arvele ja 41% hõlmasid väliskülastused. Kui siseturiste meelitavad suvepealinna meri, rand ja kultuuriprogrammid, siis välituristide jaoks on märksõnaks Pärnu kui kuurortlinn. Populaarsust kogub ka mujal Pärnumaal asuv vaatamist ja kogemist vääriv.

Majutuskohtade arv kasvas kuni 2007. aastani pidevalt ja jõudis 2015. aasta tippkuul juulis 168-ni, mis on kolm-neli korda enam kui kümne aasta eest. Eriti kiire oli kasv 2000. aastate alguses.

Pärnu maakonna turismiintensiivsus on suur. 2014. aasta alguses oli saja elaniku kohta keskmiselt 9,5 voodikohta (Pärnu linnas 11 ja ülejäänud maakonnas 8,2). Harjumaal, sealhulgas Tallinnas, oli vastav näitaja samal ajal 3,4 ja Lõuna-Eestis 3,1 voodikohta. Voodikohti on Pärnumaal tippaajal 8000 ringis (2009. aastal umbes 6500). Üle poole voodikohtadest asub Pärnu linnas – 2015. aastal ligikaudu 4700, aastal 2009 ligikaudu 4000. Kogu maakond on majutusteenusega kaetud. Suurem osa majutusasutusi asub suvituskohana tuntud omavalitsusüksuste territooriumil ehk Pärnus ja Audru, Tõstamaa, Häädemeeste, Tori ja Tahkuranna vallas. Majutusteenust pakutakse kodumajutusest kolmetärnihotellini. Palju puhkekülasid ja -laagreid asub rannaäärses piirkonnas ja need töötavad peamiselt kõrghooajal ehk suvel.

Pärnumaa on pikka aega välisturgudel tegutsenud sihtkoht, mis 2000. aastate alguses saavutas küpsuse, tegi aga aastatel 2004–2009 läbi stagnatsioonifaasi ning alustas 2010. aastal uue kasvuperioodiga. Viimase kuue aastaga (2010–2015) on ööbimiste arv kasvanud 92 935 võrra – kriisieelne tase on ületatud. 2015. aastal kasvas turistide koguarv Pärnumaal 2014. aastaga võrreldes 1,1%, kogu Eestis oli väike langus (0,5%).

Pärnumaa paistab teiste Eesti sihtkohtade kõrval silma suurema väliskülastajate osatähtsusega – 2015. aastal olid 51% ööbinud külastajatest välismaalased, nt ambitsioonikal Ida-Virumaal oli vastav näitaja 33%. See näitaja on oluline turismitulude seisukohast, sest uuringute järgi on tulu ühe välituristi kohta suhteliselt suurem kui siseturisti kohta. Pärnumaa majutatute osatähtsus kogu riigi majutusasutustes majutatutest on 2005. aastast alates vähenenud. 2002. aastal langes maakonna arvele 13,9% Eestis majutatute ööbimistest (277 467 ööd), 2015. aastal (pärast vahepealset mõõna) oli aga vastav näitaja 13,4% (775 348 ööd) (joonis 11). Vaatamata Eesti keskmisest aeglasemale kasvule oli Pärnumaa 2015. aastal majutatute ööbimiste alusel endiselt Eesti suuruselt teine turismisihtkoht Harjumaa järel (vahe 3,9 korda Harjumaa kasuks), kolmandal kohal oli Tartumaa (vahe 2,0 korda), neljandal Ida-Virumaa (vahe 2,2 korda) ja viiendal Saaremaa (vahe 2,7 korda).

Siseturul on Pärnumaa hästi tuntud puhkepiirkond. 2000. aastate keskel hoo sisse saanud siseturismi areng peegeldus ka Pärnumaal (paaril aastal olid kasvunumbrid Eesti keskmisest

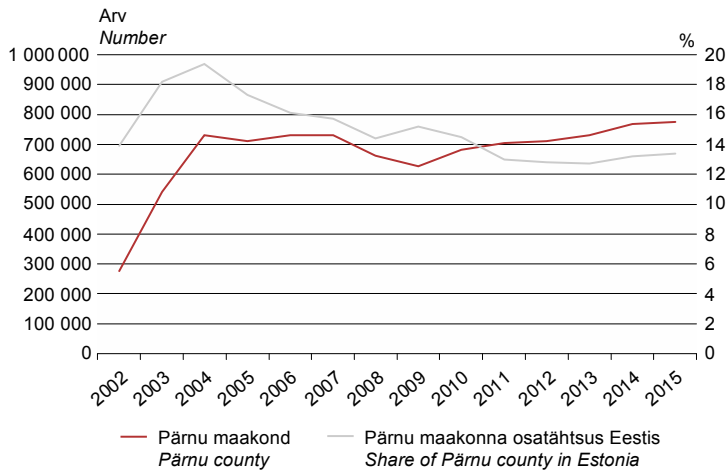
paremad) ja majanduslanguse mõju oli tuntav aastatel 2008–2009. Alates 2010. aastast on ööbimiste arv pidevalt suurenenud. 2015. aastal hõlmasid siseturistide ööbimised Pärnumaal 13,8% ööbimiste mahust.

Et jõuda aastaks 2020 seatud eesmärgini, tuleb saavutada järgmine ööbimiste kasv: ööbimiste arv peab kasvama 24% ehk praegusest 775 348-st ööst 962 041 ööni, sealhulgas siseturistide puhul peab juurde tulema 7775 ööd ehk 3% ehk praegusest 277 461-st ööst peab jõudma 285 236 ööni ja välituristide puhul peab lisanduma 178 918 ööd ehk 36% ehk praegusest 497 887-st 676 805 ööni.

Pärnu linnas majutati nii 2009. kui ka 2015. aastal 88% kõigist Pärnumaal majutatud turistidest ning 2009. aastal 76% ja 2015. aastal 80% majutatud siseturistidest. 2015. aastal on märgata linna näitajate ennakkasvu.

Joonis 11. Pärnu maakonna majutusasutustes majutatute ööbimised ja nende osatähtsus Eestis, 2002–2015

Figure 11. Nights spent by tourists accommodated in accommodation establishments of Pärnu county, and share of these nights in all nights spent in Estonia, 2002–2015

Allikas: Statistikaamet
Source: Statistics Estonia

Majutatute ööbimiste alusel (2015) on suurim sihtturg endiselt Soome (47,3% ööbimistest) ja seda vaatamata sellele, et Soome Vabariigi kodanikele kuulub Pärnu linnas üle 600 kinnisvaraobjekti. Neis toimuv jääb väljapoole ametlikku turismistatistikat. Järgneb koduturg Eesti (35,8% ööbimistest) ja seejärel Rootsi (4,8%), Venemaa (2,3%) ja Läti (4,2%). Erinevalt Venemaast (mille turistide ööbimiste osatähtsus oli Eestis 6,8%, ligi kolm korda rohkem kui Pärnumaal) on ülejäänud eespool mainitud sihtturud Eesti keskmisega võrreldes Pärnumaa majutatute ööbimistes ülesesindatud. Viimasel aastal võib märgata Eesti ja Läti külastajate arvu ennakkasvu. Puhkuse veetmine on eesmärk ligikaudu 57% maakonnas majutunute puhul, see on paari aasta taguse ajaga (64%) võrreldes vähenenud.

2012. aasta andmetel võib Pärnumaad pidada number üks terviseturismi sihtkohaks Baltimaades. Aluseks on võetud spaa voodikohtade arvu suhe voodikohtade koguarvu.

Turismimajandust iseloomustab tugev sesoonsus. Kolme suvekuu arvele jäi 2009. aastal 46%, 2015. aastal aga 42% külastajatest (sh Pärnu linnas vastavalt 43% ja 39%). Sesoonsus on üldtrendina siiski pisut vähenenud, vaid aastatel 2008–2009 suurenes suvekuude külastajate osatähtsus uuesti.

Pärnumaa turismisihtkohana on viimastel aastatel kõvasti panustanud arendustegevusse. 2007. aasta kevadel algatas Pärnumaa Omavalitsuste Liit (POL) koostöös Pärnu Maavalitsuse,

Pärnu Linnavalitsuse ja Tartu Ülikooli Pärnu kolledžiga SA Pärnumaa Turism (SAPT) asutamise. Eesmärk oli tutvustada Pärnut ja Pärnu maakonda kui Läänemere regiooni tuntud ja tunnustatud, ühtlaselt ja terviklikult arenenud puhke- ja turismiregiooni.

Turismi- ja puhkemajandusel on Pärnumaal piisavalt arengupotentsiaali, arvestades maakonna turismisektorisse tehtud ja planeeritud investeeringuid ning seni veel suurt hooajalisust, mis võimaldab kasvada hooaja pikendamise ja uute hooegade loomise abil (nt vene talvepuhkus, lähiriikide koolivaheajad jne). 2016. aasta seisuga piirab suvise nõudluse suurendamist majutusteenuste pakkumine Pärnu linnas – juulis ületab majutusteenuse nõudlus pakkumist. Samuti on suur terviseturismi arengupotentsiaal, pidades eriti silmas ELi terviseteenuste turu avanemist. Peamine terviseturismi arengu takistus on kesine olukord ligipääsuga, eriti rahvusvaheliste lendude vastuvõtu võimekuse puudumine Pärnu lennujaamas. Lennuühenduse taastamine võimaldaks uuel perioodil ligikaudu kahekordistada ööbimiste arvu juba olemasolevatelt Põhjamaade turgudelt.

Keskkonnamuutuste ja tehnilise infrastruktuuri puhul on eesmärk tagada majandus- ja sotsiaalarengut toetav infrastruktuur ning keskkonna ökoloogiline puhtus.

Pärnumaa on loodust hoidev maakond. Läbivalt rakendatakse säästva arengu printsiipe. Taotluseks on taastuenergia kasutuselevõtt, energiasäästlikkus igapäevaelus, jäätmete sorteerimine, ühistranspordi eelistamine autodele jms. Et kõik algab mõttelaadist, on olulisel kohal keskkonnahariduse, tervisekäitumise ja loodushoiu laiaulatuslik propageerimine. Väärtustatakse säästvat looduskasutust ja taastuenergia tootmist. Suur osa elektrivajadusest kaetakse kohalike ressurssidega (tuul, päike, vesi, biokütus). Arendatakse roheline maakonna kaubamärki. Inimtegevuse planeerimisel leitakse keskkonnakaitseks vastuvõetavad lahendused, loodusväärtustest tulenevate piirangute korral on välja töötatud kompensatsioonimehhanismid.

Suureneb jäätmete taaskasutus, väheneb keskkonna saastamine ja veekogude reostatusaste. Puhas kvaliteetne joogivesi on kättesaadav ja heitvee puhastusaste on oluliselt suurenenud. Kompensatsioonialade (sh kaitsealade ja puhkealade) võrgustik on välja arendatud. Maakonna ettevõtted, asutused ja elanikud on valmis kohanema kliimamuutustega ja suutelised tulema toime ülejutuste tagajärgedega.

Pärnumaa on nüüdisaegse transpordi- ja telekommunikatsiooniühendusega maakond. Maakonna sees on tagatud kõigi asulate ja kandikeskuste mugav ja ohutu ühendus. Põhimagistraalid on rekonstrueeritud tulenevalt nende liikluskoormusest. Rakendunud on modelleeritud ühistranspordi skeem. Pärnu sadam on Eesti rahvusvaheliselt tuntud merevärv. Igasse mereäärsele valda on ehitatud vähemalt üks nüüdisaegne väikesadam. Pärnu on toimiv logistiline transpordisõlm, millel on otseühendus muu maailmaga lennu-, laeva-, raudtee- ja maantee- transpordi vahenditega. Maakonna ettevõtetele ja majapidamistele on tagatud vajadustele vastava võimsusega elekter, igas külas on kättesaadav ning kvaliteetne telefoni- ja andmeside.

- Nõuetele vastava veega varustatud majapidamiste osatähtsus – 100%
- Puhastatud heitvee osatähtsus – 100%

Siinkohal on raske märkida, mis tasemele on jõutud teel sihttaseme poole. Selge on see, et 2010. aastaga võrreldes on olukord paranenud. Abiaks on olnud nii ühisveevärgi- ja kanalisatsiooniprojektid tiheasustusega piirkondades kui ka hästi käivitunud hajaasustuse regionaalprogramm (millele eelnes ainult veemajandusele suunatud regionaalprogramm). Statistika näitab, et Pärnu maakond on olnud aktiivseim taotleja.

Veekasutusest tulenev reostuskoormus on viimase 15 aasta jooksul vähenenud kõigi peamiste reostuskoormuse näitajate järgi. Puhastamata heitvesi hõlmas 2013. aastal heitveest 0,1%.

- Jäätmete taaskasutuse osatähtsus – 70%
- Korraldatud jäätmeveosüsteemi haaratud majapidamiste osatähtsus – 97%

Jäätmemajanduses on toimunud suured muutused. Suletud on kõik keskkonnanõuetele mittevastavad prügilad ja maakonna jäätmete ainus ladestuskoht on Paikuse vallas asuv OÜ Paikre jäätmekäitluskeskus, mille põhifunktsioon on jäätmete taaskasutusse suunamine ning

kasutuskõlbmatute jäätmete keskkonnaohutu ladestamine. Paikre nime all tegutsevad sorteerimisjaam ja prügil. Paikre prügilas on korraldatud eelsorteeritud jäätmete, ohtlike jäätmete, ehitus- ja lammutusjäätmete, asbestijäätmete ning aia- ja haljastusjäätmete vastuvõtt. Paikre sorteerimisjaam tegeleb Pärnus eelsorditud jäätmete järelsortimisega.

- Tolmuvaaba kattega teede osatähtsus maakonnas – 70% (riigimaanteede puhul oli see näitaja 2015. aastal 67%)

2010. aastaga võrreldes on olukord paranenud. Pärnu maakonna teedevõrgu kogupikkus oli 2010. aastal 4973 km, millest 29% olid riigimaanteed, 34% kohalikud teed ja tänavad ning 37% metskonna- ja erateed. Pärnu maakonna riigiteede olem 2016. aasta 1. jaanuaril on järgmine: riigiteede pikkus 1438,145 km, sh eraldatud sõidusuundadega (nn 2 + 2 ristlõikega) 8,544 km. Kattega riigiteede pikkus on 965,103 km ehk 67,1%. Sildu on riigiteedel 124 ja nende kogupikkus on 2,744 km. Pärnumaal on endiselt aktuaalne ühistranspordiks kasutatavate teede mustkattega katmine.

- Kergliiklusteed Pärnu linnas ja lähiümbruses välja ehitatud – 100% (2014 – katkendlik; 2016 – katkendlik)

Lähiaastatel peab selles valdkonnas toimuma suur hüpe, kui ellu hakatakse viima riigihaldusministri veebruaris kinnitatud Pärnu linnapiirkonna tegevuskava kogumahu ca 13,9 mln eurot. Lasteaia- ja lapsehoiukohtade loomise ja Pärnu (süda)linnaruumi uuendamise kõrval on põhiorhk kergliiklusteede võrgustiku väljaehitamisel nn Suur-Pärnus, st Pärnu linnas ja ümbritsevatel omavalitsusüksustes Audru, Sauga, Paikuse ja Tahkuranna vallas ning Sindi linnas kogupikkusega 45,44 km (lisaks reservnimekirjas 7,77 km).

- Rahvusvaheliste regulaarlennuliinide sihtkohtade arv Pärnust – 3 (2014 – 0; 2016 – 0)

Kahjuks ei ole selles valdkonnas veel ette näidata töövõite, pigem on toimunud taandareng. Praegu on käimas Pärnu lennujaama tasuvuse uuringud, saamaks selgeks muu hulgas vajalike investeeringute mahtu. Lisamärkusena, viimane (2015/2016) talvehooaeg näitas Kihnu-suunalise lennuühenduse vajalikkuse vähenemist, sest 2015. aasta sügisest liinile (Munalaid–Kihnu) tulnud uus jääklassiga reisiparvlaev Kihnu Virve on näidanud talvise laevaühenduse hoidmisel uut taset.

- Toimiv Pärnu linna ja lähiümbruse ühtne ühistranspordisüsteem – 100% (eeldusena on 2014. aastal loodud maakonna ühistranspordikeskus)

2014. aasta sügisel loodi Pärnumaa Ühistranspordikeskus (PÜTK), millega on liitunud kõik Pärnu maakonna kohalikud omavalitsused (enamik juba Kilingi-Nõmmel toimunud Pärnumaa viiendal maakogul). PÜTK tegeleb endise kolme süsteemiga: maapiirkondade, Pärnu linnasisesse ja Pärnu–Sindi liini ühistranspordivõrgu tegevuse korraldamisega. See on seni olnud unikaalne kogemus. Hiljutisse piirkondade konkurentsivõime tugevdamise (PKT) esimesse vooru laekus PÜTK-ilt kaks projektitaotlust. Neist üks puudutab kogu ühistranspordiliikluse e-teenuseid, teine aga Pärnu kesklinna nüüdisaegse ühistransporditerminali rajamist. Kolmas võimalik taotlus – maakonna bussipeatuste kompleksne väljaehitamine – jäi ootama PKT järgmise vooru võimalusi.

- Rekonstrueeritud väikesadamate toimiv võrgustik maakonnas – 100% (2014 – katkendlik; 2016 – katkendlik)

Siin peetakse silmas multifunktsionaalsete väikesadamate võrgustiku väljaarendamist Pärnumaa rannikul. Kui eelmisel ELi rahastusperioodil oli Liivi lahe kalanduskogul võimalik kasutada ELi kalandusfondi vahendeid kalasadamate arendamiseks, siis sel korral on silme ees suurem hulk teenuseid, sealhulgas purjetajate teenindamine. Väikesadamate valik ja väljaarendamine toimub Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi (MKM) eestvedamisel koostatud „Eesti väikesadamate kontseptsiooni“ järgi. Selles kontseptsioonis on välja toodud kolm multifunktsionaalsete väikesadamateta 30 meremiilist pikemat rannikulõiku Eestis (Narva ja Eisma, Kuivastu ja Kihnu, Pärnu ja Kuiviži vahel), mis vajaksid täiendamist nüüdisaegsete randumisvõimalustega. Kaks lõiku jäävad suures osas Pärnu maakonna rannikule. See on proovikivi nii Pärnumaa loode-ranniku kui ka lõunaranniku kohalikele omavalitsustele ja ettevõtjatele.

- Rahvusvaheliste regulaarühenduste arv Pärnu reisisadamast – 1 (2014 – 0; 2016 – 0)

See võimalus on erinevalt eelmisest iseseisvusajast seni kasutamata (toimis peatustega laevaliini Stockholmi), veelgi varasemast minevikust rääkimata. Viimastel aastatel on sadama omanik Rein Kilk korduvalt välja käinud Pärnu sadama kui ristlussihtkoha väljaarendamise mõtte. Praegu on käimas ühe eeldusena Pärnu kesklinna sadamakai rekonstrueerimine. Olemas on teatud eelkockulepped reisilaevade vastuvõtuks. Pärnu sadama ja selle veetee füüsiliste parameetrite tõttu ei ole jutt nii suurtest ristluslaevadest nagu Tallinna sadamat külastavad.

Kindlasti on kõik Eesti maakonnad ühel või teisel moel unikaalsed. Siinkohal on esitatud autoriteetsete allikate kinnitus Pärnumaa unikaalsuse kohta.

Kõigepealt minevikust. Eesti läbi aegade tuntuim geograaf Edgar Kant („Rahvastiku ja keskkonna suhted tänapäeva Eestis“) on esile toonud, et „mis puutub Pärnu abikeskuste võrku, siis näitab see nii sise- kui ka välisvööndis lünklikku jaotust; selle nähtuse põhjusteks on Pärnu tagamaa erakordsed anisotroopsed ja topoloogilised omadused neile vastavate maarahvastiku massiivide ja anoikumeeniliste nullaladega“. Ta tõi Pärnu abikeskuse sisevööndis välja Tõstamaa, Häädemeeste, Pärnu-Jaagupi–Uduvere kaksikmoodustise ja Tori ning välisvööndis märkis ta Lihulat, Vändrat ja Kilingi-Nõmme.

Teine näide on tänapäevast. Eripära arvestamist kinnitab haridus- ja teadusministeeriumi tellimisel aastatel 2013–2014 koostatud Praxise uuring „Eesti põhikooli- ja gümnaasiumivõrgu analüüs aastaks 2020“ Pärnu maakonna koolivõrgu kohta, milles on märgitud, et „...Pärnumaa eeldab teatavat erikohtlemist seoses sellega, et maakond on suurim territooriumilt, kuid küllaltki hõre (rahvaarvult neljas), mistõttu see hästi ei sobitu ei tihealade (Tartu, Tallinn) stsenaariumidega ega realiseeru ka väiksemate piirkondade – Viljandi, Rapla, Jõgeva – stsenaariumid. Eriti annab see tunda põhikoolivõrgu kujundamise juures. Pärnumaa koolivõrgu arengu juures saavad oluliseks suured vahemaad ja seetõttu ühistranspordi ning õpilaskodude (majutuse) küsimused.“

Iga maakonna unikaalsusest hoolimata on Eesti maakondade sotsiaal-majanduslikud probleemid laias laastus samad. Omal kombel on kõige unikaalsem koguni Harju maakond, kus maakonna ees seisvad ülesanded on erinevad. Maakondade sisemajanduse koguprodukti temaatika juures on märgitud, et kõigi ülejäänud 14 maakonna osatähtsus Eesti SKP-s on vähenenud. Tasuks kaaluda, ehk on teatud NUTSi tasemel Eesti ühe regioonina käsitlemise asemel mõttekas käsitleda Eestit kahe regioonina: Harjumaa ja ülejäänud Eesti. See annaks Eesti arengust adekvaatsema pildi ja pakuks ehk võimaluse kasutada tulevikus pragmaatiliselt Euroopa Liidu rahastusvõimalusi.

Mõõdikute vaheseiret üldistades võib öelda, et olukord on kõige parem keskkonnahoiu alal, järgneb sotsiaalarangu valdkond, siis vastuolulisemate märkidega rahvastikuareng ja tehnilise taristu osa. Kõige keerulisem on majandusarengu valdkond.

Tabel 2. Maakondade jagunemine klastritesse^a

Table 2. Distribution of counties between clusters^a

Tüüp 1 <i>Type 1</i>	Tüüp 2 <i>Type 2</i>	Tüüp 3 <i>Type 3</i>
Harju	Hiiu	Ida-Viru
Tartu	Järva	Jõgeva
	Lääne	Põlva
	Lääne-Viru	Valga
	Pärnu	Võru
	Rapla	
	Saare	
	Viljandi	

^a Klastrid on moodustatud hierarhilise klasteranalüüsi abil.

^a *The clusters have been constructed based on a hierarchical cluster analysis.*

Allikas /Source: Eesti piirkondlik areng. 2012. *Regional Development in Estonia*

Kogumikus „Eesti piirkondlik areng 2012“ on Statistikaameti peaanalüütik Siim Krusell kokkuvõtvalt nentinud, et rahvastikuprotsesside, tööturu ja palga kõrval täiendavalt vaadeldud elukvaliteedi näitajad ei kallutanud kaalukaussi Harju ja Tartu maakonna kahjuks, pigem vastupidi. Kui proovida maakondi rühmitada, siis moodustub kolm klastrit, mida võiks tinglikult iseloomustada järgmiselt: tüüp 1 – tulevad toime, tüüp 2 – Harju keskmised, tüüp 3 – vajavad tõsist järeleaitamist (tabel 2).

Loomulikult on Pärnumaa ambitsioon jõuda tasemeni 1 – tulevad toime.

Artiklis on toodud mõningaid koostöönäiteid statistika valdkonnast. Pärnu Maavalitsus on seisukohal, et riigireformi ja eriti selle ühe osa – haldusreformi valguses vajadus kvaliteetse regionaalstatistika järele pigem kasvab. See aitab otsustajatel saada paremat ülevaadet ühiskonnast toimuvast. Piirkondliku statistika kättesaadavus ja kvaliteet on kindlasti järjest tähtsamad, kui räägime tulevikku silmas pidades õhukesest, kuid targast haldusest.

Summary

In the last quarter of a century, Pärnu County Government has tried to get a realistic picture of the processes taking place in the county. This can be achieved with the help of statistics and prognostics. The article should clearly highlight how important it is to know statistics and make projections. The analyses that have been made have been of great help to decision-makers on the regional level as well as on the local government and civil society level.

Territorial communities have been classified into different types based on the position relative to the county centre (urban region) and to the local settlement system; in addition, demographic, economic and other characteristics have been determined for each type. Territorial communities have been divided into the following types: immediate vicinity of cities (LÜ), incl. new settlements; central territorial communities near cities (LKK); territorial communities near cities (LK); central territorial communities in rural areas (MKK); territorial communities in rural areas (MK); territorial communities in peripheries (ÄK). There are all these types of territorial communities in Pärnu county.

It was the population projection made by Jaak Kliimask for the territorial communities of Pärnu county until 2015 that was of great help in making the thematic plan for the social infrastructure of Pärnu county. Now that the year 2015 has passed, it is high time to monitor the extent to which the projection was realised. When analysing the changes having occurred in the population of Pärnu county between two reference dates (7.11.2006 and 1.01.2016) by territorial community, what needs to be highlighted is the suburbanisation process, which has taken place over the last dozen years and which could not be projected in such an extent. The volume of suburbanisation in the county ranked third in Estonia. There has been an increase in population in the vicinity of Pärnu city, while a decline has occurred in the rest of the county. Central territorial communities in rural areas have lost the greatest number of inhabitants. Such communities include all five regional centres of Pärnu county, i.e. all third-level centres from Tõstamaa to Kilingi-Nõmme.

The results of the population projection made by the expert Jaak Kliimask can be deemed rather good. In a way, making projections has always been a thankless job since processes are never only linear. Both the extent of urban sprawl and the population decline in the rural areas of a county are always very difficult to project. When the county-wide spatial plan was prepared in 1998, the people devising it had greater hopes for the development of the local commuting centres in Pärnu county than they do today. Back then, it was hoped that the quintet of local commuting centres (Tõstamaa, Pärnu-Jaagupi, Väandra, Kilingi-Nõmme and Häädemeeste settlements) will help to achieve a better balance in the development of the county. The survey of local activity spaces, made on the basis of the data from the last (2011) census, indicated that, in terms of labour migration, there is one leading local commuting centre in Pärnu county – the city of Pärnu, which to a certain extent is followed by Väandra town and Kilingi-Nõmme city without municipal status with their local hinterlands. Based on labour migration, the list of local

commuting centres in the region no longer includes Tõstamaa, Pärnu-Jaagupi or Häädemeeste. This, however, does not mean that the socio-economic development of these settlements should be regarded as unimportant.

The preparation of the country-wide thematic plan for a territorial community-based social infrastructure was preceded by the assessment of social infrastructure as part of the pilot project of the European Union PHARE Cross-Border Co-operation (CBC) 2001 programme. Retrospective assessments of the then projection once again reveal a certain amount of optimism about the local commuting centres in different regions of Estonia. The demographic processes taking place in Audru, Sauga, Paikuse, Uulu settlements as well as in their inner hinterlands gathered even more momentum during the initial stages of urban sprawl at the time. Unfortunately, further developments were not as positive in the county's southern zone, running along the Latvian border, or in the northern and northwestern area of the county. It is interesting to note that, in terms of migration, our neighbour Finland has been a big temptation to the people of the southern part of the county and to those living in Sauga rural municipality – they have skipped the stage of residing in the local commuting centre of Tallinn. The sustainability of the settlements in the northwestern and northern area of the county as well as in the southern zone was projected to be at a lower level. A dozen years later, we can say that this has become true.

In parallel with creating the so-called small picture, the big picture has received attention as well. While by now Statistics Estonia in co-operation with the researchers of Tartu University has made population projections for all 15 counties of Estonia based on a single methodology, this was not the case at the beginning of the new millennium. Human geographer Tiit Tammaru, a researcher at Tartu University, projected that, in 2015, there will be 83,760 inhabitants in Pärnu county in the case of the base scenario, 94,630 inhabitants in the case of the optimistic scenario, 76,590 inhabitants in the case of the pessimistic scenario and 86,300 in the case of the likeliest scenario.

Despite the unique character of each county, the socio-economic issues of the counties of Estonia are broadly the same. In its own way, Harju county is the most unique one, facing a wide range of challenges. It is worth considering whether instead of regarding Estonia as one region at a certain NUTS level, it would be sensible to look at Estonia as two regions: Harjumaa and the rest of Estonia. This would give a more accurate picture of the development of Estonia and would allow using the financing possibilities of the European Union more pragmatically.

In light of the state reform and especially one part of it – the administrative reform – there is likely to be an even greater need for good-quality regional statistics. Such statistics will help decision-makers in the domain have a better overview of the processes taking place in the society. The availability and quality of regional statistics will definitely become increasingly important if we bear in mind that the objective is to achieve a so-called thin but smart administration.

Kirjandus Publications

Eesti 2030+. Üleriigiline planeering. (2012). Siseministeerium.

Eesti Ekspress. (23.02.2012). Tallinn.

Eesti inimarengu aruanne 2014/2015: Lõksudest välja? SA Eesti Koostöö Kogu. (2015). Tallinn.

Eesti piirkondlik areng. Regional Development in Estonia. (2011, 2012, 2013, 2014, 2015). Tallinn: Statistikaamet.

Eesti põhikooli- ja gümnaasiumivõrgu analüüs aastaks 2020. (2013–2014). Tallinn: Praxis.

Eesti regionaalarengu strateegia 2020. (2013). Siseministeerium.

Kant, E. (2007). Eesti rahvastik ja asustus. Tartu: Ilmamaa.

- Katus, K., Puur, A., Sakkeus, L., Vikat, A. (1991). Rahvastiku-uuringud. Pärnumaa rahvastikuprognosis. Tallinn: Eesti Kõrgkoolidevaheline Demouuringute Keskus.
- Maakonnad arvudes. Counties in Figures 1996–2000. (2001); 1998–2002. (2003); 1999–2003. (2004); 2000–2004. (2005); 2001–2005. (2006); 2002–2006. (2007); 2003–2007. (2008); 2004–2008. (2009). Tallinn: Statistikaamet.
- Maakonnaplaneeringute kokkuvõtted. (1998). Tallinn: Keskkonnaministeerium.
- Maakonna sotsiaalne infrastruktuur 2008–2015. Pärnu maakonna teemaplaneering. Kehtestatud Pärnu maavanema 09.10.2008. a korraldusega nr 112.
- Pilte rahvaloendustest. Census Snapshots. (2013). Tallinn: Statistikaamet.
- Pärnumaa 2030+. Arengustrateegia. Tegevuskava 2014–2020. Pärnu Maavalitsus. (2015).
- Pärnumaa aastaraamat 1994. (1995). Pärnu Maavalitsus / Perona.
- Pärnumaa aastaraamat 1995–1997. (1998); 1998–1999. (2000); 2000–2001. (2002); 2002–2003. (2004); 2004–2006. (2007); 2007–2008. (2009); 2009–2010. (2011); 2011–2013. (2014). Pärnu Maavalitsus.
- Pärnumaa: Loodus. Aeg. Inimene. 1. osa. (2008); 2. osa. (2010). Eesti Entsüklopeediakirjastus.
- Pärnumaa loodus. Keskkonnaministeeriumi Pärnumaa keskkonnateenistus. (2007). Pärnu.
- Pärnumaa maakonna planeering. (1999). Pärnu Maavalitsus.
- Pärnu maakonna regionaalareng. Statistiline ülevaade. (2004). Statistikaamet / Pärnu Maavalitsus.
- Raamatupidamise aastaaruannete töötlusi. Pärnu maakond. (1998). Kesk-Eesti Statistikabüroo. Viljandi.
- Raamatupidamise aastaaruannete töötlusi. Pärnu maakond. (1999); Pärnu maakond 1999. (2001); Pärnu maakond 2000. (2002); Pärnu maakond 2001. (2003); Pärnu maakond 2002. (2006); Pärnu maakond 2003. (2006); Pärnu maakond 2004. (2006); Pärnu maakond 2005. (2007); Pärnu maakond 2006. (2008); Pärnu maakond 2007. (2009). Koostanud Mihkel Servinski. Pärnu Maavalitsus. Viljandi.
- Sotsiaalse infrastruktuuri hindamine Eesti maa-asulates. Soovituslik juhendmaterjal. (2004). Koostanud Jaak Kliimask, Garri Raagmaa. Tartu.
- Toimepiirkondade määramine. (2014). Koostajad Anu Tõnurist, Mihkel Servinski, Ülle Valgma. Siseministeerium, Statistikaamet.
- Tammaru, T. Pärnumaa rahvastikuprognosis 2000–2015 (2025). (2003). Tartu.
- Tiit, E-M. Eesti rahvastik. Hinnatud ja loendatud. (2014). Statistikaamet.
- Tiit, E-M., Servinski, M. Rahva ja eluruumide loendus 2011: ülevaade Eesti maakondade rahvastikust. (2014). Statistikaamet. Tallinn.
- Tiit, E-M., Servinski, M. (2015). Eesti maakondade rahvastik. Hinnatud ja loendatud. Tallinn: Statistikaamet.

KÜLAVANEMAL PÕHINEV KOGUKONDLIK MUDEL VILLAGE ELDERS-BASED COMMUNITY MODEL

Rivo Noorkõiv

Konsultatsiooni- ja koolituskeskus Geomedia – *Geomedia Consulting and Training Centre*

Missugune on külavanemate roll kogukonnas? Kas nende arv Eestis kasvab või kahaneb? Missugune on külavanemate võimekus kohalikku elu korraldada? Artikkel käsitleb külavanematel põhineva kogukondliku mudeli kasutamise eeldusi maaelu arengus.

Eesti arengu üheks oluliseks teemaks – ka Pärnumaal – on kodanikuühiskonna edenemine. Kohaliku arengu käsitlemiseks kolmanda sektori tegevuse kaudu on mitmeid võimalusi. Enamasti analüüsitakse valimisaktiivsust ja kodanikeühendusi. Käesolevas ülevaates käsitletakse külavanematel põhineva kogukondliku mudeli kasutamise eeldusi maaelu arengus laiemalt, kuid samuti tulevad esile Pärnumaa erisused ja arengud. Teema on oluline ka kohalike omavalitsuste reformi puhul, sest selle käsitlemine annab teadmisi kogukondade iseorganiseerumise viisidest, mille kasutamine on oluline ääremaastumise vältimisel. Seega analüüsime ühte tahku Eesti maaelu kodanikupõhisest korraldusest – külavanemate võimekust kohalikku elu korraldada.

Külavanema mõiste

Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 58-s on öeldud, et:

- aleviku või küla koosolekul võidakse valida aleviku- või külavanem;
- vallavalitsuse ülesannete täitmine aleviku- või külavanema poolt sätestatakse lepinguga;
- volikogu võib võtta vastu vallasisese linna linnapea, aleviku-, alevi- ja külavanema statuudi, milles määratakse vallasisese linna linnapea, aleviku-, alevi- ja külavanema valimise kord, kandidaadile esitatavad nõuded, õigused ja kohustused ning volituste kestuse periood. Vallasisese linna linnapea, aleviku-, alevi- või külavanema volituste kestus ei ole piiratud volikogu volituste kestusega (Kohaliku ... 2005).

Eelnevast nähtub, et külavanema statuut, valimine ja lepingulised suhted on täiel määral kohaliku elukorralduse küsimus, need sõltuvad kohalikest asjaoludest ega eelda keskvalitsuse seadusandlikke üksikasjalikke ettekirjutusi. Seda arvesse võttes tuleb selles ülevaates käsitleda külavanema mõistet üsna eripalgelisena. Külavanemate kohta kasutatavad andmed, samuti mõisted pärinevad Eesti Külaliikumisel Kodukant^a. Statuudi kohaselt on aleviku- või külavanem (edaspidi külavanem) külaelanike ning nende ühiste huvide esindaja, kes juhendab oma tegevuses küla ühistest seisukohtadest, küla ja valla arengukavast, riigi ja kohaliku omavalitsuse õigusaktidest (Külavanema ... 2008). Seega on külavanema roll üsna tihedalt seotud kohaliku omavalitsuse – vallavolikogu ja vallavalitsuse – töö korraldusega, kuid kindlasti ei ole külavanem vallavalitsuse tellimuse täitja, vaid on külakogukonna vabatahtliku iseorganiseerumise eestvedaja. Külade elanike, külavanemate, vallavolikogude ja vallavalitsuste koostöö sünergiast sündiv kogukonna elukorraldus võtab arvesse iga küla spetsiifilisi vajadusi ja võimalusi. Samas tuleb arvestada sellega, et ootused külavanemale on ajaga mitmekesisunud ning mõningatel juhtudel isegi vastuoluliseks muutunud: ühed näevad külavanemat kui vabatahtliku töö tegijat, teised kui vallavolikogu ja -valitsuse käepikendust. Seni on külavanema tööd hinnatud üldiselt vabatahtlikuks, ometigi on ka erinevaid praktikaid. Külavanema määratluses saab esile tuua mõned olulised aspektid:

- vanus – kas vähemalt 18-aastane Isik või vähemalt 21-aastane hääleõiguslik Eesti Vabariigi kodanik;

^a MTÜ Eesti Külaliikumine Kodukant: <http://kodukant.kovtp.ee/andmebaasid>

- kohaga seotus – kas tal on vastavas külas või alevikus rahvastikuregistri andmeil alaline elukoht või omab seal elamiseks kasutatavat kinnisvara;
- valimine – kas valimistest võivad osa võtta Eesti rahvastikuregistri andmetel vastavas külas, külade rühmas või alevikus elavad isikud alates 16. või 18. eluaastast;
- legitiimsus – külavanema valib üldkoosolek, mis on otsustusvõimeline, kui sellest võtab osa kas vähemalt viiendik külas asuvatest majapidamistest (arvestuse aluseks üks esindaja igast majapidamisest); või kuni 350 elanikuga alevikes vähemalt 30 inimest, 351–600 elanikuga alevikes vähemalt 45 inimest ning üle 600 elanikuga alevikes vähemalt 60 inimest; või koosolekust võtab osa vähemalt 10% asula vähemalt 16-aastastest elanikest, kuid mitte vähem kui 10 elanikku;
- ajamäär – külavanem valitakse kas määramata või määratud ajaks, näiteks neljaks aastaks;
- välistatavus – külavanema kandidaat ei tohi olla oma valla valitsusametnik.

Nimetatud asjaolud seavad külavanema mõiste „ujuvaks“, millega tuleb arvestada Eesti Külaliikumise Kodukant külavanemate andmete kasutamisel. Kuna andmeallikas on üks, siis on aastate 2004, 2012 ja 2016 andmed võrreldavad. Külade elanike arv pärineb rahvastikuregistrist.

Külavanemate roll

Külavanem aitab kaasa kogukondliku juhtimise jõustamisele. Seega on külavanem kohalik eestvedaja. Tõdetakse, et kogukondade toimimine sõltub väga suurel määral juhtidest. Eesti kohta on tuvastatud, et kogukondliku aktiivsuse jätkusuutlikkus ei ole praeguste tegutsemisviiside juures tagatud. 65% kogukondade organisatsioonidest lõpetaksid toimimise, kui praegused eestvedajad loobuksid tegutsemast, ning 32%-s nendest ei toimiks kogukonna tegevus sellisel kujul (Vihma jt 2014). Eelnevast saab teha järelduse, et maapiirkondade kogukondlik areng on väga juhikeskne ning probleeme on organisatsioonilise jätkusuutlikkusega.

Kogukondi toetaval ja kaasaval kohalikul võimul on seega oluline roll kogukondade aktiivsuse kujundamises. Külavanemates nähakse inimesi, kelle kaudu on võimalik kogukondi võimestada ja neis üles kerkivaid probleeme lahendada. Külavanemate tegevuse üldistatud eesmärgid on:

- külade ja alevike majandusliku, sotsiaalse ja kultuurilise jätkusuutliku arengu toetamine;
- aleviku- ja külaelanike toetamine, nende huvide ja vajaduste kaitsmine;
- oma kogukonna liikmete esindamine, toetamine, koolitamine, nõustamine ja informeerituse tagamine;
- osalemine rahvusvahelistes, riiklikes ja kohalikes külaliikumist toetavates projektides.

Tugev ja aktiivne kogukond võib muuta kohaliku valitsemist tugevamaks, samas võib kogukond ka kohalike elanike ja võimu vahelise vastasseisu tulemusena võimust eristuda, mis toob kaasa sulgumise. Üldiselt on leitud, et ametnike ja elanike vaheline sidusus ning jagatud ühised väärtused soodustavad kohaliku võimu toimimist. Sidusas kogukonnas on olemas sotsiaalne suutlikkus töötada ühiste huvide saavutamise nimel (Putnam 2008). Siiski tuleb arvestada, et sotsiaalne sidusus pole midagi kaasasündinut, vaid elanike kaasamise ülesannet tuleb käsitleda kui võimalust kutsuda inimesi panustama probleemide lahendamisse ühiskonnas. Silmas tuleb pidada, et palju sõltub küla tüübist, mis väljendub elanike arvus, püsielanike osatähtsuses elanikkonnas, piirkonnale juurdepääsus, tegevusalades, töökohtades, elulaadis jms (Raagmaa jt 2013). Eelnev viitab, et külavanemate roll ja käitumismallid küla arengus vajavad uurimisel erinevat lähenemist.

Maal elav rahvastik

Eesti maa-asulates elas 1. jaanuaril 2016 kokku 439 879 elanikku, s.o 32,6% Eesti rahvastikust. Võrreldes 2012. aastaga on maaelanike arv vähenenud 9760 inimese võrra ehk 2,2%. Eesti rahvaarv vähenes samal perioodil 0,95%, sh linnades 0,35%. Eesti rahvaarvu vähenemise taustal on maaelanikkonna kahanemine oluliselt kiirem kui linnaelanike oma. Maa-asulate elanike osatähtsus elanikkonnas on maakonniti erinev (tabel 1).

Tabel 1. Maa-asulate elanike arv ja osatähtsus maakondades, 2016*Table 1. Number of inhabitants of rural settlements and their share in counties, 2016*

Maakond County	Maakonna elanikud Inhabitants of county	Maa-asulate elanikud Inhabitants of rural settlements	% maakonna elanikest % of inhabitants of county
Harju	595 384	115 234	19,4
Hiiu	9 563	6 199	64,8
Ida-Viru	150 989	19 954	13,2
Jõgeva	31 880	20 868	65,5
Järva	31 203	17 620	56,5
Lääne	25 202	13 516	53,6
Lääne-Viru	60 378	33 413	55,3
Põlva	28 722	20 742	72,2
Pärnu	84 983	38 341	45,1
Rapla	34 681	29 438	84,9
Saare	34 240	20 527	60,0
Tartu	149 331	45 541	30,5
Valga	31 358	13 362	42,6
Viljandi	48 676	24 532	50,4
Võru	34 625	20 592	59,5
Kokku Total	1 351 215	439 879	32,6

Allikas: Rahvastikuregister seisuga 14.01.2016.

Source: Population Register as at 14.01.2016.

Kõige suurem on maa-asulate elanike osatähtsus Rapla maakonnas (84,9%), järgnevad Põlva (72,2%), Jõgeva (65,5%) ja Hiiu maakond (64,8%).

Külavanemate arv, elanikkond, keda nad esindavad, selle ruumiline paiknemine

2016. aasta märtsi seisuga oli Eestis 1171 külavanemat (tabel 2). Kõige rohkem on neid Saaremaal (248), järgnevad Harju (199) ja Põlva maakond (106). Teistes maakondades on külavanemaid alla 100, kusjuures kõige vähem on neid Pärnumaal (12).

Tabel 2. Külavanemad maakonna järgi, 2004, 2012 ja 2016*Table 2. Village elders by county, 2004, 2012 and 2016*

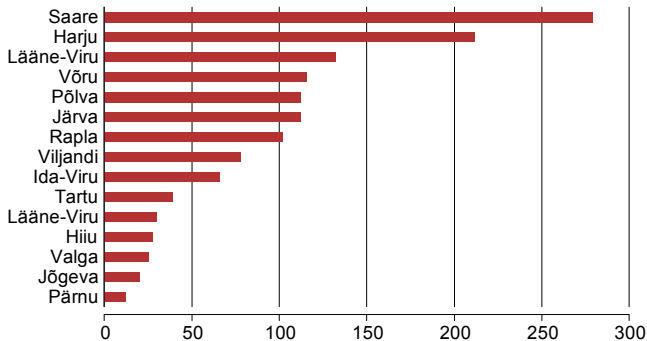
Maakond County	2004	2012	2016	Muutus 2012–2016 Change 2012–2016	
				Arv Number	%
Harju	74	206	199	-7	-3,4
Hiiu	-	57	21	-36	-63,2
Ida-Viru	124	112	58	-54	-48,2
Jõgeva	22	25	19	-6	-24,0
Järva	108	97	92	-5	-5,2
Lääne	19	44	30	-14	-31,8
Lääne-Viru	52	97	99	2	2,1
Põlva	83	108	106	-2	-1,9
Pärnu	25	15	12	-3	-0,2
Rapla	89	95	87	-8	-8,4
Saare	163	268	248	-20	-7,5
Tartu	56	44	39	-5	-11,4
Valga	54	25	25	0	0
Viljandi	62	81	59	-22	-27,2
Võru	75	77	77	0	0,0
Kokku Total	1 006	1 351	1 171	-180	-13,3

Võrreldes 2004. aastaga oli külavanemate arv 2016. aastaks kasvanud 165 võrra ehk 16,4%, kuid viimase nelja aasta jooksul on külavanemate arv siiski vähenenud, kõige enam Hiiu (63,2%), Ida-Viru (48,2%), Lääne (31,8%) ja Viljandi maakonnas (27,2%). Kahes maakonnas – Valga- ja Võrumaal – on külavanemate arv püsinud muutumatuna. Ainukesena on külavanemaid lisandunud Lääne-Virumaal (2,1%)

Külavanemaga asulaid on kõige enam Saare (279) ja Harju maakonnas (212), teistes maakondades oluliselt vähem (joonis 1). Väga tagasihoidlik on Pärnumaa külavanemate arv – 12.

Joonis 1. Külavanemaga asulad maakonna järgi, 2016

Figure 1. Settlements with a village elder by county, 2016

2016. aastal on Eestis 1363 külavanemaga maa-asulat (29% maa-asulatest) ja võrreldes 2004. aastaga, kui külavanem oli 1034 (22%) maa-asulas, on niisuguste asulate arv kasvanud (tabel 3). Samas 2012. aastaga võrreldes on 2016. aastal külavanematega maa-asulaid 254 vähem.

Tabel 3. Külavanemaga asulate osatähtsus maakonna järgi, 2004, 2012 ja 2016

Table 3. Share of settlements with a village elder by county, 2004, 2012 and 2016

Maakond County	2004			2012			2016		
	Maa- asulad Rural settle- ments	Külava- nemaga With a village elder	Osa- tähtsus, % Share, %	Maa- asulad Rural settle- ments	Külava- nemaga With a village elder	Osa- tähtsus, % Share, %	Maa- asulad Rural settle- ments	Külava- nemaga With a village elder	Osa- tähtsus, % Share, %
Harju	441	78	18	439	224	51	433	212	49
Hiiu	185	0	0	185	89	48	184	28	15
Ida-Viru	234	130	56	230	130	57	223	66	30
Jõgeva	239	22	9	239	25	10	236	20	8
Järva	210	115	55	195	122	63	195	112	57
Lääne	242	19	8	244	60	25	257	30	12
Lääne-Viru	385	52	14	403	140	35	400	132	33
Põlva	264	92	35	264	120	45	262	112	43
Pärnu	339	25	7	340	15	4	338	12	4
Rapla	280	90	32	285	105	37	284	102	36
Saare	501	163	33	501	299	60	497	279	56
Tartu	350	56	16	350	46	13	347	39	11
Valga	159	54	34	160	25	16	157	25	16
Viljandi	267	63	24	268	101	38	262	78	30
Võru	577	75	13	579	116	20	577	116	20
Kokku Total	4 673	1 034	22	4 682	1 617	35	4 652	1 363	29

2016. aastal on külavanematega maa-asulate osatähtsus kõige suurem Järvemaal (57%) ja Saaremaal (56%), järgneb Harju maakond (49%). 2004. aastaga võrreldes on külavanematega asustusüksuste arv kasvanud kõige kiiremini Harju, Lääne-Viru ja Saare maakonnas.

Eesti maa-asulad on üldjuhul väikese elanike arvuga. Alla 80 elaniku on 3539 maa-asulas, mis moodustab 76,1% kõigist maa-asulatest. Elanike arvu järgi vaadates on külavanemaga maa-asulaid igas suuruses asulates (tabel 4). Enim on külavanemaga maa-asulaid, kus elab 20–49 elanikku.

Tabel 4. Külavanemaga maa-asulad elanike arvu järgi, 2016

Table 4. Rural settlements with a village elder by number of inhabitants, 2016

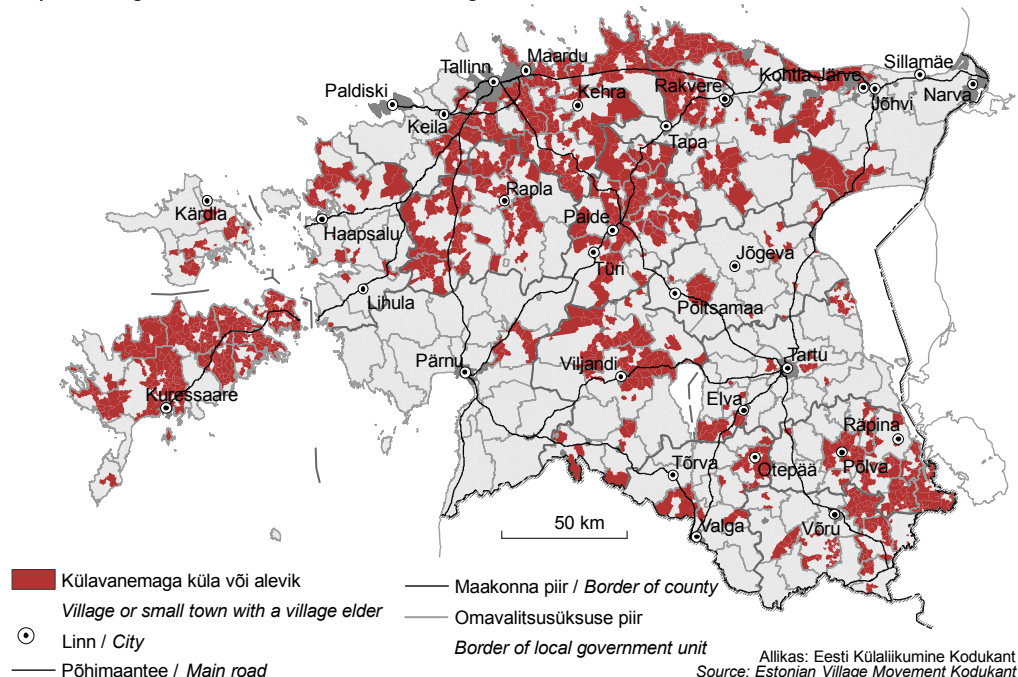
Elanike arv Number of inhabitants	Maa-asulad Rural settlements	Külavanemaga asulad Settlements with a village elder	Osatähtsus, % Share, %
Alla 20 – Under 20	1 366	319	23
20–49	1 487	451	30
50–79	686	216	31
80–119	369	141	38
120–199	290	101	35
200–299	167	60	36
300–499	150	44	29
Üle 500 – Over 500	137	31	23
Kokku – Total	4 652	1 363	29

Keskmiselt on Eestis külavanematega asulates ühe külavanema kohta 105 elanikku. Suurem on elanike arv külavanema kohta Harju (223), Viljandi (150), Jõgeva (128) ja Tartu maakonnas (123). Kõige vähem elanikke külavanema kohta on Läänemaal (39).

Külavanemaga küladest ja alevikest annab ülevaate kaart 1. Nagu öeldud, on Eesti maa-asulates külavanemaid väga ebaühtlaselt ning külavanemate mudel ei ole kõigis maakondades ühtlaselt kasutuses.

Kaart 1. Külavanemaga külad ja alevikud, 2016

Map 1. Villages and small towns with a village elder, 2016

Tabel 5. Külavanematega kaetus maakonna järgi, 2004, 2012 ja 2016

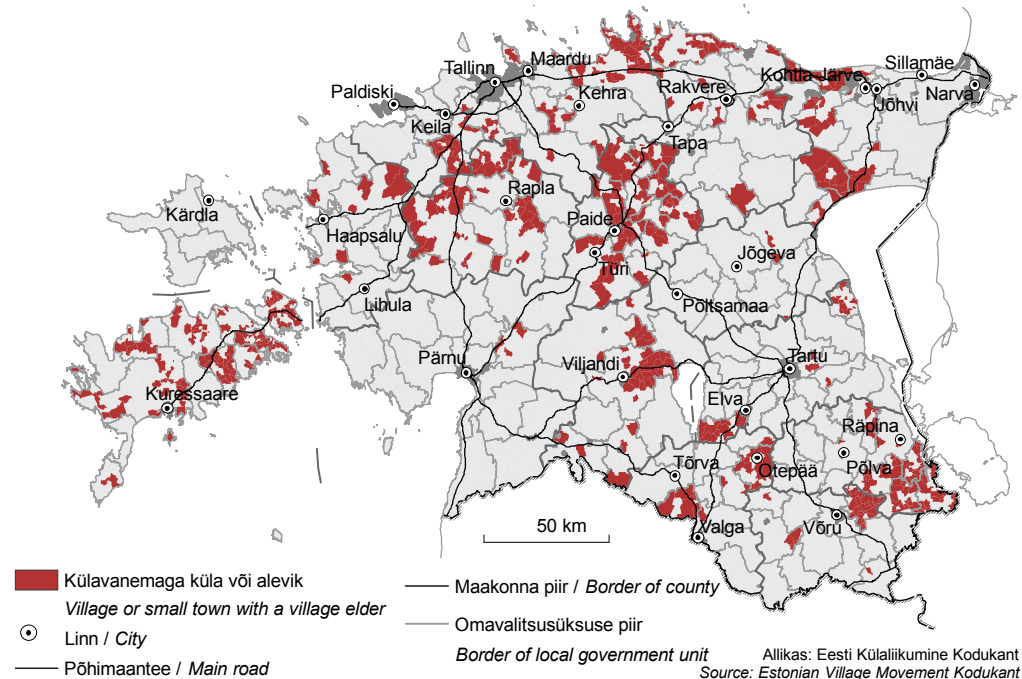
Table 5. Presence of village elders by county, 2004, 2012 and 2016

	Külavanemaga asulad, 2016 <i>Settlements with a village elder, 2016</i>	Külavanemaga asulad, 2004, 2012, 2016 <i>Settlements with a village elder, 2004, 2012, 2016</i>	Osatähtsus, % Share, %	Uued külavanemaga asulad, 2016 <i>New settlements with a village elder, 2016</i>
Harju	212	64	30	15
Hiiu	28	0	0	1
Ida-Viru	66	55	83	2
Jõgeva	20	5	25	4
Järva	112	83	74	0
Lääne	30	10	33	3
Lääne-Viru	132	40	30	15
Põlva	112	71	63	5
Pärnu	12	4	33	7
Rapla	102	53	52	8
Saare	279	121	43	8
Tartu	39	27	69	0
Valga	25	22	88	0
Viljandi	78	38	49	0
Võru	116	36	31	0
Kokku <i>Total</i>	1 363	629	46	68

Tabel 5 iseloomustab külavanematega kaetuse järjepidevust aastatel 2004–2016. Aastal 2016 on 46% külavanematega küladest (629 küla) sellised, kus külavanemad olid ka 2004. ja 2012. aastal. Järjepidevus on suurim külades, mis asuvad Valgamaal (88%), Ida-Virumaal (83%) ja Järvamaal (74%) (kaart 2).

Kaart 2. Külavanemaga külad ja alevikud, 2004, 2012, 2016

Map 2. Villages and small towns with a village elder, 2004, 2012, 2016

Külavanemaga maa-asulatesse on 2016. aasta alguse seisuga registreeritud 122 665 inimest, s.o 27,9% maa-asulate elanikest. Kuna maa-asulate elanike arv on Eestis pidevalt vähenenud, siis on kahanenud ka nende elanike arv, kes elavad külavanemaga maa-asulates. Näiteks 2012. aastal oli külavanemaga maa-asulatesse registreeritud 137 440 elanikku (30,5% maa-elanikest). Kui ajavahemikul 2012–2016 vähenes maa-asulate elanike arv tervikuna 10 977 inimese võrra, siis külavanemaga maa-asulates oluliselt rohkem, 14 775 elaniku võrra. Täpsema ülevaate külavanemaga maa-asulate ja nende elanike jaotusest maakonniti aastatel 2012 ja 2016 annab tabel 6.

Tabel 6. Külavanemaga maa-asulad ja nende elanikkond maakonna järgi, 2012, 2016
Table 6. Rural settlements with a village elder and their inhabitants by county, 2012, 2016

Maakond <i>County</i>	2012		2016	
	Asulad <i>Settlements</i>	Elanikud <i>Inhabitants</i>	Asulad <i>Settlements</i>	Elanikud <i>Inhabitants</i>
Harju	224	43 228	212	44 374
Hiiu	89	3 042	28	1 387
Ida-Viru	130	8 446	66	5 768
Jõgeva	25	3 336	20	2 423
Järva	122	10 196	112	8 895
Lääne	60	2 332	30	1 178
Lääne-Viru	140	8 514	132	8 511
Põlva	120	10 011	112	8 270
Pärnu	15	1 432	12	953
Rapla	105	8 851	102	7 764
Saare	299	12 703	279	13 151
Tartu	46	4 476	39	4 784
Valga	25	2 400	25	2 307
Viljandi	101	14 218	78	8 826
Võru	116	4 255	116	4 074
Kokku <i>Total</i>	1 617	137 440	1 363	122 665

Külavanematega asulaid on 2016. aastal kõige enam mitteaäremaalistes omavalitsusüksustes^a (33,4%), millele järgnevad ääremaalised omavalitsusüksused (28%). Kui esimeses omavalitsusüksuste rühmas on külavanemaga asulate osatähtsus kasvanud, siis teises rühmas on see stabiilne (tabel 7). Külavanemaga maa-asulate elanikkonnast üle poole elab mitteaäremaalistes omavalitsusüksustes.

^a Eristatakse ääremaastruvaldu, ääremaastruvaldusriiskiga valdu ja selliseid valdu, mille keskus on linnadega küll hästi ühendatud, kuid mille üksikud osad (kandidid) on väga hõredalt asustatud ja halvasti ligipääsetavad. Ääremaastruvaldusriiskiga valduste tunnusena loetakse rahvastiku kahanemine kas viimase 50 aasta jooksul vähemalt poole võrra või alates 2000. aastast keskmiselt vähemalt 1% aastas.

Tabel 7. Külavanemad ja külavanemaga asulate elanikkond omavalitsusüksuse tüübi järgi, 2012, 2016*Table 7. Village elders and inhabitants of settlements with a village elder by type of local government unit, 2012, 2016*

Omavalitsus- üksuse tüüp <i>Type of local government unit</i>	2012				2016			
	Asulad	Osa- tähtsus	Elanikud	Osa- tähtsus	Asulad	Osa- tähtsus	Elanikud	Osa- tähtsus
	<i>Settle- ments</i>	<i>Share %</i>	<i>Inhabitants</i>	<i>Share %</i>	<i>Settle- ments</i>	<i>Share %</i>	<i>Inhabitants</i>	<i>Share %</i>
Ääremaaline <i>Peripheral</i>	455	28,1	20 073	14,6	381	28,0	17 413	14,2
Riskiga ääremaastuda <i>At risk of peripheralisation</i>	394	24,4	22 924	16,7	278	20,4	16 160	13,2
Keskusega nõrgalt seotud külade rühmadega <i>With groups of villages weakly connected to centre</i>	289	17,9	26 986	19,6	250	18,3	22 250	18,1
Mitteääremaaline <i>Non-peripheral</i>	479	29,6	67 457	49,1	454	33,4	66 842	54,5
Kokku <i>Total</i>	1617	100,0	137 440	100,0	1363	100,0	122 665	100,0

Arutelu

Külavanema mõiste ei ole Eestis üheselt määratletud, mis väljendub erinevates käsitlustes ja arusaamades. Eesti Külaliikumise Kodukant külavanemate andmebaasi tuleks edaspidi täpsustada ja täiendada, lisades sinna andmeid külavanemate sotsiaal-majandusliku tausta kohta, mis annaks võimaluse külavanemal põhinevat kogukondlikku elukorraldust enam süvitsi analüüsida. Samuti tuleks analüüsida külavanemate ja külaseltside koostööd.

Eestis on 1171 külavanemat ning 1363 külavanemaga maa-asulat (29% maa-asulatest) ning kokku on nendes registreeritud 122 665 elanikku (27,9% maa-asulate elanikest). Seejuures paiknevad külavanemaga maa-asulad ruumiliselt Eestis väga ebaühtlaselt. Kõige enam külavanemaid on 2016. aasta seisuga Saare, Harju ja Põlva maakonnas. Nende kolme maakonna 553 külavanemat moodustavad 47,2% külavanemate üldarvust. Kuna külavanemal põhinevat kogukondliku elukorralduse mudelit kasutatakse piirkonniti väga ebaühtlaselt, siis on kõigis maapiirkondades kogukonna arendustegevuses sellise lähenemise kasutamise võimalus piiratud. Näiteks Pärnu maakonnas on vaid 12 külavanemat ja maa-asulate osatähtsus, kus nad tegutsevad, vaid 4%. Külavanematega maa-asulate osatähtsus on erinev ka maa-asulate elanike arvu ning omavalitsusüksuse tüüpi järgi vaadatuna.

Külavanemal põhinev kohaliku elu korraldamine on väga tihedalt seotud kohaliku omavalitsuse üldise toimimisega. Siinkohal on külavanema aktiivsuse kõrval olulise tähtsusega vallavolikogu ja vallavalitsuse tegevus – kas nad toetavad külavanema mudelit või mitte. Sageli nähakse külavanema mudeli alternatiivina mittetulundusühingute-külaseltside tegevust. Vaatamata valikutele maaelu arendamisel on Eestile kui väikeriigile oluline, et riigi rikkus, inimvara, on kaasatud kohaliku elu otsustusprotsessidesse. See aitab ka vältida ääremaastumist. Maaelu tugevus mõjutab riigi julgeolekupoliitilist tulevikku.

Külavanema mudeli kasutamine on maaelu korralduse üks viisidest. Külavanemate, laiemalt kodanikuaktiivsuse toetamiseks on paljudel kohalikel omavalitsustel välja töötatud vastav kord, mille on kinnitanud vallavolikogud. Näiteks Lääne-Nigula vallas on kinnitatud aleviku ja külavanema statuut. Samuti on välja töötatud mittetulundusühingute, seltsitegevuse, kultuuriürituste ja projektide toetamise kord, millega reguleeritakse Lääne-Nigula valla eelarvest

kodanikuühenduste tegevus- ja projektitoetuste andmist. Toetust antakse kodanikuühendusele tegevustoetuseks, ülevallalise ürituse korraldamiseks; kodanikuühendusele projektitoetuseks. Toetuse suurus arvestatakse valemil alusel, kus toetuse suurus

$$T = PS(\text{Põhisumma}) + K(\text{koefitsient}) * EA_{(\text{asula elanike arv})} * SE(\text{summa elaniku kohta}).$$

Põhisumma asula (PS) ja summa vallaelaniku kohta (SE) kinnitatakse iga-aastase vallaeelarvega. 2016. aasta eelduslik põhisumma on 150 eurot ja toetus elaniku kohta 1 euro. Koefitsiendid arvutatakse järgmiselt: alla 100 elanikuga asulatel on see 1 ja üle 100 elanikuga asulatel 1,2. Samuti on vallas kehtestatud süsteem, mille alusel toetatakse külamajade personali ja majandamiskulude katmist vallaeelarvest. Lääne-Nigula valla näide on üks paljudest positiivsetest näidetest, kuidas kohalik omavalitsus aitab kogukonnatööd korraldada ja toetab kohalikku initsiatiivi. Ilmselt on otstarbekas kõikide selliste näidete koondamine ühte andmekogusse ja juhtumite analüüsi põhjal esitada soovitud kogukondade kaasamiseks maaelu korraldamisse. Külade ja valdade esindajatega tuleks läbi arutada ka külavanemate mudeli kasutamine haldusreformi teostamisel ning üheskoos täpsustada mudeli võimalusi maaelu arengus.

Summary

The promotion of regional development with the assistance of the third sector can be examined from different perspectives. Analysing voter turnout and citizen's associations is the most common option. This article focuses on how the village elders-based community model is used in rural development. The topic is vital also in carrying out the current administrative reform in order to acquire knowledge of the self-organisation of communities, gather information on the membership of communities and on how to use the village elders-based model to avoid possible peripheralisation as power moves away from those rural areas which are located far away from the centres. According to the Population Register, 32.6% of the population of Estonia, i.e. 439,879 persons, lives in rural settlements.

The statute, election and contractual relationships of a village elder are entirely a matter of the local organisation of life, as they depend on local circumstances and do not require any detailed legislative orders from the central government.

In practice, the concept of a village elder is somewhat vague and local specificities are taken into account. This is to be kept in mind in the case of the definition of village elders, which was proposed by Kodukant, the Estonian Village Movement, and according to which a village or small town elder represents villagers and their mutual interests, and acts based on the shared opinion of the village, on the development plan of the village and rural municipality, and on state and local government legislation. Thus, the role of a village elder is closely connected to the organisation of work in the local government – the council and government of a rural municipality – but a village elder is definitely not an extension of a rural municipality government, but the leader in a village community. Relying on a common data source, comparisons are made regarding the situation in Estonia in the years 2004, 2012 and 2016.

As at March 2016, there were 1,171 village elders in Estonia. Village elders are distributed very unevenly between the rural areas of Estonia. The number of village elders is the greatest in Saare county (248), Harju county (199) and Põlva county (106), while the smallest number of village elders has been recorded in Pärnu and Jõgeva counties. There is a village elder in 1,363 rural settlements, i.e. in 29% of the rural settlements of Estonia. Rural settlements with a village elder vary in size, with rural settlements with 20–49 inhabitants forming the majority. There are 1,487 rural settlements belonging to that size group in Estonia, and 451 (30%) of them have a village elder. In 2016, 46% of the villages which have an elder (629 villages) had one in 2004 and 2012 as well. Valga (88% of the rural settlements had a village elder in 2004 and 2012 as well as in 2016), Ida-Viru (83%) and Järva (74%) counties are the most consistent in terms of electing a village elder. The share of settlements with a village elder is the largest in non-peripheral local government units (33.4%), followed by peripheral local government units (28%). While the share of settlements with a village elder has increased in the first group of local government units, the

share has remained stable in the second group. 122,665 persons, i.e. 27.9% of the population of rural settlements, are registered as living in a rural settlement which has a village elder. Although using the village elders-based model in community work is not widespread across Estonia, there is a remarkable number of rural inhabitants who have a connection with village elders. Therefore, the further development of the uses of the village elders-based model plays a vital role in promoting the civil society and – as a result of the administrative reform – the model can attract much more attention than it has so far. It is important to keep studying the village elders-based model in order to avoid the risk of peripheralisation, which may emerge with the creation of large rural municipalities in the course of the administrative reform and which means that inhabitants are no longer participating in the organisation of local life and the management of their local government unit.

Allikad Sources

Eesti inimvara raport (IVAR): võtmeprobleemid ja lahendused 2010. (2010). Eesti Koostöö Kogu. [www] http://www.kogu.ee/public/Eesti_Inimvara_Raport_IVAR.pdf (04.04.2016).

Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus. (2005). RT I 2005, 31, 230. [www] <https://www.riigiteataja.ee/akt/782508?leiaKehtiv> (23.03.2016)

Külavanema statuut. Kommenteeritud väljaanne. (2008). Tartu: Eesti Külaliikumine Kodukant. [www] <https://kodukant.kovtp.ee/documents/1727611/3730742/K%C3%BClavanema+statuut+-+kommenteeritud+v%C3%A4ljaanne.pdf/6ba056fa-de2d-4476-9ca5-ca23324fe023>

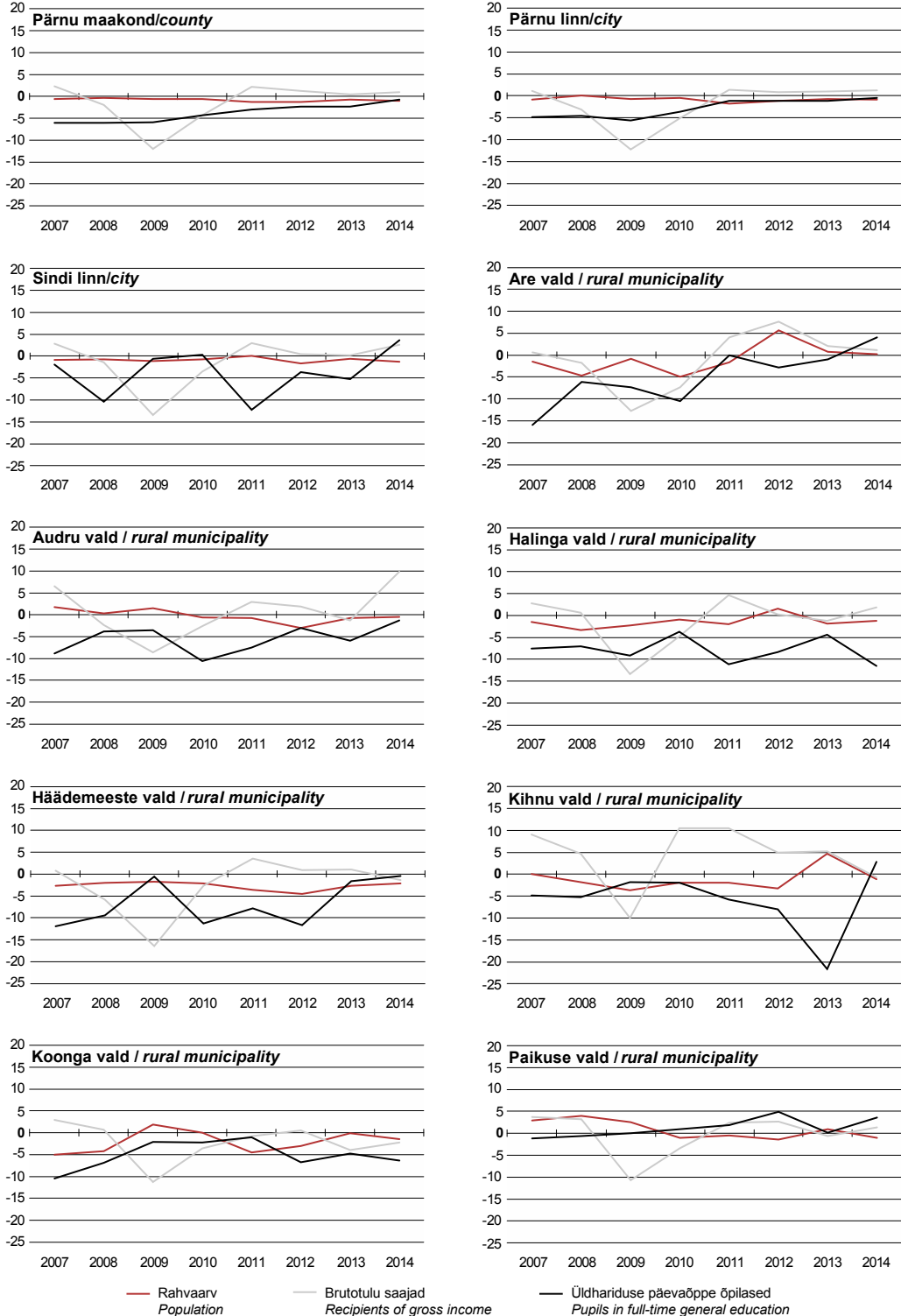
Putnam, R. D. (2008). Üksi keeglisaaalis. Ameerika kogukonnaelu kokkuvarisemine ja taassünd. Tallinn: Hermes.

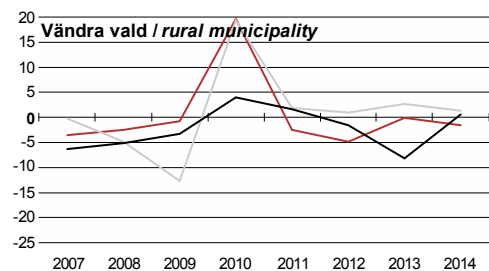
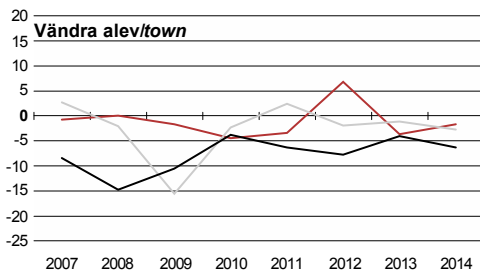
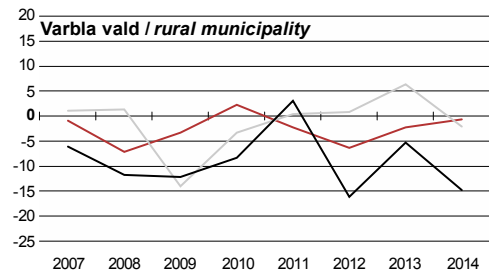
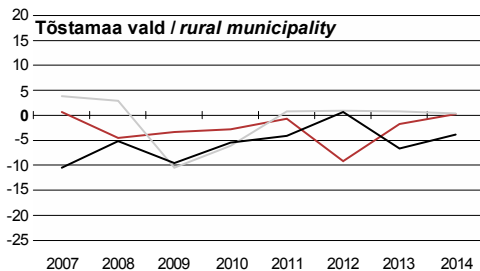
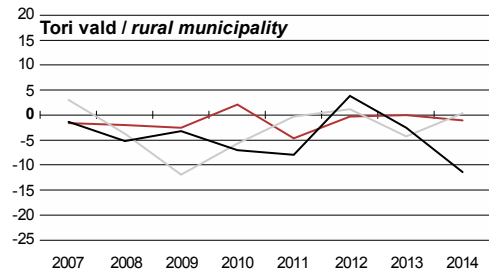
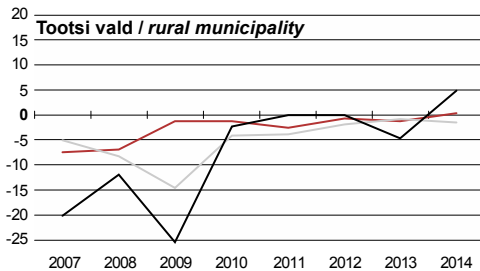
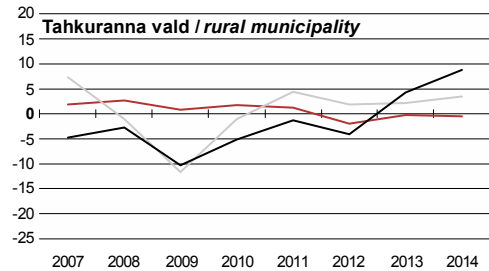
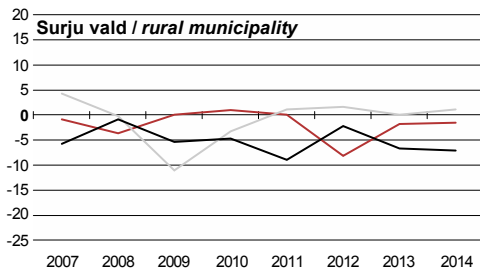
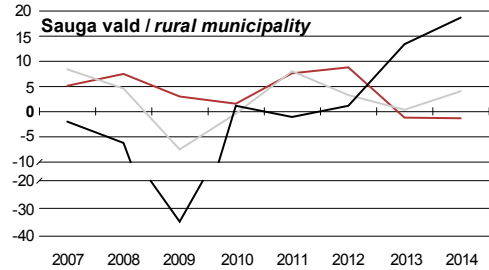
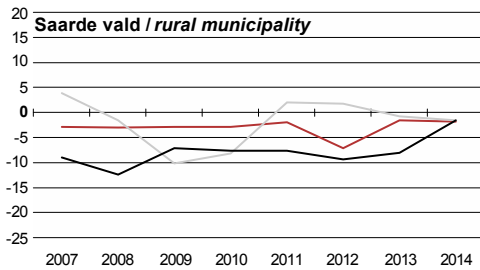
Raagmaa, G., Noorkõiv, R. (2013). Globaliseeruv Eesti küla. Areneva maailma arenguvõimalused ja ohud. Kogukonna arendustegevuse käsiraamat (viies vihik). MTÜ Eesti Külaliikumine Kodukant. [www] <http://kodukant.kovtp.ee/documents/1727611/3730742/K%C3%A4siraamat.pdf/32b40ecd-fc0c-410a-96ff-cda1c375c7ca> (23.03.2016).

Vihma, P., Lippus, M. (2014). Eesti kogukondade hetkeseis. Uuringuraport. Tallinn: Linnalabor ja Eesti Külaliikumine Kodukant.

LISAD
ANNEXES

Lisa 1. Rahvaarvu, brutotulu saajate ja õpilaste arvu muutus protsentides võrreldes eelmise aastaga Pärnu maakonnas ja selle omavalitsusüksustes, 2007–2014
Annex 1. Percentage change in number of population, recipients of gross income and pupils compared to previous year in Pärnu county and its local government units, 2007–2014

— Rahvaarv
Population

— Brutotulu saajad
Recipients of gross income

— Üldhariduse päevaõppe õpilased
Pupils in full-time general education

Lisa 2. Valik andmeid Pärnu maakonna omavalitsusüksuste kohta
Annex 2. Selection of data on local government units of Pärnu county

Näitaja	Eesti	Pärnu	Linnad	
	Estonia	maakond/ county	Pärnu	Sindi
Pindala, km ²	43 468,18	4 809,62	33,15	5,02
Rahvastik				
Rahvaarv	1 313 271	82 349	39 784	4 003
Rahvaarvu muutus, %	-0,19	-0,58	-0,55	-2,10
Elussünnid	13 551	800	375	37
Surmad	15 484	1 079	493	74
Loomulik iive	-1 933	-279	-118	-37
Sisseränne	3 904	1 028	1 310	108
Väljaränne	4 637	1 235	1 415	157
Rändesaldo	-733	-207	-105	-49
Ülalpeetavate määr	53,2	58,6	60,3	60,1
Demograafiline tööturusurveindeks	0,81	0,82	0,80	0,83
Kohalikud eelarved, tuhat eurot				
Põhitegevuse tulud kokku	1 402 857,3	85 831,2	42 994,3	3 613,2
Maksutulud	862 520,9	45 593,7	22 253,0	1 919,3
Tulud kaupade ja teenuste müügist	158 852,2	11 107,3	6 774,7	311,7
Saadavad toetused tegevuskuludeks	363 197,7	28 242,4	13 846,4	1 372,1
Muud tegevustulud	18 286,4	887,8	120,3	10,0
Põhitegevuse kulud kokku	1 273 292,6	77 304,8	38 286,8	3 237,0
Antud toetused tegevuskuludeks	171 059,2	5 965,1	2 931,1	217,0
Tööjõukulud	631 156,9	42 610,5	20 876,0	1 743,9
Majandamiskulud	410 157,5	25 312,1	12 776,8	1 140,0
Muud kulud	60 918,9	3 417,2	1 702,9	136,2
Netovõlakoormus, %	40	39	50	34
Toimetulekutoetused, tuhat eurot	17 874,9	1 751,3	918,1	103,1
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, eurot rahuldatud taotluse kohta	168,89	176,05	201,66	172,40
Registreeritud töötud	29 494	1 829	896	81
Registreeritud töötus, %	3,6	3,7	3,8	3,4
Äriühingud	81 515	4 275	2 448	132
primaarsektor	4 074	400	92	13
sekundaarsektor	15 706	1 064	537	40
tertsiaarsektor	61 735	2 811	1 819	79
Müügitulu, miljon eurot	48 987,10	1524,41	1009,82	28,90
primaarsektor	1 139,36	107,84	38,01	0,64
sekundaarsektor	16 930,78	727,46	489,58	20,63
tertsiaarsektor	30 916,97	689,11	482,24	7,64
Palgatöötaja kuukeskmine brutotulu, eurot	954,02	840,68	842,67	781,64
mehed	1 096,50	966,72	970,12	886,82
naised	828,63	734,04	747,73	694,91
Brutotulu saajad keskmiselt kuus	518 495	31 427	15 254	1 560
mehed	242 713	14 404	6 512	705
naised	275 782	17 023	8 742	855
Kasutusse lubatud				
eluruumid	3 969	137	22	7
eluruumide pind, m ²	397 476	20 347	3 671	930
mitteelamud	1 071	106	23	2
suletud netopind, m ²	626 783	14 339	3 436	162
Üldharidus päevaõppes				
Koolid	528	46	13	1
Õpilased	137 236	8 835	5 411	286
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud				
Raamatukogud	544	44	3	1
Fondi suurus, arvestusüksust	11 670 761	876 122	337 324	30 413
Lugejad	364 368	27 165	14 812	922
Päästeteenistuste registreeritud tulekahjud	5 516	303	148	13

Vallad Rural municipalities					Indicator
Are	Audru	Halinga	Häädemeeste	Kihnu	
159,91	388,69	363,33	390,54	17,33	Area, km ²
Population					
1 216	5 658	2 863	2 388	502	Population
1,00	0,64	-1,38	-1,20	-1,57	Change in population, %
6	50	39	25	2	Births
15	57	53	42	6	Deaths
-9	-7	-14	-17	-4	Natural increase
58	287	64	49	15	Immigration
37	245	90	62	19	Emigration
21	42	-26	-13	-4	Net migration
54,1	56,8	58,9	60,4	53,0	Dependency ratio
0,92	1,06	0,62	0,76	0,74	Demographic labour pressure index
Local budgets, thousand euros					
1 242,3	5 262,2	2 822,7	2 467,7	888,3	Total operating revenue
626,3	2 951,5	1 673,8	1 273,1	353,4	Tax revenue
67,4	430,0	196,2	269,7	89,1	Revenue from sale of goods and services
544,7	1 627,0	873,4	913,3	385,9	Received support
3,8	253,8	79,2	11,6	60,0	Other operating revenue
1 166,8	4 663,1	2 686,3	2 315,7	747,5	Total operating expenditure
60,4	474,0	129,0	90,8	42,7	Granted support
667,0	2 552,8	1 582,6	1 563,6	440,3	Labour costs
378,6	1 417,9	852,9	578,3	237,4	Management costs
60,8	218,4	121,7	83,1	27,1	Other expenditure
15	37	39	19	3	Net debt burden, %
14,0	67,7	35,8	32,3	10,5	Subsistence benefits, thousand euros
115,12	173,46	131,09	136,92	106,67	Subsistence benefit to guarantee subsistence level, euros per application granted
32	125	61	61	25	Registered unemployed persons
4,3	3,7	3,5	4,3	8,4	Registered unemployment, %
47	310	108	99	22	Companies
18	33	24	32	3	primary sector
12	99	37	27	5	secondary sector
17	178	47	40	14	tertiary sector
9,72	105,13	33,98	12,08	3,13	Net sales, million euros
1,32	2,35	8,72	3,82	0,11	primary sector
7,10	60,59	13,23	4,93	1,36	secondary sector
1,30	42,19	12,03	3,33	1,67	tertiary sector
791,62	849,78	813,62	814,56	841,35	Average monthly gross income per employee, euros
888,03	991,33	925,60	929,60	987,18	males
687,56	720,20	702,86	695,36	717,43	females
454	2 057	1 221	873	241	Average number of employees per month
236	983	607	444	111	males
218	1 074	614	429	130	females
Buildings completed					
0	15	2	1	1	dwellings
0	1 986	276	138	53	floor area of dwellings, m ²
9	23	4	5	3	non-residential buildings
672	3 837	277	1 304	114	useful floor area of non-residential buildings, m ²
Full-time general education					
2	5	4	2	1	Schools
102	378	230	245	37	Pupils
Libraries of general use					
2	5	3	4	1	Libraries
21 765	53 265	49 983	43 524	7 448	Stock in library units
527	1 079	823	1 229	105	Users
3	12	7	9	1	Fires registered by fire and rescue services

Lisa 2.Valik andmeid Pärnu maakonna omavalitsusüksuste kohta
Annex 2. Selection of data on local government units of Pärnu county

Näitaja	Vallad Rural municipalities					
	Koonga	Paikuse	Saarde	Sauga	Surju	Tahkuranna
Pindala, km ²	439,66	175,47	707,48	164,62	357,20	103,81
Rahvastik						
Rahvaarv	1 008	3 634	3 733	4 459	934	2 392
Rahvaarvu muutus, %	-1,47	0,22	-1,50	0,47	-0,74	0,34
Elussünnid	4	40	31	64	10	25
Surmad	14	23	74	36	15	22
Loomulik iive	-10	17	-43	28	-5	3
Sisseränne	33	135	103	295	25	115
Väljaränne	38	144	117	302	27	110
Rändesaldo	-5	-9	-14	-7	-2	5
Ülalpeetavate määr	59,7	52,7	62,0	51,8	49,9	52,9
Demograafiline tööturusurveindeks	0,70	1,27	0,57	1,21	1,16	0,98
Kohalikud eelarved, tuhat eurot						
Põhitegevuse tulud kokku	1 137,7	3 763,1	3 794,1	3 480,2	1 115,9	2 065,4
Maksutulud	525,9	2 250,3	1 997,0	2 339,3	629,7	1 212,6
Tulud kaupade ja teenuste müügist	38,3	323,1	210,2	312,6	147,2	159,1
Saadavad toetused tegevuskuludeks	525,4	1 093,0	1 556,4	782,3	337,3	652,4
Muud tegevustulud	48,1	96,6	30,4	46,0	1,7	41,3
Põhitegevuse kulud kokku	1 070,4	3 503,5	3 475,9	2 930,4	968,2	1 895,9
Antud toetused tegevuskuludeks	125,8	229,8	374,6	253,0	76,8	105,6
Tööjõukulud	689,7	1 995,5	1 851,8	1 385,1	559,5	1 052,8
Majandamiskulud	222,7	1 128,1	1 069,0	1 166,5	290,0	661,7
Muud kulud	32,2	150,1	180,5	125,7	41,9	75,8
Netovõlakoormus, %	3	41	17	21	0	7
Toimetulekutoetused, tuhat eurot	92,7	33,5	123,3	25,0	20,3	31,6
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, eurot rahuldatud taotluse kohta	172,52	195,35	146,39	171,03	144,93	151,27
Registreeritud töötud	28	81	80	81	25	49
Registreeritud töötus, %	4,6	3,6	3,6	2,9	4,3	3,3
Äriühingud	34	207	114	247	28	116
primaarsektor	19	13	22	19	7	17
sekundaarsektor	3	70	38	72	4	33
tertsiaarsektor	12	124	54	156	17	66
Müügitulu, miljon eurot	4,12	49,65	34,02	70,24	20,11	21,68
primaarsektor	3,64	1,86	5,51	1,19	16,10	4,49
sekundaarsektor	0,14	20,67	14,24	27,10	0,55	8,39
tertsiaarsektor	0,33	27,11	14,27	41,95	3,46	8,80
Palgatöötaja kuukeskmine brutotulu, eurot	771,80	906,24	818,85	885,45	852,01	873,83
mehed	877,54	1 051,78	945,44	1 010,07	980,41	977,61
naised	656,62	774,41	699,04	762,24	717,92	775,77
Brutotulu saajad keskmiselt kuus	349	1 481	1 360	1 597	365	817
mehed	182	704	661	794	186	397
naised	167	777	699	803	178	420
Kasutusse lubatud						
eluruumid	2	22	0	42	1	18
eluruumide pind, m ²	346	3 288	0	6 153	220	2 713
mitteelamud	1	1	0	5	1	5
suletud netopind, m ²	17	11	0	207	47	1 345
Üldharidus päevaõppes						
Koolid	2	2	2	1	1	2
Õpilased	75	466	366	120	78	160
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud						
Raamatukogud	2	1	3	2	1	2
Fondi suurus, arvestusüksust	20 170	22 495	52 968	32 984	11 097	20 587
Lugejad	340	828	1 357	465	266	616
Päästeteenistuste registreeritud tulekahjud	4	14	17	12	3	16

Järg – Cont.

Vallad Rural municipalities						Indicator
Tootsi	Tori	Tõstamaa	Varbla	Vändra alev/town	Vändra	
1,78	281,55	260,70	313,88	3,26	642,24	Area, km ²
Population						
736	2 279	1 237	786	2 217	2 520	Population
-1,74	1,51	-1,20	-1,75	-2,25	-1,68	Change in population, %
4	31	12	3	20	22	Births
21	25	22	13	37	37	Deaths
-17	6	-10	-10	-17	-15	Natural increase
30	91	30	17	41	72	Immigration
26	64	35	21	75	101	Emigration
4	27	-5	-4	-34	-29	Net migration
76,1	57,9	59,2	65,8	53,9	57,4	Dependency ratio
0,38	0,86	0,59	0,69	0,56	0,74	Demographic labour pressure index
Local budgets, thousand euros						
825,2	2 097,0	1 719,4	1 009,5	3 031,2	2 501,7	Total operating revenue
309,2	1 204,8	714,7	539,4	1 313,3	1 507,1	Tax revenue
210,5	149,9	212,4	137,2	906,4	161,5	Revenue from sale of goods and services
303,9	736,3	748,8	321,7	807,6	814,5	Received support
1,6	5,9	43,6	11,1	3,9	18,6	Other operating revenue
795,0	1 966,7	1 631,3	954,1	2 691,1	2 319,3	Total operating expenditure
71,1	141,2	245,6	94,2	140,9	161,6	Granted support
484,1	1 096,4	763,3	512,7	1 631,6	1 161,9	Labour costs
204,2	648,9	546,1	302,4	784,9	905,7	Management costs
35,6	80,2	76,3	44,9	133,7	90,1	Other expenditure
30	0	32	9	92	9	Net debt burden, %
40,9	50,3	31,7	53,0	44,1	23,5	Subsistence benefits, thousand euros
171,01	154,24	159,37	137,35	151,10	119,74	Subsistence benefit to guarantee subsistence level, euros per application granted
19	52	28	27	33	45	Registered unemployed persons
5,1	3,8	3,8	6,1	2,4	3,0	Registered unemployment, %
7	104	59	36	62	95	Companies
1	23	15	8	3	38	primary sector
3	29	18	3	15	19	secondary sector
3	52	26	25	44	38	tertiary sector
0,86	34,85	7,54	3,86	48,21	26,49	Net sales, million euros
0,12	7,06	1,89	0,31	1,09	9,62	primary sector
0,45	21,86	4,18	0,69	20,05	11,73	secondary sector
0,29	5,93	1,48	2,87	27,08	5,15	tertiary sector
753,34	835,58	825,65	840,50	855,82	835,15	Average monthly gross income per employee, euros
900,61	941,79	1 008,43	951,04	1 010,10	950,78	males
612,29	720,55	648,25	698,77	741,20	707,52	females
259	839	458	275	953	1 015	Average number of employees per month
127	436	226	155	406	533	males
132	403	232	121	547	483	females
Buildings completed						
0	2	1	0	1	0	dwellings
0	287	72	0	215	0	floor area of dwellings, m ²
0	4	4	3	7	6	non-residential buildings
0	380	511	136	431	1 454	useful floor area of non-residential buildings, m ²
Full-time general education						
1	1	1	1	1	3	Schools
43	164	149	46	311	168	Pupils
Libraries of general use						
1	2	3	2	1	5	Libraries
10 174	21 108	33 999	25 934	36 586	44 298	Stock in library units
241	606	622	360	948	1 019	Users
4	8	6	6	4	16	Fires registered by fire and rescue services

Lisa 3. Pärnu maakonna ja omavalitsusüksuste koht maakondade ja omavalitsusüksuste pingereas^a

Annex 3. Position of Pärnu county and its local government units in ranking of counties and local government units^a

Näitaja	Pärnu maakond/county	Linnad/Cities			
		Pärnu	Sindi	Are	Audru
Pindala, km ²	1	180	202	125	23
Rahvastik					
Rahvaarv	4	4	58	147	37
Rahvaarvu muutus, %	5	88	185–186	23	31–32
Elussünnid	4	4	57–60	166–175	40
Surmad	4	5	33–34	167–175	50–52
Loomulik iive	12	211	192–195	86–91	75–80
Sisseränne	3	3	67	106–107	27
Väljaränne	4	3	55	141–142	34–35
Rändesaldo	12	208	195–196	26	10
Ülalpeetavate määr	2	60–61	64–65	151–152	113–114
Demograafiline tööturusurveindeks	3	61–68	47–50	36–37	20
Kohalikud eelarved, tuhat eurot					
Põhitegevuse tulud kokku	4	4	61	156	44
Maksutulud	4	4	64	157	42
Tulud kaupade ja teenuste müügist	4	3	71	179	51
Saadavad toetused tegevuskuludeks	4	4	48	129	40
Muud tegevustulud	6	30	130	158	12
Põhitegevuse kulud kokku	4	4	62	151	43
Antud toetused tegevuskuludeks	4	4	76	177	39
Tööjõukulud	4	4	62	152	44
Majandamiskulud	4	3	59	152	43
Muud kulud	4	5	65	137	43
Netovõlakoormus, %	3	23	59	128	49
Toimetulekutoetused, tuhat eurot	3	5	32	144	40
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, eurot rahuldatud taotluse kohta	5	12	45	172	43
Registreeritud töötud	4	5	51–54	129–132	33
Registreeritud töötus, %	9	94–102	125–130	73–78	103–108
Äriühingud	3	3	65	136–139	34
primaarsektor	3	4	109–117	61–74	23–24
sekundaarsektor	3	3	61–63	137–144	27
tertsiaarsektor	4	3	62–64	165–169	35–36
Müügitulu, miljon eurot	4	4	89	139	37
primaarsektor	3	4	170	140	109
sekundaarsektor	4	5	78	115	38
tertsiaarsektor	4	5	91	165	38
Palgatöötaja kuukeskmise brutotulu, eurot	9	130	190	184	120
mehed	10	120	196	195	99
naised	8	80	156	168	116
Brutotulu saajad keskmiselt kuus	4	4	58	147	38
mehed	4	5	61	147	41
naised	4	4	51	147–148	39
Kasutusse lubatud					
eluruumid	3	16–19	37–40	128–213	23–24
eluruumide pind, m ²	3	16	42	128–213	24
mitteelamud	3	6–7	118–142	32–34	6–7
mitteelamute kasulik pind, m ²	8	27	129	78	24
Üldharidus päevaõppes					
Koolid	3	3	102–208	48–101	10–18
Õpilased	4	4	68	140–142	56
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud					
Raamatukogud	3–4	38–84	151–213	85–150	13–23
Fondi suurus, arvestusüksust	4	5	119	164	55
Lugejad	4	3	76	134–135	66
Päästeteenistuste registreeritud tulekahjud	4	5	74–82	177–192	83–93

^aPingereas esikohal on näitaja suurima väärtusega omavalitsusüksus (213 omavalitsusüksuse seas).

Vallad / Rural municipalities					Indicator
Halinga	Häädemeeste	Kihnu	Koonga	Paikuse	
28	22	183	17	109–110	Area, km ²
Population					
74	84	205	166	65	Population
153	139–141	165	157	45	Change in population, %
54–55	75–77	203–208	188–196	53	Births
55–56	69–71	207	176–180	127–130	Deaths
128–134	145–157	51–56	92–100	13–14	Natural increase
96–97	122–125	203–204	159–160	52	Immigration
85–86	102	196–198	139–140	58	Emigration
173	145–146	106–111	112–116	133–138	Net migration
79–82	59	166–168	68–70	172	Dependency ratio
143–147	81–88	96–101	119–122	10	Demographic labour pressure index
Local budgets, thousand euros					
78	87	187	165	60	Total operating revenue
74	88	199	174	58	Tax revenue
112	81	163	202	68	Revenue from sale of goods and services
79	75	163	133	62	Received support
37	124	45	59	34	Other operating revenue
76	84	195	164	58	Total operating expenditure
108	139	199	112	68	Granted support
72	73	188	146	55	Labour costs
75	106	193	195	60	Management costs
74	107	200	194	62	Other expenditure
45	115	164	162	41	Net debt burden, %
77	85	158	34	82	Subsistence benefits, thousand euros
143	128	188	44	16	Subsistence benefit to guarantee subsistence level, euros per application granted
75–76	75–76	158–164	147–151	51–54	Registered unemployed persons
117–124	73–78	4	58–63	109–116	Registered unemployment, %
73–74	79	192–196	166–170	46	Companies
36–38	25	192–197	54–60	109–117	primary sector
67	77–79	175–189	199–202	37	secondary sector
89–90	95–98	176–180	186–195	47	tertiary sector
84	127	188	173	68	Net sales, million euros
33	77	198	79	123	primary sector
92	126	165	204	77	secondary sector
76	128	155	203	49	tertiary sector
164	161	132	197	50	Average monthly gross income per employee, euros
160	158	103	197	49	males
145	155	124	186	42	females
71	84	198	171	60	Average number of employees per month
71	86	202	171–172	62	males
69	86	192	165	59	females
Buildings completed					
63–87	88–127	88–127	63–87	16–19	dwellings
79	105	126	68	17	floor area of dwellings, m ²
81–100	63–80	101–117	143–174	143–174	non-residential buildings
116	55	140	171	174	useful floor area of non-residential buildings, m ²
Full-time general education					
19–27	48–101	102–208	48–101	48–101	Schools
81	77	196–197	161–162	49	Pupils
Libraries of general use					
38–84	24–37	151–213	85–150	151–213	Libraries
60	71	211	171	158	Stock in library units
87	58	208	168	86	Users
132–137	108–118	204–211	162–176	69–73	Fires registered by fire and rescue services

^a In the ranking, the local government unit with the highest indicator value (among 213 units) comes first.

Lisa 3. Pärnu maakonna ja omavalitsusüksuste koht maakondade ja omavalitsusüksuste pingereas^a

Annex 3. Position of Pärnu county and its local government units in rankings of counties and local government units^a

Näitaja	Vallad / Rural municipalities				
	Saarde	Sauga	Surju	Tahkuranna	Tootsi
Pindala, km ²	5	121	29	164	213
Rahvastik					
Rahvaarv	62	49	174	83	189
Rahvaarvu muutus, %	159	39	103	42	175–176
Elussünnid	65–66	34–35	131–139	75–77	188–196
Surmad	33–34	79–81	167–175	131–139	140–142
Loomulik iive	200	11	57–65	24	145–157
Sisseränne	69–70	25	177–178	62	165–167
Väljaränne	66–67	27	173–177	70	178–179
Rändesaldo	147–149	122–128	100–102	68–77	78–83
Ülalpeetavate määr	43	181	198	169–170	3
Demograafiline tööturusurveindeks	160–167	12	13	27–30	204–205
Kohalikud eelarved, tuhat eurot					
Põhitegevuse tulud kokku	59	65	170	101	193
Maksutulud	63	55	154	94	204
Tulud kaupade ja teenuste müügist	104	70	132	126	103
Saadavad toetused tegevuskuludeks	43	95	176	110	181
Muud tegevustulud	86	62	178	70	179
Põhitegevuse kulud kokku	59	67	173	101	191
Antud toetused tegevuskuludeks	55	63	155	128	165
Tööjõukulud	58	78	167	105	184
Majandamiskulud	65	58	181	96	199
Muud kulud	55	72	174	115	188
Netovõlakoormus, %	119	102	174–213	155	71
Toimetulekutoetused, tuhat eurot	30	102	119	88	65
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, eurot rahuldatud taotluse kohta	102	48	108	88	50
Registreeritud töötud	55	51–54	158–164	92–94	183–186
Registreeritud töötus, %	109–116	157–162	73–78	131–136	33–38
Äriühingud	70–71	40	181–184	69	211
primaarsektor	43–46	54–60	162–169	75–79	204–209
sekundaarsektor	66	34	190–198	70–72	199–202
tertsiaarsektor	82–83	42	165–169	67–68	210
Müügitulu, miljon eurot	83	58	106	101	209
primaarsektor	52	145	9	71	196
sekundaarsektor	90	68	188	109	191
tertsiaarsektor	66	39	126	84	204
Palgatöötaja kuukeskmise brutotulu, eurot	155	71	115	82	204
mehed	143	74	110	113	185
naised	150	59	120	41	207
Brutotulu saajad keskmiselt kuus	64	57	166	92	195
mehed	65	56	169	98	199
naised	65	56	161–162	87	190–191
Kasutusse lubatud					
eluruumid	128–213	12	88–127	20–22	128–213
eluruumide pind, m ²	128–213	12	88	19	128–213
mitteelamud	175–213	63–80	143–174	63–80	175–213
mitteelamute kasulik pind, m ²	201	124	158	52	203
Üldharidus päevaõppes					
Koolid	48–101	102–208	102–208	48–101	102–208
Õpilased	57	129	157–160	108	190–192
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud					
Raamatukogud	38–84	85–150	151–213	85–150	151–213
Fondi suurus, arvestusüksust	56	107	201	167	205
Lugejad	51	140–141	180–181	112	185
Päästeteenistuste registreeritud tulekahjud	53–58	83–93	177–192	59–63	162–176

^aPingereas esikohal on näitaja suurima väärtusega omavalitsusüksus (213 omavalitsusüksuse seas).

Järg — Cont.

Vallad / Rural municipalities					
Tori	Töstamaa	Varbla	Vändra alev/town	Vändra	Indicator
45	57	36	209	7	Area, km ²
Population					
86	143	186	89	81	Population
15–16	139–141	177	194	172	Change in population, %
65–66	121–127	197–202	88–89	84–86	Births
112–120	131–139	181–184	75–78	75–78	Deaths
22	92–100	92–100	145–157	135–139	Natural increase
75–76	165–167	196–200	140–142	89–90	Immigration
98–100	143–144	187–190	92	79	Emigration
22	112–116	106–111	181–182	177–179	Net migration
95–97	75–76	15–16	156	105–107	Dependency ratio
41–43	150–154	123–125	168–172	96–101	Demographic labour pressure index
Local budgets, thousand euros					
99	119	178	74	84	Total operating revenue
95	143	171	87	75	Tax revenue
130	102	138	23	125	Revenue from sale of goods and services
102	100	178	89	86	Received support
148	67	126	157	104	Other operating revenue
99	117	177	75	83	Total operating expenditure
104	64	136	105	90	Granted support
99	132	178	69	90	Labour costs
97	111	175	80	72	Management costs
109	114	165	66	98	Other expenditure
174–213	65	147	2	148	Net debt burden, %
50	87	47	60	108	Subsistence benefits, thousand euros
82	70	124	89	168	Subsistence benefit to guarantee subsistence level, euros per application satisfied
85–86	147–151	152–155	123–128	96	Registered unemployed persons
94–102	94–102	22	187–192	147–156	Registered unemployment, %
75–76	119	161–164	112	82	Companies
39–42	89–97	155–161	192–197	17–18	primary sector
74–75	100–104	199–202	110–118	95–99	secondary sector
84–85	130–133	134–135	91	101–103	tertiary sector
82	152	176	72	92	Net sales, million euros
43	122	184	153	30	primary sector
73	133	184	79	98	secondary sector
98	159	136	50	100	tertiary sector
138	149	134	109	139	Average monthly gross income per employee, euros
148	78	136	73	138	males
114	193	152	88	138	females
88	146	188–189	82	77	Average number of employees per month
87–88	151	188	96	75–76	males
90	141	194	76	81	females
Buildings completed					
63–87	88–127	128–213	88–127	128–213	dwellings
76	121	128–213	89	128–213	floor area of dwellings, m ²
81–100	81–100	101–117	41–51	53–62	non-residential buildings
107	88	132	104	49	useful floor area of non-residential buildings, m ²
Full-time general education					
102–208	102–208	102–208	102–208	28–47	Schools
105	112–113	186–189	65	103	Pupils
Libraries of general use					
85–150	38–84	85–150	151–213	13–23	Libraries
165	104	139	88	67	Stock in library units
113	108	162	75	68	Users
119–131	138–151	138–151	162–176	59–63	Fires registered by fire and rescue services

^a In the ranking, the local government unit with the highest indicator value (among 213 units) comes first.

Mõisted ja selgitused

Haldusüksus

Allikas: Riigi Teatajas avaldatud Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu. Haldusjaotus on esitatud 2016. aasta 1. jaanuari seisuga.

Haldusüksus – haldusjaotusel põhinev, seaduse ja teiste õigusaktidega kindlaks määratud staatus, nime ja piiridega üksus, mille territooriumi ulatuses teostatakse riiklikku või omavalitsuslikku haldamist. Eesti territooriumi haldusüksused on maakonnad, linnad ja vallad.

Pindala

Allikas: Maa-amet. Andmed 2014. aasta 31. detsembri seisuga.

Eesti pindala kokku on arvestatud ilma Peipsi järve Eestile kuuluva osa ja Võrtsjärve pindalata.

Ümardamise tõttu ei võrdu tabelis esitatud omavalitsusüksuste pindalade summa alati maakonna pindalaga.

Rahvastik

Allikas: Statistikaamet. Andmed 2015. aasta 1. jaanuari seisuga, põhinevad 2011. aasta rahvaloendusel ja jooksva rahvastikuarvestusel.

Demograafiline tööturusurveindeks võimaldab prognoosida demograafiliste protsesside tulemusel tekkivaid pingeid tööturul ja arvutatakse järgmiselt:

$$\frac{\text{rahvastik vanuses 5–14}}{\text{rahvastik vanuses 55–64}}$$

Elussünd – elusalt sündinud lapse ilmaletoomine, st elutunnustega lapse sünd sõltumata raseduse kestusest.

Ränne¹ – elukoha muutus üle asustusüksuse piiri.

Rändesaldo^a – sisse- ja väljarändejuhtude arvu vahe.

Sisseränne^a – tegevus, mille käigus isik asub alaliselt elama uude asustusüksusesse perioodiks, mis on või on eeldatavalt vähemalt 12 kuud, olles eelnevalt alaliselt elanud teises asustusüksuses.

Väljaränne – tegevus, mille käigus varem alaliselt ühes asustusüksuses elanud isik lõpetab alalise elamise selles asustusüksuses perioodiks, mis on või on eeldatavalt vähemalt 12 kuud.

Ülalpeetavate määr iseloomustab rahvastiku vanuskoosseisu ja arvutatakse järgmiselt:

$$\frac{(\text{rahvastik vanuses 0–14}) + (\text{rahvastik vanuses 65+})}{\text{rahvastik vanuses 15–64}} \times 100$$

Kohalikud eelarved

Allikas: Rahandusministeerium. Andmed 2014. aasta 31. detsembri seisuga (töödeldud 2.03.2016).

¹ Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse järgi on Eestis asustusüksusteks asula ja asum. Vald jaguneb asulateks, milleks on külad, alevikud, alevid ja vallasisesed linnad. Linn võib jaguneda asumiteks. Siin esitatud rände, sisserände ja väljarände definitsioonid lähtuvad asustusüksusest. Sisuliselt tuleb arvestada seda, et ränne mingi territoriaalse üksuse suhtes on elukohavahetus üle selle üksuse piiri ja vaadeldava üksuse sees toimunud elukohavahetus ei ole rändesündmus selle üksuse suhtes. Näiteks kui inimene asub Viljandi linnast elama Paistu valda, siis on see Viljandi linna suhtes väljaränne ja Paistu valla suhtes sisseränne, kuid Viljandi maakonna suhtes ei ole tegemist rändesündmusega. Sellest tulenevalt ei ole maakonnaränne maakonda kuuluvate omavalitsusüksuste rändesündmuste summa ning Eesti ränne ei ole maakondade vaheliste rändesündmuste summa.

Füüsilise isiku tulumaks – maks, mida residendist füüsilised isikud maksavad kogu oma tulult, olenemata selle teenimise kohast (riigist).

Kaupade ja teenuste müük – laekumised riigilõivudest ja majandustegevusest, üüri- ja renditulud ning laekumised teistele kohalikele omavalitsustele müüdavatelt teenustelt.

Likviidne vara – raha ja pangakontod, rahaturu- ja intressifondide aktsiad ja osakud ning soetatud võlakirjad.

Maksutulud – füüsilise isiku tulumaks, maamaks ja kohalikud maksud: reklaamimaks, teede ja tänavate sulgemise maks, parkimistasu ja loomapidamismaks.

Muud tegevustulud – ressursimaksud, trahvid, saastetasud.

Netovõlakoorumus on 0, kui likviidsed varad ületavad võlakohustusi. Vastupidisel juhul jagatakse võlakohustuste ja likviidsete varade vahe põhitegevuse tuludega ning väljendatakse protsentides.

Põhitegevuse tulud – maksutulud, tulud kaupade ja teenuste müügist, saadud toetused jooksvateks kuludeks ning muud tegevuskulud.

Võlakohustused – laenukohustused, tähtjaks täitmata kohustused, saadud ettemaksud, pikaajalised võlad tarnijatele ja muud pikaajalised võlad.

Toimetulekutoetused

Allikas: Sotsiaalministeerium. 2014. aasta andmed.

Toimetulekupiir – miinimumsumma, mis on vajalik äraelamiseks ühe kuu jooksul.

Toimetulekutoetus – riigi abi puudusekannatajatele, mida maksab kohalik omavalitsus. Koosneb toimetulekupiiri tagamise toetusest ja lisatoetusest.

Registreeritud töötus

Allikas: Eesti Töötukassa. 2014. aasta andmed, mis on arvatud 12 kuu kuulõpu seisude keskmisena. Ümardamise tõttu ei võrdu tabeli arvude liitmise tulemus alati summaarse näitavuga.

Registreeritud töötü – täieliku või osalise töövõimega isik, kes on 16-aastane kuni vanaduspensioniealine, tööta, valmis kohe tööle asuma ning otsib tööd. Isik otsib aktiivselt tööd, kui ta pöördub tööhõiveametisse vähemalt kord 30 päeva jooksul sooviga kohe tööle asuda ning on valmis osalema tööturukoolituses.

Registreeritud töötus – registreeritud töötute osatähtsus 16-aastaste kuni pensioniealiste hulgas.

Äriühingud

Allikas: Statistikaamet Registrate ja Infosüsteemide Keskuse andmetel. 2013. aasta aruande esitanud äriühingud.

Müügitulu – nii põhi- kui ka kõrvaltegevusena valmistatud toodete, teenuste ja kaupade müügist saadud või saadaolev tulu, mis ei hõlma käibemaksu ega aktsiise.

Primaarsektor – põllumajandus, jahindus, metsamajandus, kalapüük.

Sekundaarsektor – mäetööstus, töötlev tööstus, elektrienergia-, gaasi- ja veevarustus, ehitus.

Tertsiaarsektor – kaubandus, teenindus jms.

Äriühingud – täis-, usaldus- ja osaühingud, aktsiaseltsid ning tulundusühistud.

Brutotulu

Allikas: Maksu- ja Tolliamet. 2014. aasta andmed.

Brutotulu saajad – Maksu- ja Tolliameti tulu- ja sotsiaalmaksu, kohustusliku kogumispensioni makse ja töötuskindlustusmakse deklaratsiooni (TSD) vormil näidatud sotsiaalmaksuga maksustatava rahalise tasu, stipendiumi, toetuse, pensioni jm tasu saajate kuukeskmise arv.

Palgatöötaja brutotulu – Maksu- ja Tolliameti tulu- ja sotsiaalmaksu, kohustusliku kogumispensioni makse ja töötuskindlustusmakse deklaratsiooni (TSD) vormil näidatud sotsiaalmaksuga maksustatav rahaline tasu, mida makstakse töötajale või avalikule teenistujale; stipendium, toetus ja pension, mida makstakse töö- või teenistussuhte puhul; seaduse või muu õigusakti alusel töö eest makstav tasu; tasu, mida makstakse isikule pärast töö- või teenistussuhte lõppemist (v.a töölepingu lõpetamisel või teenistusest vabastamisel makstav hüvitis). (TSD vormi lisas 1 tähistatud koodiga 01.)

Palgatöötaja kuukeskmine brutotulu – palgatöötaja keskmine brutotulu kuus jagatud tulu saajate kuukeskmise arvuga.

Ümardamise tõttu võivad brutotulu saajate koondandmed erineda liidetavate väärtuste summast.

Kasutusse lubatud eluruumid ja mitteelamud

Allikas: Ehitisregister. 2015. aasta andmed.

Ehitise kasutusluba – kohaliku omavalitsuse nõusolek selle kohta, et valminud ehitis või selle osa vastab ehitisele ettenähtud nõuetele ja seda võib kasutada vastavalt kavandatud otstarbele.

Eluruum – alaliseks elamiseks sobiv ühepereelamu, kahepere- või ridaelamu sektsioon või korter, mis koosneb ühest või mitmest toast ja vastab sanitaartehtnilistele nõuetele.

Hoone – maapinnaga püsikindlalt ühendatud, katuse, välispiirete ja siseruumiga ehitis.

Haridus

Allikas: Haridus- ja Teadusministeerium. Andmed 2014/2015. õppeaasta alguse seisuga.

Õpilased – omavalitsusüksuse territooriumil asuvas koolis käivad õpilased.

Üldharidus – päevaõpe ja õhtuõpe.

Üldkasutatavad rahvaraamatukogud

Allikas: Eesti Rahvusraamatukogu. 2014. aasta andmed.

Fond – kõik teavikud (raamatud, ajalehed, ajakirjad, helikandjad jne), mida raamatukogu oma kasutajale pakub. Hõlmab nii kohapeal hoitavaid kui ka kaugressursina kasutatavaid teavikuid, mida on õigus teatud ajavahemikul kasutada.

Lugeja – isik, kes on raamatukogus registreeritud, kasutamaks selle kogu või teenuseid raamatukogu hoones või väljaspool. Kui lugeja kasutab raamatukogu mitut osakonda, arvestatakse teda ühe lugejana.

Rahvaraamatukogu – universaalse fondiga üldkasutatav raamatukogu, mis teenindab tasuta kogu piirkonna elanikke või eri kasutajarühmi (nt hoolekandeaustustes ja kinnipidamiskohtades viibivad inimesed).

Üldkasutatav rahvaraamatukogu – rahvaraamatukogu, v.a eri kasutajarühmi teenindav rahvaraamatukogu.

Päästeteenistuste registreeritud tulekahjud

Allikas: Päästeamet. 2015. aasta andmed.

Tulekahju – väljaspool spetsiaalset kollet toimuv kontrollimatu põlemisprotsess, mida iseloomustab kuumuse ja suitsu eraldumine ning millega kaasneb varaline kahju või kahju inimese elule ja tervisele. Tulekahjuks ei loeta kontrollitud põlemist (sh väljaspool spetsiaalset kollet), millega ei kaasne materiaalselt kahju või ohtu inimese elule ja tervisele.

Lisa 4. Pärnu maakonna kantide tegelik rahvaarv, 2000, 2006, 2016 ja prognoos 2015 (Pärnu maakonna sotsiaalse infrastruktuuri teemaplaneeringu alusel)

Annex 4. Actual population of territorial communities of Pärnu county, 2000, 2006, 2016 and projection for 2015 (based on thematic plan of social infrastructure in Pärnu county)

Omavalitsusüksus/kant (kanditüüp) <i>Local government unit / territorial community (type of territorial community)</i>	Rahvaarv ^a <i>Population^a</i>				Rahvaarvu muutus 2006–2016 <i>Population change 2006–2016</i>		Rahvaarvu prognoos aastani 2015 <i>Population projection until 2015</i>	
	31.03.2000	7.11.2006	prognoos, 2015 <i>projection, 2015</i>	1.01.2016	arv <i>number</i>	%	prognoos ^b <i>projection^b</i>	tegelik trend ^c <i>actual trend^c</i>
Are vald / rural municipality	1 349			1 298				
Are (LK) ^d	805	792	800	841	49	6	+	+
Suigu (LK)	496	438	470	442	4	1	0	0
Audru vald / rural municipality	5 451			5 857				
Aruvälja (LK)	474	428	500	432	4	1	0	0
Audru (LKK)	2 551	2 593	2 960	3 110	517	20	++	++
Jõõpre (LK)	723	681	800	660	-21	-3	++	0
Kihlepa-Soomra (LK)	342	297	420	320	23	8	0	+
Lavassaare (LK)	554	549	559	466	-83	-15	0	--
Lindi (LK)	807	767	770	804	37	5	++	0
Halinga vald / rural municipality	3 556			2 908				
Enge (ÄK)	150	136	100	154	18	13	-	++
Halinga (MK)	196	185	100	202	17	9	-	+
Libatse (MK)	808	769	820	601	-168	-22	-	--
Mõisaküla (ÄK)	237	217	250	177	-40	-18	-	--
Pärnu-Jaagupi (MKK)	1 605	1 566	1 500	1 319	-247	-16	--	--
Vahenurme (MK)	558	511	550	447	-64	-13	-	--
Häädemeeste vald / rural municipality	3 223			2 593				
Häädemeeste (MKK)	1 389	1 355	1 470	1 144	-211	-16	+	--
Kabli (MK)	754	692	750	579	-113	-16	0	--
Massiaru (ÄK)	295	251	240	213	-38	-15	-	--
Soometsa (LK)	128	105	160	121	16	15	+	++
Treimani (MK)	655	616	520	509	-107	-17	0	--
Kihnu vald / rural municipality	510			700				
Kihnu (ÄK)	510	489	450	688	199	41	0	++
Koonga vald / rural municipality	1 357			1 096				
Irta (MK)	118	102	100	92	-10	-10	-	-
Koonga (MKK)	422	406	390	325	-81	-20	-	--
Kõima (ÄK)	104	87	80	82	-5	-6	--	-
Lõpe (MK)	401	362	290	324	-38	-10	--	-
Mihkli (ÄK)	87	76	80	36	-40	-53	0	--
Oidrema (MK)	162	158	140	127	-31	-20	0	--
Tarva (ÄK)	59	45	30	45	0	0	-	0
Paikuse vald / rural municipality	2 862			3 900				
Paikuse (LKK)	2 200	2 297	3 020	3 273	976	42	++	++
Seljametsa (LK)	546	552	700	601	49	9	++	+
Saarde vald / rural municipality	5 385			3 998				
Jäärja (ÄK)	98	92	100	55	-37	-40	0	--

Lisa 4. Pärnu maakonna kantide tegelik rahvaarv, 2000, 2006, 2016 ja prognoos 2015 (Pärnu maakonna sotsiaalse infrastruktuuri teemaplaneeringu alusel)

Annex 4. Actual population of territorial communities of Pärnu county, 2000, 2006, 2016 and projection for 2015 (based on thematic plan of social infrastructure in Pärnu county)

Järg – Cont.

Omavalitsusüksus/kant (kanditüüp) <i>Local government unit / territorial community (type of territorial community)</i>	Rahvaarv ^a <i>Population^a</i>				Rahvaarvu muutus 2006–2016 <i>Population change 2006–2016</i>		Rahvaarvu prognoos aastani 2015 <i>Population projection until 2015</i>	
	31.03.2000	7.11.2006	prognoos, 2015 <i>projection, 2015</i>	1.01.2016	arv <i>number</i>	%	prognoos ^b <i>projection^b</i>	tegelik trend ^c <i>actual trend^c</i>
Kanaküla (ÄK)	191	160	150	119	-41	-26	--	--
Kilingi-Nõmme (MKK)	2 223	2 251	1774	1773	-478	-21	--	--
Laiksaare (ÄK)	75	82	50	78	-4	-5	--	0
Lodja (MK)	295	316	290	223	-93	-29	--	--
Saarde (MK)	657	439	400	500	61	14	0	++
Tali (MKK)	555	500	420	403	-97	-19	--	--
Tihemetsa (MKK)	1 036	1 055	980	632	-423	-40	0	--
Tõlla (ÄK)	109	95	80	86	-9	-9	--	--
Veelikse (ÄK)	144	128	110	88	-40	-31	--	--
Sauga vald / rural municipality	2 535			4 148				
Sauga (LK)	1 632	1 586	1 810	2 255	669	42	++	++
Tammiste (LÜ)	361	615	920	1 366	751	122	++	++
Urge (LÜ)	541	422	720	479	57	14	++	++
Sindi linn / rural municipality	4 179			3 947				
Sindi (LKK)	4 179	4 233	4 178	3 947	-286	-7	0	--
Surju vald / rural municipality	1 040			963				
Kikepera (ÄK)	88	88	90	70	-18	-20	+	--
Ristiküla (MK)	181	209	170	168	-41	-20	0	--
Surju (MKK)	771	806	720	717	-89	-11	0	--
Tahkuranna vald / rural municipality	2 018			2 395				
Uulu (LKK)	1 216	1 201	1 730	1 502	301	25	++	++
Võiste (LK)	802	767	780	876	109	14	+	++
Tootsi vald / rural municipality	1 059			808				
Tootsi (MK)	1 059	1 076	801	808	-268	-25	--	--
Tori vald / rural municipality	2 606			2 327				
Jõesuu (MK)	616	566	610	513	-53	-9	0	--
Selja (MK)	907	988	990	767	-221	-22	0	--
Tori (MKK)	1 082	1 112	1 170	1 004	-108	-10	0	--
Tõstamaa vald / rural municipality	1 664			1 336				
Kastna (MK)	135	115	140	97	-18	-16	0	--
Kavaru (ÄK)	85	73	80	62	-11	-15	0	--
Manija (ÄK)	36	38	30	51	13	34	--	++
Pootsi (MK)	170	144	160	121	-23	-16	0	--
Seliste (MK)	162	157	190	154	-3	-2	+	0
Tõhela (ÄK)	216	197	190	166	-31	-16	0	--
Tõstamaa (MKK)	859	810	790	671	-139	-17	0	--
Varbla vald / rural municipality	1 067			843				
Paadrema (ÄK)	299	405	220	209	-196	-48	--	--

Lisa 4. Pärnu maakonna kantide tegelik rahvaarv, 2000, 2006, 2016 ja prognoos 2015 (Pärnu maakonna sotsiaalse infrastruktuuri teemaplaneeringu alusel)

Annex 4. Actual population of territorial communities of Pärnu county, 2000, 2006, 2016 and projection for 2015 (based on thematic plan of social infrastructure in Pärnu county)

Järg – Cont.

Omavalitsusüksus/kant (kandiditüüp) Local government unit / territorial community (type of territorial community)	Rahvaarv ^a Population ^a				Rahvaarvu muutus 2006–2016 Population change 2006–2016		Rahvaarvu prognoos aastani 2015 Population projection until 2015	
	31.03.2000	7.11.2006	prognoos, 2015 projection, 2015	1.01.2016	arv number	%	prognoos ^b projection ^b	tegelik trend ^c actual trend ^c
Paatsalu (ÄK)	99	85	60	100	15	18	--	++
Saulepi (MK)	293	202	210	260	58	29	+	++
Varbla (MKK)	375	405	250	270	-135	-33	--	--
Vändra vald / rural municipality	3 189			2 715				
Kaansoo (ÄK)	174	152	140	126	-26	-17	-	--
Kadjaste (MK)	506	466	670	371	-95	-20	+	--
Kaisma (MKK)	580	533	450	492	-41	-8	-	-
Pärnjõe (MK)	509	445	350	493	48	11	-	++
Suurejõe (MK)	392	363	320	344	-19	-5	0	0
Vihtra (MK)	366	350	350	290	-60	-17	0	--
Viluvere (ÄK)	85	56	50	46	-10	-18	--	--
Vändra (MK)	576	612	590	531	-81	-13	0	--
Vändra alev/town	2 662			2 232				
Vändra alev/town (MKK)	2 662	2 664	2 274	2 232	-432	-16	--	--
Pärnu linn/city	45 500			40 915				
Pärnu	45 500			40 915	-139	-17	0	--
KOKKU	91 212			84 979				
TOTAL								

^a 2000. aasta rahvaloenduse andmed on arvestatud omavalitsusüksuste praeguste piiride järgi, st arvesse on võetud vahepealsetel aastatel toimunud ühinemised. 2005. aastal ühinesid Saarde vald, Kilingi-Nõmme linn ja Tali vald; 2009. aastal liitus Kaisma vald Vändra vallaga; 2013. aastal liitus Lavassaare vald Audru vallaga. Aastate 2006 ja 2016 rahvaarv on võetud rahvastikuregistrist 4.01.2016. Paikuse valla kantide elanike arv on hinnanguline. Omavalitsusüksuste rahvastikuregistrjärgne elanike arv hõlmab ka elanikke, kelle address on teada vaid omavalitsusüksuse täpsusega, seetõttu ei kajastu need elanikud külade ja kantide rahvaarvus. Kihnu ja Manija kandi elanike arvu mõjutavad teatud määral ühistranspordi ja ka rannakalanduse valdkonnas soodustuste saamiseks tehtud elukoha määrangud.

^b Prognoosi skaala: stabiilne (tabelis 0); pigem kasvav (+); pigem kahanev (-); kasvav (++); kahanev (--).

^c Tegelik trendi skaala: -5% kuni 5% – stabiilne (tabelis 0); 6% kuni 10% – nõrk kasv (+); -10% kuni -6% – nõrk kahanemine (-); 11% ja üle selle – kasv (++); -11% ja alla selle – kahanemine (--).

^d LÜ – Linnade lähiümbrus, sh uusasumite alad; LKK – linnalähedased keskuskandidid; LK – linnalähedased kandidid; MKK – maalised keskuskandidid; MK – maalised kandidid; ÄK – ääremaa kandidid.

^a The data of the 2000 Population and Housing Census have been estimated based on the current borders of local government units, i.e. the mergers that took place afterwards have been taken into account. In 2005, Saarde rural municipality, Kilingi-Nõmme city and Tali rural municipality merged; in 2009, Kaisma rural municipality merged with Vändra rural municipality; in 2013, Lavassaare rural municipality merged with Audru rural municipality. The population for 2006 and 2016 has been taken from the Population Register on 4.01.2016. The population of the territorial communities of Paikuse rural municipality has been estimated. The Population Register-based population of local government units includes inhabitants whose address is known only in terms of the local government unit; hence, such inhabitants are excluded from the population figures for villages and territorial communities. The population numbers for the territorial communities of Kihnu and Manija are to a certain extent influenced by people registering their place of residence based on the conditions for public transport and coastal fishing benefits.

^b Scale of projection: stable (marked with 0 in the table); more likely to increase (+); more likely to decrease (-); increasing (++); decreasing (--).

^c Scale of actual trend: -5% to 5% – stable (marked 0 in the table); 6% to 10% – small increase (+); -10% to -6% – small decrease (-); 11% and above – increase (++); -11% and below – decrease (--).

^d LÜ – immediate vicinity of cities, incl. new settlements; LKK – central territorial communities near cities; LK – territorial communities near cities; MKK – central territorial communities in rural areas; MK – territorial communities in rural areas; ÄK – territorial communities in peripheries.

UUDISNOPPEID STATISTIKA VALLAST

Siim Krusell, Robert Mürsepp
Statistikaamet

Nopete allikaiks on uuemad Eurostati pressiteated
(<http://ec.europa.eu/eurostat/news/news-releases>).

Šampusest ja kehvikute klubist

Selle kvartalikirja Pärnu maakonna tööturgu analüüsisivas artiklis tuuakse esile, et Pärnu maakonna tööturunäitajad on nii mitmeski suhtes üsna erinevad Harju maakonna omadest. Piirkondlikud erinevused tööturul ei ole midagi uut ka teistes Euroopa riikides. Tõsi, Eurostati haare lõpeb piirkondlikku statistikat tehes pisut suuremate piirkondadega, kui seda on Eesti maakonnad. See selleks, võitjaid ja kaotajaid saab ikka esitada. Eestis on Põhja-Eesti võitjate seas, Saksamaal aga on nii hõive kui ka töötuse näitajatega paremad lood hoopis lõunas. Millistes Euroopa regioonides ja riikides oli 2014. aastal suurim töötus? Nendeks olid peaaegu kõik Kreeka piirkonnad ja enamik piirkondi Hispaanias. Hispaanias oli olukord küll parem põhja pool asuvates piirkondades ning pealinnaregioonis. Töötus oli suur ka neljas Itaalia regioonis, lõunas asuvates Calabrias, Sitsiilias, Campanias ja Puglias. Mitte just kadestusväärseesse klubisse kuulusid ka Prantsusmaa meretagused territooriumid. Millistes regioonides ja riikides aga piltlikult öeldes rahulolevana šampuseklaase kõlistatati? Eelkõige tehti seda 2014. aastal Saksamaal, kuna kümne madalaima töötuse tasemega Euroopa Liidu regiooni seas oli lausa üheksa Saksamaalt. Kümnenädana mahtus parimate sekka Praha ja selle ümbruskond Tšehhi Vabariigis. Madala töötuse määra poolest paistsid tegelikult silma ka osa Austria ja Suurbritannia regioone ning üks piirkond Rumeenias. Pisut ka numbritest: selles klubis, kuhu keegi kuuluda ei tahaks, ulatus töötuse määr tublisti üle 20%, nendes regioonides, kelle esindajad šampusepokaale käes hoidsid, jäi see aga alla 4%.

Eesti SKP elaniku kohta ulatub pisut üle kolmveerandi Euroopa Liidu keskmisest

2014. aastal oli SKP elaniku kohta ostujõu pariteedi järgi Euroopa Liidus keskmiselt 27 500 eurot. EL-i piirkondliku jaotuse NUTS 3 järgi vaadatuna on Euroopa kõige rikkamaks piirkonnaks Camden ja Londoni kesklinn, kus SKP elaniku kohta on 11,5 korda suurem EL-i keskmisest. Sellele järgnevad Westminster (9 korda suurem), Tower Hamlets (5 korda suurem) ja teised Londoni piirkonnad. Euroopa finantskeskuseks olevale Londonile järgnevad teised Euroopa olulisemad keskused Luksemburg (SKP elaniku kohta 2,7 korda suurem EL-i keskmisest), Hamburg ja Brüssel (mõlemas kaks korda suurem).

Eesti SKP elaniku kohta moodustas 2014. aastal ostujõu pariteedi järgi 76% EL-i keskmisest. Kõige jõukamaks Eesti piirkonnaks NUTS 3 järgi piiritletuna oli Põhja-Eesti – 109% EL-i keskmisest. Lääne-Eestis moodustas aga SKP inimese kohta 48% EL-i keskmisest. Sellega on piirkond rikkam enamikust Bulgaaria, Ungari, Horvaatia ja teiste Ida-Euroopa riikide piirkondadest ja sarnaneb mitme Kreeka piirkonnaga. Kuigi Pärnu maakond on Lääne-Eestis jõukaim – maakonna SKP elaniku kohta moodustas 64% vastavast Eesti keskmisest –, on vahe Hiiu (60%), Lääne (61%) ja Saare (63%) maakonnaga väike. Nominaalis ulatus Lääne-Eesti ostujõu pariteedi järgne SKP 1,9 miljardi euron. Selle järgi on Lääne-Eesti majandus ligikaudu sama suur kui näiteks spaade poolest tuntud Garmisch-Partenkircheni piirkond Baierimaal.

NEWS PICKS FROM THE FIELD OF STATISTICS

Siim Krusell, Robert Mürsepp
Statistics Estonia

The picks are based on the recent news releases of Eurostat (<http://ec.europa.eu/eurostat/news/news-releases>).

On toasting to success and ranking low

This volume's article on the labour market of Pärnu county stresses that the labour market indicators of Pärnu county differ from those of Harju county in several aspects. Regional differences are nothing new in other European Union (EU) countries either. True, in terms of regional statistics, Eurostat's reach is limited to slightly larger regions than the counties of Estonia. Be that as it may, winners and losers can nevertheless be outlined. The region of Northern Estonia tops the ranking in Estonia. In Germany, however, it is the southern part of the country that boasts a better level of both employment and unemployment indicators. Which European regions and countries had the highest unemployment rates in 2014? Such areas included almost all regions in Greece and the majority of regions in Spain. In the latter, however, the situation was better in northern areas and around the capital. Unemployment was also high in four southern regions of Italy: Calabria, Sicily, Campania and Puglia. French overseas territories also belonged to the club of regions where there was little to be envious of. Figuratively speaking, which regions and countries were able to toast to success? Celebrations were in order in Germany in 2014, since the top ten of the EU regions with the lowest unemployment level included as many as nine regions of Germany. Ranking tenth, Prague and its vicinity in the Czech Republic also made it among the leading regions. In fact, some regions of Austria and the United Kingdom and one region in Romania also stood out for their low unemployment level. As for figures, the club that nobody would like to belong to had an unemployment rate reaching well over 20%, while for those regions whose representatives were clinking glasses the rate remained below 4%.

Estonian GDP per capita slightly over three-quarters of EU average

In 2014, the GDP per capita based on purchasing power parity stood at 27,500 euros in the EU, on average. Based on NUTS3, the EU classification of regions, Camden and the City of London is the wealthiest region in Europe, with the GDP per capita exceeding the EU average 11.5 times. This region is followed by Westminster (9 times larger), Tower Hamlets (5 times larger) and other regions of London. London, the financial hub of Europe, is followed by other more significant centres of Europe, such as Luxembourg (with the GDP per capita 2.7 times the EU average), Hamburg and Brussels (both with a GDP per capita twice the EU average)

In Estonia, the GDP per capita based on purchasing power parity amounted to 76% of the EU average in 2014. Based on NUTS3, Northern Estonia was the wealthiest region of Estonia – 109% of the EU average. In Western Estonia, however, the GDP per capita stood at 48% of the EU average. With this indicator, the region is wealthier than most of the regions of Bulgaria, Hungary, Croatia and other Eastern European countries, and is similar to several regions in Greece. Although Pärnu county is the most well-off county in Western Estonia – the per-capita GDP of the county amounted to 64% of the corresponding Estonian average – it differs only slightly from Hiiu (60%), Lääne (61%) and Saare (63%) counties. In nominal terms, the PPP-based GDP of Western Estonia amounted to 1.9 billion euros. This makes the economy of Western Estonia about as large as that of the Garmisch-Partenkirchen region in Bavaria, famous for its spas.

PÕHINÄITAJAD, 2011–2015 MAIN INDICATORS, 2011–2015

Tabel 1. Põhinäitajad aastate ja kvartalite kaupa, 2011–2015
Table 1. Main indicators by years and quarters, 2011–2015

Period	Keskmine brutokuupalk, eurot ^a	Keskmise brutokuupalga muutus eelmise aasta sama perioodiga võrreldes, % ^a	Keskmine vanaduspension kuus, eurot ^b	Hõivatud ^c tuhad	Töötud ^c
<i>Period</i>	<i>Average monthly gross wages and salaries, euros^a</i>	<i>Change of average monthly gross wages and salaries over corresponding period of previous year, %^a</i>	<i>Average monthly old-age pension, euros^b</i>	<i>Employed^d</i> thousands	<i>Unemployed^d</i>
2011	839	5,9	305,1	603,2	84,8
2012	887	5,7	312,9	614,9	68,5
2013	949	7,0	327,4	621,3	58,7
2014	1 005	5,9	345,1	624,8	49,6
2015	1 065	6,0	365,6	640,9	42,3
2011					
I kvartal	792	4,5	304,7	585,4	97,6
II kvartal	857	4,2	305,1	597,0	89,5
III kvartal	809	6,6	304,6	621,8	74,5
IV kvartal	865	6,3	306,0	608,7	77,6
2012					
I kvartal	847	6,9	303,4	604,5	77,4
II kvartal	900	5,0	316,2	614,0	68,8
III kvartal	855	5,7	316,1	625,8	65,9
IV kvartal	916	5,9	315,9	615,4	61,9
2013					
I kvartal	900	6,3	315,9	610,1	67,5
II kvartal	976	8,5	331,3	632,1	55,0
III kvartal	930	8,8	331,4	627,1	53,3
IV kvartal	986	7,6	331,0	616,1	58,9
2014					
I kvartal	966	7,3	330,9	605,8	56,6
II kvartal	1 023	4,8	349,9	629,5	47,7
III kvartal	977	5,0	350,0	633,7	51,3
IV kvartal	1 039	5,3	349,6	630,3	42,7
2015					
I kvartal	1 010	4,5	349,5	623,1	44,2
II kvartal	1 082	5,8	371,3	640,1	44,4
III kvartal	1 045	6,9	370,9	661,0	36,5
IV kvartal	1 105	6,4	370,7	639,4	43,9

^a 1999. aastast ei hõlma keskmine brutokuupalk ravikindlustushüvitist.

^b Sotsiaalkindlustusameti andmed.

^c 15–74-aastased.

^d Since 1999, the average monthly gross wages and salaries do not include health insurance benefits.

^b Data of the Social Insurance Board.

^c Population aged 15–74.

Töøjõus osalemise määr ^a	Tööhõive määr ^a	Töötuse määr ^a	Tarbijahinna- indeks	Tööstustoodangu tootjahinnaindeks	Period
	%		muutus eelmise aasta sama perioodiga võrreldes, %		
<i>Labour force participation rate^a</i>	<i>Employment rate^a</i>	<i>Unemployment rate^a</i>	<i>Consumer price index</i>	<i>Producer price index of industrial output</i>	<i>Period</i>
	%		change over corresponding period of previous year, %		
67,5	59,1	12,3	5,0	4,4	2011
67,6	60,8	10,0	3,9	2,3	2012
68,0	62,1	8,6	2,8	4,1	2013
68,0	63,0	7,4	-0,1	-1,6	2014
69,4	65,2	6,2	-0,5	-2,0	2015
2011					
67,0	57,4	14,3	5,4	5,3	1st quarter
67,3	58,5	13,0	5,2	5,2	2nd quarter
68,3	61,0	10,7	5,3	4,3	3rd quarter
67,3	59,7	11,3	4,1	3,1	4th quarter
2012					
67,5	59,8	11,3	4,4	3,3	1st quarter
67,5	60,7	10,1	3,9	2,0	2nd quarter
68,4	61,9	9,5	3,7	1,9	3rd quarter
67,0	60,9	9,1	3,7	2,1	4th quarter
2013					
67,7	61,0	10,0	3,5	4,6	1st quarter
68,7	63,2	8,0	3,4	4,7	2nd quarter
68,0	62,7	7,8	2,8	3,9	3rd quarter
67,5	61,6	8,7	1,5	3,3	4th quarter
2014					
66,8	61,1	8,5	0,6	-1,2	1st quarter
68,3	63,5	7,0	0,0	-2,0	2nd quarter
69,1	63,9	7,5	-0,6	-1,1	3rd quarter
67,9	63,6	6,3	-0,5	-2,0	4th quarter
2015					
67,8	63,3	6,6	-0,9	-1,6	1st quarter
69,6	65,1	6,5	0,0	-1,7	2nd quarter
70,9	67,2	5,2	-0,5	-2,7	3rd quarter
69,5	65,0	6,4	-0,5	-2,1	4th quarter

^a 15–74-aastased.

^a Population aged 15–74.

Tabel 1. Põhinäitajad aastate ja kvartalite kaupa, 2011–2015
Table 1. Main indicators by years and quarters, 2011–2015

Period	Tööstus- toodangu mahuindeks ^a	Elektrienergia toodangu mahuindeks ^a	Eksporti- hinnaindeks	Impordi- hinnaindeks	Ehitushinna- indeks	Ehitusmahu- indeks ^b
muutus eelmise aasta sama perioodiga võrreldes, %						
Period	Volume index of industrial production ^a	Volume index of electricity production ^a	Export price index	Import price index	Construction price index	Construction volume index ^b
change over corresponding period of previous year, %						
2011	19,9	0,8	9,8	11,2	3,1	27,3
2012	1,1	-7,0	1,8	4,0	4,6	16,6
2013	4,1	10,9	-1,1	-1,6	5,2	-0,1
2014	3,9	-6,3	-2,6	-2,2	0,5	-2,1
2015	-2,2	-16,8	-3,9	-3,8	0,5	-5,3
2011						
I kvartal	31,5	5,1	9,4	13,5	1,5	35,0
II kvartal	25,5	4,7	10,6	11,6	3,2	12,0
III kvartal	19,5	3,2	10,3	11,6	3,0	26,1
IV kvartal	6,5	-8,1	8,9	8,4	4,5	39,7
2012						
I kvartal	2,2	-17,3	5,0	5,8	5,0	25,8
II kvartal	1,2	-8,0	1,4	4,4	4,7	27,9
III kvartal	-1,3	-3,1	0,5	3,0	5,0	12,7
IV kvartal	2,3	1,9	0,4	2,9	3,7	6,8
2013						
I kvartal	3,8	21,7	-0,8	-0,1	5,6	0,8
II kvartal	5,4	16,0	-0,9	-2,6	5,2	-0,4
III kvartal	5,1	14,7	-1,2	-2,1	5,3	3,6
3,6IV kvartal	2,1	-4,7	-1,7	-1,5	4,7	-4,7
2014						
I kvartal	1,6	-19,2	-2,3	-2,4	2,3	-2,9
II kvartal	2,6	-2,4	-2,2	-1,7	0,8	-3,5
III kvartal	4,8	-7,0	-2,2	-1,1	-0,2	-7,4
IV kvartal	6,7	2,7	-3,7	-3,6	-0,7	6,5
2015						
I kvartal	1,9	-0,1	-4,3	-4,7	0,1	-3,1
II kvartal	-1,7	-24,0	-3,3	-1,9	0,7	-6,0
III kvartal	-4,0	-22,2	-4,5	-4,3	0,6	-4,6
IV kvartal	-4,8	-20,5	-3,6	-4,2	0,7	-6,9

^a 2015. aasta andmed põhinevad lühiajastatistikal.

^b Ehitustööd Eestis ja välisriikides, 2015. aasta andmeid võidakse korrigeerida.

Tööstustoodangu mahuindeksi ja ehitusmahuindeksi puhul statistika Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori EMTAK 2008 järgi.

^a Short-term statistics for 2015.

^b Construction activities in Estonia and in foreign countries. The data for 2015 may be revised.

In case of volume index of industrial production and construction volume index, statistics according to the Estonian Classification of Economic Activities (EMTAK 2008, based on NACE Rev. 2).

Järg – Cont.

Põllumajandus- saaduste tootjahinna- indeks	Põllumajandus- saaduste toot- mise vahendite ostuhinnaindeks	Sisemajanduse koguprodukt (SKP) aheldamise meetodil ^a	Jooksevkonto osatähtsus SKP-s, % ^b	Ettevõtete müügitulu, miljonit eurot, jooksev- hindades ^c	Periood
<i>Agricultural output price index</i>	<i>Agricultural input price index</i>	<i>Gross domestic product (GDP) by chain-linking method^a</i>	<i>Balance of current account as percentage of GDP, %^b</i>	<i>Net sales of enterprises, million euros, current prices^c</i>	<i>Period</i>
muutus eelmise aasta sama perioodiga võrreldes, %					
<i>change over corresponding period of previous year, %</i>					
18,3	11,7	7,6	1,3	42 100,6	2011
1,4	4,0	5,2	-2,4	46 262,7	2012
6,7	3,0	1,6	-0,1	50 357,2	2013
-5,7	-2,3	2,9	1,0	50 328,6	2014
-13,0	-0,8	1,1	1,9	49 052,0	2015
2011					
25,6	14,5	8,7	-3,1	9 487,3	1st quarter
24,4	15,4	7,6	-0,3	10 567,5	2nd quarter
13,8	10,3	8,9	4,6	10 829,2	3rd quarter
14,0	6,9	5,3	3,6	11 216,6	4th quarter
2012					
4,1	3,2	6,2	-5,1	10 624,9	1st quarter
-5,8	2,7	6,1	-2,2	11 684,7	2nd quarter
-2,9	4,4	4,3	-0,1	11 821,2	3rd quarter
7,4	5,7	4,3	-2,6	12 131,9	4th quarter
2013					
12,9	5,5	2,6	-1,1	12 054,1	1st quarter
27,4	4,8	0,1	0,6	12 733,1	2nd quarter
14,5	2,2	1,0	-0,6	12 808,7	3rd quarter
-12,4	-0,4	2,7	0,5	12 761,3	4th quarter
2014					
4,0	-2,7	2,5	-3,4	11 798,0	1st quarter
-4,5	-2,8	2,9	2,3	12 869,6	2nd quarter
-10,0	-2,1	2,7	1,8	12 666,7	3rd quarter
-9,8	-1,4	3,4	2,9	12 994,3	4th quarter
2015					
-23,4	-1,1	1,1	-1,1	11 531,1	1st quarter
-18,6	-0,4	1,5	4,6	12 475,7	2nd quarter
-8,9	1,0	1,0	3,2	12 359,5	3rd quarter
-4,1	-0,7	0,7	0,7	12 685,7	4th quarter

^a Referentsaasta 2010 järgi. Andmeid on korrigeeritud.^b Eesti Panga andmed.^c Andmed põhinevad lühiajastatistikal. Statistika Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori EMTAK 2008 järgi.^a Reference year 2010. The data have been revised.^b Data of Eesti Pank.^c Short-term statistics. Statistics according to the Estonian Classification of Economic Activities (EMTAK 2008, based on NACE Rev. 2).

Tabel 1. Põhinäitajad aastate ja kvartalite kaupa, 2011–2015

Table 1. Main indicators by years and quarters, 2011–2015

Period	Riigieelarve tulud ^a	Riigieelarve kulud ^a	Riigieelarve tulude ülekaal kuludest ^a	Eksport ^b	Import ^b	Kaubavahtuse bilanss ^b
	miljonit eurot, jooksevhindades					
Period	Revenue of state budget ^a	Expenditure of state budget ^a	Surplus of state budget ^a	Exports ^b	Imports ^b	Balance of trade ^b
	million euros, current prices					
2011	5 889,6	6 120,6	-231,0	12 003,4	12 726,8	-723,5
2012	6 427,2	6 567,2	-140,0	12 521,1	14 096,5	-1 575,4
2013	6 556,2	6 853,0	-296,9	12 288,2	13 902,7	-1 614,5
2014	6 677,5	6 488,4	189,1	12 083,1	13 776,5	-1 693,3
2015	6 792,7	7 157,3	-364,6	11 626,7	13 084,3	-1 457,6
2011						
I kvartal	1 521,2	1 532,8	-11,6	2 735,6	2 991,8	-256,2
II kvartal	1 542,2	1 479,0	63,2	3 174,2	3 323,3	-149,1
III kvartal	1 384,5	1 391,0	-6,4	3 054,8	3 218,7	-163,9
IV kvartal	1 441,7	1 717,9	-276,2	3 038,9	3 192,9	-154,0
2012						
I kvartal	1 519,9	1 472,7	47,2	2 996,9	3 340,9	-344,0
II kvartal	1 602,4	1 500,1	102,3	3 083,8	3 520,0	-436,2
III kvartal	1 484,8	1 767,5	-282,7	3 295,5	3 618,9	-323,4
IV kvartal	1 820,1	1 826,9	-6,8	3 144,9	3 616,6	-471,7
2013						
I kvartal	1 395,0	1 490,3	-95,3	3 098,1	3 405,8	-307,7
II kvartal	1 862,9	1 593,7	269,2	3 173,3	3 611,9	-438,6
III kvartal	1 697,3	1 763,3	-66,1	2 977,4	3 431,1	-453,7
IV kvartal	1 601,0	2 005,7	-404,7	3 039,4	3 453,8	-414,4
2014						
I kvartal	1 565,0	1 506,8	58,2	2 854,3	3 273,0	-418,7
II kvartal	1 730,4	1 537,0	193,4	3 025,6	3 491,9	-466,3
III kvartal	1 591,6	1 546,6	45,0	3 066,9	3 467,6	-400,7
IV kvartal	1 790,5	1 898,0	-107,5	3 136,3	3 543,9	-407,6
2015						
I kvartal	1 601,1	1 810,7	-209,6	2 834,9	3 180,8	-345,9
II kvartal	1 739,1	1 692,6	46,5	2 996,9	3 323,9	-326,9
III kvartal	1 676,3	1 709,8	-33,5	2 848,9	3 259,3	-410,4
IV kvartal	1 776,2	1 944,2	-168,0	2 946,0	3 320,4	-374,4

^a Rahandusministeeriumi andmed.^b Jooksva aasta andmeid täpsustatakse iga kuu, eelmiste aastate andmeid kaks korda aastas.^a Data of the Ministry of Finance.^b Data for the current year are revised monthly; data for the previous years are revised twice a year.

Järg – Cont.

Jaemüügi mahuindeksi muutus eelmise aasta sama perioodiga võrreldes, % ^a	Sõitjatevedu, tuhat sõitjat ^c	Kaubavedu, tuhat tonni ^b	Lihatoodang (eluskaalus) ^c	Piima- toodang ^c	Muna- toodang ^c	Period
muutus eelmise aasta sama perioodiga võrreldes, %						
<i>Change of retail sales volume index over corresponding period of pre- vious year, %^a</i>	<i>Carriage of passengers, thousands^c</i>	<i>Carriage of goods, thousand tonnes^b</i>	<i>Production of meat (live weight)^c</i>	<i>Production of milk^c</i>	<i>Production of eggs^c</i>	<i>Period</i>
change over corresponding period of previous year, %						
6	171 364,9	81 057	6,0	2,5	1,0	2011
8	200 746,5	78 142	-2,4	4,1	-2,3	2012
6	216 040,5	78 726	1,4	7,0	5,8	2013
7	211 015,1	75 141	1,2	4,3	5,0	2014
8	211 568,6	65 747	2,0	-3,9	-0,4	2015
2011						
4	44 512,2	21 289	7,4	0,0	-3,3	1st quarter
5	42 984,4	19 932	5,4	3,2	6,1	2nd quarter
6	39 300,9	20 095	6,5	3,4	5,0	3rd quarter
7	44 567,4	19 741	4,9	3,3	-3,4	4th quarter
2012						
12	50 840,5	19 577	-0,4	8,1	-1,1	1st quarter
8	50 919,1	19 396	-3,1	1,2	-2,9	2nd quarter
6	50 166,2	18 630	-3,4	3,2	-6,1	3rd quarter
5	48 820,8	20 538	-2,8	4,2	0,9	4th quarter
2013						
5	55 234,3	21 040	3,3	2,8	-0,9	1st quarter
6	53 601,1	19 463	0,0	6,9	-2,7	2nd quarter
5	53 297,5	18 749	1,7	8,7	18,1	3rd quarter
6	53 907,6	19 474	0,6	9,7	9,9	4th quarter
2014						
6	54 844,4	19 220	5,3	10,1	18,1	1st quarter
6	52 806,9	17 376	0,0	4,7	2,6	2nd quarter
7	51 113,9	18 559	0,0	4,2	-6,7	3rd quarter
7	52 249,9	19 986	-0,3	-1,4	7,4	4th quarter
2015						
9	55 307,1	17 540	2,0	-5,0	-13,1	1st quarter
7	54 074,1	15 991	4,2	-5,6	-1,5	2nd quarter
8	50 404,0	15 972	-1,4	-4,3	4,2	3rd quarter
8	51 783,3	16 243	3,2	-0,5	9,8	4th quarter

^a Andmed põhinevad lühiajastatistikal. 2015. aasta andmeid võidakse korrigeerida. Statistika Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori EMTAK 2008 järgi.

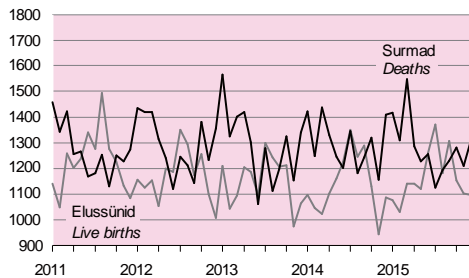
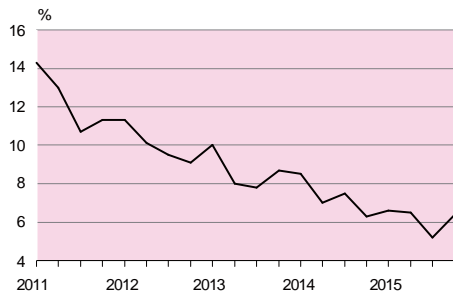
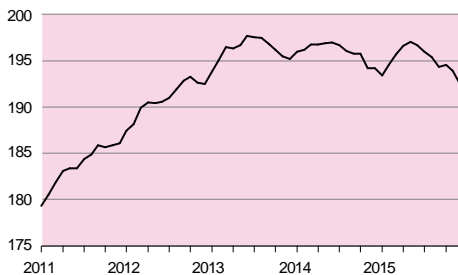
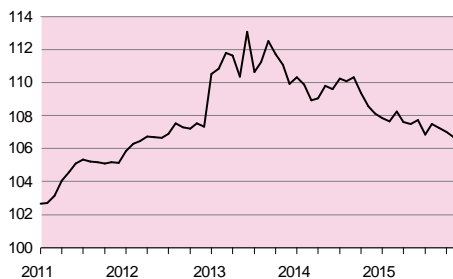
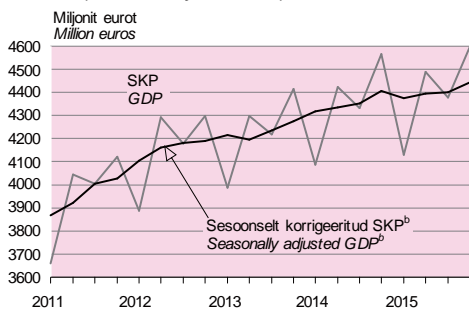
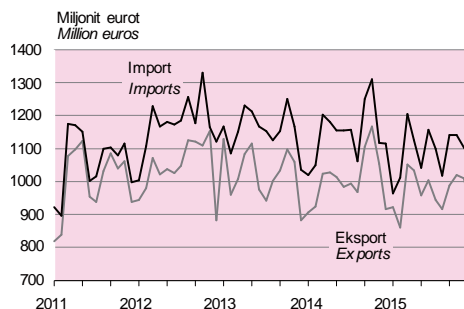
^b Veoste kogus tonnides raudteel võib olla kirjeldatud topelt, kui üks vedaja veab kaupa avalikul raudteel ja teine mitteavalikul raudteel.

^c 2015. aasta andmed on esialgsed.

^a Short-term statistics. The data for 2014–2015 may be revised. Statistics according to the Estonian Classification of Economic Activities (EMTAK 2008, based on NACE Rev. 2).

^b The quantity of total freight in tonnes may be double in rail transport if one enterprise carries the freight on public railway and the other on non-public railway.

^c Preliminary data for 2015.

Loomulik rahvastikumuu
Natural change of population

15–74-aastaste töötuse määr
Unemployment rate of population aged 15–74

Tarbijahinnaindeks, 1997 = 100
Consumer price index, 1997 = 100

Tööstustoodangu tootjahinnaindeks, 2010 = 100
Producer price index of industrial output, 2010 = 100

Sisemajanduse koguprodukt aheldatud väärtustes (referentsaasta 2010 järgi)^a
Gross domestic product at chain-linked volume (reference year 2010)^a

Väliskaubandus
Foreign trade

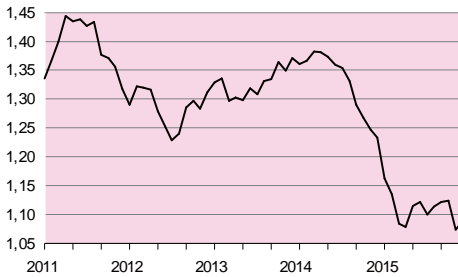
^a Referentsaasta järgi ahelindeksiga arvatud väärtused (referentsaasta väärtused korrutatakse arvestusperioodi ahelindeksiga). Referentsaasta on püsivhindades näitajate esitamiseks kasutatav tinglik aasta, indeksite seeria alguspunkt. Ahelindeks on järjestikuste perioodide aheldamiseks loodud kumulatiivne indeks, mis näitab komponendi kasvu võrreldes referentsaastaga.

^b Aegriidade sesoonne korrigeerimine tähendab kindlaks teha ja kõrvaldada regulaarsed aastasisesed mõjud, et esile tuua majandusprotsesside pika- ja lühiajaliste trendide dünaamikat. SKP on sesoonselt ja tööpäevade arvuga korrigeeritud.

^a Values calculated by chain-linked index of reference year (values at reference year are multiplied by chain-linked index of the calculated period). Reference year is a conditional year for calculating chain-linked data and starting point of the series of chain-linked indices. Chain-linked index is a cumulative index for chain-linking sequential periods and it expresses the growth rate of a component compared to the reference year.

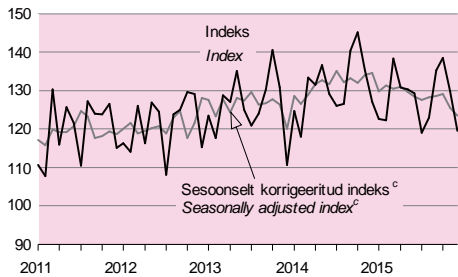
^b Seasonal adjustment of time series means identifying and eliminating regular within-a-year influences to highlight the underlying trends and short-run movements of economic processes. GDP is seasonally and working-day adjusted.

USA dollari kuukeskmine kurss euro suhtes
Average monthly exchange rate of the US dollar against the euro

Allikas: Euroopa Keskpank
Source: European Central Bank

Tööstustoodangu mahuindeks, 2010 = 100^a
Volume index of industrial production, 2010 = 100^a

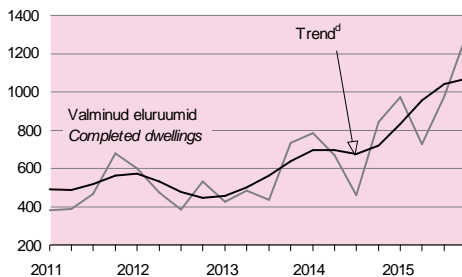
^a Statistika Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori EMTAK 2008 järgi.

^c Aegriidade sesoonne korrigeerimine tähendab kindlaks teha ja kõrvaldada regulaarsed aastasisesed mõjud, et esile tuua majandusprotsesside pika- ja lühiajaliste trendide dünaamikat.

^a Statistics according to the Estonian Classification of Economic Activities (EMTAK 2008, based on NACE Rev. 2).

^c Seasonal adjustment of time series means identifying and eliminating regular within-a-year influences to highlight the underlying trends and short-run movements of economic processes.

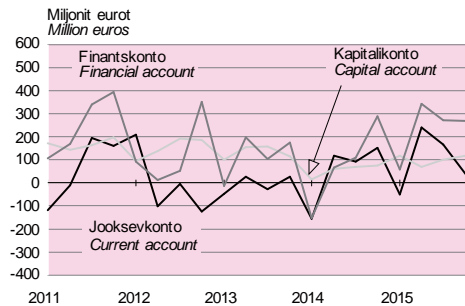
Valminud eluruumid
Completed dwellings

^d Trend – aegrea pikaajaline arengusuund.

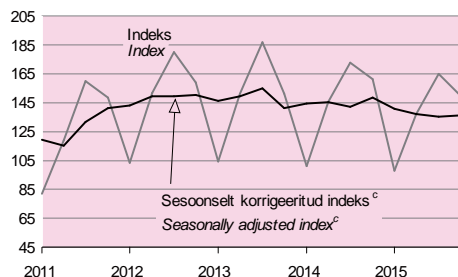
^d Trend – the long-term general development of time series.

Maksebilanss
Balance of payments

Allikas/Source: Eesti Pank

Ehitismahuindeks, 2010 = 100^b
Construction volume index, 2010 = 100^b

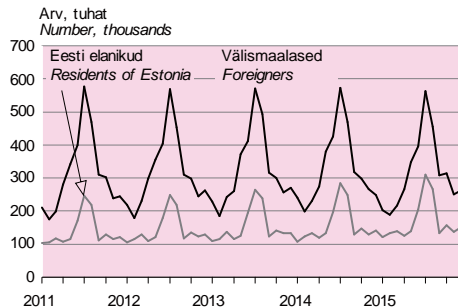
^b Ehitustööd Eestis ja välismaal. Statistika Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori EMTAK 2008 järgi.

^c Aegriidade sesoonne korrigeerimine tähendab kindlaks teha ja kõrvaldada regulaarsed aastasisesed mõjud, et esile tuua majandusprotsesside pika- ja lühiajaliste trendide dünaamikat.

^b Construction activities in Estonia and in foreign countries. Statistics according to the Estonian Classification of Economic Activities (EMTAK 2008, based on NACE Rev. 2).

^c Seasonal adjustment of time series means identifying and eliminating regular within-a-year influences to highlight the underlying trends and short-run movements of economic processes.

Majutatute ööbimised
Nights spent by accommodated persons

EESTI, LÄTI JA LEEDU VÕRDLUSANDMED COMPARATIVE DATA OF ESTONIA, LATVIA AND LITHUANIA

Tabel 1. Eesti, Läti ja Leedu võrdlusandmed, 2011 – detsember 2015

Table 1. Comparative data of Estonia, Latvia and Lithuania, 2011 – December 2015

Näitaja	Eesti Estonia	Läti Latvia	Leedu Lithuania	Indicator
Rahvastik				Population
rahvaarv, 1. jaanuar 2016, tuhat	1 311,8	1 971,3	2 888,6	population, 1 January 2016, thousands
rahvaarv, 1. jaanuar 2015, tuhat	1 313,3	1 986,1	2 921,3	population, 1 January 2015, thousands
jaanuar–detsember 2015 ^a				January–December 2015 ^a
elussünnid	13 973	21 692	31 968	live births
surmad	15 389	28 319	41 802	deaths
loomulik iive	-1 416	-6 627	-9 834	natural increase
jaanuar–detsember 2014 ^a				January–December 2014 ^a
elussünnid	13 692	21 746	30 369	live births
surmad	15 533	28 466	40 252	deaths
loomulik iive	-1 841	-6 720	-9 883	natural increase
Tööhõive				Employment
Tööhõive määr (15–64-aastased mehed ja naised), %				Employment rate (males and females 15–64), %
2012	66,8	63,0	62,0	2012
2013	68,2	65,0	63,7	2013
2014	69,2	66,3	65,7	2014
2015	71,5	68,1	67,2	2015
IV kvartal 2014	69,9	74,3	66,1	4th quarter 2014
IV kvartal 2015	71,4	68,7	67,9	4th quarter 2015
Tööhõive määr (15–64-aastased mehed), %				Employment rate (males 15–64), %
2012	69,0	64,4	62,2	2012
2013	70,8	66,8	64,7	2013
2014	72,3	68,4	66,5	2014
2015	74,8	69,9	68,0	2015
IV kvartal 2014	73,2	78,2	66,1	4th quarter 2014
IV kvartal 2015	74,2	70,6	67,9	4th quarter 2015
Tööhõive määr (15–64-aastased naised), %				Employment rate (females 15–64), %
2012	64,6	61,7	61,8	2012
2013	65,6	63,4	62,8	2013
2014	66,2	64,3	64,9	2014
2015	68,4	66,4	66,5	2015
IV kvartal 2014	66,8	70,6	65,1	4th quarter 2014
IV kvartal 2015	68,7	67,0	67,1	4th quarter 2015
Töötus				Unemployment
Töötuse määr (15–74-aastased), %				Unemployment rate (15–74), %
2012	10,0	15,0	13,4	2012
2013	8,6	11,9	11,8	2013
2014	7,4	10,8	10,7	2014
2015	6,2	9,9	9,1	2015
IV kvartal 2014	6,3	10,2	10,1	4th quarter 2014
IV kvartal 2015	6,4	9,8	8,8	4th quarter 2015

^a Eesti puhul esialgsed andmed registreerimisdokumentide saatelehtede põhjal.

^a Preliminary data for Estonia, based on the accompanying notes of registration forms.

Tabel 1. Eesti, Läti ja Leedu võrdlusandmed, 2011 – detsember 2015

Table 1. Comparative data of Estonia, Latvia and Lithuania, 2011 – December 2015

Järg – Cont.

Näitaja	Eesti Estonia	Läti Latvia	Leedu Lithuania	Indicator
Keskmine brutokuupalk, eurot				Average monthly gross wages and salaries, euros
2011	839	660	592	2011
2012	887	684	615	2012
2013	949	716	646	2013
2014	1005	765	677	2014
2015	1065	818	712	2015
IV kvartal 2015	1105	844	757	4th quarter 2015
muutus võrreldes: III kvartaliga 2015, %	5,8	1,8	3,0	change compared to: 3rd quarter 2015, %
IV kvartaliga 2014, %	6,4	7,4	5,9	4th quarter 2014, %
Keskmine vanaduspension kuus, eurot				Average monthly old-age pension, euros
2011	305	254	236	2011
2012	313	257	236	2012
2013	327	259	238	2013
2014	345	266	240	2014
2015	366	273	244	2015
IV kvartal 2015	371	293	246	4th quarter 2015
muutus võrreldes: III kvartaliga 2015, %	-0,1	1,5	0,0	change compared to: 3rd quarter 2015, %
IV kvartaliga 2014, %	6,0	2,3	2,6	4th quarter 2014, %
Tarbijahinnaindeksi muutus, %				Change in consumer price index, %
võrreldes eelmise aastaga				change over previous year
2011	5,0	4,4	4,1	2011
2012	3,9	2,3	3,1	2012
2013	2,8	0,0	1,0	2013
2014	-0,1	0,6	0,1	2014
2015	-0,5	0,2	-0,9	2015
Ehitushinnaindeksi muutus, %				Change in construction price index, %
võrreldes eelmise aastaga				change over previous year
2011	3,1	2,1	3,9	2011
2012	4,6	6,8	3,7	2012
2013	5,2	2,5	4,1	2013
2014	0,5	0,4	2,4	2014
2015	0,5	0,1	1,6	2015
IV kvartal 2015 võrreldes: III kvartaliga 2015, %	-0,1	-0,2	0,3	4th quarter 2015 compared to: 3rd quarter 2015, %
IV kvartaliga 2014, %	0,7	-0,7	1,4	4th quarter 2014, %
Sisemajanduse koguprodukt (SKP)				Gross domestic product (GDP)
jooksevhindades, miljonit eurot				at current prices, million euros
2012	18 006	21 811	33 335	2012
2013	19 015	22 763	34 962	2013
2014	19 963	23 581	36 444	2014
2015	20 461	24 376	37 190	
I kvartal 2013	4 406	5 046	7 695	1st quarter 2013
II kvartal 2013	4 794	5 633	8 772	2nd quarter 2013
III kvartal 2013	4 837	5 955	9 515	3rd quarter 2013
IV kvartal 2013	4 978	6 130	8 979	4th quarter 2013
I kvartal 2014	4 644	5 255	8 185	1st quarter 2014
II kvartal 2014	5 029	5 831	9 205	2nd quarter 2014
III kvartal 2014	5 035	6 163	9 777	3rd quarter 2014
IV kvartal 2014	5 254	6 332	9 278	4th quarter 2014
I kvartal 2015	4 760	5 389	8 252	1st quarter 2015
II kvartal 2015	5 191	6 073	9 366	2nd quarter 2015
III kvartal 2015	5 155	6 450	10 072	3rd quarter 2015
IV kvartal 2015	5 355	6 463	9 500	4th quarter 2015

Tabel 1. Eesti, Läti ja Leedu võrdlusandmed, 2011 – detsember 2015

Table 1. Comparative data of Estonia, Latvia and Lithuania, 2011 – December 2015

Järg – Cont.

Näitaja	Eesti Estonia	Läti Latvia	Leedu Lithuania	Indicator
SKP aheldatud väärtuse muutus võrreldes eelmise aasta sama perioodiga, %				GDP chain-linked volume change compared with same period of previous year, %
2011	7,6	6,2	6,1	2011
2012	5,2	4,0	3,8	2012
2013	1,6	3,0	3,5	2013
2014	2,9	2,4	3,0	2014
2015	1,1	2,7	1,6	2015
I kvartal 2012	6,2	7,9	3,8	1st quarter 2012
II kvartal 2012	6,1	3,6	1,9	2nd quarter 2012
III kvartal 2012	4,3	2,8	5,2	3rd quarter 2012
IV kvartal 2012	4,3	2,4	4,3	4th quarter 2012
I kvartal 2013	2,6	2,2	3,4	1st quarter 2013
II kvartal 2013	0,1	3,3	4,1	2nd quarter 2013
III kvartal 2013	1,0	3,7	3,1	3rd quarter 2013
IV kvartal 2013	2,7	2,8	3,6	4th quarter 2013
I kvartal 2014	2,5	2,7	4,3	1st quarter 2014
II kvartal 2014	2,9	2,3	3,8	2nd quarter 2014
III kvartal 2014	2,7	2,3	2,6	3rd quarter 2014
IV kvartal 2014	3,4	2,1	1,7	4th quarter 2014
I kvartal 2015	1,1	1,8	1,3	1st quarter 2015
II kvartal 2015	1,5	2,8	1,4	2nd quarter 2015
III kvartal 2015	1,0	3,5	1,7	3rd quarter 2015
IV kvartal 2015	0,7	2,7	1,9	4th quarter 2015
SKP elaniku kohta jooksevhindades, eurot				GDP per capita, at current prices, euros
2011	12 556	9 833	10 324	2011
2012	13 613	10 725	11 157	2012
2013	14 427	11 309	11 821	2013
2014	15 186	11 824	12 428	2014
2015	15 589	12 320	12 802	2015
Väliskaubandus, jaanuar–detsember 2015, miljonit eurot				Foreign trade, January–December 2015, million euros
eksport	11 626,7	10 371,5	22 983,6	exports
import	13 084,3	12 488,5	25 396,7	imports
väliskaubanduse bilanss	-1 457,6	-2 117,0	-2 413,1	foreign trade balance
Euroopa Liidu riikide osatähtsus väliskaubanduses, jaanuar–detsember 2015, %				Percentage of the European Union countries in foreign trade, January–December 2015, %
eksport	75,0	73,2	61,3	exports
import	83,0	78,9	67,0	imports
Balti riikide osatähtsus väliskaubanduses, jaanuar–detsember 2015, %				Percentage of the Baltic countries in foreign trade, January–December 2015, %
eksport				exports
Eestisse	..	11,7	5,3	to Estonia
Lätti	10,0	..	9,8	to Latvia
Leetu	6,0	17,5	..	to Lithuania
import				imports
Eestist	..	7,7	3,0	from Estonia
Lätist	9,0	..	7,6	from Latvia
Leedust	9,0	17,5	..	from Lithuania

Tabel 1. Eesti, Läti ja Leedu võrdlusandmed, 2011 – detsember 2015

Table 1. Comparative data of Estonia, Latvia and Lithuania, 2011 – September 2015

Järg – Cont.

Näitaja	Eesti Estonia	Läti Latvia	Leedu Lithuania	Indicator
Lihatoodang (eluskaalus), IV kvartal 2015, tuhat tonni ^a	32,1	..	80,0	Production of meat (live weight), 4th quarter 2015, thousand tons ^a
muutus võrreldes: III kvartaliga 2015, %	11,5	..	-2,4	change compared to: 3rd quarter 2015, %
IV kvartaliga 2014, %	3,2	..	-4,8	4th quarter 2014, %
Piimatoodang , IV kvartal 2015, tuhat tonni	191,2	..	422,0	Production of milk , 4th quarter 2015, thousand tons
muutus võrreldes: III kvartaliga 2015, %	-4,4	..	-20,8	change compared to: 3rd quarter 2015, %
IV kvartaliga 2014, %	-0,5	..	-7,5	4th quarter 2014, %
Munatoodang , IV kvartal 2015, mln tk	56,1	..	141,0	Production of eggs , 4th quarter 2015, million pieces
muutus võrreldes: III kvartaliga 2015, %	13,5	..	-31,2	change compared to: 3rd quarter 2015, %
IV kvartaliga 2014, %	9,8	..	-29,8	4th quarter 2014, %
Kaupade lastimine- lossimine sadamates , tuhat tonni				Loading and unloading of goods in ports , thousand tons
jaanuar–detsember 2015	34 821,5	69 569,0	45 748,7	January–December 2015
jaanuar–detsember 2014	43 523,4	74 176,1	43 740,5	January–December 2014
Esmaselt registreeritud sõiduaudod				Number of first time registered passenger cars
jaanuar–detsember 2015	46 016	63 758	129 461	January–December 2015
jaanuar–detsember 2014	47 253	63 040	139 438	January–December 2014
Tööstustoodangu mahuindeks (püsivhindades), % jaanuar–detsember 2015 võrreldes jaanuar–detsember 2014	-2,2	3,6	4,9	Volume index of industrial production (at constant prices), % January–December 2015, compared to January– December 2014

^a Läti kohta on andmed tapakaalus.^a The data for Latvia are presented in slaughter weight.